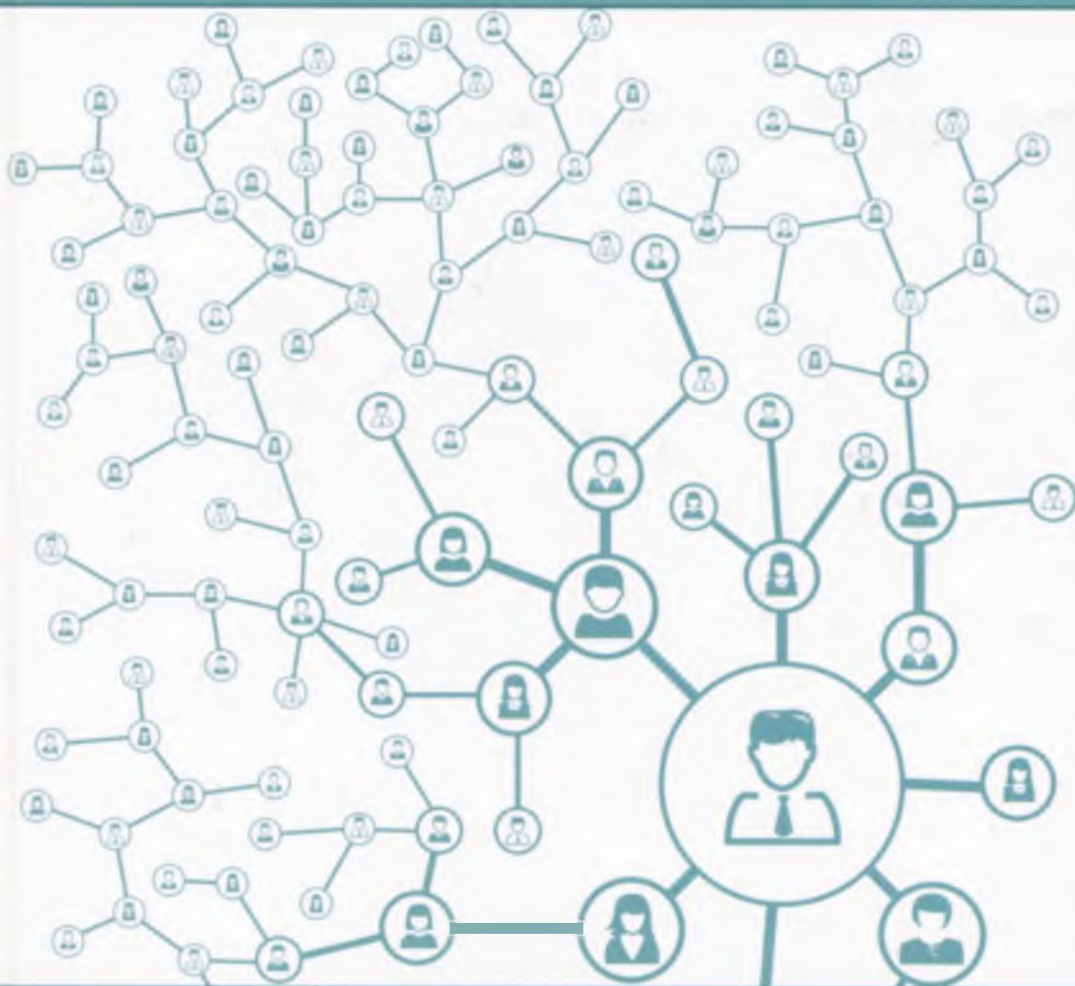

Т. В. ПОПОВА, В. А. ЛІПКАН

СЛОВНИК

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ

Словник

ПОПОВА Тетяна Валеріївна
Заступник міністра інформаційної
політики України

ЛІШКАН Володимир Анатолійович
Доктор юридичних наук
Голова Інституту стратегічних
комунікацій
Глобальної організації союзницького
лідерства

МІНІСТЕРСТВО ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ГЛОБАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ СОЮЗНИЦЬКОГО ЛІДЕРСТВА
МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Т. В. ПОПОВА, В. А. ЛІПКАН

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ

Словник

УДК 342.951:351.751
ББК Х621
С 833

*Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту стратегічних комунікацій
Глобальної організації союзницького лідерства
(протокол № 5/2016-м від 23 березня 2016 р.)*

Попова Т. В., Ліпкан В. А.

С 833 Стратегічні комунікації: [словник] / Т. В. Попова, В. А. Ліпкан / за заг. ред. В. А. Ліпкана. — К. : ФОП О. С. Ліпкан, 2016. — 416 с.

ISBN 978-966-2439-53-3

Словник є першим в Україні виданням, в якому розглядається з позицій системного підходу та сучасних інформаціологічних та комунікативних стратегій феномен стратегічних комунікацій. У ньому зібрані основні поняття і терміни, якими послуговуються у сфері стратегічних комунікацій, а також користуються при реалізації кожного їх компонента.

Основна термінологія довідника успішно апробована при реалізації інформаційної політики. Однією з родзинок видання є формування авторських неологізмів, термінологічного поля стратегічних комунікацій, а також формування категорійно-понятійних рядів, що описують системні явища.

Словник призначений для фахівців у таких сферах, як: зв'язки з громадськістю; публічна дипломатія та військові заходи на підтримку публічної дипломатії; зв'язки зі ЗМІ; міжнародне військове та цивільно-військове співробітництво; кібербезпека; залучення ключового лідеру; внутрішні комунікації; інформаційно-психологічні операції; інформування про ситуацію; розвідувальне забезпечення проведення заходів; демонстрація дій військ; введення в оману; безпека операцій; фізичний вплив; протиборство в електромагнітному просторі.

УДК 342.951:351.751
ББК Х621

ISBN 978-966-2439-53-3

© ФОП О.С. Ліпкан, 2016.

ЗМІСТ

РЕЦЕНЗІЇ	6
ПЕРЕДМОВА	8
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	16
ВСТУП	17
А	20
Б	39
В	53
Г	68
Д	75
Е	95
Є	100
Ж	101
З	103
І	122
К	186
Л	215
М	218
Н	239
О	254
П	266
Р	311
С	320
Т	369
У	378
Ф	385
Х	392
Ц	397
Ч	400
Ш	402
Ю	404
Я	405
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	406

РЕЦЕНЗІЇ

Цей словник є безумовним кроком вперед для української комунікаційної, політичної й безпекової галузей науки. Він увібрив у себе найновіші наукові здобутки; чи не вперше творці українських наукових словників намагаються не лише відбити тенденції, а й бути на крок попереду сучасності, передбачаючи потреби науки й практики завтрашнього дня.

Автори зробили те, без чого українська наука останніх десятиліть втрачала свій вплив на реальні процеси — вони зблизили наукові реф-

лексії та реалії сучасності. На сторінках словника знайшлося місце не лише традиційним науковим термінам і категоріям, а й таким абсолютно практичним речам, як «спам», «гуглток», «спойлер» — словам, без яких неможливе життя практиків. Виокремлення «інформаційно-психологічного впливу» в самостійний термін, розширення суб'єктів інформаційної політики далеко за межі державних інституцій переконує у глибокому розумінні авторами тенденцій сучасної науки.

Словник відбиває реальний стан наукової й експертної дискусії навколо стратегічних комунікацій і увібрив у себе як її надбання, так і проблеми. Скажімо, автори не брали на себе відповідальності за вирішення теоретичних суперечок довкола окремих понять і термінів, як-от «національна безпека», «інформаційна війна», «національний інформаційний простір» та низки інших, натомість надали читачеві можливість самому вибирати між різними запропонованими наукою підходами, з усіма їхніми перевагами й вадами. З іншого боку, брак наукового усвідомлення

й чіткого визначення низки термінів породжує відповідну методичну неузгодженість («інформаційна / інформаційно-психологічна / психологічна безпека») або очевидну неповноцінність («національний аудіовізуальний продукт») запропонованих визначень. Тож цей словник безумовно стане каталізатором подальших експертних та наукових дискусій із цих питань.

*Роман Шутов,
к.п.н., програмний директор ГО «Телекритика»*

Ця книга є не просто словником термінів, вона вносить значний вклад у розуміння стратегічної комунікації як дисципліни, що об'єднує, координує, активізує і використовує ресурси бізнесу, реклами, маркетингу, журналістики, психології, соціології та багатьох інших наук. Уперше в Україні словник подає професійне роз'яснення термінів стратегічної комунікації і стане корисним не лише для урядових структур, корпорацій, науковців, а й і для громадського і не-

прибуткового сектору та для будь-кого, хто хоче будувати ефективні та цілеспрямовані комунікації.

*Оксана Романюк,
виконавчий директор ГО «Інституту масової інформації»,
представник міжнародної журналістської організації
«Репортери без кордонів» в Україні*

ПЕРЕДМОВА

З початку ХХ-го століття людство фактично вступило в новий етап своєї еволюції — інформаційне суспільство, яке характеризується революційним розвитком та впровадженням інформаційних технологій. Сучасні інформаційні технології стали складовою не лише світового прогресу, але й певним чином вплинули на збройне протиборство. Коли з сторінок газет та екранів електронних ЗМІ ми щодня чуємо: «гібридна війна», «4G-війни», «асиметричне протиборство» тощо, то ми розуміємо, що їх визначальною характеристикою стала саме інформаційна складова. Системна реалізація сучасних технологій впливу в форматі «Soft Power» та «Smart Power» дозволяють державам у деяких випадках досягати своїх цілей взагалі без ведення так званого класичного збройного протиборства.

У розвинених країнах світу триває постійний пошук нових форм та способів досягнення своїх цілей в та через інформаційний простір. Саме такою відповіддю на виклики сучасності стала поява та введення в обіг терміну «стратегічні комунікації». Стратегічні комунікації в діяльності уряду, в бізнес-процесах або у військовій сфері мають різне змістовне навантаження. З одного боку, в сучасних умовах стратегічні комунікації — це системна комунікація, орієнтована на встановлення довгострокових взаємозв'язків між органами державної влади та суспільством. Але з огляду на ситуацію, в якій сьогодні опинилась наша держава, для нас найбільший інтерес мають стратегічні комунікації в контексті забезпечення національної безпеки, які водночас слід розглядати як найбільш сучасну та перспективну форму дій в інформаційному просторі.

Не випадково в останній редакції Воєнної доктрини України надано нормативне визначення стратегічних комунікацій, під якими розуміється *«скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави — публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави»*.

З такого визначення відразу стає очевидним більш широке розуміння стратегічних комунікацій. Тобто, це не лише сфера традиційних і добре зрозумілих нам «Public relations» чи «Public Affairs», а набагато ширше поняття з відповідним набором складових компонентів.

Вивчення досвіду наших зарубіжних партнерів свідчить, що в країнах-членах НАТО діяльність стратегічні комунікації охоплюють такі основні напрями:

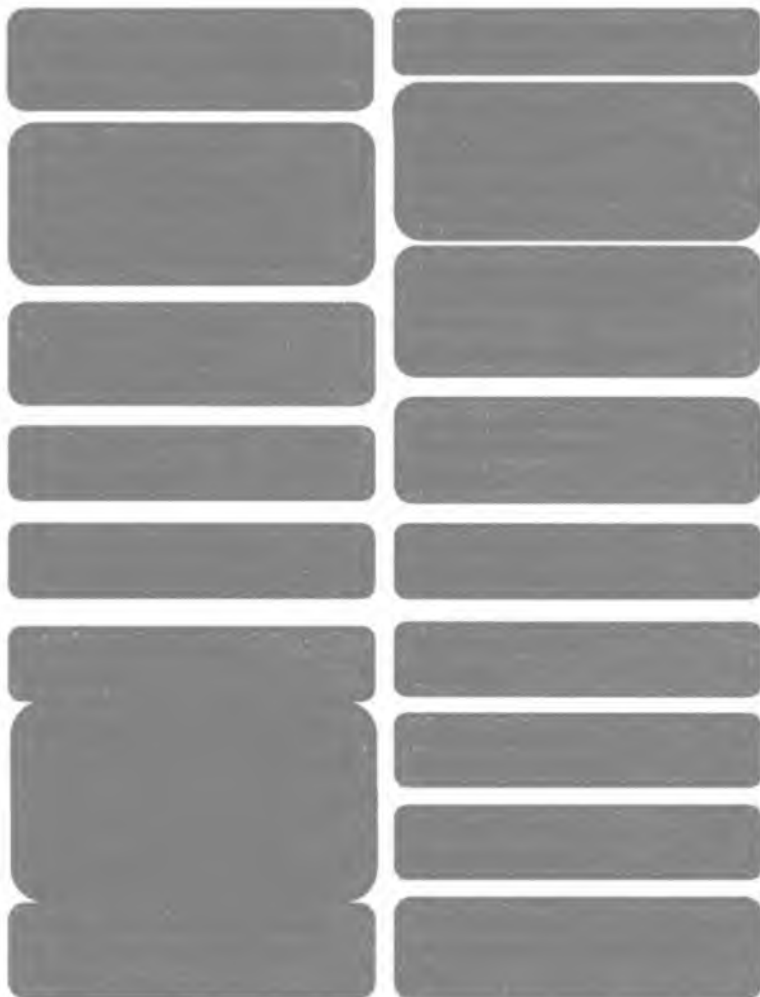
- 1) зв'язки з громадськістю;
- 2) публічна дипломатія та військова підтримка публічної дипломатії;
- 3) внутрішня комунікація;
- 4) зв'язки зі ЗМІ;
- 5) інформаційні операції;
- 6) психологічні операції;
- 7) інформування про ситуацію;
- 8) розвідувальне забезпечення проведення інформаційних заходів;
- 9) демонстрація сили;
- 10) введення в оману;
- 11) безпека операцій;
- 12) фізичний вплив на інформаційну інфраструктуру;
- 13) протиборство в електромагнітному просторі;
- 14) дії в кіберпросторі, включаючи соціальні мережі;
- 15) інформаційні заходи міжнародного військового співробітництва;
- 16) залучення ключового лідера;
- 17) інформаційна складова цивільно-військового співробітництва.

Кожна держава-член НАТО, безумовно, має власні національні особливості та підходи до стратегічних комунікацій, про що свідчить таблиця (наведено нижче). Зрозуміло, що частину з наведених дій дозволяється проводити лише на території супротивника.

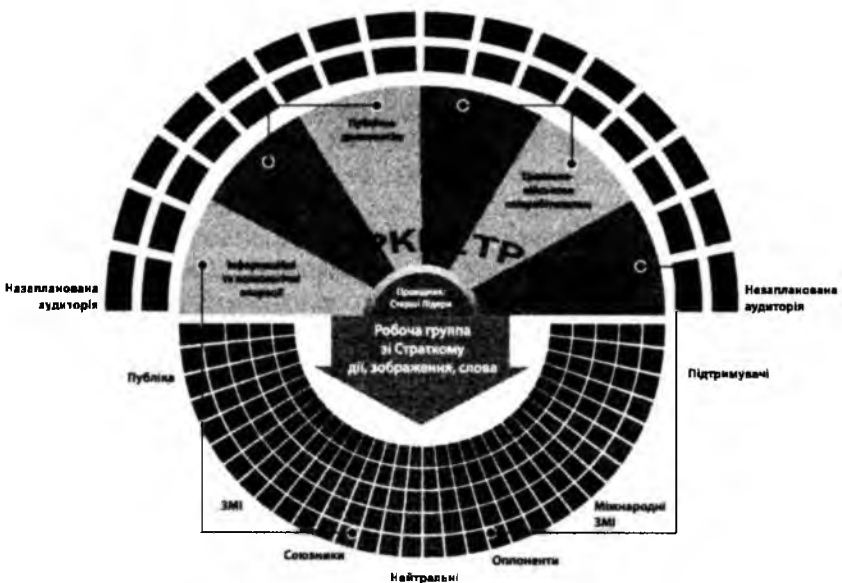
Ефективне налагодження та здійснення стратегічних комунікацій можна порівняти з грою високопрофесійного оркестру, в якому кожен виконавець робить свій внесок в єдине звучання під керівництвом досвідченого диригента.

На малюнку унаочнюється в загальному вигляді алгоритм реалізації стратегічних комунікацій, зв'язки між основними комунікаторами та реципієнтами стратегічних комунікацій (на думку фахівців НАТО). Усі задіяні учасники та засоби комунікації не лише виконують свою визначену функцію, але й ефективно взаємодіють між собою.

**Основні складові компоненти сфери стратегічних комунікацій
(за досвідом країн-членів НАТО)**

*MILDEC – military deception
*CIMIC – civil-military cooperation

Правильне використання основних засобів стратегічної комунікації дозволяє формувати послідовні, логічні наративи, які виконують не лише інформаційну функцію, а й функції впливу. Відповідно, якісний наратив є одним із найкращих інструментів для протидії інформаційній війні з боку агресора. Своєю чергою, «битва наративів» — це широкомасштабні «бойові дії» в когнітивному вимірі інформаційного простору, схожі на класичні воєнні дії у фізичному просторі. Аналогічно до традиційних способів ведення війни, основною метою «битви наративів» є пошук потенційних рішень конфлікту на вигідних для нас умовах. Сильний наратив, доведений до визначених цільових аудиторій через відповідні канали комунікації не просто зменшує кількість прихильників наративів ворога, а й повністю нейтралізує їхні протиправні дії та навіть спонукає до дій у вигідному для нас напрямі.

Для успішного комунікаційного процесу важливими складовими також є як створення та розвиток власних каналів передачі інформації, так і отримання доступу до інших необхідних нам каналів інформації, а також врахування таких чинників, як «час» та «швидкість», що визначатимуть

актуальність повідомлень. Окрім того, ефективна стратегічна комунікація вимагає синхронізації потоків найважливіших тем, повідомлень та зображень для інформування та впливу на певну аудиторію. Також існують інші можливості стратегічних комунікацій, якими не слід нехтувати, і які повинні використовуватися.

Деякі приклади включають діяльність служби зі зв'язків із цивільною адміністрацією і населенням (СІМІС), які проводяться, в першу чергу, для підтримки теми Стратегічних комунікацій і повідомлень; операції, оперативний маневр, або демонстрація сили, яку проводять в основному для відправки повідомлення; діяльність з побудови взаємин з окремими особами і групами, щоб впливати на поведінку; нетрадиційне залучення засобів масової інформації (наприклад, блоги, Twitter і Facebook); заходи, пов'язані з полем діяльності, які спрямовані на підтримку теми і повідомлень.

Інтеграція, балансування, узгодженість та одночасно унікальність комунікаційних засобів повинні стати основою для реалізації стратегічних комунікацій, у т.ч. підтримки зв'язків з громадськістю та публічною дипломатією, інформаційних операцій тощо.

По-перше, виконання конкретних завдань стратегічних комунікацій своєчасними повідомленнями, зображеннями та діями зазвичай вимагає інтеграції і синхронізації двох або більше інформаційних процесів.

По-друге, для ефективної стратегічної комунікації необхідна узгодженість у спільній діяльності процесу синхронізованого планування, проведення, реалізації та контролю за реалізацією інформаційних заходів з усіма іншими діями.

По-третє, баланс між різними способами дій в інформаційному просторі для підтримки стратегічних комунікацій залежить від урахування дії багатьох чинників, таких як мета, завдання, функції, принципи та методи, інформаційне середовище та аудиторії, на яку спрямована комунікація.

Кожна зі складових стратегічних комунікацій має також свою структуру. Зазначене добре видно на прикладі інформаційних операцій (далі – ІО), які фахівці армій держав-членів НАТО визначають як інтегроване застосування основних можливостей щодо боротьби в електромагнітному просторі, комп'ютерних мережевих операцій (дій в кіберпросторі), психологічних операцій, введення противника в оману (MILDEC) та забезпечення безпеки операцій (OPSEC) тощо відповідно до зазначених допоміжних і супутніх можливостей щодо впливу на інформаційне середовище противника з одночасним захистом свого власного.

Слід наголосити, що основні властивості ІО використовуються в поєднанні з пов'язаними з ними можливостями. Для нас важливо розібратися в цих відносинах для того, щоб визначити, як почнуть використовувати ці можливості для підтримки стратегічних комунікацій в ході їх планування і виконання. За іншого випадку неефективна інтеграція основних властивостей ІО під час підтримки досягнення цілей стратегічних комунікацій може стати проблемою.

Водночас, зв'язки з громадськістю здійснюють три основні функції (публічна інформація, інформація команди, діяльність пов'язана з залученням громадськості), яка підтримується плануванням, аналізом і оцінкою з метою підтримки дій військ в операціях. Точна і своєчасна інформація має важливе значення для суспільного розуміння і вирішення проблем в умовах кризи. Фахівці завжди повинні включати дану інформацію в планування. Своєчасна оперативна офіційна інформація допоможе створити, зміцнити, або зберегти сприятливі умови для просування національних інтересів і політики, а також допоможе пом'якшити неофіційну інформацію і пропаганду противника. Фахівці зі зв'язків з громадськістю на всіх рівнях мають консультувати керівників про можливі результати дій і визначають потенційний вплив на суспільне інформаційне поле.

Іншим прикладом складової стратегічних комунікацій є публічна дипломатія, що є здатністю розуміти, взаємодіяти, впливати та інформувати ключову зарубіжну аудиторію через слова і дії, які б сприяли розумінню політики і просуванню інтересів держави. Ця здатність може включати в себе діяльність в області суспільної інформації, а також інформаційні заходи, такі як створення і поширення медіа-проектів, таких як веб-сайти, радіо, друк і телебачення для надання допомоги в інформування зарубіжних цільових аудиторій.

	Мета	Функція	Спрямування	Результат	Аспект
Стратегічні комунікації	Створення, посилення або підтримання сприятливих умов	Синхронізація	Ключова аудиторія	Підтримка та залучення	Когнітивний
Інформаційні операції	Вплив, протидія противнику	Інтеграція	Противник	Вплив	Когнітивний, фізичний, інформаційний

	Мета	Функція	Спрямування	Результат	Аспект
Зв'язки з громадкістю	Освіта, інформування суспільства, утримання супротивника	Своєчасна інформація про діяльність Мін оборони	Місцева та міжнародна аудиторія	Інформування та стримування	Когнітивний
Публічна дипломатія	Підтримка та спрощення (сприяння) реалізації ініціатив публічної дипломатії	Підтримка цілей зовнішньої політики	Міжнародна аудиторія	Підтримка, інформування та вплив	Когнітивний

Наразі Україна розпочинає свою діяльність у сфері стратегічних комунікацій. У цілому, подібні напрямки стратегічних комунікацій існують майже при кожному центральному органі виконавчої влади, проте їхні безпосередні повноваження є обмеженими для реалізації їх конкретних заходів. Після підписання документів про започаткування партнерства України у сфері стратегічних комунікацій з НАТО, Міністерство інформаційної політики України безумовно стало одним із провідних центральних органів виконавчої влади щодо реалізації дорожньої карти партнерства у сфері стратегічних комунікацій. І саме розроблення концепції реформування сфери державних комунікацій спільно з Секретаріатом Кабінету Міністрів та РНБО України є одним із наших пріоритетних завдань сьогодні.

Програма партнерства з НАТО — це довгострокова ініціатива, що виникла з пропозицій України. Вона спрямована на розвиток можливостей та функцій українських структур у сфері стратегічних комунікацій шляхом надання консультативної та практичної допомоги з боку партнерів.

Стосовно воєнної сфери співробітництва з НАТО, то починаючи з 2016 року в пакеті Цілей партнерства в рамках Процесу планування та оцінки сил міжнародної програми Партнерство заради миру було започатковано нову ціль партнерства «Стратегічні комунікації», реалізація якої передбачає створення та функціонування системи стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України.

За більше ніж 2 роки від початку російської агресії проти України, ситуація змінилася на краще, як мінімум, у сфері зв'язків з громадськістю та

у взаємодії зі ЗМІ майже в усіх міністерствах України. Проте, залишаються невирішеними ще досить багато питань.

Варто зауважити, що неналежна робота у сфері стратегічних комунікацій формує негативний імідж країни для міжнародної спільноти, звинувачення в утисках свободи слова, порушення міжнародних стандартів про висвітлення інформації з зони бойових дій, поширення чуток та неправдивої інформації з боку супротивника через брак достовірної інформації. Звісно противник може використати це в своїх інформаційно-психологічних операціях проти нас.

Отже, на сьогодні в державі поступово реалізується план, який стоюється відкритої частини стратегічних комунікацій. Вочевидь, що існує і закрита складова, яка входить до повноважень Міністерства оборони України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки та інших суб'єктів системи забезпечення національної безпеки України. Сподіваємося, що впродовж наступних декількох років ми зможемо вийти на рівень відповідності кращим практикам НАТО у сфері стратегічних комунікацій та зміцнити комунікаційні зв'язки між владою та суспільством. А цей словник допоможе ознайомитися з основними термінами як співробітникам всіх суб'єктів впливу в інформаційному просторі, так і студентам, які в майбутньому працюватимуть у сфері комунікацій.

Тетяна Попова,
заступник міністра інформаційної політики України

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АС	автоматизована система
ДІП	державна інформаційна політика
ЕОМ	електронно-обчислювальна машина
ЖЖ	Живий журнал — блог Live Journal
ЗМІ	засоби масової інформації
ІКТ	інформаційно-комп'ютерні технології
ІС	інформаційне суспільство
ІТС	інформаційно-телекомунікаційна система
КССК	компоненти системи стратегічних комунікацій
НЛП	Нейролінгвістичне програмування
РІС	розвиток інформаційного суспільства
СК	стратегічні комунікації
ССК	система стратегічних комунікацій
ТЗІ	технічний захист інформації

ВСТУП

Стрімкі трансформації світового комунікативного ландшафту, що викликані небувалою інтенсивністю застосування інформаційних технологій, перебігом резонансних подій, логікою розвитку різноспрямованих складноорганізованих процесів, ведуть до переосмислення державної зовнішньої і внутрішньої політики, розуміння необхідності переходу від імперативного монологу до конструктивного діалогу. Ефект такого переходу повинен ґрунтуватися на наукових засадах, розробленні відповідних прикладних моделей, опорі на дефініції чітко визначеного понятійно-категоріального апарату. Попри важливість даної справи, вітчизняній науці поки що бракує чітко визначених концепцій, потужних наукових досліджень, створених із урахуванням новітніх тенденцій інформаційної глобалізації, адаптації світового досвіду відповідно до національних інтересів сучасної України.

15 березня 2016 року Указом Президента України була затверджена Стратегія кібербезпеки України, метою якою є створення умов для безпечного функціонування кіберпростору, його використання в інтересах особи, суспільства і держави. У даній Стратегії визначено новий вид комунікацій — електронні, а також зазначено, що розвиток та безпека кіберпростору, запровадження електронного урядування, гарантування безпеки й сталого функціонування електронних комунікацій та державних електронних інформаційних ресурсів мають бути складовими державної політики у сфері розвитку інформаційного простору та становлення інформаційного суспільства в Україні.

24 вересня 2015 року Указом Президента України була затверджена «Воєнна доктрина України», в якій з-поміж низки ключових понять виокремлюється дефініція «стратегічні комунікації», під якими розуміється «скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави — публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави».

Тож ідея розроблення і створення «Словника термінів стратегічної комунікації» є своєрідною спробою закласти першу цеглину у величезну будову реального інформаційно-комунікативного простору в масштабах держави. Звісно, було б невірним стверджувати, що до цього часу подібні спроби не робилися і що укладачі словника писали його, як то кажуть, з чистого листа. Безумовно, ні. У ході роботи над словником були опрацьовані значні за обсягом матеріали, що лягли в основу тезаурусу.

Чим же вирізняється це джерело від інших?

По-перше, своєю концепцією, яка може бути акумульована в понятті «*інтеграція*». До цього словники, довідники, енциклопедії були зорієнтовані здебільшого на окремий сегмент бази знань, наприклад на інформаційне право або на інформаційну безпеку чи на захист інформації. У представленому виданні органічно перетинаються такі галузі знань, як:

- політологія і соціологія;
- теорія комунікації і риторика;
- іміджелогія і PR-технології;
- інформаційне право і захист інформації;
- національно-безпекове і глобальне лідерство;
- психологічні та інформаційно-комунікативні засади професійної діяльності силових структур.

Крім того, за концепцією словника, у трактуванні ключової термінології відбувається злиття законодавчого, мовно-лексикографічного і доктринального тлумачення.

У такий спосіб, об'єднуючи усі зазначені сфери і способи інтерпретації термінів, джерело веде до розуміння широти діапазону сучасних стратегічних комунікацій.

По-друге, словник характеризується своїм чітко спрямованим *прикладним характером*, насиченням потреби в тлумаченні актуальної лексики. Явище багатозначності, особливо у запозичених словах, нерідко призводить до різного сприйняття інформації носіями мови. З метою унеможливлення подібних випадків наводяться саме ті семи, які є релевантними для сфери стратегічних комунікацій.

По-третє, укладачами враховувалася динаміка змін у законодавстві, доповнення чинних нормативних актів новими поняттями або модернізації вже існуючих. До словника увійшли навіть ті новели, що робилися у

листопаді 2015 року. Тож ще однією рисою, яка вирізняє дане видання від інших, є *неологізація* представлених мовних одиниць.

На кого розрахований словник?

Насамперед, на тих, хто професійно займається стратегічними комунікаціями як системним поліструктурним феноменом сучасності. Це і працівники у сфері зв'язків з громадськістю, і ті, хто причетний до публічної дипломатії, фахівці в у сфері інформаційно-психологічних операцій, експерти із залучення ключових лідерів, фахівці із соціальної психології, мовної комунікації, науковці і освітяни, що здійснюють свою професійну діяльність у даній сфері.

У випадках, коли термін, не зважаючи на існування вимог наукового стилю щодо його однозначності, все ж таки є багатозначним, надається та сема/семи, що є актуальними саме для сфери стратегічних комунікацій.

При представленні слів іншомовного походження, які ще не пройшли процес лексикалізації в українській мові, або розуміння яких базується на відомостях з мови-джерела, при лексемі надається стисла етимологічна довідка.

Ми, як укладачі словника, повною мірою усвідомлюємо, що процес становлення термінологічного апарату стратегічних комунікацій ще тільки розпочато і що згодом відбуватимуться зміни, доповнення. Проте вже зараз плекаємо надію, що наша праця стане у нагоді всім тим, хто усвідомлено прагне створення ефективного бренду України, позитивного іміджу України як в межах самої держави, так і у зовнішніх стосунках.

Переконані, що системна реалізація концепції стратегічних комунікацій здатна концептуально змінити рівень і спрямованість державного управління за рахунок уведення нового методологічного інструментарію, формування нових системних зв'язків, які здатні формувати нові смисли, меседжі та наративи, а головне — володіють інструментарієм реалізації інформаційної політики. Стратегічні комунікації — нова концепція державного управління, яка за своїм змістом слугує потужною відповіддю на загрози постмодерну і небезпеку від хаотичного розвитку інформаційного суспільства. Це нова системна розумна сила здатна створити умови для реалізації національних інтересів і збереження національної ідентичності в умовах глобалізації загроз.

А

«Аналізуючи громадську думку» — перша фундаментальна праця в галузі Паблік Рилейшенз (ПР), написана у 1923 р. Едвардом Бернейсом, який визначив ПР як процес приведення до єдиного знаменника приватних інтересів і громадського блага. Метою ПР, як зазначено у праці, є досягнення балансу у функціях інформування громадськості, сприяння переконанню громадськості, впливу на її представників щодо окремих подій, людей і т. ін. У праці було зазначено, що реалізація функцій ПР можлива у таких сферах діяльності: суспільні відносини, владні відносини, міжнародні й міжнаціональні відносини, відносини у фінансових сферах, у торгівлі й промисловості, у статистиці й дослідженнях, у засобах масової інформації.

Аберантне читання — інтерпретація тексту таким чином, що не передбачався автором.

Абсолютна система захисту — система, з усіма можливими способами захисту, що здатна у будь-який момент прогнозувати настання загрожуючої по-

дії за час, достатній для приведення в дію адекватних способів захисту.

Абсурд [лат. *ad absurdum* — те, що виходить від глухого] — нісенітниця, безглуздість. Є основою *флуду* та *інтелектуально-інформаційної гламурності*.

Автобіографічний аналіз медіатексту — порівняння власного життєвого досвіду (подій особистого життя, проявів характеру в різних ситуаціях) з життєвим досвідом персонажів і авторів медіатекстів. Даний аналітичний підхід спирається на асоціативну пам'ять людини (ефект «спалахів пам'яті») і допомагає аудиторії критично зрозуміти вплив медіакультури на розвиток особистості, сприяє розвитку медіакомпетентності.

Автоматизоване оброблення даних — оброблення даних, що виконується виконуване автоматизованим способом за участю людини.

Авторизація [англ. *authorization* — дозвіл, уповноваження] — надання певній особі або групі осіб прав на виконання

тих чи інших дій щодо доступу до матеріалів, які містяться в комп'ютерній системі, їх обробки, переробки, опрацювання, а також процедури перевірки (підтвердження) даних прав на виконання цих дій.

Авторитет держави [лат. *au(c)toritas* — влада, вплив] — властивість влади, певних громадських груп і організацій здійснювати у різних сферах суспільного життя, в тому числі у міжнародних відносинах вплив шляхом визнання й поваги до національних лідерів, діяльності державних інституцій, надійності як партнера в галузі економіки, оборони тощо.

Агент [лат. *agens (agents)* — діючий, чинний] — 1. Представник, довірена особа організації, установи і т. ін., що виконує різні доручення. 2. Особа, яка є чийось ставлеником, прислуговується чийсь інтересам.

Агент впливу — особа, яка систематично діє у своїй країні і на міжнародному рівні в інтересах третьої держави, сприяє проведенню політики (в тому числі через формування громадської думки), сприятливої для держави — замовника.

Агентство — місцеве (районне) відділення центральної установи або підприємства; назва де-

яких інформаційних або посередницьких осередків.

Агітація [лат. *agitatio* — приведення в рух, спонукання] — 1. Діяльність, націлена на спонукання до активності (політичної, громадської, соціальної тощо). Характеризується різноманітністю усних, друкованих матеріалів, аудіовізуальних засобів; інструмент політичної боротьби. 2. Комплекс комунікативних дій, спрямованих на спонукання до формування певної життєвої позиції, світоглядних орієнтирів.

Агресія [лат. *agressio* — напад] — 1. Неспровокований збройний напад однієї держави на іншу з метою загарбання її території, ліквідації чи обмеження її незалежності. 2. міжнародний злочин, що полягає в вчиненні збройного нападу з метою захоплення території, ліквідації незалежності держави, зміни її політичного ладу. 3. Незаконне, яке суперечить міжнародному праву, застосування сили однією державою (групою держав) проти суверенітету, територіальної недоторканності або політичної незалежності іншої держави (інших держав) чи народу. Визначення А. затверджено в резолюції Генеральної Асамблеї ООН 14 груд-

ня 1974 року. Держава, що стала жертвою А., має право на індивідуальну чи колективну самооборону (ст. 51 Статуту ООН). При цьому дії держави, спрямовані проти агресора, навіть якщо вони є наступальними, вважаються виправданими і законними. Водночас захоплення території чи які-небудь інші вигоди, отримані в результаті А., визнаються незаконними. У разі А. Рада Безпеки ООН може ухвалювати рішення щодо застосування проти агресора як невоєнних (припинення політичних і економічних відносин, введення економічних санкцій тощо), так і воєнних заходів (застосування сил ООН, а також збройних сил держав-членів ООН) із проведенням відповідних воєнних операцій. А. може бути воєнною, економічною, інформаційною, прямою, непрямою тощо.

Агресія непряма — агресія, що вчинена організованими збройними формуваннями (бандами, найманцями, волонтерами, «зеленими чоловічками», «ввічливим людьми» та ін.), що формально не належать до складу регулярних збройних сил певної держави чи приховують приналежність до них, хоча організовуються нею, або

діють від її імені чи за її дорученням. Прямим прикладом непрямої агресії було захоплення «зеленими» / «ввічливими» чоловічками української території — Автономної Республіки Крим — із подальшим приєднанням її до складу Росії.

Агресія пряма — агресія, що вчинена збройними силами держави.

Агресор — сторона, яка проводить політику агресії в будь-якій формі і в будь-якій сфері життєдіяльності.

Адаптація [лат. *adaptatio* — пристосування] — 1. Пристосування систем, що самоорганізуються, до змінних умов соціуму. 2. Пристосування індивіда до умов соціального середовища. 3. Приведення індивідуальної та колективної діяльності у відповідність до умов цієї діяльності. 4. Підготовка тексту до розуміння певною аудиторією, ефективного функціонування у різноманітних економічних і соціальних середовищах.

Адвертологія [англ. *advertology*] — теоретичні засади дослідження реклами, рекламознавство.

Адверторіалз [англ. *advertorial* від *advertisement* — оголошення + *editorial* — редакційна стаття] — рекламне оголошення зі спірної проблеми суспільного життя.

Адміністративне інформаційне правопорушення — суспільно небезпечне, протиправне діяння, що посягає на встановлений порядок державного управління; винне діяння (дія або бездіяльність) деліктоздатної особи, вчинене в інформаційній сфері та/або з використанням інформаційних засобів і технологій, роботи з інформацією незалежно від її форми, або в іншій галузі людської діяльності в умовах інформаційного середовища.

Адміністративні дані — дані, отримані на підставі спостережень, проведених державними органами (за винятком органів державної статистики), органами місцевого самоврядування та іншими юридичними особами відповідно до законодавства та з метою виконання адміністративних обов'язків і завдань, віднесених до їх компетенції.

Адміністративні засоби досягнення безпеки комп'ютерних систем — заходи організаційного характеру: правила обробки інформації в автоматизованих системах; протипожежні засоби охорони приміщень; захист від підключення апаратури прослуховування; організація пропускнуго режиму; обліку, зберігання, використання і ліквідації документів, що підлягають зни-

щенню на всіх наявних носіях; встановлення режиму розмежування доступу.

Адміністративні правовідносини в інформаційній сфері — врегульовані нормами адміністративного права специфічні суспільні відносини, що виникають між відповідними суб'єктами адміністративного права у зв'язку з одержанням, використанням, поширенням та зберіганням інформації, внаслідок чого між ними виникають суб'єктивні права та юридичні обов'язки.

Адміністратор бази даних — 1. Відповідальна особа, що забезпечує створення й розвиток структури інформаційних ресурсів, підтримку їх конфіденційності, цілісності й пріоритетності; налаштовує їх до ефективного використання. 2. Експерт, що забезпечує створення й розвиток схеми даних, їх таємність, цілісність і пріоритетність.

Адміністратор безпеки [лат. *administro* — прислужую, допомагаю] — 1. Особа, відповідальна за функціонування та контроль роботи засобів захисту інформації від несанкціонованого доступу. 2. Повноважний представник (особа або група осіб), відповідальний за реалізацію методики безпеки в домені безпеки.

Адміністратор захисту інформації — 1. Особа, відповідальна за захист автоматизованої системи від несанкціонованого доступу до інформації. 2. Суб'єкт доступу, відповідальний за захист автоматизованої системи від несанкціонованого доступу до інформації.

Адреса мережі Інтернет — визначений чинними в Інтернеті міжнародними стандартами цифровий та/або символний ідентифікатор доменних імен в ієрархічній системі доменних назв.

Адресант — джерело повідомлення; у міжособистісному спілкуванні — особа, яка ініціює комунікацію, кодує своє повідомлення мовленнєвими або позамовними засобами і передає адресату.

Адресат — кінцевий споживач повідомлення; у міжособистісному спілкуванні — особа, яка отримує повідомлення та згідно зі своїми когнітивними стратегіями і конститутивними умовами інтерпретує його.

Адресат медіа — цільова аудиторія, на яку розрахований той чи інший медіатекст.

Айдентика (brand ID) — комплекс заходів, спрямованих на вирізнення певного бренду, починаючи від візуалізації (сим-

воліка, логотипи) до організації подій, які запам'ятовуються і пов'язуються саме з цим суб'єктом.

Ай-пі-дейтаграма (IP-дейтаграма) — порція інформації, що передається через Інтернет; поряд з даними містить адресу джерела й отримувача, а також береги, що визначають довжину дейтаграми, контрольну суму заголовка і прапори, що вказують на фрагментацію дейтаграми.

Акмеограма — опис кількісних та якісних параметрів вищих досягнень майстерності в галузі журналістики або іншої професійної діяльності.

Акредитація — офіційний дозвіл для представників ЗМІ бути присутніми на певних заходах. А. надає право журналісту відвідувати урядові, культурні, виставкові та інші заходи, здійснювати в ході цих заходів фото-, відеозйомку, отримувати інформацію для оприлюднення.

Акронім — аббревіатура, утворена з перших літер фрази, наприклад PR та ін.

Аксіологічна (ціннісна) картина світу — 1. Сукупність найважливіших для нації та особистості суджень, що співвідносяться з правовими, релігійними, моральними кодексами, загаль-

ноприйнятими судженнями і уявленнями певної соціокультурної спільноти. 2. Частина мовної картини, змодельованої у вигляді взаємопов'язаних оцінних суджень, які співвідносяться з юридичними, релігійними, моральними тощо кодексами певної лінгвокультури.

Аксіологічний простір стратегічних комунікацій — система усвідомлених загальнолюдських, суспільних та інформаційних цінностей, інтересів та традицій. У рамках стратегічних комунікацій А.п.с.к. відіграє роль іманентного елемента даної системи, який віддзеркалює зміст інформаційної ідентичності, інформаційний потенціал та інформаційну могутність нашої держави, самотність і традиції, й загалом підвалини інформаційної нації, інформаційного суспільства в цілому від негативного впливу глобальної трансформації інформаційної конфігурації світу, інформаційної глобалізації, порушення інформаційного паритету та балансу, інших сучасних медіакультур медіа-практик та медіа-феноменів; а також сучасних напрямів, у тому числі реалізації концепції можливостей втручання у внутрішні справи й нехтування принципами по-

ваги до інформаційного суверенітету інших країн, втрати інформаційної самоідентифікації окремими представниками та членами суспільства аж до інформаційної маргіналізації.

Актант — термін теорії розповіді, введений французькою семіотикою ХХ ст. (зокрема Греймасом) на позначення подвійних, іноді протилежних понять, наприклад, герой — ворог, відправник — отримувач, терорист — борець за свободу тощо.

Актив [лат. *activus* — діяльність, дійовий] — 1. Найбільш діяльна, ініціативна частина колективу. 2. Частина господарського балансу, що відображає на певну дату всі матеріальні цінності, кошти й боргові вимоги підприємства, установи.

Активне приховування інформації — створення таких фізичних полів та речовин, котрі ускладнюють здобування інформації, або надають невизначеність її змісту. Активно використовується при реалізації таких компонентів системи стратегічних комунікацій, як: введення в оману і безпека операцій. Див: *система стратегічних комунікацій, введення в оману, безпека операцій*.

Актуальність інформації [лат. *actualis* — важливий] — 1) не-

обхідність і своєчасність застосування інформації для реалізації конкретного проекту; 2) цінність інформації для конкретного проекту; 3) властивість інформації відповідати вимогам часу, найважливішим потребам певного етапу.

Акція [франц. *action*, лат. *action* — дія] — дія, вчинена для досягнення певної мети, зокрема політичної.

Аларміст [англ. *alarm* — тривога] — розповсюджувач панічних чуток.

Алгоритм [лат. *algorithmus* — розпорядження] — 1. Система точно визначених правил дії (програма) із зазначенням, як і в якій послідовності їх застосувати до первинних даних певного завдання, щоб його розв'язати. Назва походить від імені середньовічного узбецького математика Мухамеда-ібн-Суса (арабізоване аль-Хорезмі). Істотними рисами алгоритму є: *детермінованість* (означеність) — однозначність виконання процесу при заданих первинних даних; *дискретність* означуваного алгоритмом процесу — розчленованість його на окремі елементарні акти, можливість виконання яких людиною або машиною не викликає сумніву;

масовість — первинні дані для алгоритму можна обирати з якоїсь множини даних (потенційно нескінченної), тобто алгоритм має бути застосовний не до одного завдання, а до цілого класу однотипних завдань. Поняття алгоритму — одне з основних у математиці. Знаходження його для розв'язання різних типів завдань є метою математики. 2. Точний припис, який визначає обчислювальний процес, що йде від варіативних початкових даних до шуканого результату. Одним із способів задавання алгоритму є логічна схема (блок-схема). Програма являє собою опис алгоритму мовою програмування.

Алгоритм інформаційних операцій — упорядкований набір визначених правил для розв'язування задач, який складається з таких етапів: *підготовчий* — етап планування операції, зокрема визначення її доцільності, мети, завдань, сил і засобів, цільової аудиторії впливу, прийомів та методів впливу; об'єктів інфраструктури, соціально-політичних комунікацій тощо; *етап початку активної фази інформаційної операції* — виявлені події, негативні інформаційні впливи, прогнозовані ризики, знижен-

ня морально-психологічного стану військ та психологічного стану населення, які використовуються як привід для початку проведення інформаційної операції; *етап проведення операції* — основна частина інформаційної операції; набуття інформаційної переваги впливу на процеси ухвалення рішень противником та ін.; *вихід з інформаційної операції* — забезпечення планового завершення інформаційної операції після досягнення намічених цілей або внаслідок форс-мажорних обставин.

Алгоритм планування заходів зі стратегічної комунікації: визначати: 1) який результат маємо отримати чи яку проблему розв'язати; 2) на кого спрямована стратегічна комунікація; 3) що повинен знати кожен представник кожного суб'єкта стратегічної комунікації; 4) яким способом різні суб'єкти стратегічної комунікації отримують необхідну для них інформацію; 5) за допомогою яких інструментів найефективніше донести потрібні меседжі суб'єктам стратегічної комунікації; 6) скільки часу знадобиться, щоб підготуватися до процесу стратегічної комунікації, підготувати інструменти кому-

нікації й реалізувати процес; 7) яким повинен бути бюджет та які ще ресурси необхідно залучити; 8) коли визначиться, що ціль досягнута / проблема розв'язана.

Алгоритм управління безпекою — точно визначений порядок ухвалення управлінських рішень та обміну інформацією.

Алгоритмічна зброя — вид інформаційно-технічної зброї, призначений для виведення з ладу або зміни алгоритму функціонування програмного забезпечення інформаційних систем, ресурсів і мереж.

Ампліфікація [англ. *amplification* — збільшення, підйом] — 1. Розширення, подальше роз'яснення, більш детальний виклад. 2. Нагромадження багатьох схожих визначень, не виправданих метою повідомлення.

Аналіз [грецьк. *analysis* — розкладання] — 1. Дослідження цілого з метою встановлення його складових частин та зв'язків між ними. 2. Один з етапів процесу підготовки інтелектуальної продукції, на якому з інформації виокремлюються найістотніші факти; порівнюються з іншими даними, після чого робляться висновки. 3. Прикінцева й найважливіша частина інформаційної роботи: вста-

новлення взаємозв'язку між фактами. 4. Метод наукового й практичного пізнання, заснований на уявному виділенні й розгляді окремих сторін, властивостей, складових частин чого-небудь. 5. З'ясування причинно-наслідкових зв'язків взаємодії фактів і явищ за допомогою методів аналітики. 6. Поділ тексту на елементи, осмислення інформації цілком та її частин, виокремлення головного та другорядного, істотного та несуттєвого; виявлення помилкових і дезінформаційних відомостей, визначення того, що вимагає уточнення й доповнення.

Аналіз безпеки — 1. Аналіз і розрахунок небезпек, пов'язаних зі здійсненням передбачуваної діяльності юридичної або фізичної особи. 2. Аналіз можливих варіантів безпечного розвитку ситуацій, пов'язаних із передбачуваною діяльністю юридичної або фізичної особи.

Аналіз загрози — 1. Перевірка всіх дій і подій, які могли б вплинути на систему або діяльність. 2. Розгляд потенційної можливості всіх дій і подій негативно вплинути на систему діяльності.

Аналіз змісту — аналіз з метою виявлення даних, що характери-

зують зміст документа в зрозумілій та точній формі.

Аналіз інформації — вивчення, трактування інформації того чи іншого виду. Прийнято розрізняти такі види аналізу інформації: контент-аналіз, структурний, сюжетний, автобіографічний, іконографічний, семіотичний, ідентифікаційний, ідеологічний, філософський, естетичний, етичний, мотиваційний, культивацийний, герменевтичний аналіз, аналіз стереотипів, персонажів тощо.

Аналіз культурної міфології медіатексту — виявлення і аналіз міфологізації (в тому числі в межах фольклорних джерел — казок, легенд і т.д.), стереотипів фабул, тем, персонажів тощо в конкретному медіатексті.

Аналіз небезпек — 1. Виявлення небажаних подій, що тягнуть за собою реалізацію небезпек, аналіз механізмів виникнення подібних подій і оцінка масштабу, величини й імовірності будь-якої події, здатної завдати вражаючої дії. 2. Визначення ймовірності погроз і потенційних втрат, які можуть відбутися внаслідок недоліків системи. 3. Аналіз можливих варіантів небезпечного розвитку ситуації, механізмів можливого їх виникнення, оцінка масшта-

бу, величини й імовірності дій, здатних створити небезпеку для об'єкта охорони. 4. Визначення реальності загроз і потенційних втрат, яких може зазнати об'єкт охорони від зловмисників.

Аналіз персонажів медіатексту — аналіз характерів, мотивів поведінки, ідейних орієнтацій, вчинків, дій персонажів медійних текстів різних видів і жанрів.

Аналіз поточного стану — дослідження проблемної області з метою виявлення недоліків і вузьких місць та вироблення рішення з їх усунення.

Аналіз поточної ситуації в безпеці — дослідження проблемного перебігу подій з метою виявлення недоліків і вузьких місць в організації безпеки та вироблення рішення щодо їх усунення.

Аналіз прихованих каналів — послуга, яка гарантує, що приховані канали в комп'ютерній системі відсутні, перебувають під наглядом або, принаймні, відомі.

Аналіз ризику — 1. Визначення загроз безпеці певного об'єкта, визначення його характеристик, потенційних збитків від можливої реалізації, оцінка можливої ефективності впливу контрзаходів. 2. Оцінка потенційних загроз, а також ефектив-

ності засобів, способів, дій, необхідних для досягнення безпеки об'єкта охорони. 3. Аналіз негативних впливів на систему з метою оцінки можливих втрат, ймовірності небажаних подій. 4. Процес виявлення, контролю та усунення (або мінімізація) небажаних впливів на системні ресурси. 5. Процес визначення загроз безпеки системи й окремих її компонентів, визначення їх характеристик і потенційного збитку, а також розробки контрзаходів. 6. Оцінка потенційних загроз, а також засобів, способів, дій, необхідних для забезпечення безпеки. 7. Аналіз системи з метою оцінки можливих втрат з урахуванням відомої ймовірності появи небажаних подій. 8. Загальний процес виявлення, контролю та усунення (або мінімізація) недостовірних подій, які можуть вплинути на системні ресурси; процес визначення загроз безпеці інформації та їх характеристик, слабких сторін КСЗІ (відомих і припустимих), оцінка потенційних збитків від реалізації загроз та ступеню їх прийнятності для експлуатації АС. 9. Систематичне використання інформації для визначення джерел ризику і кількісної оцінки ризиків.

Аналіз стереотипів медіатекстів — виявлення й аналіз стереотипного зображення людей, ідей, подій, сюжетів, тем у медіатекстах.

Аналітик — 1. Особа, яка займається систематизацією розрізнених фактів, зіставленням однозначних або розділених за часом фактів; роз'ясняє їх, надає їм тлумачення. 2. Співробітник інформаційного підрозділу, який виконує роботу з аналізу інформації. 3. Особа, яка займається системним аналізом інформації і виробленням на базі цього аналізу рекомендацій.

Аналітико-синтетична класифікаційна система — класифікаційна система, застосування ознак якої полягає в аналізі складених чи складних предметів, після чого відбувається вираження їх через синтетично побудований класифікаційний індекс.

Аналітична діяльність — пізнавальний аспект управлінської діяльності, змістом якого є аналіз стану і тенденцій розвитку ситуації, об'єкта та проблем, пов'язаних з їх функціонуванням.

Аналітична записка — 1. Інформаційний документ, у якому на основі конфіденційних матеріалів і офіційних даних нада-

но короткий аналіз проблеми і тенденції її розвитку; викладаються висновки і рішення про доцільні заходи. 2. Документ, у якому здійснюється осмислення проблем, що викликають суспільний інтерес, визначаються тенденції розвитку відповідних процесів у суспільній діяльності, формулюються висновки, рекомендації.

Аналітичний індекс — індекс, за допомогою якого результат загального (синтетичного) вимірювання складного явища розчленовують відповідно до окремих компонентів цього явища або його чинників.

Англоцентризм [англ. *anglocentrism*] — 1. Позитивне упередження щодо англomовних народів; твердження, що уся цивілізація розвивалася й розвивається завдяки ним. 2. Орієнтація на англійську мову у різних сферах суспільного життя.

Анексія [від лат. *annexio* — приєднання] — насильницьке приєднання (захоплення) державою території іншої держави чи народності, а також насильницьке утримання народності в межах чужої держави. Сучасні автори під анексією розуміють один із видів агресії, що полягає в протиправному насильницькому

приєднанні (захопленні) однією державою території іншої держави. При анексії державний кордон встановлюється насильницьким шляхом, всупереч волі населення, що є несумісним з основними принципами сучасного міжнародного права і Статутом ООН. А. є грубим порушенням права народів на самовизначення. Сучасним прикладом є анексія частини території України — Автономної Республіки Крим — Росією.

Анкор [англ. *anchor* — якор] — посилення на сайт або сторінку сайту з ключовим словом або набором слів.

Анонімайзер — засіб для приховання інформації про роботу або користувача в мережі від віддаленого сервера.

Анонімний документ [гр. *анонимос* — безіменний] — документ невідомого автора, або документ, під яким автор не поставив своє ім'я.

Анпабліш — надання певному інформаційному ресурсу статусу «Не для загального перегляду».

Антивірусний програмний засіб — комп'ютерна програма, призначена для захисту об'єктів/ресурсів інформаційно-телекомунікаційних систем від ушкодження комп'ютерними вірусами.

Антиконцепт — концепт країни світу, що асоціюється з негативними уявленнями в певному соціумі.

Антикриміногенна система —

1. Форма орієнтації суспільної діяльності із запобігання кримінальним діям. 2. Стіжке, інтегроване, розгалужене в структурі суспільства об'єднання державних органів, громадських організацій, спеціалістів з різних сфер діяльності, метою якого є протидія кримінальній ситуації. 3. Якісне, стійке інтегроване утворення в соціумі, функціонування якого полягає в протидії криміногенній системі. 4. Сукупність державних, суспільних органів і окремих громадян, основною функцією яких є охорона законності, боротьба зі злочинністю і її попередження.

Антипаттерни [*anti* — проти + *pattern* — зразок] — класи найбільш частотних поганих зразків розв'язання проблеми. Вони досліджуються у випадку, коли їх хочуть запобігти у майбутньому, а також з метою розпізнання у випадку вивчення систем, що не працюють, або працюють погано.

Антирейтинг — протилежність рейтингу — показник непопулярності, відсторонення чогось або

когось, що виявляється за допомогою соціологічних методів.

Антислоган — основне контргласло, що використовується проти суперника. Часто в побудові антислогана використовується гра слів зі слогану іншої сторони.

Антитеза — риторична фігура, в якій протиставляються різні поняття.

Апарат управління — 1. Система органів державного управління, сукупність установ і організацій, що забезпечують керівництво в якій-небудь сфері діяльності. 2. Сукупність функціональних підрозділів або співробітників якої-небудь установи або організації, що виконують роботу з керування. 3. Інститут влади, що охоплює її виконавчі ланки, установи й кадри управління всіх рівнів. 4. Організована на основі штатного розпису й професійно-кваліфікаційних характеристик сукупність працівників, об'єднаних в управлінські органи, на які покладені певні управлінські функції.

Апаратна зброя — вид інформаційно-технічної зброї, призначений для тимчасового або повного виведення з ладу окремих компонентів радіоелектронних систем, компонентів радіоелектронного обладнання (у т.ч. систем їх електроживлення),

а також дезорганізації функціонування підсистем обміну інформацією та впливу на середовище розповсюдження сигналів.

Апаратні засоби захисту інформації — механічні, електромеханічні, електронні, оптичні, лазерні, радіо- та радіотехнічні, радіолокаційні та інші пристрої і системи, призначені для захисту інформації від несанкціонованого доступу, копіювання, крадіжки чи модифікації.

Апроксимація [лат. *approximo* — наближаюсь] — заміна одних об'єктів іншими, більш простими і в тому чи іншому сенсі близькими до вихідних.

Арбітрон — система миттєвого отримання відомостей про ступінь популярності телевізійної програми серед телеглядачів за допомогою встановлених електронних пристроїв, що передають інформацію до обчислювального центру.

Аргумент — основа доказу, положення, за допомогою якого доводиться теза.

Аргументація — інтелектуальна діяльність, що є специфічною формою мислення, розсудів і дій з аналізу і селекції аргументів для доведення необхідного положення (тези).

Аргументування — практичне втілення аргументативного проце-

су у слові, мовленні та дії по доведенню певного положення.

Архетип [грецьк. *archetipos* — першообраз, від *arh* — початок, принцип і *typos* — образ] — первісна модель психологічного несвідомого, яка впливає на сприйняття дійсності і формується на базі природних інстинктів та соціокультурних чинників.

Архівний документ — документ незалежно від його виду: матеріального носія інформації, місця, часу створення, місця зберігання, форми власності на нього, що припинив виконувати функції, для яких був створений, але зберігається або підлягає зберіганню з огляду на значущість для особи, суспільства чи держави, або цінність для власника як об'єкт рухомого майна.

Архітектоніка — композиція, художньо висловлена і представлена діяльність або структура об'єкта.

Архітектура Європи [лат. *architecture* — будівничий] — різноманітні організації, установи, об'єднання та традиційні відносини, що утворюють Європейський простір, у якому країни — члени працюють разом над розв'язанням проблем, що відповідають спільним інтер-

есам. Основи А.Є. було визначено в Угоді про Європейський Союз, яка заклала підвалини трьох складових: Європейське Співтовариство, спільна зовнішня політика та політика безпеки і співпраця у сфері правосуддя та внутрішніх справ. Питаннями щодо другої та третьої складових опікуються установи Співдружності (Європейська Рада, Комісія, Європейський парламент тощо), застосовуючи при цьому міжурядові процедури.

Архітектура національної безпеки [лат. *architecture* — будівничий] — 1. Концепція органічного взаємозв'язку усієї гами структурних елементів національної безпеки, включає компоненти національної безпеки, світоглядні концепції, сили та засоби, нормативну базу, кібернетичну модель забезпечення функціонування системи національної безпеки. 2. Система національної безпеки, за допомогою якої створюється системосередовище, необхідне особам для життєдіяльності, мистецтво проектування систем національної безпеки відповідно до належного рівня забезпечення національних інтересів, законодавства країни, а також національної доцільності.

Архітектура національної безпеки уособлює інтереси нації, слугує необхідним середовищем для втілення національної ідеї. В архітектурі національної безпеки має бути тісний зв'язок між функціональними та організаційними початками (користь, стійкість і надійність). Функціональність системи національної безпеки полягає у тому, що дана система розглядається як єдина, взаємопов'язана система, кожний елемент якої виконує певну функцію. Особливість такої системи — взаємодія її компонентів і відсутність єдиної визначальної основи. Призначення, функції архітектури національної безпеки обумовлюють її план, структуру, матеріальні та законодавчі можливості — доцільність та конкретні засоби її створення. Мета створення архітектури національної безпеки — задоволення моральних, матеріальних та інших потреб людини у безпеці та вільному розвитку особистості.

Архітектура обчислювальної системи — 1. Принципи роботи обчислювальної системи на функціональному рівні безвідносно до фізичної реалізації. 2. Точно визначений інтерфейс між програмами та апаратурою обчислювальної системи.

Асертивність [англ. *assertiveness* — наполегливість, впевненість] — здатність організовувати свою поведінку, вміння формулювати бажання й вимоги, досягати їх задоволення, вміння «чути» те, що очікують від людини оточуючі.

Асиметрична загроза — розмаїття внутрішніх і зовнішніх, об'єктивних і суб'єктивних суперечностей суспільного розвитку у середовищі функціонування об'єкта, які не є адекватними рівню готовності суб'єкта щодо управління загрозами. Прикладом, на могутню державу, яка володіє стратегічними ядерними силами, можуть здійснити напад терористські бандформування, які озброєні автоматичною зброєю.

Асиметричні відносини — відносини між суб'єктами різної величини, коли одна сторона за основними параметрами значно переважає іншу або, маючи перевагу в одних показниках, значно поступається в інших. Цим відносинам притаманні такі риси, як дисбаланс, диспаритет, нерівноправність. Стратегічні комунікації виступають засобом урівноваження даних відносин. Див.: *симетричні відносини*.

Асошиейтед Пресс [англ. *Associated Press*] — одне з двох найбіль-

ших інформаційних агентств США. Утворено 1848 року як незалежне з метою об'єднання видавців газет і розповсюдження інформації. Згодом додалися радіо- і телестанції.

Астротерфінг [від *astro turf* — штучна трава для спортивних майданчиків] — 1. Іронічна назва організованих пропагандистських або рекламних акцій, які подаються як ініціатива пересічних громадян. 2. Штучне формування і підтримка штучної громадської думки.

Атака — 1. Напад війська на ворога; вирішальний етап наступу. 2. Рішуча дія, спрямована проти кого-небудь, або на досягнення певної мети. 3. Спроба реалізації загрози.

Атака «на відмову в обслуговуванні» — атака через порушення режиму функціонування системи за рахунок перевищення пропускної спроможності її вузлів, вичерпання обчислювальних можливостей серверів та робочих станцій та виведення з ладу окремих елементів системи (як обладнання, так і програмного забезпечення, необхідного для нормального функціонування системи).

Атака «на отримання несанкціонованого доступу» — атака через порушення прав досту-

пу до інформації за рахунок використання уразливих елементів, недосконалості механізмів захисту, застосування методів «соціальної інженерії» для подальшого використання, модифікації, знищення інформації та ресурсів системи.

Атака інформаційно-телекомунікаційної системи (кібератака) — цілеспрямований вплив на уразливі елементи ІТС з метою порушення доступності, цілісності та конфіденційності інформації, блокування роботи та виведення з ладу системи або її елементів; форма боротьби в телекомунікаційних системах.

Атитюд [англ. *attitude* — ставлення] — соціальна установка, готовність до нової соціальної дії під впливом застарілого соціального досвіду.

АТМ [англ. *ATM*, скорочення від *At The Moment*] — аббревіатура, що використовується у професійному мовленні замість фрази «У цю хвилину, зараз».

Атрибут доступу [лат. *attributum* — додане] — будь-яка пов'язана з об'єктом комп'ютерних систем інформація, котра використовується для керування доступом.

Атрибутивний (опредмечений) імідж — певні предмети, символи, що дозволяють реконструювати соціальний статус,

світоглядні позиції, систему цінностей носія образу, наприклад: брендові речі, візитівки, логотипи, стрічки певного кольору, подарунки і квіти, що вручаються, тощо. Див.: *імідж*.

Атрибуція — вказівка на джерело інформації в журналістському матеріалі.

Аудит безпеки [лат. *auditus* — слухання] — перевірка фінансової діяльності певного підприємства. 1. Оцінка відповідності стану безпеки вимогам стандартів і норм визначених для неї. 2. Процес одержання і аналізу записів системного журналу з метою встановлення поточного стану системи безпеки. 3. Експертиза автоматизованої інформаційної системи та всіх її складових з метою визначення стану безпеки системи, її відповідності вимогам чинного законодавства й організаційно-розпорядничьких документів об'єкта.

Аудит комунікацій — комплексна стороння оцінка внутрішніх і зовнішніх комунікацій, інструмент розробки та реалізації стратегічних планів.

Аудиторія — 1. Зал для читання лекцій, доповіді. 2. Коло слухачів. Див.: *контактна аудиторія, масова аудиторія, цільова аудиторія*.

Аудиторний зріз — дослідження, що виявляє характеристики аудиторії: статеві, вікові, сімейні, рівня освіти тощо.

Аудіоблог — різновид блогу, в якому замість тексту аудіозаписи. Часто використовують для розміщення інтерв'ю, наданих політиками і відомими особами.

Аудіобрендинг — частина медіабрендингу, інструмент звукової (аудіальної) підтримки брэнда. Використовує фонограми для створення (закріплення) іміджу, розповсюдження музичних логотипів, джінглів, корпоративних гімнів.

Аудіовізуальний (електронний) засіб масової інформації — передання аудіовізуальної інформації у вигляді електричних сигналів на побутові електронні пристрої: телебачення та радіомовлення.

Аудіовізуальний документ — документ, що містить зображувальну та/або звукову інформацію, яку фіксують і відтворюють відповідними технічними засобами.

Аудіовізуальний твір — 1. Частина теле- радіопрограми, яка є об'єктом авторського права, має певну тривалість, авторську назву і власну концепцію, складається з епізодів або цілісних авторських творів, поєднаних

між собою творчим задумом і зображувальними чи звуковими засобами; результат спільної діяльності авторів, виконавців та виробників. 2. Твір, зафіксований на певному матеріальному носії у вигляді серії послідовних кадрів (зображень) чи аналогових або дискретних сигналів, які відображають (закодовують) рухомі зображення (як із звуковим супроводом, так і без нього), і сприйняття якого є можливим винятково за допомогою того чи іншого виду екрана (кіноекрана, телевізійного екрана тощо), де рухомі зображення візуально відображаються за допомогою певних технічних засобів: кінофільми, телефільми, відеофільми, діафільми, слайдофільми тощо. Можуть бути ігровими, анімаційними (мультиплікаційними), документальними тощо.

Аудіосприйняття — здатність людини до виявлення у медіатекстах смислових, образних взаємних зв'язків між одиницями звукового ряду; створення атмосфери почуттів, значень, асоціацій; визначення свого ставлення до системи поглядів авторів медіатексту.

Аускультация [лат. *auscultatio* — слухання, вислуховування] — розділ теорії комунікації, що

вивчає слухове сприйняття й поведінку людей у процесі комунікації. Див.: теорія комунікації.

Аутифікація [англ. *authentification*, від гр. — реальний, достовірний] — 1. Процедура перевірки легальності користувача або даних, наприклад, перевірки відповідності пароля, уведеного користувачем до облікового запису в базі даних, або перевірка цифрового підпису листа через ключ шифрування, перевірка контрольної суми файлу на відповідність, заявленої автором цього файла. Застосовується для примусового обмеження прав доступу до ресурсів і прав на виконання операцій в системі. 2. Процедура перевірки відповідності ідентифікатора об'єкта комп'ютерної системи щодо належності його цьому об'єктові; встановлення або підтвердження аутифікації.

Аутифікація інформації — встановлення справжності інформації винятково на основі її структури незалежно від джерела надходження.

Аутинг [англ. *outing* — вихід] — публічне розголошення особистої інформації щодо сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності людини всупереч

її бажання і згоди. Внаслідок подібних дій можливе перенесення ставлення людей до нетрадиційної орієнтації людини до її соціальної і професійної сфери. Це може бути використано для того, щоб скомпрометувати людину, зіпсувавши її репутацію, а також поставивши під сумнів її професійну компетентність.

Аутрич [англ. *outreach* — мати великий радіус дії] — 1. Формат зустрічей на вищому рівні, коли запрошуються не лише країни-учасниці, а й важливі для розв'язання обговорюваної проблеми держави. 2. Соціально орієнтована програма з надання допомоги незахищеним верствам населення в рамках програм з налаштування зв'язків з громадськістю.

Афективно-оцінна комунікація — комунікація, що ґрунтується на вираженні позитивних або негативних почуттів до співрозмовника. Див.: *комунікація*.

Афіліація [англ. *affiliation* — поєднання, зв'язок] — потреба лю-

дини у створенні теплих, емоційно значущих відносин з іншими людьми; прагнення до зближення, спілкування, соціальної комунікації.

Афініті-індекс [англ. *affinity index* — індекс відповідності] — відношення частки об'єктів із заданими параметрами до певної обраної частки таких об'єктів в цілому. В інформаційній діяльності використовується як показник відповідності обраного носія і контенту до необхідної цільової аудиторії.

Аффорданс [англ. *affordance* — можливість дії, надання можливості] — 1. У теорії сприйняття Дж. Гібсона, якість, що вказує на ті властивості предметів і подій, котрі приваблюють людей. 2. Інтуїтивно зрозуміла властивість певного об'єкта, що вказує, яким чином треба взаємодіяти з даним об'єктом або використовувати його. Аффорданси дозволяють встановити, які саме характеристики впливають на функції цього об'єкта.

Б

Багатоканална (ефірна, кабельна) телемережа — телекомунікаційна мережа загального користування, призначена для передавання телерадіопрограм, а також надання інших телекомунікаційних і мультимедійних послуг; здатна водночас забезпечити трансляцію кількох телерадіопрограм; може інтегруватися з іншими телекомунікаційними мережами загального користування.

Баггинг [англ. *bugging* від *bug* — клоп, жук] — 1. Підслуховування за допомогою сучасних електронних пристроїв мініатюрних розмірів. 2. Власне пристрій для прослуховування.

База геопросторових даних — іменована сукупність геопросторових даних, що відображає стан геопросторових об'єктів та їх відношень у визначеній предметній області, яка не є геоінформаційною системою.

База даних — 1. Сукупність будь-якої незалежної інформації (документи, художні твори, аналітичні статті тощо) у довільній формі, у тому числі електронній, розташування та упорядкування

складових частин якої є результатом творчої праці. Складові частини бази даних доступні індивідуально і можуть бути знайдені за допомогою пошукової системи на основі електронних (комп'ютера) чи інших засобів. 2. Іменована сукупність даних, що відображає стан об'єктів та їх відношень у визначеній предметній області. 3. Сукупність даних, організованих згідно з концептуальним структурним описом характеристик цих даних і зв'язків між відповідними об'єктами для підтримування однієї чи кількох предметних сфер. 4. Упорядкована, розміщена в засобах обчислювальної техніки та доступна для користувачів інформація, що відображає стан об'єктів та їх зв'язки у визначеній предметній області.

База даних бібліографічна — база даних бібліографічної інформації.

База даних гіпертекстова — різновид документальної бази, що ґрунтується на гіпертексті.

База даних загального користування — база даних, до якої відкрито доступ усім охочим.

База даних ієрархічна — реалізована відповідно до ієрархічної моделі.

База даних корпоративна — створена за розподіленим принципом і об'єднана; її використовують усі організації-розробники.

База знань — 1. Масив інформації у формі, придатній до логічної і смислової обробки програмними засобами. 2. Упорядкована сукупність правил, фактів, механізмів виведення та програмних засобів, що описує деяку предметну галузь та призначена для надання вміщених у ній знань. 3. Сукупність правил, фактів, закономірностей, розміщених у засобах обчислювальної техніки, що доступні для користувачів і описують певну галузь знань та механізми виведення/набуття нових знань. 3. Сукупність фактів, правил, закономірностей, механізмів у певній сфері діяльності, розуміння яких дає змогу оперувати ними для висновків, рішень, користування предметами та механізмами виведення/набуття нових знань.

База персональних даних — іменована сукупність упорядкованих персональних даних в електронному вигляді та/або картотек.

Базові цінності демократичного суспільства — явища, проце-

си, норми життя, утвердження й розвиток яких має найважливіше значення для демократичного суспільства. Найважливіші з них: державність, добробут населення та національна безпека; відданість загальнолюдським цінностям, ідеалам свободи та гарантованої демократії; людина, її права та свободи, відповідальність перед собою, своєю сім'єю та суспільством; послідовне утвердження демократичних засад розвитку суспільства, забезпечення прав і свобод національних меншин, побудова правової держави, становлення громадянського суспільства.

Байдужість [англ. *indifference*] — показник соціологічних досліджень, стан, який характеризується відсутністю інтересу до певних осіб, подій, розуміння значущості того, що відбувається.

Байлайн (by-line) — індикація того, хто написав чи підготував той чи інший інформаційний матеріал.

Байлайнер — авторська стаття, присвячена події, що створена або підтримується через авторитетний текст від імені першої (посадової) особи.

Баланс інформаційної безпеки [франц. *balance* — ваги] — 1. Рів-

новага у забезпеченні інформаційної безпеки державних і недержавних суб'єктів. 2. Система показників, які характеризують оптимальне співвідношення державних і недержавних векторів у політиці інформаційної безпеки. Б.і.б. виступає однією з визначальних характеристик стабільності інформаційної безпеки, утім не обов'язково супроводжується наявністю балансу інтересів.

Баланс національних інформаційних інтересів — оптимальне співвідношення інформаційних інтересів особи, суспільства і держави, одна із суттєвих характеристик стабільності інформаційної безпеки.

Бан [англ. *ban* — заборона] — заборона для користувача відправляти повідомлення, брати участь в обговоренні питань у форумах або чатах.

Банер [анг. *banner* — заголовок, символ] — рекламний значок на сторінці Інтернету, після натискання на який, програма починає пошук відповідного сайту.

Банк даних [іт. *banco* — лавка міняли] — 1. Множина файлів або баз даних, поєднаних із системами зберігання, оброблення та пошуку. 2. Комплекс інформаційних, програмних, технічних, мовних та організаційно-

методичних засобів, що забезпечують зберігання, пошук та оброблення даних. 3. Сукупність даних певної галузі знань для надання консультацій тощо.

Банлист [англ. *ban* — заборона + *list* — список] — список заборонених сайтів.

Бар'єри комунікації [франц. *barrière* — застава, перепона] —

1. Перепони у спілкуванні, викликані природними, соціальними, психологічними чинниками. 2. Небажаний елемент комунікації, перепони, що стають на шляху розуміння і засвоєння повідомлень; виникає з суб'єктивних (індивідуальні особливості сприйняття інформації), об'єктивних (фізичні, організаційні, технічні) причин.

Баскет-метод — метод ухвалювання рішення керівником на підставі отриманої кореспонденції.

Бездротовий доступ до телекомунікаційної мережі — Див.: *бездротовий доступ*.

Безеквівалентність мовних одиниць [лат. *aequus* — рівний і *valentis* — такий, що має силу, значення] — відсутність в одній із мов семантичних відповідників іншої мови.

Безпека — 1. Стан захищеності, усталеності або динамічної рівноваги системи при впли-

ві на неї деструктивних чинників: природних, фізичних, механічних, технічних, соціальних тощо. Забезпечується системами безпеки: попередженням, послабленням, усуненням деструктивних впливів (загроз) або внутрішніми властивостями системи. 2. Захищеність від викликів, ризиків, небезпек і загроз. 3. Стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави від внутрішніх та зовнішніх загроз. 4. Стан стійкого існування (розвитку) об'єкта, при якому ймовірність небажаної зміни будь-яких параметрів (характеристик) його життєдіяльності (функціонування) незначна. 5. Свідомий цілеспрямований вплив на загрози та небезпеки, за якого створюються необхідні і достатні умови для реалізації інтересів об'єкта (синергетичний підхід). 6. Гарантована конституційними, законодавчими і практичними заходами захищеність і забезпеченість життєво важливих інтересів об'єкта від зовнішніх і внутрішніх загроз. 7. Загальнонаціональний комплекс заходів, спрямованих на постійний і стабільний збалансований розвиток особи, суспільства і держави, що містить механізм про-

тидії внутрішнім та зовнішнім загрозам. 8. Органічна система організації державної влади щодо реалізації потреб та інтересів людини, є фундаментальною основою існування будь-якої системи.

Безпека інформації — 1. Стан інформації, що зберігається, обробляється і передається, за якого неможливо її розкриття, зміна або знищення. 2. Стан інформації, за якого забезпечується збереження визначених політикою безпеки властивостей інформації. 3. Стан захищеності інформації, за якого забезпечена її конфіденційність, доступність і цілісність. 4. Стан гарантованої захищеності інформації в організації або технічній системі від несанкціонованого доступу. 5. Стан захищеності інформації (інформаційних ресурсів) в інформаційній системі, коли по відношенню до неї (них) унеможливується або зменшується можливість несанкціонованих дій. 6. Захищеність інформації від несанкціонованих дій, що призводять до модифікації, розкриття чи руйнування даних. 7. Свідомий цілеспрямований вплив суб'єкта управління на загрози та небезпеки, за якого створюються необхідні

умови для унеможливлення несанкціонованих дій, що призводять до модифікації, розкриття чи руйнування даних.

Безпека інформаційного суспільства — свідомий цілеспрямований вплив на загрози та небезпеки, за якого державними, недержавними, міжнародними або наддержавними інституціями створюються сприятливі умови для розвитку інформаційного суспільства.

Безпека інформаційної технології — стан захищеності інформаційної технології, при якому забезпечуються безпека обробленої інформації та інформаційна безпека задіяної інформаційної системи.

Безпека операцій — компонент системи стратегічних комунікацій, який полягає у вчиненні комплексу демаскувальних заходів з метою унеможливити витік інформації про підготовку, планування та інші деталі проведення спеціальних заходів суб'єктами стратегічних комунікацій. Якщо такий компонент, як ведення в оману формує хибне уявлення про щось уявне, то зміст даного компонента полягає у тому, щоб противник не дізнався про реальні наміри, плани та дії суб'єкта стратегічних комунікацій. Зо-

крема, при проведенні АТО на початковому періоді в Україні противник дізнавався про розташування Збройних сил України через публікації солдатів у соціальних мережах, де містилася геолокація. Такі самі проблеми спіткали свого часу й американських солдатів. Особливу кричущість для американських солдат становила інформація на сайті Wikileaks, в якій детально було показано розташування американських військ, озброєння та особовий склад.

Безпека стратегічних комунікацій — свідомий цілеспрямований вплив на загрози та небезпеки, за якого державними, недержавними, міжнародними або наддержавними інституціями створюються сприятливі умови для розвитку системи стратегічних комунікацій.

Безпекогенні чинники — 1. Явище, яке сприяє збереженню або зростанню параметрів як безпеки, так і небезпеки у системі. 2. Чинники, що породжують як безпеку, так і небезпеку. Визокремлюють два види безпекогенних чинників: загрози та небезпеки.

Безпекознавство — 1. Наука про безпеку. 2. Наука, яка вивчає закономірності ефективного за-

безпечення безпеки у соціальних, біологічних та технічних системах, котрі реалізуються за допомогою відповідних відносин у сфері безпеки. 3. Галузь науки, на базі творчого осмислення та переосмислення концептуального, теоретичного багатства управління, синергетики, біології, генетики, геополітики, права, стратегії, філософії, соціології, антропології та багатьох інших наук. Б. є своєрідною матрицею наук і наукових напрямів про безпеку. 4. Суспільна міждисциплінарна наука, яка досліджує загальні та специфічні об'єктивні закономірності організації та функціонування систем безпеки різного класу і виробляє на підставі їх пізнання загальні теоретичні положення, які спрямовані на підвищення ефективності їх функціонування. 5. Галузь знань, яка інтегрує прикладні аспекти політичних, інформаційних, соціальних, воєнних, економічних, технічних, гуманітарних та інших наук і орієнтована на дослідження сутності, змісту, методів, форм, органів, сил та засобів забезпечення безпеки об'єкта за умови впливу чинників внутрішнього та зовнішнього характеру.

Безпекознавча парадигма — комплекс ідей, цілей, функцій,

принципів і методів, за допомогою яких вивчають явища та процеси забезпечення безпеки та ефективного функціонування систем безпеки, тобто безпекотворення з урахуванням антропо-, соціокультурних і кібернетичних чинників.

Безпекознавчий підхід — методологічний напрям в науці, основне завдання якого полягає у розробленні методів дослідження і конструювання систем безпеки різних типів, класів і рівнів. Він являє собою якісно новий етап у розвитку методів пізнання, дослідження та моделювання, способів опису і пояснення природи безпеки як особливого антропо-, соціокультурного феномена. Найбільшого розповсюдження даний підхід набуває при дослідженні складних систем, що характеризуються механізмами самоорганізації. Провідний лейтмотив безпекознавчого підходу — вивчення та виклад реалізації забезпечення безпеки у практиці безпекотворення. Важливою складовою цього процесу є утворення функціонування державних і недержавних структур як єдиного цілого.

Безпекочентризм — форма світогляду, яка ставить на централь-

не місце забезпечення безпеки об'єкта, через яке опосередковуються усі інші види і форми діяльності, а у більш абстрактному плані функціонування усієї системи. Безпека виступає мірилом при розв'язанні будь-яких питань.

Безпроводовий доступ — електров'язок з використанням радіотехнологій, коли кінцеве обладнання хоча б одного зі споживачів може вільно переміщуватися із збереженням унікального ідентифікаційного номера в межах телекомунікаційної мережі.

Бекграунд [англ. *background* — задній план, фон, непомітна позиція] — 1. Інформація, яку можна використовувати без уточнення джерела. 2. Фундаментальна підготовка до певної теми передачі. До матеріалів бекграунда можуть входити: правова документація з даної проблеми, історичні свідчення тощо. 3. Тло для створення загальної картини новини.

Бекграундер — інформаційний PR-матеріал для ЗМІ, зібрання фактів, що містять інформацію про «тло», на якому відбувається подія.

Беклеш [англ. *backlash* — проміжок] — негативна реакція на певну політичну подію.

Бенг [англ. *bang* — удар, сильний поштовх] — використання при проведенні презентації несподіваного прийому для привернення уваги.

Бенчмаркінг безпеки — 1. Збір, аналіз оцінка інформації про діяльність найкращих підприємств у галузі забезпечення безпеки; методи управління, що ними використовуються. 2. Планомірне вивчення кращої практики конкурентів і компаній-лідерів, порівняння власного процесу забезпечення безпеки з еталонними зразками з метою впровадження кращих методів у власну діяльність. Складові бенчмаркінгу безпеки: систематичний моніторинг (спостереження, оцінка і прогноз) кращої практики забезпечення безпеки; систематичне навчання на кращих прикладах; адаптація отриманого досвіду до власної специфіки; застосування отриманого досвіду у власну діяльність; оцінка процесу та результату застосування ефективних технологій у власній діяльності; вироблення стратегії подальшого бенчмаркінгу безпеки.

Біг дата [англ. *big data* — великі дані] — 1. Невизначено структуровані дані великого обсягу, супермасив даних. Напри-

клад, потоки повідомлень у соціальних мережах або дані про відвідувачів популярних сайтів. 2. Інструментарій роботи з інформацією — серія підходів і методів обробки даних великих обсягів.

Бізнес-медіа — ділові ЗМІ; засоби масової інформації, розраховані на фахівців і залучення ділових партнерів.

Білатералізм [англ. *bilateralism* від *bilateral* — двосторонній] — вчення про користь двостороннього співробітництва у політиці, міжнародних відносинах тощо.

Білінгва — двомовне представлення перекладеного комп'ютерною системою документа: мовою оригіналу і мовою перекладу.

Біт [англ. *bit* — подвійний] — подвійна одиниця, яка є одиницею кількості інформації. Один біт відповідає інформації, що отримується при прийомі повідомлення при здійсненні однієї з двох рівно вірогідних подій.

Біткоїн [англ. *bitcoin* від *bit* — одиниця інформації «біт» + *coin* — монета] — 1. Віртуальна криптовалюта, торги якою проводяться на біржі Mount Gox з липня 2010 року. 2. Пірінгова електронна платіжна система, яка використовує біткоїни.

3. Програма-клієнт з відкритим походним кодом. 4. Однорангова мережа, створена клієнтами. 5. Протокол, за яким взаємодіють клієнти.

Бітрейт [англ. *bit rate* — швидкість проходження бітів інформації] — термін, що використовується при вимірюванні ефективної швидкості передавання інформації по каналу, тобто швидкості передавання «корисної інформації». Окрім цього, по каналу може передаватися службова інформація, наприклад стартові та стопові символи при асинхронному передаванні чи контрольні символи при надлишковому кодуванні. Швидкість передавання інформації, що враховує повну пропускну здатність каналу, вимірюють у *бодах*.

Бі-ту-бі [англ. *B2B Business to Business*] — формат взаємних відносин комерційних підприємств між собою, а не між підприємствами і приватними клієнтами.

Бі-ту-джи [англ. *B2G* від *Business to Government* — бізнес для уряду] — формат взаємовідносин між підприємством, компанією та урядовим органом. Зазвичай, термін використовується для класифікації систем електронної комерції, наприклад, для проведення певних інфор-

маційних кампаній, здійснення електронних державних закупівель тощо.

Бі-ту-і [англ. *B2E* від *Business to Employee* — бізнес для працівників] — взаємний формат відносин між бізнесом і найманими працівниками.

Бі-ту-сі [англ. *B2C Business to Consumer*] — формат взаємних відносин між бізнесом і конкретними споживачами.

Благодійницькі заходи та акції — вид заходів, що передбачає благодійницьку або спонсорську діяльність структури, спрямовану на підтримку дитячих та юнацьких закладів, спортивних шкіл, а також різноманітних галузей науки, культури, мистецтва.

Блейд-сервер [англ. *blade server* від *blade* — лезо *server* — сервер] — комп'ютерний сервер, створений за спеціальною технологією з розрахунком на мінімізацію простору; ультракомпактний сервер.

Блек-пейпер [укр. *black* — чорний + *paper* — папір] — у Великій Британії — авторизований документ, що критикує або засуджує певну політику, практичну діяльність керівних органів, установ тощо.

Бліпи [англ. *bleep* — короткий, високочастотний звуковий сиг-

нал] — звук, що використовується на телебаченні та радіо на заміну низької лексики, лайки.

Бліп-культура — термін, введений Е. Тоффлером, американським футурологом, який виділив три хвили розвитку цивілізації: аграрну (до XVIII ст.), індустріальну (до 1955 р.) та постіндустріальну (після 1955 р.). Бліп-культура з'являється на третій хвилі та характеризується посиленням питомої ваги засобів масової інформації, ролі спеціалізованих журналів, збільшенням кількості радіо- і телеканалів, комп'ютерної індивідуалізації засобів зв'язку, зростанням впливу засобів інформації на окрему людину та групи людей.

Блог [англ. *blog web log* — мережевий журнал, або щоденник подій] — вебсайт, основний зміст якого регулярно доповнювані записи, зображення чи мультимедіа. Для блогів характерні короткі записи тимчасової значущості.

Блогінг — ведення блогу, нова модель інтерактивної журналістики.

Блогер — 1. Утворювач блога. 2. Людина, яка веде блог. 3. Сервіс для ведення блогів, за допомогою якого будь-який користувач може завести свій блог, не піклуючись про програмування,

встановлення й налаштування програмного забезпечення.

Блогосфера — сукупність усіх блогів та інформаційної спільноти.

Блог-платформа — сервіс, що надає користувачеві можливість вести блог, щоденник без необхідності самостійно займатися його обслуговуванням і програмуванням.

Блог-хостінг [англ. *blog hosting*] — сервіс, що надає можливість розміщувати й вести блог.

Блок [англ. *block* — бар'єр, група однорідних предметів] — 1. Частина приладу, механізму, пристрою тощо, яка являє собою сукупність функціонально об'єднаних, часто однотипних елементів, частин. 2. Об'єднання політичних сил.

Блокада — 1. Оточення, облога міста, країни, армії ворожими військами з метою паралізувати їх діяльність. 2. Система заходів, спрямована на політичну, економічну ізоляцію країни з метою здійснення політичного або економічного тиску на неї.

Блокування — похідне від блокада.

Блокування доступу до інформації — припинення або ускладнення доступу до інформації осіб, які мають на це право.

Блокування інформації — унеможливлення санкціонованого доступу до інформації.

Блокування сертифіката ключа — тимчасове зупинення чинності сертифіката ключа.

Блубук [англ. *blue book* — синя книга] — у Великій Британії будь-який документ значного обсягу, виданий з дозволу парламенту (наприклад, доповіді королівських комісій, звіти міністерств тощо).

Бод [англ. *baud*] — 1. Одна зміна параметра сигналів бітів за секунду. 2. Одиниця вимірювання швидкості передавання інформації по лініях зв'язку, дорівнює числу дискретних подій або сигналів в секунду.

Боді-копі [англ. *body* — тіло, основна частина + *copy* — копія] — основний текстовий блок офіційного повідомлення або реклами. Зазвичай текст складається з п'яти основних елементів: заголовку, ілюстрації, якщо потрібно — підзаголовку, боді-копі (основного тексту) і підпису.

Боротьба в кіберпросторі — об'єднані наміром і планом, узгоджені за метою, завданнями, об'єктами, місцем і часом заходи щодо комп'ютерної розвідки; здійснення впливу на кіберінфраструктуру та інформаційні ресурси в кіберпросторі протидіючої сторони з одночасним захистом власного кіберпростору.

Бот [англ. *bot* від *robot*] — 1) програма, що імітує дії (мовлення) людини, іноді із зародками штучного інтелекту; призначена для автоматизації рутинних дій; 2) другий, третій і т.д. обліковий запис в однієї людини на форумі; 3) спеціальні програми, які «вкидають» у мережу інформацію, з чітко визначеним зафарбуванням. Такі програми створюють фіктивних користувачів, які не мають жодної активності в своєму профілі, але виявляють гіперактивність у вибраних віртуальних аудиторіях. Вони залишають спам у коментарях до статей тощо. Саме боти підтримують градус зацікавленості та є генераторами чуток та пліток, різних фейків, флудів та флеймів.

Бразиліфікація [англ. *brazilification*] — термін, що використовується західними політиками і означає постійно зростаючу прірву між багатими та бідними на тлі поступового зникнення середнього класу.

Браузер [англ. *browser* — людина, яка переглядає книги]. — 1. Веб-оглядач. 2. Вікно перегляду, програма перегляду.

Брейн-траст [англ. *brain trust*] — 1. Група радників, консультантів, фахівців високого класу, експертів у тій чи іншій сфері

стратегічних комунікацій, які. Як правило, діють на неофіційній основі.

Брейнштормінг [англ. *brain storming* — мозковий штурм] — 1. Методика стимулювання творчої активності й продуктивності, яка походить з припущення, що при звичайних прийомах обговорення і розв'язання проблем виникненню новаторських ідей перешкоджають контрольні механізми свідомості. 2. Зібрання, на якому в ході розумової праці і дискусії народжуються нові ідеї.

Бренд [англ. *brand* — товарний знак] — комплекс інформації про компанію, продукт чи послугу; розрекламована торгова марка певного товару. Символьне втілення комплексної інформації про певну державу, її інституції або ж окрему торговельну марку, на підставі чого формуються усталені асоціації, стереотипи й оцінки, що в подальшому впливають на ділову репутацію. В теоретичних джерелах слово «бренд» розглядається у трьох аспектах: 1) імідж і репутація; 2) обіцянки та комунікація; 3) сприйняття і довіра.

Бренд-білдінг [англ. *brand build* марка + *to build* — будувати] — одна з фаз брендингу, яка полягає у

створенні нового бренда. Див.: *брендінг, бренд*.

Брендбук — 1. Комплект документів (на завершального етапу розроблення бренду), який поєднує вербальні та візуальні елементи бренду, регламентують подальшу роботу з ним, полегшують провадження його вербальних і візуальних стандартів у повсякденну діяльність, а також розуміння філософії, цінностей та суті бренда, передусім самими співробітниками кампанії. 2. Книга, що описує бренд, з інформацією про цінності, основні засоби донесення до користувача важливих відомостей. 3. Опис і правила використання розробленого логотипу, фірмового стилю тощо. 4. Фірмовий графічний стиль, сукупність елементів оформлення іміджу: логотип, емблема, кольори тощо. Див.: *гайдлайн*.

Брендінг — 1. Процес створення та розвитку бренду, основний спосіб диференціації продуктів, інструмент просування товарів, ідей на ринок і формування довгостроково зв'язку між споживачами на основі актуальних для споживачів цінностей, закладених в бренд; 2. Система об'єднаних загальною метою послідовних ієрархічних захо-

дів, спрямованих на формування цілісного затребуваного споживачем іміджу продукта або послуги. Як складова зовнішньої політики Б. зумовлюється міжнародною конкуренцією та забезпеченням геостратегічних, геополітичних та національних інтересів у сфері міжнародних відносин. До основних етапів брендінгу належать: 1) аналіз ринкової ситуації, цільової аудиторії (стану бренда, якщо його вже створено); 2) планування (формулювання сутності бренда, позиціонування; розроблення стратегії управління брендом); 3) бренд-білдінг (створення системи візуальної та вербальної ідентифікації, розроблення бренд-іміджу, створення комплекту документів бренда); 4) просування бренда (використання інтегрованих маркетингових комунікацій для створення міцних відносин між споживачами і брендом); 5) моніторинг бренда і оцінка ефективності дій. Див.: *державний брендінг, корпоративний брендінг, бренд-білдінг, бренд-імідж, ребрендінг*.

Бренд-імідж — 1. Візуальний образ марки, що формується засобами реклами; 2. Формування уявлення про бренд, яке відображає пов'язані із трендом

асоціації, що залишаються у пам'яті споживача. За К. Л. Келлером, асоціації можуть варіюватися залежно від сили (доступність інформації); адекватності (відповідність інформації, що генеруються, запитам споживачів) та унікальності (асоціація не ідентифікується і не є характерною для жодного іншого конкуруючого бренда).

Бренд-платформа — основні засади корпоративної філософії, з яких починається формування певного бренда й підтримання його по усіх напрямках діяльності.

Бриф [англ. *brief* — стислий] — стисла письмова інформація узгоджувального порядку, в якій прописуються основні параметри майбутньої інформаційної кампанії.

Брифінг [англ. *briefing*, букв. інструктаж] — 1. Зустріч представників державних органів, зовнішньополітичних, військових та інших відомств, міжнародних організацій з представниками преси, радіо, телебачення з метою інформування про важливі події, хід міжнародних переговорів, конференцій, симпозіумів, засідання по позиції і погляди учасників та досягнуті результати. Б. відрізняється від прес-конференції короткою три-

валістю, меншою офіційністю, має характер інформування (або характеризується вищим рівнем інформативності). 2. Інструктаж, формулювання завдання для творчої команди у ході роботи.

Брі [англ. *BRI* від *Basic Rate Interface*] — інтерфейс базового рівня, що дозволяє одночасно передавати дані, голос, графічну та відеоінформацію зі швидкістю 128 Кбіт/с.

Буллінг [англ. *bulling* від *to bull* — чіплятися] — агресивна поведінка, що виявляється у зловмисному переслідуванні, жорсткості, спромозі наруги й приниженні людини, підриви її репутації. Б. може приймати такі поведінські форми: крики й образа, несприйняття іншої точки зору й нав'язування оточуючим власної позиції, відсутність делегування й зосередження повноважень лише у своїх руках, постійна критика і вказівка на некомпетентність, розповсюдження чуток тощо.

Буфер [англ. *buffer*, від *buff* — пом'якшувати поштовхи] — поміжна ланка, що узгоджує характеристики попередньої та наступної ланки технічних та інших систем.

Буфер обміну [англ. *clipboard*] — частина оперативної пам'яті

комп'ютера, яка призначена для зберігання тимчасової інформації.

Бушизм [англ. *bushism* від прізвища 43-го президента США Джорджа Буша-молодшого] —
1. Вислів або слово у неприйнятному їм контексті, син-

таксична або лексична неузгодженість, фразеологічний ляп, помилкове перекинування географічних назв або історичних фактів, що надають підстави сумніватися у компетентності та інтелекті особи. 2. Безглуздість, нісенітниця.

В

Вайбер [англ. *viber*] — додаток айві-телефонії для смартфонів і комп'ютерів, який інтегрується до адресної книги та авторизує за номером телефону. Дозволяє робити безкоштовні дзвінки через Вай-фай і мережі 3/4джи між смартфонами з даним встановленим додатком (оплата лише інтернет-трафіка), а також передавати текстові повідомлення, картинки, відео-, аудіоповідомлення.

Вайп [англ. *to wipe* — знищувати, викорінювати] — вид флудинга; створення великої кількості нових гілок дискусії на форумі, щоб «забити» розділ цілком і тим самим відтіснити донизу чи видалити загалом попередні теми (треди). Зазвичай здійснюється за допомогою спеціальних утиліт.

Вайтборд [англ. *whiteboard* — біла дошка] — електронна дошка для коментарів (вид конференц-зв'язку), на якій ведучий і слухачі можуть залишати примітки або коментувати пункти слайдової презентації. Головна властивість даного типу програм — дозволити кільком осо-

бам одночасно працювати над зображенням із синхронізацією двох версій майже в реальному масштабі часу.

Вайт-лист [англ. *white list* — білий список] — список адресатів електронної пошти, які не вважаються спамом і не загублюються у спам-фільтрах.

Валідність [англ. *validity* від *valid*, франц. *valide* — законний, чинний] — достовірність, ступінь довіри до даних.

ВАП [англ. WAP аббревіатура *Wireless Application (Access) Protocol* — протокол бездротового доступу] — 1. Протокол додатків для бездротового зв'язку, протокол WAP-стек протоколів для захищеного доступу до пошти і в Інтернет-користувачів усіх типів систем мобільного радіозв'язку, що розробляється організацією WAP Forum; для реалізації цього протоколу у сотовому телефоні повинен бути мікробраузер, запити від нього обробляються WAP-шлюзами, які перетворюють їх на прийнятні в мережі формати. 2. Протокол, що надає змогу створювати інформаційні ресурси, призна-

чені для перегляду з мобільного телефону, аналогічні веб-сайтам в Інтернеті.

Вап-сайт [англ. *WAP-site*] — інформаційний ресурс, сайт, доступний для перегляду з мобільного телефону, смартфона або планшета.

Введення в оману — компонент системи стратегічних комунікацій, зміст якого полягає в діяльності зі свідомого уведення в оману супротивника, осіб, що ухвалюють рішення стосовно формування хибного уявлення про дружність військових намірів та дій, тим самим створюючи умови для вжиття супротивником конкретних дій, або утримання від таких, що в цілому є вигідним суб'єкту стратегічних комунікацій. Введення в оману і безпека операцій як компоненти системи стратегічних комунікацій є взаємодоповнювальними: якщо введення в оману має підштовхувати до неправильного аналізу, підбурюючи противника до вчинення конкретних хибних дій, формування неправдивих уявлень і висновків, то в ході реалізації стратегії безпеки операцій формуються умови для заперечення реальної інформації, тобто заперечення наявних фактів з метою унеможливлен-

ня противнику завдати суб'єкту стратегічних комунікацій реалізувати власні цілі та завдання. Ефективність стратегії введення в оману прямо залежить від здатності систем збору інформації та формування довіри ключових лідерів з боку противника, оскільки основна мета цієї стратегії й полягає у формуванні довіри. Одним із підходів до планування введення в оману є використання дружнього курсу, який може бути реалізований дружніми силами, проте має бути перевірено розвідувальними органами супротивника з метою ідентифікації дій в якості справжніх.

Веб-аудиторія — спільнота, що формується під впливом того чи іншого інтернет-ресурсу.

Веб-вузол — специфічний електронний текст, який технологічно і культурно співвідноситься з письмовою комунікацією, а також з мовленнєвими інтеракціями та іншими формами електронного тексту.

Веб-інтерфейс — сукупність засобів, що дозволяють взаємодіяти з різними програмами через браузер. Корисні тим, що надають можливість водночас працювати над спільним проектом співробітникам, які не перебувають в одному офісі, напри-

клад, веб-інтерфейси часто використовують для заповнення різних баз даних або публікації матеріалів в інтернет-ЗМІ.

Веб-клієнт — користувач Інтернету.

Веб-краулер [англ. *web* — мережа, *crawler* — той, хто повзе] — пошуковий робот, спеціальна програма, що входить до складу кожної пошукової системи, основним завданням якої є сканування веб-сторінок, відомих пошуковій системі, з метою оновлення відомостей за змістом, а також пошуку нових сторінок, ще не включених до індексу.

Вебмайстер [англ. *web-master* від *web* — мережа + *master* — мастер] — фахівець, який розробляє невеличкі веб-сайти або корпоративні додатки до Інтернету.

Вебсайт [англ. *web* — павутина, мережа] — 1. Сукупність інформаційних ресурсів (електронних документів), програмних та апаратних засобів, що забезпечують доступ юридичних і фізичних осіб до інформаційних ресурсів та інформаційних послуг певного суб'єкта за унікальною адресою в Інтернеті, пов'язані спільним ім'ям, тематикою і системою навігації. 2. Сукупність програмних та апаратних засобів з унікаль-

ною адресою Інтернету разом з інформаційними ресурсами, що перебувають у розпорядженні певного суб'єкта і забезпечують доступ юридичних та фізичних осіб до цих інформаційних ресурсів; інші інформаційні послуги через Інтернет.

Веб-сервер — обслуговуючий пристрій Інтернету; залежно від контексту термін може означати як апаратну, так і програмну частину.

Вебсьорфінг — процес блукання тенетами Інтернету, пошуку інформації, яка не завжди є таргетизованою.

Веб-форум — 1. Створення користувачами тем у розділах з подальшим обговоренням цих тем. Окрема тема являє собою тематичну гостьову книгу. 2. Спеціальне програмне забезпечення для організації спілкування відвідувачів веб-сайту.

Ведення бази даних — діяльність, спрямована на оновлювання, підтримування, перебудову структури бази даних для забезпечення її цілісності, збереженості й ефективності.

Вектор безпеки — забезпечення гарантій безпеки держави, бізнесу та громадян, захищеності інвестицій і приватної власності. Україна має стати державою, що здатна захистити свої кордо-

ни та забезпечити мир не тільки на своїй території, а й у європейському регіоні. Визначальною основою безпеки має також стати забезпечення чесного і неупередженого правосуддя, невідкладне проведення очищення влади на всіх рівнях та забезпечення впровадження ефективних механізмів протидії корупції. Особливу увагу потрібно приділити безпеці життя та здоров'я людини, що неможливо без ефективної медицини, захищеності соціально вразливих верств населення, безпечного стану довкілля і доступу до якісної питної води, безпечних харчових продуктів та промислових товарів. Стратегія дій у цьому напрямі передбачає: реформу системи національної безпеки та оборони; реформу оборонно-промислового комплексу; судову реформу; оновлення влади та антикорупційну реформу; програму електронного урядування; реформу правоохоронної системи; програму енергонезалежності; реформу захисту інтелектуальної власності; програму збереження довкілля.

Вектор відповідальності — забезпечення гарантій, що кожен громадянин, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших пере-

конань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, матиме доступ до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг у державному та приватному секторах. Територіальні громади самостійно вирішуватимуть питання місцевого значення, свого добробуту і нести будуть відповідальність за розвиток всієї країни.

Вектор гордості — це забезпечення взаємної поваги та толерантності в суспільстві, гордості за власну державу, її історію, культуру, науку, спорт. Україна повинна зайняти гідне місце серед провідних держав світу, створити належні умови життя і праці для виховання власних талантів, а також залучення найкращих світових спеціалістів різних галузей. У цьому напрямі передбачається в період до 2020 року запровадити: програму популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі; програму створення бренду «Україна»; реформу нагородної справи; програму розвитку інновацій; розвиток інформаційного суспільства та медіа; реформу державної політики у сфері

науки та досліджень; Українську космічну програму; програму розвитку туризму; реформу державної політики у сфері культури; програму розвитку національного кіновиробництва; програму розвитку національної видавничої справи; реформу державної політики у сфері спорту; програму залучення талантів.

Вектор розвитку — це забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя. Україна має стати державою з сильною економікою та передовими інноваціями. Для цього, передусім, необхідно відновити макроекономічну стабільність, забезпечити стійке зростання економіки екологічно невиснажливим способом, створити сприятливі умови для ведення господарської діяльності та прозору податкову систему.

Вербальна комунікація — 1. Комунікація за допомогою засобів природної людської мови. 2. Взаємодія людей, побудована на лексично й граматично виділених одиницях. Її види: 1) пізнавальна (когнітивна) — здійснюється з метою засвоєння нової інформації і застосування її в практичній ді-

яльності; 2) переконуюча — вплив на формування ціннісних орієнтацій та установок, розуміння правомірності тих чи інших стратегій взаємодій, бажання зробити співрозмовника одностороннім; 3) експресивна — формування у партнера психоемоційного настрою, передавання почуттів, переживань, спонукання до соціальної взаємодії; 4) сугестивна — нав'ювання на зміни поведінки, установок, ціннісних орієнтацій; 5) ритуальна — закріплення і підтримка конвенціональних відносин, регуляції соціальної психіки в групах, збереження ритуальних корпоративних (національних) традицій. Див.: *комунікація*.

Вербальна проекція іміджу — словесні символи і знаки, усна та писемна мова.

Вербальний інформаційно-психологічний вплив — інформаційно-психологічний вплив на соціальні об'єкти, який базується на закономірностях усвідомленого сприйняття людиною змісту інформації.

Вербальний код — сукупність мовних засобів, які використовують комуніканти для створення та обміну повідомленнями під час вербальної взаємодії (спілкування, комунікації).

Верифікатор (лат. *verifico* — перевіряю] — 1. Особа, що відстежує перевірку чого-небудь. 2. Пристрій ідентифікації.

Верифікація —

Верифікація [англ., фр. *verification* — контролювати, підтверджувати]. 1. підтвердження шляхом аналізу та надання об'єктивних доказів того, що результати, отримані на кожній стадії розробки, відповідають цілям і вимогам, що були задані на попередніх стадіях. 2. Перевірка достовірності, правильності матеріалів. 3. Процес звірення копії з положень.

Взаємодія — погоджена дія між ким-, чим-небудь.

Вибірковість інформації (каналу) — індивідуальний вибір реципієнтом інформації, що його цікавить згідно із усталеними поглядами.

Види взаємних відносин між учасниками комунікації: 1) суб'єкт — суб'єктні — діалог рівноправних партнерів; 2) суб'єкт — об'єктні — управлінські наказові; 3) об'єкт — суб'єктні — наслідування, коли об'єкт цілеспрямовано обирає зразок для наслідування, а останній при цьому навіть не усвідомлює своєї участі в комунікативному акті.

Види інформації за змістом — інформація про фізичну осо-

бу; інформація довідково-енциклопедичного характеру; інформація про стан довкілля (екологічна інформація); інформація про товар (роботу, послугу); науково-технічна інформація; податкова інформація; правова інформація; статистична інформація; соціологічна інформація тощо.

Види комунікативного впливу на громадськість — вербальна, невербальна, подієва комунікація.

Види мовлення — супутникове; ефірне; кабельне; дротове; цифрове; багатоканальне.

Виділення радіочастот — надання відповідним записом у Плані використання радіочастотно-го ресурсу України права використовувати певні смуги радіочастот для застосування в Україні визначених цим Планом радіотехнологій.

Визначення прийнятності рівня ризику — процес порівняння результатів аналізу ризику з критеріями ризику з метою визначення прийнятності або припустимості рівня ризику.

Використання інформації — задоволення інформаційних потреб.

Вимоги до сертифіката ключа: найменування та реквізити центру сертифікації ключів; посвідка, що сертифікат виданий

в Україні; унікальний реєстраційний номер сертифіката ключа; реквізити підписувача — власника особистого ключа; дата і час початку та закінчення терміну сертифіката; відкритий ключ; найменування криптографічного алгоритму, що використовується власником особистого ключа; інформація про обмеження використання підпису. Посилений сертифікат ключа, крім обов'язкових даних, повинен мати ознаку посиленого сертифіката ключа. Інші дані можуть вноситися у посилений сертифікат ключа на вимогу його власника.

Вимоги щодо обмеження доступу до інформації — обмеження доступу до інформації здійснюється відповідно до чинного законодавства за умови дотримання таких вимог: 1) винятково в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя; 2) розголошення інформації

може завдати істотної шкоди цим інтересам; 3) шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні.

Вирішення проблеми інформаційної безпеки має здійснюватися шляхом: створення повнофункціональної інформаційної інфраструктури держави та забезпечення захисту її критичних елементів; підвищення рівня координації діяльності державних органів щодо виявлення, оцінки та прогнозування загроз інформаційній безпеці, запобігання таким загрозам та забезпечення ліквідації їх наслідків, здійснення міжнародного співробітництва з цих питань; вдосконалення нормативно-правової бази щодо забезпечення інформаційної безпеки, зокрема захисту інформаційних ресурсів, протидії комп'ютерній злочинності, захисту персональних даних, а також правоохоронної діяльності в інформаційній сфері; розгортання та розвитку Національної системи конфіденційного зв'язку як сучасної захищеної транспортної основи, здатної інтегрувати територіально розподілені інформаційні системи, в яких обробляється конфіденційна інформація.

Витік інформації — 1. Результат дій, внаслідок яких інформація в системі стає відомою чи доступною фізичним та/або юридичним особам, що не мають права доступу до неї. 2. Неконтрольоване поширення інформації, яке призводить до її несанкціонованого одержання. 3. Прийом розповсюдження інформації з метою маніпулювання громадською думкою, коли «витік» завжди можна або спростувати, або підтвердити.

Відбір — селекція, обрання з множини.

Відеоадаптер [англ. *video adapter*] — електронні схеми, які генерують сигнали, необхідні для того, щоб відеопристрої виводу могли відображати комп'ютерні дані.

Відеоблог — блог, в якому пріоритет віддається публікації відеосюжетів.

Відеоекологія — розділ духовної екології, в якому розглядаються основні принципи відеорепертуару, культури відеосприйняття, створення своєрідного імунітету проти низькоякісних відеотекстів, залучення до аудіовізуальної культури, оволодіння моральними та естетичними критеріями оцінки відеообразів.

Відеоконференція — організована за допомогою дисплеїв конфе-

ренція, коли учасники перебувають не у спільному залі, а на відстані; відеоконференції можуть проводитися через телефонну мережу, локальну мережу або Інтернет.

Відеоменеджер — пристрій, який аналізує інформацію, що отримується від підключених до нього відеокамер, слугує для підвищення якості виробництва систем передачі голосових і відеоданих.

Відеомікшер — пристрій, що використовується для вибору між кількома різними джерелами відеосигналу і в деяких випадках для комбінування (змішування, мікшування) відеоджерел та додавання до них спецефектів.

Відеоньюсреліз — інформаційне повідомлення для ЗМІ, зафіксоване на спеціальних носіях.

Віджет [англ. *widget*] — графічний модуль, невелика програма, яка розташовується на робочому столі та може постійно використовуватися для перегляду пошти, новин, швидкого отримання інформації. Установка віджету потребує спеціальних програм.

Відмова — втрата здатності комп'ютерної системи або її компонента виконувати певну функцію.

Відмова в обслуговуванні — будь-яка дія або послідовність дій, що призводять будь-яку частину (компонент) системи до виходу із ладу; нездатність системи виконувати свої функції (надавати декларовані послуги) внаслідок виходу із ладу якогонебудь компонента або інших причин.

Відмова від авторства — заперечення причетності до утворення або передачі якогонебудь документа чи повідомлення.

Відмова та відстрочка в задоволенні запиту на інформацію: згідно із Законом України «Про доступ до публічної інформації» розпорядник інформації має право відмовити в задоволенні запиту в таких випадках: розпорядник інформації не володіє і не зобов'язаний відповідно до його компетенції, передбаченої законодавством, володіти інформацією, щодо якої зроблено запит; інформація, що запитується, належить до категорії інформації з обмеженим доступом відповідно до частини другої статті 6 цього Закону; особа, яка подала запит на інформацію, не оплатила передбачені статтею 21 цього Закону фактичні витрати, пов'язані з копіюванням або друком; не дотримано вимог до запиту на ін-

формацію, передбачених частиною п'ятою статті 19 цього Закону. Відповідь розпорядника інформації про те, що інформація може бути одержана запитувачем із загальнодоступних джерел, або відповідь не по суті запиту вважається неправомірною відмовою в наданні інформації. Розпорядник інформації, який не володіє запитуваною інформацією, але якому за статусом або характером діяльності відомо або має бути відомо, хто нею володіє, зобов'язаний направити цей запит належному розпоряднику з одночасним повідомленням про це запитувача. У такому разі відлік строку розгляду запиту на інформацію починається з дня отримання запиту належним розпорядником.

Віднесення інформації до державної таємниці — процедура прийняття (державним експертом з питань таємниці) рішення про віднесення категорії відомостей або окремих відомостей до державної таємниці з установленням ступеня їх секретності шляхом обґрунтування та визначення можливої шкоди національній безпеці у разі розголошення цих відомостей, включенням цієї інформації до Зводу відомостей, що ста-

новлять державну таємницю, та з опублікуванням цього Зводу, змін до нього.

Відомості — 1. Знання у певній галузі. 2. Певні факти, дані про кого-, що-небудь.

Відомості, що не можуть бути віднесені до інформації з обмеженим доступом — 1) про стан довілля, якість харчових продуктів і предметів побуту; 2) про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні ситуації, що сталися або можуть статися і загрожують безпеці людей; 3) про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти і культури населення; 4) про факти порушення прав і свобод людини і громадянина; 5) про незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб; 6) інші відомості, доступ до яких не може бути обмежено відповідно до законів та міжнародних договорів.

Відомості, що не належать до інформації з обмеженим доступом — відомості, зазначені у

декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, оформленої за формою і в порядку, що встановлені

Відповідальність за порушення законодавства про доступ до публічної інформації — покладений на когось або взятий на себе обов'язок відповідати за певну справу, вчинки, слова; її; несуть особи, винні у вчиненні таких порушень: ненадання відповіді на запит; ненадання інформації на запит; безпідставна відмова у задоволенні запиту на інформацію; неоприлюднення інформації відповідно до статті 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації»; надання або оприлюднення недостовірної, неточної або неповної інформації; несвоєчасне надання інформації; необґрунтоване віднесення інформації до інформації з обмеженим доступом; нездійснення реєстрації документів; навмисне приховування або знищення інформації чи документів.

Візибл-лист [англ. *visible* — те, що можна побачити + *list* — список] — список тих, із ким контактував користувач.

Візитор [англ. *visitor* — відвідувач] — відвідувач сайту. Один візитор, який використовує різ-

ні браузерери, може бути зарахований за кількох відвідувачів.

Візуалізатор [англ. *visualizer* від *to visualize* — уявляти собі щось] — тип програмного забезпечення, призначений для перетворення різної інформації у зорові образи. Може бути або окремим додатком, або плагіном чи частиною іншого додатку.

Візуалізація — спосіб передавання інформації, що передбачає її зорове сприйняття та інтерпретацію, найчастіше символічною системою, наприклад, через форму, кольори (поєднання кольорів), зображення (герби, знаки), просторові елементи, динаміку відеоряду, елементи зовнішності особистості тощо.

Візуальна комунікація — один з видів невербальної комунікації, взаємодія за допомогою символів, що можна побачити. Засобами виступають: державні символи (герб, прапор) та інші символи, знаки, логотипи, одяг, інтер'єр; у міжособистісному спілкуванні — поза, жести, міміка і т. ін. Див.: *комунікація*.

Візуальний — зоровий, той, що можна побачити оком або за допомогою оптичних приладів.

Візуальний імідж — ознаки образу, що сприймаються органами зору. Див.: *імідж*.

Війна — суспільно-політичне явище, специфічна форма прояву соціальних відносин, у якій домінує збройна боротьба як продовження політики, що підпорядковує своїм цілям усі сфери суспільного життя.

Військове прогнозування — систематичне ведення науково обґрунтованого аналізу з метою визначення перспектив розвитку військово-політичної обстановки. Основними сферами є: військово-стратегічна, оперативна, тактична, військово-економічна і військово-технічна. Розподіляється на короткотривале, що визначає перспективу розвитку явищ на найближчий час, строком до 5 років; середньотривале — на період від 5 до 10 років; довготривале — на період понад 10 років.

Військово-цивільні адміністрації — тимчасові державні органи у селах, селищах, містах, районах та областях, що діють у складі Антитерористичного центру при Службі безпеки України і призначені для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення безпеки і нормалізації життєдіяльності населення, правопорядку, участі у протидії диверсійним проявам і терористичним актам, недопущення гуманітарної

катастрофи в районі проведення антитерористичної операції.

Вікі [англ. *WIKI* скорочення від *What I Know is* — що я знаю — це) — гіпертекстове посилання, середовище (зазвичай вебсайт) для збирання і структурування письмових відомостей. Характеризується такими ознаками: необмежена кількість авторів, деякі вікі можуть правити усі охочі, можливість багаторазово редагувати текст через саме вікі — середовище (вебсайт) без застосування особливих приладів у редактора, прояв змін одразу після їх внесення тощо.

Вікіальність [англ. *wikiality*, скорочено від *Wikipedia* — Вікіпедія + *reality* — реальність] — явище, яке існує в інтернет-описах і навряд чи існує в реальному житті, означає реальність у вікі-форматі.

Вікілік [англ. *wikileaks* від *wiki* — інтернет — середовище + *leak* — витік] — міжнародний соціальний мережевий проект, що надає можливість анонімно редагування статей. Метою проекту оголошена «невідстежування публікація і аналіз документів, що стали доступними внаслідок витоку інформації».

Вікіпедія — загальнодоступна енциклопедія в Інтернеті. Створюється багатьма мовами світу

колективною працею добровільних авторів, які використовують технологію вікі. З моменту зародження на початку 2001 року Вікіпедія неухильно поповнюється; її популярність у користувачів мережі зростає.

Вікі-сталкінг — деструктивна поведінка в мережі, що проявляється у переслідуванні учасника Вікіпедії, що може сприйматися об'єктивними й неупередженими спостерігачами як дії, що мають на меті бажання викликати негативні емоції в учасника чи учасників, на яких вони спрямовані. Подібна поведінка може принизити гідність, залякати одного з авторів Вікіпедії, примусити його покинути авторський колектив або відволікти від роботи над статтями чи від виконання технічних обов'язків.

Вікі-технологія — технологія взаємодії користувача з вебсайтом, призначена для колективної розробки, збереження, структуризації інформації (в основному гіпертекста) без допомоги стороннього вебмайстра або адміністрації.

Він [агл. *to win* — перемагати] — позитивна оцінка певної дії користувача в блогах, форумах і чатах; антонім до слова «фейл».

Віртуал — 1. Фіктивна особистість у випадках, коли користувач Ін-

тернета починає видавати себе за іншу особу. 2. Віртуальна реальність, що існує лише в Інтернеті.

Віртуалізація — створення віртуального середовища.

Віртуальна дипломатія — зовнішньополітична діяльність, яка охоплює ухвалення рішень, координацію, комунікацію, що здійснюється за допомогою інформаційних та комунікаційних технологій.

Віртуальна комунікація — комунікативна взаємодія суб'єктів, що здійснюється за допомогою комп'ютера, за якої створюється особлива модель реальності, яка характеризується ефектом присутності у ній людини, що дозволяє діяти з уявними і реальними об'єктами.

Віртуальна реальність — переосмислення (репрезентація) реального світу за допомогою комп'ютера і мультимедійних засобів.

Віртуальний — 1. Можливий, такий, що може виявитися лише за певних умов. 2. Такий, що не має фізичного втілення або відрізняється від реального, існуючого. 3. Створений засобами комп'ютерної графіки.

Вісімка — одне з правил знімання прес-конференцій, при якому не повинна порушуватися ось

зйомки між доповідачем і аудиторією.

Включення додаткового елемента в інформаційно-телекомунікаційну систему — спосіб боротьби в кіберпросторі, несанкціоноване введення у структуру системи додаткового елемента для отримання доступу до інформації та ресурсів системи.

Влада — 1. Право керувати державою, політичне панування. 2. Керівні державні органи, уряд. 3. Право та можливість розпоряджатися, керувати чим-небудь. 4. Сила чого-небудь, могутність.

Влог [англ. *vlog* від *v(ideo)* + (*b*)*log*] — відеоблог.

Влогер — автор відеоблогу.

Влогінг — варіант блогінгу, в якому замість тексту використовуються відеофрагменти.

Внутрішня реклама — реклама, що розміщується всередині будинків, споруд, у тому числі в кіно-театрах і театрах під час, до і після демонстрації кінофільмів та вистав, концертів, а також під час спортивних змагань, що проходять у закритих приміщеннях, крім місць торгівлі (у тому числі буфетів, кіосків, яток), де може розміщуватись інформація про товари, що безпосередньо в цих місцях продаються.

Воєнна розвідка — система заходів та управлінських функ-

цій, що безперервно здійснюються в мирний час та в особливий період керівництвом держави, відповідним розвідувальним органом держави, органами військового управління, командувачами, органами розвідки всіх рівнів та окремими розвідниками; спрямовані на отримання розвідувальної інформації в інтересах вчасного й адекватного реагування на зовнішні загрози національній безпеці держави у воєнній, воєнно-політичній, воєнно-технічній, воєнно-економічній та інших визначених законодавством сферах, в інтересах оборони держави і ефективного застосування Збройних сил (їх функціональних компонентів).

Войс-вью [англ. *VoiceView* від *voice* — голос + *view* — вид] — технологія, при якій чергується передавання мовлення і даних по лінії зв'язку.

Вокодер — вид телефонного зв'язку, коли мовлення передається у закодованому вигляді.

Володілець інформації — фізична або юридична особа, якій належать права на інформацію.

Володілець персональних даних — фізична або юридична особа, яка визначає мету обробки персональних даних, встановлює склад цих даних та про-

цедури їх обробки, якщо інше не визначено законом.

Волонтер — фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги.

Волонтерська діяльність — добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги.

Волонтерська допомога — роботи та послуги, що безоплатно виконуються та надаються волонтерами та волонтерськими організаціями. Волонтерська діяльність є формою благодійництва.

Волофтекст [англ. *wall of text* — стіна текст] — великий за обсягом текст, що важко читається; нерідко без абзаців, прописних літер і ком. Улюблений засіб спілкування у форумах.

Воркшоп — 1. Семінар у певній галузі знань. 2. Колектив, група працівників, створена для дискусії з якоїсь теми або для її розробки.

ВПК — абревіатура: ведучий поза кадром. Новина, якій не потребується робити сюжет. Ведучий сам читає текст, а на екрані відтворюється картинка.

Вплив — дії, спрямовані на визначені об'єкти для досягнення певних результатів.

Вразливість — властивість піддаватися зовнішнім подразненням.

Вразливість системи — нездатність системи протистояти реалізації певної загрози або сукупності загроз.

Вторинна соціалізація — засвоєння індивідом соціальних норм, виходячи не з життєвого досвіду, а через ЗМІ — новини з їх власними кодами, часом і простором. Вторинній соціалізації, оминаючи первинну, можуть піддаватися люди, які не мають власного життєвого досвіду.

Втрата інформації — 1. Результат дій, внаслідок яких інформація в інформаційно-телекомунікаційних системах припиняє існування для фізичних або юридичних осіб, які мають пра-

во власності на неї. 2. Неконтрольоване розповсюдження інформації, що призводить до її несанкціонованого отримання.

Втручання у дані — навмисне пошкодження, знищення, погіршення, зміна або приховування комп'ютерної інформації без права на це.

Втручання у систему — навмисне перешкоджання функціонуванню комп'ютерної системи шляхом введення, передання, пошкодження, знищення, погіршення, заміни або приховування комп'ютерних даних без права на це.

Вузькоконтекстна культура — тип національної культури, коли інформацію передають у максимально вербалізованій експліцитній формі.

Г

GR (Government Relations) — 1. Багатоаспектна комунікативна діяльність недержавних структур, спрямована на здійснення взаємодії з органами державної влади. 2. Діяльність спеціально уповноважених співробітників комерційних структур із супроводження діяльності компанії у політичному середовищі.

Габітарний імідж — різновид візуального іміджу, в якому увага зосереджується на статурі, одязі, зачісці тощо. Габітарний імідж охоплює поняття «дрескод» і «фейс-контроль». Див.: *імідж, візуальний імідж.*

Гайдлайн (паспорт стандартів або логобук) — документ, в якому описані загальні принципи застосування візуальних ідентифікаторів бренда на різноманітних носіях. Даний документ надає можливість контролювати використання бренда, регламентує розміри логотипу, фірмові кольори, дизайн, інші елементи, що у сукупності утворюють фірмовий стиль. Див.: *брендбук, брендинг, бренд.*

Гапліка — розділ теорії комунікації, що досліджує тактильну

комунікацію мову доторкань. Див.: *теорія комунікації.*

Гарантія безпеки стратегічних комунікацій — 1. Система матеріальних і нематеріальних умов та засобів забезпечення безпеки стратегічних комунікацій. 2. Сукупність заснованих на правових принципах політичних, економічних, дипломатичних, воєнних та інших засобів, які забезпечують оптимальний рівень управління загрозами та небезпеками об'єкту у сфері стратегічних комунікацій. 3. Поручительство або обов'язок, матеріальні або юридичні засоби забезпечення безпеки об'єкта.

Гармонізація — процес координації національної політики та стандартів різних країн, але у дещо обмеженіший спосіб, ніж передбачає апроксимація. Див.: *апроксимація*

Гармонізування понять — дії, спрямовані на зменшення чи усунення незначних розбіжностей між поняттями, які вже тісно пов'язані одне з одним. Гармонізування понять є складовою частиною стандартизації. Див.: *стандартизація*

Гармонізування термінів — дії, які дають змогу позначати одне поняття у різних мовах термінами, що відображають ті самі чи подібні ознаки, або мають ті самі чи дещо відмінні форми.

Гастика — наука про знакові й комунікативні функції їжі й напоїв, про вживання їжі: культурні й комунікативні функції приготування.

Географічна іміджелогія — географічне дослідження технології моделювання іміджу країни та її регіонів, його впливу на соціально-географічні системи держав; технології переведення геопросторового образу країни у ЗМІ; інформаційний імідж шляхом активізації геополітичного контексту країни. Див.: *іміджелогія*.

Геоінформаційні системи — сучасні комп'ютерні технології, що надають можливість поєднувати модельне зображення території (електронне відображення карт, схем, космо-, аерозображень земної поверхні) з інформацією табличного типу (статистичні дані, списки, економічні показники тощо).

Геополітика — наука про закономірності розвитку та трансформації влади людини над географічним простором та іншими «просторами», роль і значен-

ня яких особливо посилилися у процесі глобалізації (з інформаційним простором включно).

Геостратегія — створення оперативної концепції, що базується на інформаційній перевазі у віртуальному просторі й надає можливість досягнути зростання бойової могутності держави за допомогою інформаційних технологій.

Герменевтичний аналіз культурного медійного контексту — дослідження процесу інтерпретації медіатексту, культурних, історичних факторів, які впливають на точку зору агентства або автора медіатексту, на точку зору аудиторії. Герменевтичний аналіз передбачає розуміння медіатексту через порівняння з культурною традицією і реальністю, проникнення в логіку медіатексту; аналіз медіатексту через порівняння художніх образів в історико-культурному контексті. Отже, предметом аналізу стає система медіа і її функціонування в суспільстві.

Гібридна війна — цілеспрямований процес встановлення зовнішнього управління альфасуб'єктом над об'єктом управління, встановлення тотального контролю над сферою державного управління, в якому вирішальну роль відіграють ін-

формаційні засоби. Основним засобом Г.в. є застосування інформації, а забезпечувальним елементом — комплекс силових акцій. Суть Г.в. полягає у тому, щоб одна домінуюча група управління (*альфа-група* незалежно від того держава це чи могутня транснаціональна корпорація, синдикат) підкорила та створила необхідні та достатні умови для підкорення іншої соціальної групи (соціальної системи, громадянського суспільства, держави тощо), при цьому не встановлюючи тотального контролю над суверенітетом та територією, іншими важливими, але не життєво необхідними атрибутами, що супроводжується також капітуляцією збройних сил.

Гібридний мир — продовження гібридної війни, стан уявного спокою та віртуальної гармонії в період між підготовкою наступних етапів гібридної війни; демонстрація добровільної взаємної згоди на вирішення конфліктів без застосування насильства, натомість насправді із продовженням застосування засобів гібридної війни. Постулати Г.м в Україні: демонстрація єдності в досягненні поставлених цілей; демонстрація переконаності і дієве доведення незво-

ротності європейського вибору; Україна — незалежна та самостійна суверенна держава; Українська нація — автохтонна, історична, політична, інформаційна та безпекова європейська нація, яка самостійно, свідомо та цілеспрямовано, навіть під загрозою війни та знищення державності через власне усвідомлене рішення, здійснила європейський вибір, визнала європейські цінності складовою аксіологічного виміру української національної ідентичності, усвідомила себе частиною європейської спільноти та європейського майбуття; Україна має власне місце не лише в історії, а й в майбутньому, як самостійна незалежна та ефективна держава; Україна має перетворитися із об'єкта геополітики в реальний та дієвий суб'єкт.

Гіпербола — див.: троп.

Гіпермедіа — комп'ютерне представлення даних різного типу, в якому автоматично підтримуються смислові зв'язки між виділеними поняттями, об'єктами або розділами. Гіпермедіа аналогічна гіпертексту, але припускає в якості частин не тільки фрагменти тексту, а й дані будь-якої природи: графічні зображення, відеокліпи, звукові файли тощо.

Гіпертекст [англ. *hypertext* — текст для перегляду на комп'ютері, який містить зв'язки з іншими документами] — 1. Принцип організації пошукових масивів, у яких окремі інформаційні елементи пов'язуються між собою асоціативними зв'язками, що забезпечує швидкий пошук і розповсюдження інформації. 2. Модель організації електронного тексту, яка характеризується специфічною структурованістю й розгалуженою системою внутрішньотекстових і міжтекстових переходів, що програмно підтримуються і передбачають можливість читацького інтерактивного впливу на послідовність відтворення композиційних одиниць.

Гіф [англ. *gif* скорочено від *Grafic Interchange Format* — формат обміну графічними даними] — графічний файл з розширенням, який дозволяє зберігати зображення, що мають до 256 кольорів, підтримує прозорість, анімацію, черезрядкове розгортання й збереження в одному файлі кількох зображень.

Гіфка (розмовн.) — малюнок у форматі gif.

Глобал віледж [англ. *global village* — глобальне село] — термін, уведений М. Маклюаном, який

казав, що електронні засоби масової інформації скоротять відстань між людьми, які відчуватимуть себе як у великому селі.

Глобалізація — 1. Перетворення певного явища на світове, яке відбувається у планетарному масштабі й стосується усієї Землі. 2. Процес всесвітньої економічної, політичної і культурної інтеграції та уніфікації. 3. Сучасна форма міжнародних відносин, яка характеризується поширенням взаємозалежності між країнами в економічній, політичній і культурній сферах практично всієї земної кулі.

Глокалізація — феномен об'єднання глобалізації з локалізацією.

Глосарій — словник малорозповсюджених термінів, що використовуються у будь-якій (найчастіше вузькій) галузі, з коментарями і прикладами.

Гомеостаз — процес, що регулює або підтримує систему в стійкому стані щодо змінюваного навколишнього середовища, в якому ця система функціонує.

Горизонтальна комунікація — в теорії міжкультурної комунікації — спілкування, що передбачає обмін інформацією між людьми, які перебувають на однакових ієрархічних сходинках, або не пов'язані прямим підпорядкуванням.

Гостворд [англ. *ghost* — привід + *word* — слово] — слово-привід.

З'явилося внаслідок помилки засобів масової інформації; обмовка.

Гоу-ін [англ. *go in* — входити, вступати] — тактика протесту без застосування сили: масове проникнення протестувальників на засідання парламенту, урядових організацій і т. ін. з метою примушення до дискусії недосяжних осіб, щоб привернути увагу суспільства на протест.

Грabbер [англ. *grabber* — перехоплювач] — спеціалізований скрипт, який надає можливість викачувати інформацію з чужих сайтів на власний сайт.

Грabbінг [англ. *grabbing* — пограбування] — перехоплення трафіку користувачів супутникового Інтернету.

Градualізм [англ. *gradualism* від *grade* — ступінь, фаза] — 1. Вчення про поступовість у соціальних перетвореннях, реформізм. 2. Стратегія поступового, поетапного досягнення бажаного результату.

Грид [англ. *grid* — сітка] — узгоджене, відкрите й стандартизоване середовище, яке забезпечує гнучкий, безпечний, скоординований розподіл ресурсів в межах віртуальної організації.

Гриф — реквізит офіційного документа.

Гриф секретності — реквізит матеріального носія секретної інформації, що засвідчує ступінь секретності цієї інформації.

Громадська думка — відображення об'єктивної дійсності в поняттях, судженнях, висновках; прояв суспільної свідомості, в якому відображається ставлення великих соціальних груп, народу, соціальної системи, суспільства в цілому до явищ, що викликають суспільний інтерес. Проявляється як у відносинах, так і в поведінці людей; різних соціальних утворень (соціальних груп, організацій, систем, інститутів, націй, етносів, класів тощо).

Громадські телерадіоорганізації — неприбуткові телерадіоорганізації, створені з метою задоволення інформаційних потреб територіальних громад.

Громадянське суспільство — 1. Суспільство, способом існування якого є безперервний комунікаційний процес, скерований на самоорганізацію та самоконституювання, самообілізацію й самовідтворення різноманітних інтересів і прав людей, становлення та розвиток демократії. 2. Сукупність наявних в суспільстві неполі-

тичних та некомерційних відносин, які укладаються поза сферою безпосереднього впливу держави.

Грумінг — інформаційне правопорушення. Використання інтернет-технологій із метою входу в довіру до дитини, щоб схилити її до якоїсь неналежної поведінки, у тому числі сексуальної.

Група — сукупність осіб або предметів, речовин, явищ, внутрішньооб'єднаних на основі спільності, подібності властивостей тощо.

Група елементів даних — набір взаємопов'язаних елементів даних.

Групи загальних користувачів радіочастотних ресурсів України: суб'єкти господарювання, які користуються радіочастотним ресурсом України для надання телекомунікаційних послуг за винятком розповсюдження телерадіопрограм; суб'єкти господарювання, які здійснюють розповсюдження телерадіопрограм із застосуванням власних або орендованих радіоелектронних засобів; технологічні користувачі і радіоматери — юридичні чи фізичні особи, які користуються радіочастотним ресурсом без надання телекомунікаційних послуг.

Гугл [англ. *Google* від *to google* — витріщатися] — загальна назва американської компанії *Google Inc.*, її сайту *www.google.com* і пошукової системи цього сайту.

Гугл Хром [англ. *Google chrome* — оболонка користувальницького інтерфейсу] — 1. Безоплатний веб-браузер для комп'ютерів, телефонів і планшетних ПК, який поєднує мінімалістичний дизайн і складні технології. 2. Операційна система компанії «Гугл», яка є відкритим програмним забезпеченням на ядрі Лінукс, призначеним для нетбуків і пристроїв на процесорах ARM або x86. Зокрема, програми пропонується не встановлювати на жорсткий диск, а використовувати у вигляді веб-сервісів, відкриваючи їх у вікні браузера «Хром», при цьому дані в основному зберігаються на серверах Google.

Гугл-бомба — артефакт пошукової системи (не обов'язково Google), коли який-небудь запит призводить до видачі абсурдного або провокаційного результату.

Гугл-глас [англ. *google glass* — окуляри «Гугл») — гарнітура для смартфонів або натільний комп'ютер на базі Android, розроблений компанією Google у 2012 р. Гаджет являє собою прозорий дис-

плей, який закріплюється на голові трохи вище правого ока, і камеру, здатну записувати відео високої якості. Взаємодія пристрою з користувачем здійснюється через голосові команди, жести, які розпізнаються тачпадом, що розташований на дужці за дисплеєм, і систему передавання звуку з використанням кісткової провідності. Концепція окулярів повинна реалізовувати

водночас три функції: доповнену реальність, мобільний зв'язок з Інтернетом і відеощоденник.

Гуглток [англ. *Google talk* — розмова в системі «Гугл»] — голосовий інтернет-пейджер від компанії Google, який надає можливість вести переговори не лише за допомогою текстових повідомлень, а й голосових передач.

Д

Даблсинк [англ. *doublethink* — подвійне мислення] — термін, уведений Дж. Оруєлом у романі «1984», написаному в 1949 р.. Подвійна мораль, одночасна віра у дві протилежні ідеї.

Дайджестинг [англ. *digesting* від *to digest* — стисло викладати] — виклад друкованих або літературних матеріалів у скороченому, спрощеному вигляді.

Дані — 1. Інформація, надана у формі, придатній для її оброблення електронними засобами. 2. Інформація, надана у формалізованому вигляді, придатна для зберігання, оброблення, пересилання та інтерпретації користувачами, прикладними процесами чи технічними засобами. 3. Інформація, надана у формалізованому вигляді, придатною для пересилання, інтерпретування чи оброблення за участю людини або автоматичними засобами. 4. Відомості, факти та показники, що подаються в умовній формі, зручній для пересилання, інтерпретації, обробки людиною чи технічними засобами як основа для певних уявлень, висновків, рішень.

Дані про рух інформації — будь-які комп'ютерні дані, створені та отримані за допомогою комп'ютерної системи як частини ланцюга комунікації; містять походження, маршрут, кінцевий пункт, час, дату, розмір і тривалість комунікації, тип основної послуги.

Дата інтерфейс [англ. *data Interface* — інтерфейс передавання даних] — програмне забезпечення для передавання інформаційного матеріалу.

Датаграма [англ. *datagram*] — пакет даних, що передається через мережі зв'язку незалежно від інших пакетів і обробляється індивідуально.

Датамайнінг [англ. *data mining* — здобування] — термін, уведений в 1989 р. Г. П'ятецьким-Шапіро. Виявлення знань у базі даних — збірна назва, що використовується на означення сукупності методів знаходження у даних раніш невідомих, нетривіальних, практично корисних і доступних для ухвалення відомостей, що необхідні для прийняття рішень у різних сферах людської діяльності.

Датацинтр [англ. *data center*] — комп'ютерний центр, де зберігається велика база даних.

Дебати — публічний спір, в якому слухачі висловлюють своє ставлення до тез доповіді.

Дебрифінг [англ. *debriefing*] —
1. Детальна доповідь після повернення із завдання (військ.).
2. Одноразова, багатоструктурна розмова з індивідумом, який пережив стресову або травматичну подію, метою якої є зменшення можливостей психологічної шкоди, інформування людей про їхній досвід або дозвіл говорити про нього (псих.).

Девіація — соціальна поведінка. Відхилення від нормальної чи соціально прийнятної у суспільстві.

Девіація у спілкуванні [лат. *deviation* — відхилення] — типи комунікативних невдач, помилок, обмовок, описок тощо, пов'язані з компетенцією учасників спілкування.

Дедлайн [англ. *deadline*] — кінцевий термін подання матеріалів.

Деескалація — зниження процесів ескалації.

Дезавування [фр. *désavouer*] — метод стратегічних комунікацій, сутність якого полягає у публічному просуванні і своїй незгоді з діями своїх довірених осіб, суб'єктів стратегічних ко-

мунікацій або заява про те, що даний суб'єкт не є уповноваженим на вчинення певних дій від імені суб'єкта-заявника.

Дезінформатор — той, хто організовує та поширює дезінформацію та здійснює дезінформаційні заходи.

Дезінформаційні заходи — складовий комплексу заходів стратегічної комунікації, система узгоджених заходів, спрямованих на впровадження дезінформації. До таких заходів вдається держава або блок країн (для воєнних цілей — воєнно-політичне керівництво), щоб ввести протиборчу державу чи блок держав в оману щодо своїх дій, намірів і планів, примусити їх зробити хибні висновки і діяти за бажанням сторони — дезінформатора. Дезінформаційні заходи повинні здійснюватися: за єдиним задумом; з реальним узгодженням співвідношенням правди і неправди (з максимальним використанням правдоподібної інформації); з обов'язковим приховуванням справжніх намірів, цілей і завдань, розв'язуваних власними силами (союзниками). Див: *чутки, плітки*.

Дезінформація [фр. *des* — префікс, що означає знищення, видалення, спотворення] — 1. Спо-

сіб захисту інформації, який полягає у формуванні свідомо викривленої інформації для унеможливлення несанкціонованого доступу до істинної інформації. 2. Поширення неправдивої інформації з метою введення в оману.

Дезінформування — 1. Поширення хибних або свідомо викривлених відомостей для досягнення пропагандистських, воєнних (введення протидіючої сторони в оману) або інших цілей. 2. Спосіб маскування, що полягає в навмисному поширенні неправдивих відомостей про військові об'єкти, їхній склад і діяльність, а також імітацію їхньої діяльності. 3. Спосіб психологічного впливу, що полягає в навмисному наданні протидіючій стороні такої інформації, яка вводить його в оману щодо реальної ситуації. 4. Спосіб технічного захисту інформації, який полягає у формуванні свідомо хибної інформації для унеможливлення несанкціонованого доступу до істинної інформації. Види дезінформування: поширення неправдивої інформації, чуток; організація «витоку» конфіденційних відомостей; перебільшення наявних подій і фактів, поширення суперечливих по-

відомлень, лібел, слендер, міф, симулякр тощо.

Дезорганізація системи стратегічних комунікацій [фр. *désorganisation*] — 1. Відсутність організованості, порушення інформаційного порядку. 2. Порушення встановленого порядку діяльності та функціонування системи стратегічних комунікацій. 3. Нанесення шкоди, за якої персонал суб'єктів системи стратегічних комунікацій частково втрачає здатність забезпечувати функціонування елементів інформаційної інфраструктури за призначенням внаслідок несанкціонованого відбору, поширення наявних інформаційних ресурсів, їх небажаної модифікації.

Дейксис [гр. *deixis* — вказівка] — вказування у процесі спілкування за допомогою засобів мовного коду на учасників комунікативного акту, предмет мовлення, міру його віддаленості.

Дейксис місця і часу (хронотопічний дейксис) — вказування на просторову або часову локалізацію предмета мовлення, пред'явлене вказівними займенниками та прислівниками.

Дейтаграма [англ. *datagram* від *data* — дані + *gram* — діаграма] — пакет даних, що містять

адресу доставки і передаються через мережу з комутацією пакетів незалежно від інших пакетів і без розриву логічного з'єднання і квитирування. Містить посилення на попередні пакети, адресовані тому самому отримувачу. Дейтаграмний спосіб передачі, заснований на аналізі адреси отримувача, характерний для Інтернету.

Дейтафон [англ. *dataphone* від *data* — дані + *phone* — звук] — пристрій передачі даних по телефонних лініях.

Декодер [англ. *decoder* — дешифратор] — в обчислювальній техніці пристрій для дешифрування цифрових кодованих даних.

Декодування [англ. *decoding*] — перетворення кодованих сигналів на відповідні їм сигнали, які безпосередньо відтворюють інформацію, що передається.

Декомпозиція системи національної безпеки — розподіл системи національної безпеки на системи нижчого рівня (підсистеми), які досліджуються автономно з обов'язковим урахуванням подальшого узгодження цілей кожної підсистеми із загальною метою системи. Декомпозиція наперед визначає ієрархію системи.

Декрипт [англ. *decryption* — дешифрування] — 1. Процес роз-

шифрування. 2. Розшифрована інформація.

Демаскувальна ознака — 1. Зовнішня відмітна фізична ознака прихованого об'єкта (радіоелектронного засобу) та процесу його функціонування, яку можуть зафіксувати засоби розвідки і використати для його виявлення, розпізнавання й отримання необхідної інформації. 2. Характерна ознака самого об'єкта протидії або результатів його експлуатації (діяльності) чи застосування, яка може бути визначена за допомогою засобів технічної розвідки та використана для отримання інформації, що становить державну таємницю. 3. Якісна чи кількісна характеристика властивостей, поведінки, конструкційних особливостей (рецептури), зовнішнього вигляду, яка може вказувати на певну відмінність предмета, явища, події, об'єкта від його копії (підробки, двійника).

Демонстративні дії — воєнні та інші дії військ (сил), що мають на меті введення противника в оману стосовно справжнього наміру бойових дій.

Демонстраційні перформанси (спеціальні події) — заходи, спрямовані на ознайомлення із конкретною діяльністю зброй-

них сил, певним видом Збройних сил України; популяризація успіхів і досягнень; рекламування військової техніки; виставки та експозиції військової техніки, вітчизняної авіапродукції; спеціалізовані виставки зброї; демонстраційні авіашоу; виставки обмундирування; демонстрація прийомів рукопашного бою; урочистості з нагоди введення в експлуатацію зразків бойової техніки та озброєння; тематичні зустрічі військових і цивільних; концерти військових музичних колективів тощо.

Демонстрація — проведення спеціальних заходів, спрямованих на поширення інформації для переконання об'єкта впливу.

Демонстрація дій військових — компонент системи стратегічних комунікацій, зміст якого полягає у проведенні комплексу спеціальних заходів, спрямованих на поширення інформації про могутність та боездатність сил стратегічних комунікацій. Дана стратегія є демонстрацією здатності вирішити конфлікт за допомогою силових засобів з метою попередження конфлікту цього конфлікту і недопущення застосування сили.

Дендограма [англ. *dendogram*] — вид діаграми, графічне зобра-

ження у двомірній проекції ступені схожості об'єктів, на який об'єкти розташовуються за ієрархічними рівнями так, щоб підкреслити їх взаємну спорідненість на підставі вимірюваних властивостей.

Денотація [англ. *denotation* — означення, найменування] — віднесення слова, — поняття до об'єкта визначення, використання слова для опису реальних або уявних об'єктів (денотатів), чи вказування на них.

Державна інформаційна політика (аксіологічний підхід) — діяльність уповноважених органів державної влади й управління, інститутів громадянського суспільства, яка визначає цілі, функції, принципи, пріоритети, що ґрунтуються на цінностях української нації, інформаційної політики, методи і засоби їх забезпечення.

Державна інформаційна політика (онтологічний підхід) — складний процес упорядкування державними і недержавними інституціями як єдиним організмом інформаційних відносин та ефективного життя інформаційного суспільства в цілому; спрямований на досягнення визначеності та справедливості суспільних інформаційних відносин, унеможливленні інфор-

маційної асиметрії та інформаційного дисбалансу.

Державна інформаційна політика (феноменологічний підхід) — сукупність соціальних інформаційних практик і дискурсів, спрямованих на формування, розвиток, проектування і дослідження: 1) правових та інформаційних традиційних норм; 2) складових інформаційної структури суспільства: державні та недержавні інституції, об'єднані спільною ідеєю на засадах інформаційної взаємодії на формування та розвиток інформаційного суспільства, а також реалізації державної інформаційної політики відповідно до національних інформаційних інтересів; 3) форм, методів, засобів та напрямів реалізації державної інформаційної політики; 4) інформаційних відносин; 5) організаційно-функціональної структури е-державних інституцій і напрямів розвитку е-урядування; 6) напрямів правового та іншого ресурсного забезпечення розвитку інформаційного суспільства та розвитку інформаційної держави в контексті реалізації державної інформаційної політики.

Державна інформаційна політика (широке розуміння) — складається з двох основних

взаємопов'язаних блоків: 1) державної інформаційної політики в догматичному розумінні — діяльності винятково державних органів; 2) недержавної інформаційної політики — діяльності недержавних інституцій, інституцій громадянського суспільства, інформаційного суспільства в інформаційній сфері.

Державна система урядового зв'язку — система спеціального зв'язку, що функціонує в інтересах здійснення управління державою у мирний час, в умовах надзвичайного стану та в особливий період із забезпеченням дотримання вимог законодавства під час передавання, приймання та оброблення інформації, що містить державну таємницю.

Державна статистика — централізована система збирання, опрацювання, аналізу, поширення, збереження, захисту та використання статистичної інформації.

Державна уніфікована система документації — призначена для організації здійснення процесів створення і впровадження уніфікованої управлінської документації; забезпечує функціонування державних органів виконавчої влади, підприємств, організацій, установ, а також їх взаємодію з фізичними та юри-

дичними особами усіх форм власності.

Державне управління інформаційною сферою — формування інформаційної влади, а також відповідних їй інституціональних структур, представлених державними органами та інститутами громадянського суспільства, які мають спільно здійснювати державну інформаційну політику з метою реалізації національних інтересів.

Державний брендинг — 1. Сукупність знаково-символьних складових за оригінальними позитивними характеристиками, які кореспондуються з усталеними стереотипними іміджами певної країни та сприяють її ідентифікації серед інших суб'єктів міжнародних відносин. 2. Репутаційно-іміджева стратегія суб'єктів міжнародних відносин, спрямована на формування позитивного іміджу держави на світовій арені. Див.: *брендинг*.

Державний експерт з питань таємниць — посадова особа, уповноважена здійснювати відповідно до вимог цього Закону віднесення інформації до державної таємниці у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони право-

порядку, зміни ступеня секретності цієї інформації та її розсекречування.

Державний засіб масової інформації — 1. Державна теле- і радіомовна організація. 2. Державне інформаційне агентство. 3. Друкований засіб масової інформації, засновником (співзасновником) якого є орган державної влади, а видання здійснюється на базі або за участю державної власності та відповідного фінансування з Державного бюджету України чи бюджету Автономної Республіки Крим і статутотом (програмними цілями) редакції якого передбачається, зокрема, інформування громадян про діяльність цього та вищих органів державної влади.

Державний імідж — ідеологічний, соціально-психологічний образ, що оздоблює будь-які державні акти і є однією з цілей діяльності політичних інститутів, своєрідним політичним портретом держави. Див.: *імідж*.

Державні інформаційні ресурси — систематизована інформація, що є доступною за допомогою інформаційних технологій; право на створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорону та захист належить державним

органам; власність держави; захист визначено законодавством.

Державні статистичні спостереження — спосіб отримання інформації про об'єкти шляхом їх візуального огляду чи супроводження, фіксації поведінки, в тому числі за допомогою технічних засобів спостереження проводяться органами державної статистики відповідно до затвердженого Кабінетом Міністрів України лану державних статистичних спостережень або за окремими рішеннями Кабінету Міністрів України. Державні статистичні спостереження, які проводяться органами державної статистики із залученням тимчасових працівників, здійснюються за рішеннями Кабінету Міністрів України.

Державні телерадіоорганізації — телерадіоорганізації, які є державними підприємствами і засновані органами державної влади.

Дескриптор [англ. *descriptor* — описувач] — 1. Програмна або апаратна структура даних, що охоплює іншу структуру даних або програму. 2. Ключове слово; в інформаційно-пошукових системах — одне зі слів, яке ідентифікує документ. 3. Тер-

мін тезауруса, що може бути використаний для представлення поняття в документі чи запиті з метою інформаційного пошуку.

Деталізація — метод іміджології, який базується на концентрації уваги на окремих деталях, які при реконструкції образу можуть розповісти про особу чи організацію (рух, партію, державу) більше, ніж розлога характеристика.

Детектед [англ. *detected* — знайдений, виявлений] — 1. Термін стандартних звітів із виявлення вірусів, зосередження уваги співрозмовників на існуванні, присутності когось або чогось, виявлення прихованого.

Детектофон [англ. *detectophone*] — апарат з прихованим мікрофоном для підслуховування.

Дефініція [англ. *definition*] — визначення, опис певного поняття, що дає змогу відрізнити його від пов'язаних понять.

Деформований імідж — соціально неприйнятний образ, що відображає деструктивну (руйнівну) спрямованість. Див.: *імідж*.

Джаббер [англ. *jabber* — лепет] — відкритий, вільний для використання протокол для миттєвого обміну повідомленнями та інформацією про присутність в режимі, наближеному до режиму реального часу. Спроекто-

ваний як легко поширюваний протокол, який, окрім передавання текстових повідомлень, підтримує передавання голосу, відео і файлів у мережі.

Джаггернаут [англ. *juggernaut* — безжалісна сила] — термін, що використовується для опису прояву сліпої непереборної сили; для вказівки на когось, хто йде напролом, не зважаючи на перешкоди.

Джерела загроз інформаційній безпеці (дестабілізуючі чинники) — соціальне, технічне, біологічне, природне або інше середовище; системи, засоби і люди, громадські й державні організації і структури, що не спрямовують своєї діяльності на конструктивні цілі.

Джерела інформації — 1. Передбачені або встановлені законом носії інформації: документи та інші носії інформації, які являють собою матеріальні об'єкти, що зберігають інформацію, а також повідомлення ЗМІ, публічні виступи. 2. Документи, виробни, люди, аудіо-, відеоматеріали, засоби передачі, обробки та зберігання електронної інформації, літературні, наукові та навчальні видання, продукція, матеріали ЗМІ тощо.

Джерела правової інформації — Конституція України, інші за-

конодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, міжнародні договори та угоди, норми і принципи міжнародного права, а також ненормативні правові акти, повідомлення засобів масової інформації, публічні виступи, інші джерела інформації з правових питань.

Джерела статистичної інформації — первинні та статистичні дані щодо респондентів, які підлягають статистичним спостереженням; адміністративні дані державних органів (за винятком органів державної статистики), органів місцевого самоврядування, інших юридичних осіб; дані банківської, фінансової і митної статистики, статистики платіжного балансу тощо; статистична інформація міжнародних організацій та інших країн тощо; оцінки та розрахунки, що здійснюються на основі зазначених вище даних.

Джерела формування загроз інформаційному суспільству — 1. Діяльність іноземних політичних, економічних та військових, розвідувальних та інформаційних структур, спрямована проти формування та ефективного розвитку інформаційного суспільства в Україні. 2. Відсутність міжнародних і національних правових норм

не дозволяє у мирний час (без офіційного оголошення війни) юридично кваліфікувати ворожі дії іншої держави в інформаційно-психологічній й комунікативно-правовій сфері, що спричиняє безпорадність України у такій ситуації; 3. Стале прагнення країн інформаційного центру до збереження інформаційного дисбалансу і формування керованих алгоритмів впливу на інформаційну периферію, замкнення їх у технологічному колі інформаційних технологій минулого. 4. Створення інформаційного дисбалансу, що унеможливає присутність Українського інформаційного суспільства на світових інформаційних ринках, утворення конкурентно неспроможної української інформаційної економіки. 5. Штучне створення інформаційної конкуренції за володіння другорядними інформаційними ресурсами, зберігаючи за собою право володіння, користування та розпорядження базовими та стратегічними інформаційними ресурсами, а фактично — визначення майбутньої долі глобального інформаційного суспільства через утворення технологічного розриву між країнами в інформаційно-

му просторі. 6. Діяльність різноманітних груп хакерів, які прикриваючись легендованими гаслами про «захист прав людини», «свободу доступу до інформації» тощо, насправді чинять дестабілізуючий вплив на систему інформаційних правовідносин, дестабілізують нормальне функціонування інформаційного суспільства. 7. Збільшення технологічного відриву країн інформаційного центру від інших країн з метою активної протидії нарощування останніми інформаційних можливостей, виходу на інформаційні ринки, розвитку інформаційно конкурентноздатних інформаційних продуктів та інформаційних технологій. 8. Активне розроблення країнами інформаційного центру концепцій інформаційного протиборства із чітким визначенням усіх складових елементів системи кібернетичної оборони, організаційно-штатної структури кіберкомандувань, проведення кібернавчань, а також організація діяльності, сприяння розвитку інформаційних центрів нападу та встановлення контролю за інформаційними та іншими ресурсами інших країн. 9. фактичне формування нового виду зброї — інформаційної, яка

здатна без значних людських затрат завдавати значної шкоди як окремим інтересам інформаційного суспільства, так і всій його системі, значно змінюючи його структуру, якісні та кількісні показники, встановлюючи тотальні алгоритми маніпулювання свідомістю та прийняття рішень.

Джерело знань — джерело одержання інформації, яка перетворюється на знання, що фіксуються в базі знань інтелектуальної системи.

Джерело інформації — частина системи зв'язку, яка видає оригінал повідомлення.

Джерело конфлікту — ситуація або стан, що відображає протилежні інтереси, цілі і потреби учасників конфлікту.

Джерело ризику інформаційної безпеки — об'єкт або дія, здатна викликати (створити) ризик.

Джи-ар-пі [англ. *GRP* від *gross rating points* — сукупні рейтингові пункти] — один із найбільш популярних показників медіапланування, що відображає кількість всіх набраних пунктів рейтингу для певного за певний проміжок часу визначеною цільовою аудиторією. Див.: *охоплення, частотність*.

Джинса (розм.) — прихована реклама; матеріали на замовлен-

ня з метою відстоювання позиції замовника.

Дивайс [англ. *device* — пристрій] — будь-який пристрій, механізм, апарат і т.п., що відноситься до комп'ютера.

Диверсифікація суспільної свідомості — відвернення панівною елітою держави уваги суспільства на розв'язанні штучно акцентованих проблем і відволікання тим самим уваги від вирішення нагальних першочергових завдань суспільно-політичного й економічного розвитку, які потрібні для нормального функціонування суспільства і держави.

Диглосія [гр. *di* — двічі і *glosse* — мова] — те саме, що двомовність; паралельне використання конкретною національною лінгвокультурною спільнотою залежно від сфер спілкування двох мов або двох форм існування однієї мови (діалектів, жаргонів тощо), що передбачає їх свідоме оцінювання мовцями за шкалою «рідна — чужа», «висока — низька».

Диджиспик [англ. *degospeak* від *digi(tal)* + *to speak* — говорити] — загальна назва для акронімів і аббревіатур, що використовується в електронному листуванні, чатах та інших видах он-лайн-комунікації. Скорочен-

ня зменшують час набору, що важливо при письмовому спілкуванні в реальному часі. Деякі акроніми і аббревіатури з часом стали невід'ємною частиною офіційно-ділового спілкування, наприклад: AFK (Away From Keyboard); cultr (see you later), ICQ (I seek you).

Динамічна структура політичного паттерну — об'єднання таких основних елементів, як джерело формування політичного паттерну; механізму трансляції (з елементами зворотного зв'язку або без них); поведінські акти, в яких відтворюються встановлені зразки.

Дипломатія [гр. *diploma* — удвічі складений документ] — діяльність уряду та спеціальних органів зовнішніх зносин щодо здійснення зовнішньої міжнародної політики держави, а також захисту інтересів держави за кордоном.

Директива ЄС — тип законодавчого акта Європейської спільноти. Директива зобов'язує державу-члена вжити певних заходів, спрямованих на досягнення окреслених у ній цілей. У директиві також визначається термін досягнення цілі. Директиви часто використовують з метою узгодження законодавств країн — членів, даючи

можливість вибору способів та інструментів, які забезпечували б, після певного терміну, застосування однорідних юридичних норм.

Директивний документ — обов'язковий для виконання документ у вигляді інструкції, наказу, розпорядження чи постанови.

Дисимуляція — прикидатися, що ви не маєте того, що насправді у вас є. Див.: *симуляція*.

Дискредитація — дії, спрямовані на підрив довіри до кого-, чого-небудь; применшення авторитету, значення когось, чогось. Див.: *дифамація, лібел, наклеп, фейк, флуд, флейм*.

Дискреція [англ. *discretion* — свобода дій, вільний вибір] — право, можливість діяти на власний розсуд.

Дискурс [лат. *discursus* — міркування] — 1. Мисленнєво-мовленнева діяльність комунікантів під час комунікативного акту, сукупність мовленневих дій, котрі вони створюють згідно з конвенціональними і неконвенціональними правилами комунікативної поведінки у процесі розв'язання комунікативних завдань. 2. Логічно цілісна, опосередкована, соціально обумовлена одиниця комунікації, що передбачає враху-

вання не тільки змісту тексту, а й усіх чинників, що його породжують і зумовлюють особливості процесу спілкування (взаємовідносин співрозмовників, комунікативної ситуації, цілей висловлювань тощо). 3. Текст, актуалізація якого обумовлена множинними чинниками, в тому числі соціальними. Означає комунікабельність тексту як структури багатоманітних мов комунікації; є видом мовленевої комунікації, орієнтованої на обговорення й обґрунтування будь-яких значущих аспектів дій, думок і висловлювань учасників. Розгляд дискурсу як логічно цілісної, опосередкованої, соціально обумовленої одиниці комунікації надає можливість розглядати «немовленеві мови» (наприклад, мова реклами, міміки і жестів) у взаємному зв'язку з мовою людського спілкування як основного способу комунікації між людьми. Це створює підстави для формування цілісної теорії соціальної комунікації, включаючи охоплення як вербальних, так і невербальних комунікативних засобів.

Дискусія [лат. *discussio* — розгляд, дослідження] — публічне обговорення якого-небудь спірного питання, проблеми. Різновид

обговорення (аргументації), організованого нормами регламенту, в якому учасники намагаються з'ясувати ступінь істинності й хибності тез, зокрема власних.

Диспетчер доступу [англ. *dispatcher* — швидко виконувати] — реалізація концепції абстрактного автомата, яка забезпечує дотримання правил режиму доступу і характеризується трьома особливостями: невеликі розміри забезпечення безперервного та повного контролю за доступом, захищеність від модифікації.

Дисплей [англ. *display* від *to display* — показувати, відтворювати] — пристрій візуального відображення текстової і графічної інформації на екрані електронно-променевого приладу, циферблаті годинника, вікні калькулятора тощо.

Дисплей-медіа [англ. *display media* від *to display* — показувати, відтворювати + *media* — засоби інформації] — ілюстративно-зображувальні засоби масової інформації (плакати, постери, відеомонітори, засоби проєкції зображення на великі екрани, друковані ЗМІ, банери тощо).

Диспозиція [лат. *dispositio*, від *dispono* — розміщуюю] — формулювання основних понять про

предмет виступу, визначення правил оперування поняттями.

Диспут — публічний спір із суспільно значущої проблеми, що на фоні висловлених думок надає можливість сформуванню і закріпленню світоглядних позицій учасників.

Дистанційне оброблення даних — оброблення даних, за якого деякі функції введення — виведення виконуються пристроями, пов'язаними з комп'ютерною системою за допомогою засобів пересилання даних.

Дистанційно-опосередкований імідж — відомості про особу, організацію, державу, які люди отримують не через особисте спілкування, а через інформацію зі ЗМІ, Інтернету, чуток, пліток тощо. Див.: *імідж*.

Дисфункціональний конфлікт — конфлікт, що призводить до зменшення ступеня задоволення від роботи; послаблення співробітництва між групами, зниження ефективності діяльності, порушення стабільності соціальної системи.

Дисциплінарне інформаційне правопорушення — суспільно небезпечне, протиправне діяння деліктоздатної особи, що посягає на встановлений трудовий або службовий правопорядок, вчинене в інформаційній

сфері та/або з використанням інформаційних засобів і технологій, роботи з інформацією, незалежно від її форми, або в іншій галузі людської діяльності в умовах інформаційного середовища.

Дифамація — один із прийомів чорного піару, розповсюдження у ЗМІ, соціальних мережах відомостей, що ганьблять особу. Див.: *лібел*.

Дихотомічна класифікаційна система — класифікаційна система, кожний клас якої може бути поділений на два підпорядковані йому класи.

Діагностика [гр. *diagnostikos* — здатний розпізнавати] — соціальне та психологічне обстеження осіб рядового і начальницького складу, військовослужбовців, державних службовців та інших працівників, моніторинг психогенних чинників службової діяльності, змісту та умов індивідуального розвитку особового складу та службової діяльності колективів, а також визначення психологічної інформації, умов ефективного застосування особового складу, виявлення причин, що ускладнюють службову реалізацію особового складу.

Діагностування — визначення технічного стану системи (ком-

понента), виявлення та ідентифікація непрацездатних компонентів системи та/або їх складових частин на відповідному рівні розукрупнення.

Діаконфлікт — конфлікт між двома суб'єктами.

Діалог [гр. *dialogos* — розмова, бесіда] — 1. Форма вербальної взаємодії, як правило, між двома комунікантами (діада), яка складається з обміну репліками-висловлюваннями. 2. Двосторонній обмін інформацією. У широкому розумінні — горизонтальне передавання інформації, коли комунікатор і реципієнт беруть рівноправну участь у спілкуванні.

Діалог культур — взаємодія культур у процесі міжкультурної комунікації, оволодіння іноземними мовами тощо; забезпечує взаємозбагачення, лінгвокультурних спільнот, що контактують.

Дії в кіберпросторі — компонент системи стратегічних комунікацій, що полягає в узгодженій за часом, місцем, силами та засобами, об'єднаними спільною метою діяльності суб'єктів стратегічних комунікацій в електронному інформаційному середовищі, утвореному організованою сукупністю взаємопоєднаних за єдиними принци-

пами та правилами інформаційними, телекомунікаційними та інформаційно-телекомунікаційними системами. Див.: *кіберпростір, система стратегічних комунікацій*.

Ділова репутація — відомості про відповідність діяльності юридичної або фізичної особи, у тому числі керівників юридичної особи та власників істотної участі у такій юридичній особі, вимогам закону, діловій практиці та професійній етиці, а також відомості про порядність, професійні та управлінські здібності фізичної особи.

Ділова стратегія — дії, спрямовані на отримання довготривалих ділових переваг.

Добирання інформації (з першоджерел) — пошук певної інформації в першоджерелах та систематизоване її подання.

Довідка — документ зі стислими відомостями про кого-, що-небудь.

Довірча цілісність — послуга, що забезпечує цілісність інформації відповідно до принципів довірчого керування доступом.

Довірче керування доступом — принцип керування доступом, коли звичайним користувачам дозволено керувати (довіряють керування) потоками інформації між іншими користувачами

й об'єктами свого домена (наприклад, на підставі права володіння об'єктами) без втручання адміністратора.

Договір — 1. Правовий акт, що встановлює права, обов'язки і відповідальність сторін. 2. Юридичний документ, що фіксує результати переговорного процесу.

Дозвілліві заходи — спеціальні події, створення яких спрямовано на спільну цивільно-військову організацію часу з метою встановлення або підтримки контактів із різними цільовими аудиторіями, налагодження доброзичливих взаємин, створення атмосфери довіри та розуміння. Найбільш поширеними формами дозвіллівих заходів (перформансів) є: авіашоу; шоу військових оркестрів; парад військових кораблів; концерти військових ансамблів пісні та танцю; героїко-патріотичні фестивалі; фестивалі авторської та військової пісні; святкування річниці військового журналу або газети; зустрічі із ветеранами; екскурсії для цивільного населення у військові частини; запрошення військовослужбовців у дитсадки, школи, вищі навчальні заклади; конкурси між військовими та цивільними; змагання, вікторини за участю військовослужбовців; організа-

ція масових відвідин музеїв бойової слави; проведення кінофестивалів на військову тематику та ін.

Дозвільна система доступу до інформації — сукупність правових норм і вимог, встановлених суб'єктами підприємництва з метою правомірного ознайомлення і використання їх працівниками та іншими особами з інформацією, яка має обмежений доступ.

Дозування інформації — донесення до об'єкта впливу тільки часткової (неповної) інформації у визначений час за допомогою контрольованих засобів її поширення.

Доктрина [лат. *doctrina* — вчити] — політичне, наукове, військове вчення, теорія, система поглядів, нормативно-правовий документ, в якому викладені концептуальні засади регулювання конкретного кола суспільних відносин. Основні положення доктрини ґрунтуються на конституції, Стратегії (концепції) національної безпеки.

Доктрина інформаційної безпеки (*вужке розуміння*) — офіційний методологічний документ (концепція — документ концептуального рівня), в якому визначено засади державної інформаційної політики, керів-

ні принципи, цільові настанови та напрями забезпечення інформаційної безпеки, окреслено механізм функціонування системи інформаційної безпеки. Слугує основою для: формування державної політики інформаційної безпеки України; підготовки пропозицій з удосконалення правового, методичного, науково-технічного й організаційного забезпечення інформаційної безпеки України; формування напрямів систематизації (інкорпорації, консолідації, кодифікації) інформаційного законодавства; розроблення концепцій, стратегій, цільових програм і планів дій із забезпечення інформаційної безпеки України. Обов'язковий елемент механізму правового регулювання сфери інформаційних відносин; свідчить про розвиненість інформаційного суспільства, розвиток інформаційної освіти та розуміння інноваційності застосування інформаційних технологій в державному управлінні.

Доктрина інформаційної безпеки (*широке розуміння*) — загально-правова, спеціально-юридична матриця, юридично оформлений результат стратегічних комунікацій і стратегічного планування, що являє собою концептуальний базис як дер-

жавної інформаційної політики, так і вітчизняного інформаційного законодавства, оскільки в ній закріплено національні інтереси в інформаційній сфері, основні загрози, напрями державної політики в інформаційній сфері, а також механізми забезпечення безпеки.

Документальна база даних — основним її структурним елементом є документ.

Документаційна система — інформаційна система, яка містить службові документи, керує документаційними процесами та забезпечує доступ до службових документів у часі.

Документація — 1. Множина документів, підібраних зі спеціальною метою. 2. Сукупність службових документів, об'єднаних за ознакою належності до певної галузі, сфери, напряму діяльності, установи чи її підрозділу.

Документні ресурси — вид інформаційних ресурсів, що являє собою сукупність окремих документів, масивів документів в інформаційних системах.

Документування — постійне й систематичне збирання та оброблення записаної інформації задля її зберігання, класифікації, пошуку, використання та передавання даних.

Документування управлінської інформації — створювання службових документів, змістом яких є управлінська інформація.

Домен [франц. *domaine*, лат. *dominium* — володіння] — частина ієрархічного адресного простору Інтернету, яка має унікальну ідентифікаційну назву, обслуговується групою серверів доменних імен та централізовано адмініструється.

Домен другого рівня — частина адресного простору Інтернету, що розташовується на другому рівні ієрархії імен у цій мережі.

Домен комп'ютерної системи — ізольована логічна область, що характеризується унікальним контекстом, всередині якої об'єкти володіють певними властивостями, повноваженнями і зберігають певні взаємовідносини.

Домен.UA — домен верхнього рівня ієрархічного адресного простору Інтернету, створений на основі кодування назв країн відповідно до міжнародних стандартів для обслуговування адресного простору українського сегмента Інтернету.

Домінанта — 1. Найбільша фотографія в макеті. 2. Найбільш важлива інформація в повідомленні.

Домінантна інформація — найбільш вагома інформація.

Допуск до експлуатації — комплекс організаційно-технічних заходів із проведення тематичних досліджень засобів криптографічного захисту інформації, криптографічних алгоритмів, засобів, систем і комплексів спеціального зв'язку та державної експертизи їх результатів з метою встановлення можливості їх використання за призначенням.

Дорвей [англ. *doorway* — двірний проїом, шлях) — вхідна сторінка. Автоматично створений дорвей містить випадковий текст, в якому періодично трапляється потрібна пошукова фраза, а тому не дає користувачеві жодної користі.

Дослідження об'єкта — процес вивчення реальних об'єктів (суб'єктів господарювання, процесу виробництва, продукції, технологій, виробів, технічних засобів, людини) з метою виявлення характеристик їх стану, діяльності, поведінки, конструктивних особливостей, рецептури та іншої інформації, яка характеризує об'єкт.

Достовірність (вірогідність) — істинність, достеменність.

Достовірність інформації — рівень відповідності отриманої інформації об'єктивній ситуації.

Доступ до державної таємниці — надання повноважною посадовою особою дозволу громадянину на ознайомлення з конкретною секретною інформацією та провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, або ознайомлення з конкретною секретною інформацією та провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, цією посадовою особою відповідно до її службових повноважень

Доступ до інформації — 1. Можливість одержання, оброблення інформації, її блокування та (чи) порушення цілісності. 2. Вид взаємодії двох об'єктів комп'ютерної системи, внаслідок якого створюється потік інформації від одного об'єкта до іншого та/або відбувається зміна стану системи.

Доступ до інформації в системі — отримання користувачем можливості обробляти інформацію в системі.

Доступ до інформації про особу — кожна особа має право: 1) знати у період збирання інформації, але до початку її використання, які відомості про неї та з якою метою збираються; як, ким і з якою метою вони використовуються, передаються чи поширюються, крім випадків, вста-

новлених законом; 2) доступу до інформації про неї, яка збирається та зберігається; 3) вимагати виправлення неточної, неповної, застарілої інформації про себе, знищення інформації про себе, збирання, використання чи зберігання якої здійснюється з порушенням вимог закону; 4) на ознайомлення за рішенням суду з інформацією про інших осіб, якщо це необхідно для реалізації та захисту прав та законних інтересів; 5) на відшкодування шкоди у разі розкриття інформації про цю особу з порушенням вимог, визначених законом. Обсяг інформації про особу, що збирається, зберігається і використовується розпорядниками інформації, має бути максимально обмеженим і використовуватися лише з метою та у спосіб, визначений законом. Зберігання інформації про особу не повинно тривати довше ніж це необхідно для досягнення мети, задля якої ця інформація збиралася. Відмова особі в доступі до інформації про неї, приховування, незаконне збирання, використання, зберігання чи поширення інформації можуть бути оскаржені.

Доступ до статистичної інформації забезпечується шляхом: сис-

тематичної публікації її в друкованих виданнях; поширення її засобами масової інформації; безпосереднього її надання державним органам та органам місцевого самоврядування, а також надання її у відповідь на запит на інформацію відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації», іншим юридичним, а також фізичним особам.

Доступність — властивість ресурсу системи (комп'ютерної системи, послуги, об'єкта комп'ютерної системи, інформації), яка полягає в тому, що користувач та/або процес, який володіє відповідними повноваженнями, може використовувати ресурс за правилами, встановленими політикою безпеки, не очікуючи довше заданого (малого) проміжку часу, тобто коли ресурс перебуває у вигляді, необхідному користувачеві, у місці, необхідному користувачеві, тоді, коли ресурс йому необхідний.

Доступність інформації — властивість інформації бути захищеною від несанкціонованого блокування.

Досьє [фр. *dossier* — діло] — сукупність документів, нотаток, запитів щодо якого-небудь питання, справи: характеристика об'єкта інформаційної уваги. всебічна характеристика об'єкта інформаційної уваги з наявністю підтверджуючих матеріалів.

Драйвер [англ. *driver* від *to drive* — гнати, водити] — 1. Дисковий пристрій, що містить в собі комп'ютерні диски (сідіром, вінчестер) і здійснює операції з ними. 2. Комп'ютерна програма, що розширює можливості управління пристроєм введення-виведення або периферійними пристроями.

Дубітація [англ. *dubitation* від *dubitive* — той, хто має сумніви, вагається] — постановка питань до уявного співрозмовника, що слугує для постановки проблеми й обґрунтування форми розсудів.

Дублювання — виконувати паралельно з ким-небудь подібну або однакову роботу; робити те саме вдруге. Важливий елемент дифамації. Див.: *симулякри, імітація, пародія, наратив, містифікація, дифамація*.

Е

Евфемізм [гр. *euphemismos* — пом'якшений вираз] — слово (вираз), яке вживають з метою уникнення слів (виразів) із грубим, непристойним змістом або стилістичним забарвленням, не прийнятним у певній культурі.

Екаунт [англ. *account* — звіт, облік] — обліковий запис, у якому зберігається різна інформація, що стосується користувача, наприклад, його налаштування для сайтів, відомості щодо платних послуг тощо.

Економічність інформаційної зброї — порівняння собівартості та витрат на інформаційну зброю порівняно з наслідками її застосування.

Експерт — фахівець у певній галузі, якому надається право робити висновки офіційного характеру.

Експерт із безпеки (безпековий експерт) — 1. Фахівець з питань безпеки особистості, суспільства, суспільних інститутів, держави. Має право проводити експертизу з метою визначення реального стану системи безпеки, рівня загроз і ризиків. 2. Фахівець, який має глибокі знання

й досвід роботи в тій або іншій області забезпечення безпеки особистості, суспільства, суспільних інститутів держави й здатний проводити експертизу з метою визначення реального стану системи безпеки, рівня загроз і ризиків.

Експертиза — розгляд, дослідження якої-небудь справи, якогось питання з метою надання правильних оцінок певному явищу і підготовки висновків.

Експертиза безпеки — 1. Кваліфікований аналіз якості організації безпеки особистості, економічних структур, громадських організацій, інших об'єктів охорони з метою вдосконалення охоронної діяльності. 2. Дослідження системи забезпечення безпеки особистості, суспільства, суспільних інститутів держави, яке потребує спеціальних знань у тій або іншій області діяльності по забезпеченню безпеки з метою надання об'єктивних і вмотивованих висновків.

Експертні дослідження — дослідження та аналіз конкретних властивостей засобів крипто-

графічного захисту інформації, криптографічних алгоритмів, засобів, систем та комплексів спеціального зв'язку з метою перевірки їх відповідності вимогам нормативних документів та/або нормативно-правових актів, оцінки захищеності інформації або їх науково-технічного рівня.

Експорт інформації — виведення інформації з-під керування комплексної системи захисту назовні. Див.: *імпорт інформації*.

Екфрасис — вербальне представлення візуального образу.

Електронна демократія (е-демократія) [гр. *demos* — народ, *kratos* — влада] — форма суспільних відносин, за якої громадяни та організації залучаються до державотворення та державного управління, місцевого самоврядування шляхом широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

Електронна економіка (е-економіка) — форма економічних відносин у сфері виробництва, розподілу, обміну та споживання товарів, робіт і послуг, наданих в електронному вигляді за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Електронна комерція (е-комерція) — форма торгівлі товара-

ми та послугами за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій; містить фінансові та торгові трансакції, які проводяться за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій; бізнес-процеси, пов'язані з проведенням таких трансакцій.

Електронна комунікація — особливий вид комунікації, що використовується для взаємодії людей у кіберпросторі, тобто віртуальному просторі Інтернет.

Електронна культура (е-культура) — форма культури, яка передбачає стимулювання та мотивування поширення здобутків у сфері культури за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Електронна медицина (е-медицина) [лат. *medicus* — лікувальний] — використання електронних інформаційних ресурсів у сфері охорони здоров'я та забезпечення оперативного доступу медичних працівників до пацієнтів та пацієнтів до них.

Електронна освіта (е-освіта) — отримання освіти з використанням винятково інформаційно-комунікаційних технологій.

Електронна послуга — послуга, надана громадянам та організаціям в електронному вигляді за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Електронне урядування — форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян.

Електронний ключ відкритий — параметр криптографічного алгоритму перевірки електронного цифрового підпису, доступний суб'єктам відносин у сфері використання електронного цифрового підпису. Див.: *електронний цифровий підпис*.

Електронний підпис — дані в електронній формі, які додаються до інших електронних даних або логічно з ними пов'язані та призначені для ідентифікації підписувача цих даних.

Електронний уряд — єдина інфраструктура міжвідомчої автоматизованої інформаційної взаємодії органів державної влади між собою, з громадянами і суб'єктами господарювання.

Електронний цифровий підпис — вид електронного підпису, отриманий за результатом криптографічного перетворення набору електронних даних,

який додається до цього набору або логічно з ним поєднується і дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати підписувача. Електронний цифровий підпис накладається за допомогою особистого ключа та перевіряється за допомогою відкритого ключа.

Еліта — люди, що вирізняються з-поміж інших своїм суспільним становищем, розумом, здібностями і т. ін.

Елокуція — етап розкриття законів мовного вираження предмета спілкування.

Емоціоналізація — прийом, який активно застосовується в іміджелогії та PR, що передбачає зміщення акцентів з раціональної сфери мислення на емоційну.

Емпатія — здатність бачити світ з позицій іншої людини, поділяти її почуття й переживання.

Енергоінформаційна безпека — 1. Складова інформаційної безпеки, свідомий цілеспрямований вплив суб'єкта управління на загрози та небезпеки, за якого державними та недержавними інституціями створюються необхідні умови для унеможливлення несанкціонованого або прихованого впливу на свідомість і психіку людини і гарантується захист свідомості, органів і систем, що забезпе-

чують життєдіяльність як окремих індивідів, так і соціальних груп, суспільних об'єднань від інформаційного і енергетичного впливу, що становить собою загрозу або небезпеку їх стабільному існуванню і розвитку, а також забезпечується ефективне функціонування підсистеми інформаційної безпеки. 2. свідомий цілеспрямований вплив суб'єкта управління на загрози та небезпеки, за якого державними та недержавними інституціями створюються необхідні умови для унеможливлення впливу полів різної природи, немодульованих семантичними сигналами, на процеси життєдіяльності біосистеми і середовища їх життя.

Епізод — частина медіатексту, що складається з однієї або кількох сцен, об'єднаних спільною темою або спільним конфліктом.

Ескейпізм — втеча від реальності у віртуальний простір соціальних медіа.

Етикет [фр. *etiquette*, від *estiquier* — прикріплювати] — встановлені соціумом правила поведінки, виконання яких є необхідною умовою для кожної особи.

Етикетність — характер вступу, підтримання та виходу з комунікативного контакту, комунікативна привітність, оптимізм, само-

презентація, роль формального (неформального) спілкування.

Етичний аналіз медіа і медіатекстів — аналіз моральних аспектів у сфері медіа і в медіатекстах. Даний вид аналізу спирається на так звану етичну теорію медіа. Передбачається, що медіа здатні формувати певні етичні принципи аудиторії (особливо це стосується неповнолітніх). Головна мета — сформуванню ту чи іншу етичну модель поведінку в аудиторії, що відповідає, наприклад, рівню розвитку демократії, цивілізації тощо.

Етнічна група — частина певного етносу, яка територіально відійшла від нього внаслідок міграції, але зберегла попередню етнічну свідомість, мову, особливості культури та побуту.

Етнокультурна конвергенція — процес зближення етнічних культур унаслідок активного міжкультурного спілкування представників різних етнонаціональних спільнот, а також впливу соціально-політичних, економічних, культуротворчих та інших процесів у суспільстві.

Етноцентризм — колективне уявлення про пріоритетність своєї етнічної групи, мови, національних звичаїв і культури.

Етос [гр. *ethos* — звичка, звичай, характер] — зразкова громад-

ська й морально-етична поведінка мовця, без якої неможливо переконати інших та вплинути на них.

Ефект — 1. Результат, наслідок яких-небудь причин, сил, дій, заходів. 2. Засоби, прийоми, пристосування, за допомогою яких створюється враження, ілюзія чого-небудь.

Ефект комунікації — висловлені в поведінці, внутрішньому стані або відносинах суб'єктів наслідки комунікативної діяльності.

Ефективність системи стратегічних комунікацій — ступінь відповідності вжитих заходів та витрачених ресурсів, у тому числі інформаційних резервів щодо досягнутих цілей. Див.: *інформаційний резерв, система стратегічних комунікацій*.

Ефірний час — проміжок часу, протягом якого відповідно до ліцензії на мовлення телерадіоорганізація здійснює трансляцію (ретрансляцію) будь-якої аудіовізуальної інформації.

Є

Євронет [англ. *EURONET* від *Euro-pe*] — Європа + *net* — мережа] — комунікаційна мережа, створена під егідою Європейського Союзу; охоплює всі країни ЄС.

Європа концентричних кіл — концепція євроінтеграції, запропонована Жаком Делором у січні 1989 р. Передбачає дедалі вищий рівень інтеграції у напрямку «центру» Євроспільноти, що ним мали б бути країни ЄС після створення політичного союзу, спільного ринку та господарчого й валютного союзу. Далі йшли б країни Європейської асоціації вільної торгівлі, наближені до ЄС у госпо-

дарському та правовому плані. Зовнішнє щодо них коло мали б утворювати країни, асоційовані з ЄС, які в майбутньому претендують на членство. Четверте, найширше коло — це країни-члени ОБСЄ як спільного простору європейського співробітництва.

Європейська стратегічна програма досліджень у сфері інформаційних технологій — важлива ініціатива, започаткована у 1984 р. з метою сприяння і посилення міжнаціональної співпраці у сфері науки й інформаційних технологій шляхом фінансування спільних проєктів.

Ж

Жаббер [англ. *jabber* — балаканина] — відкритий протокол для швидкого обміну повідомленнями.

Жанр — сукупність прийомів, стиль, манера.

Живий журнал, ЖЖ [англ. *livejournal*] — один з найпопулярніших блог-сервісів, який надає можливість створювати свої власні інтернет-щоденники (блоги), читати записи інших блогерів, вступати до спільнот користувачів ЖЖ, поширювати коло інтернет-друзів з числа користувачів сервісу.

Життєво важливі інтереси в інформаційній сфері — сукупність визначальних потреб, задоволення яких надійно забезпечує існування і можливості прогресивного органічного розвитку особи, суспільства і держави в інформаційній сфері, зокрема: 1) *особи*: забезпечення конституційних прав і свобод людини на збирання, зберігання, використання та поширення інформації; неприпустимість несанкціонованого втручання у зміст, процеси обробки, передачі та вико-

ристання персональних даних; захищеність від негативного інформаційно-психологічного впливу; 2) *суспільства*: збереження і примноження духовних, культурних і моральних цінностей Українського народу; забезпечення суспільно-політичної стабільності, міжетнічної та міжконфесійної злагоди; формування й розвиток демократичних інститутів громадянського суспільства; 3) *держави*: недопущення інформаційної залежності, інформаційної блокади України, інформаційної експансії інших держав і міжнародних структур; ефективна взаємодія органів державної влади та інститутів громадянського суспільства при формуванні, реалізації й коригуванні державної політики в інформаційній сфері; побудова та розвиток інформаційного суспільства; забезпечення економічного та науково-технологічного розвитку України; формування позитивного іміджу України; інтеграція України у світовий інформаційний простір.

Життєво важливі національні інтереси України — права і свободи людини і громадянина; суверенітет України, її територіальна цілісність, недоторканність державного кордону, демократичного конституційного ладу, верховенство права; соборність держави на основі консолідації усіх територіальних громад, суспільних верств, етнічних груп навколо цінностей незалежного, вільного, суверенного і демократичного розвитку єдиної України; конкурентоспроможність держави та економічний добробут населення шляхом всебічного розвитку людського, науково-технічного, інноваційного потенціалів країни; удосконалення механізмів реалізації конституційного принципу розподілу влади на законодавчу, виконавчу та судову; неухильне дотримання гарантій незалежності та об'єктивності суду; обмеження втручання держави у діяльність економічних суб'єктів, громадян, громадських організацій та політичних партій, релігій-

них об'єднань; безпечні умови життєдіяльності, захист навколишнього природного середовища; збереження і розвиток духовних і культурних цінностей суспільства; гармонійні відносини з іншими державами світу, сприйняття Української держави міжнародним співтовариством як повноцінного та рівноправного його члена.

Жовта преса — вид журналістики, що спеціалізується на «гарячих» і скандальних новинах, часто — неперевіраних чутках.

Журнал — 1. Періодичне друковане видання у вигляді книжки. 2. Робочий зошит фіксації певних даних.

Журналістський джингоїзм — войовничий шовінізм в позиціях журналістів, які опинилися під впливом реакційних політиків. Вперше термін був застосований у Великій Британії у ХІХ ст. у період колоніальних завоювань. Нині термін застосовується щодо журналістів, які підтримують націоналістичні прагнення, ініціюють різні між-етнічні конфлікти.

Забезпечення доступу до інформації — створення надійних умов для здійснення доступу до інформації, яке відбувається шляхом 1) систематичного та оперативного оприлюднення інформації: в офіційних друкованих виданнях; на офіційних вебсайтах в Інтернеті; на інформаційних стендах; 2) надання інформації за запитами на інформацію.

Забезпечення захисту інформації в системі — відповідальність за забезпечення захисту інформації в системі покладається на власника системи. Своєю чергою, власник системи, в якій обробляються державні інформаційні ресурси або інформація з обмеженим доступом, вимагає щодо захисту якої встановлена законом, утворює службу захисту інформації або призначає осіб, на яких покладається забезпечення захисту інформації та контролю за ним.

Забезпечення інформаційної безпеки — 1. Система теоретико-методологічних, нормативно-правових, інформаційно-аналітичних, управлінських, розвідувальних, контррозвідувальних, оператив-

но-розшукових, кадрових, науково-технічних, ресурсних та інших заходів, спрямованих на забезпечення свідомого цілеспрямованого впливу суб'єкта управління на загрози та небезпеки, за якого державними, міжнародними і недержавними інституціями створюються необхідні умови для реалізації і прогресивного розвитку інформаційних інтересів, ефективного функціонування самої системи забезпечення інформаційної безпеки. 2. Сукупність заходів, призначених для досягнення стану захищеності інформаційних потреб людини, суспільства і держави.

Заборона втручання до професійної діяльності журналістів і засобів масової інформації — наказ не робити чогось, захист від втручання у професійну діяльність журналістів, контроль за змістом поширюваної інформації, зокрема з метою поширення чи непоширення певної інформації, замовчування суспільно необхідної інформації, накладення заборони на висвітлення окремих тем, показ окремих осіб або поширення інформації про них,

заборони критикувати суб'єкти владних повноважень, крім випадків, встановлених законом, договором між засновником (власником) і трудовим колективом, редакційним статутом.

Завдання держави в галузі правової інформатизації — детерміновані цілями розвитку держави в інформаційній сфері результати, сукупне досягнення яких призводить до синергетичного ефекту: досягнення цілей системи. До основних із них належать: 1) розробка основ державної політики в галузі формування й використання правової інформації; 2) організація, фінансування і координація робіт щодо створення єдиної інфраструктури правової інформатизації, яка містить: загальне комунікаційне середовище, однорідне середовище збереження інформації, однотипні методи та засоби доступу до даних, еталонні й вторинні банки даних; 3) організація робіт щодо стандартизації юридичних документів і документообігу; 4) забезпечення безпеки даних; 5) забезпечення сертифікації та ліцензування інформаційних ресурсів і послуг; 6) правове забезпечення інформатизації.

Завдання із забезпечення безпеки — визначений і запланова-

ний обсяг роботи зі здійснення сукупності методів, засобів і заходів, необхідних для створення сприятливих умов для реалізації об'єктом власних інтересів. З.з.б. є похідним від мети забезпечення безпеки, водночас слугує визначальним для обрання ефективного інструментарію — методів забезпечення безпеки.

Завдання інформатизації органів виконавчої влади — 1. Всебічне інформаційне забезпечення потреб органів виконавчої влади всіх рівнів. 2. Створення єдиного інформаційного простору для усієї системи органів виконавчої влади. 3. Створення, впровадження і використання інформаційних систем, інформаційних технологій і інформаційних продуктів загального значення. 4. Підготовка кадрів, підвищення їхньої кваліфікації у сфері інформатизації.

Завдання інформаційного протиборства — наперед визначений, запланований для виконання обсяг роботи зі створення в країні супротивника атмосфери бездуховності, негативного ставлення до культурної спадщини; маніпулювання суспільною свідомістю і політичною орієнтацією населення держави з метою створення політичної напруги і хаосу; дестабілізація політичних відно-

син між партіями, об'єднаннями і рухами з метою провокації конфліктів, розпалювання недовіри, загострення політичної боротьби, провокування репресій проти опозиції і навіть громадянської війни тощо; зниження рівня інформаційного забезпечення органів влади й управління, ініціація помилкових управлінських рішень; дезінформування населення про роботу державних органів, підрив їх авторитета, дискредитація органів управління; провокування соціальних, політичних, національних і релігійних зіткнень; ініціювання страйків, масових заворушень та інших акцій економічного протесту; ускладнення прийняття органами управління важливих рішень; підрив міжнародного авторитету та іміджу держави, її співробітництва з іншими країнами.

Завдання інформаційної боротьби — 1. Отримання розвідувальної інформації шляхом перехоплення та розшифрування інформаційних потоків, що передаються каналами зв'язку, а також побічним випромінюванням, а також за рахунок спеціального обладнання перехоплення інформації; отримання потрібної інформації шляхом перехоплення і обробки від-

критої інформації, що передається незахищеними каналами зв'язку, циркулює в інформаційних системах, а також оприлюдненої у ЗМІ; електромагнітний вплив на елементи інформаційних і телекомунікаційних систем; психологічний вплив, спрямований проти персоналу та осіб, що ухвалюють рішення; формування і масоване розповсюдження по інформаційних каналах противника та глобальних мережах дезінформації та тенденційної інформації; вогневе придушення (у воєнний час) елементів інфраструктури державного та воєнного управління; здійснення несанкціонованого доступу до інформаційних ресурсів з подальшим їх викривленням, знищенням або викраденням, або порушенням нормального функціонування таких систем; захист від аналогічних впливів противника. 2. Цілеспрямоване добування інформації про поточну ситуацію з жорсткими вимогами до її своєчасності, якості, обсягу і темпу відновлення та оцінювання на основі цієї інформації політичної (воєнно-політичної, воєнної, економічної, соціальної, екологічної тощо) обстановки. Виконання цього комплексу завдань ускладнене тим, що воно

здійснюється в умовах інформаційної протидії. При цьому інформація, яку потрібно проаналізувати, характеризується невизначеністю об'єктивного й суб'єктивного походження, неповнотою за одними аспектами і надмірністю за іншими, суперечливістю, наявністю частково зруйнованої або перекрученої інформації, у тому числі дезінформації. 3. Цілеспрямований і комплексний вплив на свідомість і підсвідомість населення й особового складу, на інформаційні ресурси на всіх фазах їх виробництва, розповсюдження й використання, а також на інші складові інформаційного середовища протиборчої (конкуруючої) сторони в інтересах нав'язування їй бажаних рішень і управління її поведінкою. Особливої ваги набуває не так руйнівний, як цілеспрямований вплив саме на зміст інформації для забезпечення своїх інтересів у різних сферах діяльності людини, суспільства, країни. 4. Захист власних інформаційних ресурсів та інших складових інформаційного середовища, у тому числі на рівні свідомості і підсвідомості, від впливу на них протидією стороною. Не зменшуючи важливості виконання завдань технічного захисту інформа-

ції, спрямованого в основному на забезпечення її конфіденційності, слід підкреслити особливу значущість завдань захисту власне змісту інформації від навмисного його спотворення чи перекручення, у тому числі й завдань виявлення дезінформації.

Завдання Кодексу України про інформацію (Інформаційного кодексу України): — 1. Визначення консенсусу (згоди) в суспільних стосунках, узгодженості розуміння та застосування юридичних норм, правомірної поведінки учасників інформаційних відносин, відносин в інформаційній сфері. 2. Забезпечення інформаційного суверенітету, незалежності України у міжнародних відносинах. 3. Забезпечення інформаційної безпеки громадян, їх окремих спільнот, суспільства та держави як складових національної безпеки України. 4. Визначення правомірної поведінки учасників інформаційних відносин в Україні. 5. Захист інформації від несанкціонованого доступу, правопорушень (знищення, модифікації, перекручення тощо).

Завдання контролювальної діяльності — добування, аналітична обробка та використання інформації, що містить ознаки або факти розвідувальної, те-

рористичної та іншої діяльності спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на шкоду державній безпеці України; протидія розвідувальній, терористичній та іншій діяльності спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на шкоду державній безпеці України; розроблення і реалізація заходів щодо запобігання, усунення та нейтралізації загроз інтересам держави, суспільства та правам громадян.

Завдання національної системи науково-технічної інформації — формування на основі вітчизняних і зарубіжних джерел довідково-інформаційних фондів та інформаційне забезпечення юридичних та фізичних осіб; одержання, обробка, зберігання, поширення і використання інформації, отриманої в процесі науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності юридичних та фізичних осіб; організація надходження, обробка, зберігання і поширення світової науково-технічної інформації на основі вивчення світового інформаційного ринку; підготовка аналітичних матеріалів, необхідних для ухвалення державними органами рі-

шень; аналітично-синтетична обробка першоджерел, реферування опублікованих і неопублікованих джерел науково-технічної та економічної інформації, створення на цій основі і поширення інформаційної продукції та послуг; розроблення і впровадження сучасних технологій в науково-інформаційну діяльність; організація пропаганди і сприяння широкому використанню досягнень науки і техніки, передового виробничого досвіду; створення загальнодоступної мережі бібліотек, інформаційних центрів громадського користування як бази для освіти, виробництва та наукових досліджень, системи реалізації прав громадян на культурний та фаховий розвиток.

Завдання підготовки процесу стратегічної комунікації — аналіз ситуації; дослідження проблеми; комунікаційні ризики та потенційні можливості; стратегічно-операційні завдання; стратегічно-комунікаційні задачі; суб'єкти стратегічної комунікації; стратегічно-комунікаційна стратегія; стратегічно-комунікаційна тактика; критерії оцінки ефективності; період часу і бюджет.

Завдання розвідувальних органів — добування, аналітична обробка розвідувальної інфор-

мації; здійснення спеціальних заходів, спрямованих на підтримку національних інтересів і державної політики в економічній, політичній, воєнній, військово-технічній, екологічній та інформаційній сферах, зміцнення обороноздатності, економічного і науково-технічного розвитку, захисту та охорони державного кордону; забезпечення безпечного функціонування установ за кордоном, безпеки співробітників цих установ та членів їх сімей у країні перебування, а також відряджених за кордон громадян, які обізнані з державною таємницею; участь у боротьбі з тероризмом, міжнародною організованою злочинністю, незаконним обігом наркотичних засобів, незаконною торгівлею зброєю і технологією її виготовлення, незаконною міграцією у порядку, визначеному законом; вжиття заходів протидії зовнішнім загрозам.

Завдання системи забезпечення внутрішньої інформаційної безпеки органів виконавчої влади — 1. Забезпечення інформаційної безпеки органів виконавчої влади всіх рівнів. 2. Забезпечення інформаційно-аналітичного потенціалу країни. 3. Реалізація державної політики інформаційної безпе-

ки. 4. Ведення активної розвідувальної, контррозвідувальної і оперативно-розшукової діяльності з метою забезпечення інформаційної безпеки через здобуття необхідної інформації для відпрацювання стратегічних, тактичних і оперативних рішень у сфері державного управління інформаційною безпекою та вироблення механізмів їх реалізації. 5. Виявлення, запобігання і припинення розвідувальної та іншої, спрямованої на нанесення шкоди інформаційній безпеці України, діяльності спеціальних служб, а також окремих осіб чи організацій. 6. Виявлення, запобігання і припинення інформаційного тероризму та іншої діяльності, спрямованої на підрив функціонування системи органів виконавчої влади. 7. Моніторинг стану інформаційної безпеки у зв'язку із впливом загроз та небезпек як зсередини, так і ззовні системи державного управління. 8. Протидія технічному проникненню до інформаційних систем органів виконавчої влади з метою вчинення злочинів, проведення диверсійно-терористичної та розвідувальної діяльності. 9. Забезпечення збереження державної таємниці. 10. Організація демократичного цивільного контро-

лю за функціонуванням системи органів державного управління тощо.

Завдання стратегічних комунікацій — наперед визначений, запланований для виконання обсяг роботи з реалізації кожного компонента стратегічних комунікацій. Див.: *система стратегічних комунікацій*.

Завдання української інформаційної ідеології — конкретизовані та таргетизовані за критерієм пріоритетності цілі: 1) консолідація усіх складових ІС, їх органічна інтеграція з метою забезпечення прогресивного та стабільного РІС в Україні; 2) формування власної концепції ІС, ґрунтуючись на традиціях і концепціях право- і державотворення; 3) перетворення Української нації на інформаційну націю; 4) недопущення перетворення України на інформаційну периферію; 5) формування інноваційних технологій переходу до інформаційної держави через активізацію реалізації інформаційної функції держави; 6) прискорення ухвали Інформаційного кодексу України; 7) формування привабливого інвестиційного клімату для формування в Україні одного з центрів інформаційної цивілізації; 8) створення інформацій-

ної державності, яка задовольняє вимогам інформаційної та цифрової сучасності; 9) формування нового бачення світу; 10) підготовка людей із новим — інформаційним мисленням, заснованим на інформаційній грамотності, інформаційній освіті та інформаційній культурі; 11) формування інформаційної культури.

Завдання формування інформаційного простору України —

1. Створення системи єдиного інформаційного простору України як суверенної держави.
2. Взаємодія відповідно до українських національних інтересів цієї системи зі світовими відкритими мережами, тобто інтеграція України в міждержавний інформаційний простір.

Завірення — реєстрація даних у довіреної третьої особи з метою забезпечення надалі впевненості в правильності таких характеристик як зміст, джерело даних, час відправлення чи одержання тощо.

Загроза — 1. Явні чи потенційні дії, які ускладнюють або унеможливають реалізацію національних інтересів і створюють небезпеку для системи управління національною безпекою, життєзабезпечення її системоутворювальних елементів. 2. Вираже-

ний у будь-якій формі намір завдати фізичної, матеріальної або іншої шкоди людині, суспільству або державі. Загроза характеризується наявністю об'єкта загрози, джерела загрози і проявів (можливих проявів) загрози. 3. Безпосередня можливість заподіяння шкоди зазіхання на охоронювані правом надбання, цінності, інтереси.

Загроза безпеці інформації — витік, можливість блокування чи порушення цілісності інформації; потенційна або реальна небезпека порушення безпеки інформації.

Загроза застосування воєнної сили — наміри або дії однієї зі сторін воєнно-політичних відносин, які свідчать про готовність до застосування воєнної сили проти іншої сторони з метою досягнення власних цілей.

Загроза застосування сили — розмаїття внутрішніх і зовнішніх, об'єктивних і суб'єктивних суперечностей суспільного розвитку у середовищі функціонування об'єкта, які можуть призвести до порушення територіальної недоторканності чи політичної незалежності будь-якої держави. Право констатації дій будь-якої держави як З.з.с. належить тій суверенній державі, безпека якої ставиться в результаті цих

дій під загрозу. Такі дії можуть бути оцінені як З.з.с. і Радою Безпеки ООН та за необхідності викликати з її боку здійснення адекватних заходів колективного характеру у порядку і спосіб, передбачений Статутом ООН.

Загроза національним інтересам — наміри, дії або явища, які негативно впливають на процес реалізації національних інтересів.

Загроза національним інтересам держави в інформаційній сфері — намір, дія або явище, що негативно впливає на свідомість, підсвідомість, інформаційні ресурси, інфосферу машинно-технічних систем та інші об'єкти інформаційної інфраструктури держави.

Загроза національній безпеці — 1. Розмаїття внутрішніх і зовнішніх, об'єктивних і суб'єктивних суперечностей суспільного розвитку у країні й на міжнародній арені в різних сферах людської життєдіяльності, які ускладнюють або унеможливають створення сприятливих умов для реалізації національних інтересів і створюють небезпеку для системи національної безпеки, життєзабезпечення її системоутворювальних елементів. 2. Явні чи потенційні дії, які ускладнюють або унеможли-

люють реалізацію національних інтересів і створюють небезпеку для системи національної безпеки, життєзабезпечення її системоутворювальних елементів. 3. Існування або можливість виникнення ситуації, за якої формуються передумови протидії забезпеченню безпеки, вона обмежується діями, які підкріплюють її, але не переростають у діяльність, безпосередньо спрямовану на її здійснення. 4. Сукупність причин та умов, які створюють небезпеку нереалізації інтересів об'єкта. 5. Існування потенційних, наявних, реальних алгоритмів дестабілізації об'єкта. 6. Потенційно небезпечні впливи природного, техногенного, антропогенного характеру на об'єкт безпеки, які можуть заподіяти шкоду його інтересам. Вона носить завжди предметний характер, наповнена конкретним змістом і у випадку чітко вираженого небезпечного стану такого змісту надто часто набуває конкретної правової характеристики.

Загрози інформаційній безпеці —

1. Сукупність чинників і умов, які створюють небезпеку порушення інформаційної безпеки, що викликають або здатні викликати негативні наслідки (за-

вдати шкоди), зокрема: ведення інформаційної війни; відсутність цілісної комунікативної політики держави, недостатній рівень медіакультури суспільства. 2. Розмаїття внутрішніх і зовнішніх, об'єктивних і суб'єктивних суперечностей суспільного розвитку у країні й на міжнародній арені в інформаційній сфері, які ускладнюють або унеможливають створення сприятливих умов для реалізації національних інтересів в інформаційній сфері, створюють небезпеку для системи інформаційної безпеки, життєзабезпечення її системоутворювальних елементів. Виступають складовим елементом загроз системі стратегічних комунікацій.

Загрози інформаційному суспільству — розмаїття внутрішніх і зовнішніх, об'єктивних і суб'єктивних суперечностей розвитку інформаційного суспільства, які ускладнюють або унеможливають створення сприятливих умов для реалізації його інтересів і створюють небезпеку для його системи безпеки, життєзабезпечення її системоутворювальних елементів.

Загрози кібербезпеці і безпеці інформаційних ресурсів — уразливість об'єктів критичної інф-

раструктури, державних інформаційних ресурсів до кібератак; фізична і моральна застарілість системи охорони державної таємниці та інших видів інформації з обмеженим доступом.

Загрози національним інтересам і національній безпеці в інформаційній сфері — прояви обмеження свободи слова та доступу до публічної інформації; поширення засобами масової інформації культу насильства, жорстокості, порнографії; комп'ютерна злочинність та комп'ютерний тероризм; розголошення інформації, яка становить державну таємницю, або іншої інформації з обмеженим доступом, спрямованої на задоволення потреб і забезпечення захисту національних інтересів суспільства і держави; намагання маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема, шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації.

Загрози національній безпеці в інформаційній сфері — відсутність виваженості державної політики в інформаційній сфері та низька кваліфікація кадрів, слабкість позицій держави як суб'єкта інформаційного ринку; відсутність або недостатня розвиненість інформаційної інфраструктури,

низький рівень упровадження сучасних інформаційних технологій, занепад вітчизняного виробництва та науково-технологічної бази; спотвореність способів залучення держави до процесів глобалізації в інформаційній сфері, невідповідний рівень інформаційної присутності України у світі; інформаційна експансія інших держав: розробка та використання засобів інформаційної зброї державами, міжнародними й вітчизняними злочинними та терористичними організаціями; недостатній професійний, інтелектуальний і творчий рівень виробників інформаційних продуктів і послуг, їх неконкурентноспроможність на світовому інформаційному ринку; порушення встановлених режимів зберігання та розповсюдження інформації, зокрема нехтування правами інтелектуальної власності та несанкціонований витік інформації, що становить державну або інші види таємниць, установлені законодавством; нехтування законними правами громадян на отримання, розповсюдження та зберігання інформації; втрата довіри до влади значної частини населення внаслідок розповсюдження компромату, засто-

сування брудних політичних технологій, особливо під час виборчих кампаній.

Закладка (закладний пристрій) — потай встановлюваний технічний засіб, який створює загрозу для інформації.

Залучення ключових лідерів (виклики для реалізації) — сукупність чинників та умов, які перешкоджають реалізації стратегії залучення ключових лідерів: синхронізація спільних із іншими суб'єктами стратегічних комунікацій зусиль щодо залучення ключових лідерів; брак продовжуваності та тривалості заходів; брак здібностей; вимір часу і очікування; легітимність.

Залучення ключових лідерів (етапи підготовки) — стадії, поетапна реалізація яких сприяє досягненню місії Залучення ключових лідерів, які включають: 1) ідентифікацію цілей та об'єктів впливу — *таргетизація*; 2) обмін інформацією; 3) створення відповідних месиджів; 3) моделювання наративів і відповідної ним поведінки, формування каналів передачі інформації; 4) заслуховування звітів з метою корекції алгоритму управління *цільовою аудиторією*.

Залучення ключових лідерів (поняття) — 1. Обов'язковий компонент системи стратегічних

комунікацій, який полягає у систематичній та організованій персональній взаємодії між суб'єктами стратегічних комунікацій (керівниками окремих підрозділів, окремими уповноваженими особами) і ключовими впливовими фігурами з метою отримання очікуваного ефекту через їхній вплив на певну соціальну групу, сферу проведення спеціальної операції або конкретний інформаційний захід в інтересах суб'єктів стратегічних комунікацій та їх об'єктів без застосування зброї. 2. Спосіб впливу на населення через важливих формальних чи неформальних лідерів, за допомогою якого відбувається ефективна профілактика загроз перед тим, як вони можуть бути реалізовані. 3. Спосіб отримання інформації, поширення месиджів і шлях побудови миру. З.к.л. включає: двосторонню бесіду, популярні інтерв'ю, конференції.

Замовлення — доручення виконати, виготовити певну річ, підготувати або доставити що-небудь у певний, наперед визначений строк.

Записка — документ зі стислим викладенням певної справи, події.

Запит на доступ — звернення одного об'єкта до іншого з метою

отримання певного типу доступу.

Запит на інформацію — прохання особи до розпорядника інформації надати публічну інформацію. Запитувач має право звернутися до розпорядника інформації із запитом на інформацію незалежно від того, стосується ця інформація його особисто чи ні, без пояснення причини запиту. Запит на інформацію може бути індивідуальним або колективним. Запити можуть подаватися в усній, письмовій чи іншій формі (поштою, факсом, телефоном, електронною поштою) за вибором запитувача. Письмовий запит надається в довільній формі. Запит на інформацію має містити: ім'я (найменування) запитувача, поштову адресу або адресу електронної пошти, а також номер засобу зв'язку, якщо такий є; загальний опис інформації або вид, назву, реквізити чи зміст запитуваного документа, якщо запитувачу це відомо; підпис і дату за умови подання запиту в письмовій формі.

Запобігання інформаційному конфлікту — система інформаційних, політичних, дипломатичних, організаційно-правових, фінансово-економічних та інших невоєнних заходів держави,

спрямованих на зниження рівня конфліктності для недопущення переростання інформаційного конфлікту на воєнний.

Засвідчення чинності електронного відкритого ключа — процедура формування сертифіката відкритого ключа. Див.: *електронний ключ відкритий*.

Засекречування матеріальних носіїв інформації — введення у встановленому законодавством порядку обмежень на поширення та доступ до конкретної секретної інформації шляхом надання відповідного грифу секретності документам, виробам або іншим матеріальним носіям цієї інформації.

Засіб електронного цифрового підпису — програмний засіб, програмно-апаратний або апаратний пристрій, призначені для генерації ключів, накладення та/або перевірки електронного цифрового підпису.

Засіб криптографічного захисту інформації — програмний, апаратно-програмний та апаратний засіб, призначений для криптографічного захисту інформації.

Засіб спеціального зв'язку — апаратний, апаратно-програмний засіб, який призначений для обробки інформації з обмеженим доступом у складі системи спеціального зв'язку, але не реалі-

зує криптографічних перетворень інформації.

Засіб технічного захисту інформації — пристрій та/або програмний засіб для захисту інформації від загроз.

Засоби забезпечення інформаційної безпеки — те, що служить знаряддям у справі забезпечення інформаційної безпеки.

Засоби захисту інформації — засоби криптографічного захисту, криптографічні системи, засоби технічного захисту інформації загального призначення.

Засоби інформаційного впливу — 1. Сукупність спеціальних лінгвістичних, програмних, технічних й інших засобів, які забезпечують вилучення, спотворення та руйнування інформаційних ресурсів держави. 2. Засоби масової інформації, лінгвістичні, програмні, технічні та інші спеціальні засоби, які призначені для реалізації інформаційного впливу.

Засоби масової інформації (mass media, ЗМІ) — 1. Теле- і радіомовна організація, інформаційне агентство та друкований засіб масової інформації. 2. Система організацій із відображення суспільних процесів і навколишнього середовища, які створюють, обробляють і доводять до масового споживача інфор-

мацію. 3. Юридичні особи, які здійснюють соціально-комунікативну діяльність на підставі державної реєстрації з метою виробництва, зберігання і публічного поширення інформації. 4. Засоби, призначені для публічного поширення друкованої або аудіовізуальної інформації; 5. Засоби, що забезпечують систематичне збирання, оброблення й поширення інформації на масову аудиторію (преса, радіо, телебачення, кіно, Інтернет). Поділяються на аудіовізуальні та друковані. На відміну від засобів масової комунікації тут не акцентується увага на зворотному зв'язку з аудиторією, обміном інформацією між комунікантами. ЗМІ є ефективним знаряддям внутрішньо- і зовнішньополітичної пропаганди, необхідним атрибутом соціально-політичного управління, функціонування економічного механізму, поширення культури, важливим інструментом стратегічних комунікацій.

Засоби технічної розвідки — пристрої чи апаратура, призначені для виявлення, вимірювання та/або перехоплення фізичних (хімічних) полів і сигналів об'єктів, щодо яких здійснюється технічна розвідка для отримання інформації з обмеженим доступом.

Захист — 1. Функція управління. Ініціює дії, спрямовані на усунення небезпеки, пов'язаної з виникненням визначеної події, умови або обставин та/або заходи, спрямовані на запобігання виникненню можливої небезпеки. 2. Оборона від зазіхань, ворожих дій, небезпеки, загрози. 3. Прагнення запобігти, убезпечити від несприятливих впливів, втручання. Характерною рисою 3. є його обумовленість загрозою. 3. є наслідком ідентифікації тих чи інших чинників в якості загроз. 3. не існує самодостатньо, оскільки напрями захисту детерміновані напрямиами можливої реалізації загроз.

Захист від негативного інформаційно-психологічного впливу противника — інформаційно-психологічна протидія інформаційно-психологічному впливу протиборчої сторони на власні війська (сили) та населення з метою нейтралізації або мінімізації ефекту від такого впливу. Включає комплекс заходів, спрямованих на захист певної системи світоглядних орієнтирів, настанов, стереотипів, на основі яких ґрунтується морально-психологічний стан військ та здатність населення до протистояння агресору.

Захист від несанкціонованого доступу — запобігання, або істот-

не ускладнення несанкціонованого доступу до інформації.

Захист військ (сил) від інформаційно-психологічного впливу противника — комплекс дій, що проводяться в мирний та воєнний час державним і військовим керівництвом країни, командуванням, штабами, іншими органами управління та посадовими особами частин (підрозділів) із запобігання, нейтралізації (ослаблення), блокування та усунення наслідків негативного інформаційно-психологічного впливу на особовий склад військ (сил) та органи військового управління.

Захист даних — діяльність, спрямована на запобігання несанкціонованим діям щодо інформації

Захист інформації — 1. Сукупність правових, адміністративних, організаційних, технічних та інших заходів, які забезпечують збереження, цілісність інформації та порядок доступу до неї. 2. Діяльність, спрямована на запобігання несанкціонованим діям щодо інформації. 3. Комплекс заходів, спрямованих на недопущення несанкціонованого доступу до носіїв інформації, її неконтрольованого поширення чи використання.

Захист інформації в автоматизованих системах (АС) — діяль-

ність, спрямована на забезпечення безпеки оброблюваної в АС інформації та АС в цілому; дозволяє запобігти або ускладнити можливість реалізації загроз, а також зменшити потенційні збитки внаслідок реалізації загроз.

Захист інформаційного простору — комплекс заходів, спрямованих на прогнозування, виявлення, нейтралізацію і ліквідацію наслідків зовнішніх та внутрішніх загроз і впливів на елементи інформаційної інфраструктури в умовах інформаційного протистояння.

Захист особи, яка оприлюднює інформацію — посадові та службові особи не підлягають юридичній відповідальності за розголошення інформації про правопорушення або відомостей, що стосуються загрози здоров'ю чи безпеці громадян, довіллю, якщо особа при цьому керувалася добрими намірами та мала обґрунтоване переконання, що інформація достовірна та містить докази правопорушення або стосується істотної загрози здоров'ю чи безпеці громадян, довіллю.

Захищеність — стан об'єкта (системи), за якого забезпечується його (її) здатність протистояти негативному впливу дестабілі-

зуючих факторів зі збереженням можливості виконання об'єктом (системою) своїх основних функцій і завдань.

Захід (заходи) — сукупність дій, засобів для досягнення, здійснення чогось.

Заходи забезпечення безпеки — послуги, функції, механізми, правила і процедури, призначені для забезпечення захисту інформації.

Заходи охорони — заходи з охорони власності та фізичних осіб, що здійснюються відповідно до вимог чинного законодавства.

Заходи рекламного характеру — передбачають безоплатне розповсюдження зразків рекламних товарів та/або їх обмін споживачам однієї кількості чи одного виду товарів, на інший.

Зашифрування даних — процес перетворення відкритого тексту на шифртекст.

Зберігання — утримання в цілісності певного об'єкта.

Зберігання інформації — забезпечення належного стану інформації та її матеріальних носіїв.

Зберігання персональних даних — дії щодо забезпечення їх цілісності та відповідного режиму доступу до них.

Збирання — зосередження, нагромадження чого-небудь в єдиному місці.

Збирання «сміття» — загроза, що полягає в захопленні й аналізі користувачем спільно використуваних об'єктів, звільнених іншим користувачем, з метою одержання інформації, що міститься в них.

Збирання персональних даних — складова процесу оброблення даних, що передбачає дії з підбору чи впорядкування відомостей про різних суб'єктів; обов'язковий елемент кожного компонента системи стратегічних комунікацій.

Збитки — матеріальні й моральні втрати.

Зброя — 1. Знаряддя для нападу чи оборони. 2. Сукупність засобів для ведення війни.

Зв'язки з громадськістю — один із компонентів системи стратегічних комунікацій. Див.: *система стратегічних комунікацій*, *набір рілейшенз*.

Зв'язки зі ЗМІ [Press and Media] — 1. Компонент системи стратегічних комунікацій, особливий вид діяльності, змістом якої є формування керованої системи інформаційних зв'язків через цілеспрямоване формування певної визначеної громадської думки засобами масової інформації. 2. Система дій зі створення, підтримки та трансформації іміджу як процесу управління

каналами його розповсюдження й сукупність цілеспрямованих контактів зі ЗМІ у межах реалізації загальної іміджевої концепції, формування відповідного бренду. 3. Діяльність, спрямована на встановлення взаємовигідних відносин між організацією (державою, політичною партією, військовим формуванням тощо) і засобами масової інформації, від якої залежить успіх функціонування системи стратегічних комунікацій. 4. Сприяння встановленню порозуміння й доброзичливості між особистістю, організацією й іншими суб'єктами інформаційних відносин за допомогою поширення пояснювального матеріалу, обміну інформацією та оцінки громадської реакції через засоби масової інформації.

Зв'язок — 1. Засіб спілкування. 2. Технічне обладнання, що забезпечує спілкування на відстані.

Звід відомостей, що становлять державну таємницю, — акт, в якому зведено переліки відомостей, що згідно з рішеннями державних експертів з питань таємниць становлять державну таємницю у визначених Законом «Про державну таємницю» сферах.

Звітно-статистична документація — вид документації, що

включає в себе програми статистичних спостережень, форми звітності та інструкції щодо їх заповнення (в тому числі у сфері закупівель); затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері статистики, а також анкети, переписні (опитувальні) листи, інші статистичні формуляри, необхідні для проведення статистичних спостережень, які затверджуються органами державної статистики, державні класифікатори техніко-економічної та соціальної інформації тощо. З-с.д. може видаватися на паперових, магнітних та інших носіях, або передаватися за допомогою засобів телекомунікацій.

Зворотний комунікативний зв'язок — елемент комунікації, що відображає відповідну реакцію; відгуки отримувача, які виникли внаслідок контактів зі зверненням; зв'язок реципієнта з комунікатором, спрямований на контроль за результатом комунікативного впливу для створення передумов найоптимальнішого планування впливу.

Згода суб'єкта персональних даних — добровільне волевиявлення фізичної особи (за умови її поінформованості) щодо

надання дозволу на обробку її персональних даних відповідно до сформульованої мети їх обробки, висловлене у письмовій формі або у формі, що дає змогу дійти висновку про надання згоди.

Злочин — суспільно небезпечна дія (чи бездіяльність), що заподіює шкоду.

Зміст — сутність, внутрішня особливість чогось.

Змістові бар'єри комунікації — фонетичні, семантичні, стилістичні чи логічні проблеми в розумінні змісту повідомлення.

Знак — матеріальний об'єкт, що сприймається почуттями, який у процесі пізнання і спілкування людей відповідає деякому значенню, яке може бути предметом, властивістю, явищем, процесом, істотою, поняттям. Ч.Пірс запропонував виділяти три групи знаків: іконічні (такі, що мають повну схожість з предметом чи людиною, яка означається, наприклад, покажчики на дорогах, фото людини на документи, фото об'єктів тощо); індексальні (такі, що вказують на причинно-наслідкові зв'язки, наприклад, речі, що знаходяться на місці події можуть вивести на належність певній людині); символічні (словесні й візуальні коди, що можуть по-

різному сприйматися носіями різних мов і різних культур).

Знакова система — множина знаків, що відрізняються один від одного ознаками, правилами використання при передаванні повідомлень. До найпростіших елементів знакової системи належать: світлофор, знаки на позначення військових і спеціальних звань, гральні карти тощо. Прийнято виділяти такі елементи знакової системи: 1) образні (мова, в тому числі мова тіла, живопис, музика, міміка); 2) природні (явища природи, сліди тварин тощо); 3) умовні (формальні мови науки, наприклад, математики, хімії, а також системи запису — формули, ноти тощо).

Знання — 1. Сукупність відомостей з будь-якої сфери, набутих у процесі навчання, дослідження тощо. 2. Взаємопов'язана сукупність відомостей, що утворюють цілісний опис реального чи абстрактного світу (його фрагментів) і процесів, які в ньому відбуваються. Військові 3. відбивають цілісність сприйняття світу військовослужбовцем, яка означає єдність системи понять у їх взаємозв'язку і взаємній залежності, можливість його відображення з різних позицій і в різних масштабах зі змінним сту-

пенем деталізації, поєднання процесів отримання і опрацювання (усвідомлення) інформації з активною цілеспрямованою діяльністю у військовій реальності.

Значення — 1. Вага, роль, важливість когось, чого-небудь. 2. Сутність, показник.

Значення інформаційного суспільства полягає у його безпечних характеристиках, узалежненні від наповнення інформаційного простору інформаційним продуктом, а також зусиль влади й суспільства у напрямі запобігання інформаційним війнам та спеціальним операціям інших країн та гідної відсічі цим загрозам.

Значуща інформація — частина інформації, яка приводить до узгодженого стану відправника й отримувача, визначає подальше функціонування системи.

Знеособлення персональних даних — вилучення відомостей, які дають змогу прямо чи опосередковано ідентифікувати особу.

Знищення групи військ — нанесення такої шкоди, за якої втрачається здатність функціонувати за призначенням, вирішувати бойову задачу протягом часу, необхідного для відновлення боєздатності шляхом поповне-

ння особового складу та/або військовою технікою.

Зовнішня реклама — реклама, що розміщується на спеціальних тимчасових і стаціонарних конструкціях — рекламоносіях, розташованих на відкритій місцевості, а також на зовнішніх поверхнях будинків, споруд, на елементах вуличного обладнання, над проїжджою частиною вулиць і доріг.

Зовнішньополітичні комунікативні технології — 1. Засіб формування політичного іміджу держави у системі міжнародних відносин, невід'ємний компонент внутрішньої та зовнішньої політики. 2. Системний процес обміну інформаційними потоками на міжнародному рівні, призначений забезпечити формування та підтримання міжнародного політичного іміджу держави і просування її національних інтересів. 3. Складова концептуальної парадигми політичних стратегій держав, а також інших суб'єктів міжнародних відносин, де вони є одним з компонентів міжнародних впливів, а також чинником функціонуван-

ня держав у міжнародному інформаційному просторі.

Зомбування — програмування поведінки людини на підсвідомому рівні (вплив на мозок ультразвуковим та мікрохвильовим випромінюванням, гіпноз, нав'ювання, психохірургія, психофармакологія) для беззаперечного підкорення чужій волі.

Зона — місце, локалізація.

Зона конфлікту — предметна галузь, в якій джерело конфлікту є реальною основою конфронтації.

Зріз — вибірковий показник, що відображає найсуттєвіші властивості об'єкта.

Зріз аудиторний — спеціальне дослідження, що виявляє найбільш значущі характеристики аудиторії, з якою випало працювати: стать, вік, сімейний стан, рівень освіти тощо.

Зустріч skip-лєвел [англ. *skip-level* перестрибування рівня] — безпосереднє PR-спілкування керівництва з підлеглими кількох рівнів, при якому у неформальній обстановці відбувається обмін інформацією.

I

Івент [англ. *event* — подія] — спеціальний захід, подійний маркетинг, що має на меті створення чи закріплення позитивного іміджу, вплив на запрошених осіб.

Івент-менеджмент [англ. *event management* від *event* — подія + *management* — управління] 1. Організація подійних заходів. 2. Сукупність процесів, необхідних для провадження певного заходу або проекту.

Ідеал — 1. Взірець досконалості. 2. Найвища мета, до якої прагнуть люди.

Ідеальний імідж — еталонна модель, що розробляється іміджмейкером у процесі роботи з клієнтом; покликана визначити принципи напрями моделювання й розробки технології іміджування. Див.: *імідж*.

Ідентифікаційний аналіз медіа і медіатексту — розпізнавання (ідентифікація) прихованих повідомлень у медіатекстах.

Ідентифікація [лат. *identifico* — ототожнювати] — етап обробки інформації, пов'язаний із виявленням смислового змісту сигналу і встановленням його тождності з реальним об'єктом.

Ідентифікація ризику — процес винаходу, розпізнавання та опису ризиків, який включає ідентифікацію джерел ризику, подій та їх причин і можливих наслідків, а також може включати статистичні дані, теоретичний аналіз, експертні висновки і потреби зацікавлених сторін.

Ідентичність — 1. Тотожність, однаковість. 2. Ментальна модель, переконання, що дозволяє її носіям зараховувати, ототожнювати себе із певною соціальною групою, нацією, організацією, корпорацією, вважати себе одним із ними тощо.

Ідеограма — [гр. *idea* — ідея, уява + *grapho* — пишу] — умовний знак, нефонетичний символ, який передає, як правило, цілі слова, характеристику об'єкта, ідею.

Ідеолегема — 1. Усталене словосполучення, фразеологізм, що має певне ідеологічне навантаження, забарвлення. 2. Світоглядно насичене, узагальнене слово, словосполучення, текст, пов'язані з певною ідеєю і здатні впливати на слухача. Наприклад, «світле майбутнє», «імпе-

рія зла», «ось зла» тощо. 3. Вербальне втілення ключових месиджів у рамках стратегічних комунікацій, які має засвоїти адресат.

Ідеологія [гр. *idea* — ідея, уява; *logos* — слово, вчення] — система поглядів та ідей, в яких усвідомлюються й оцінюються ставлення людей до дійсності й одне до одного. Виражають інтереси різних соціальних груп, класів, суспільств.

Ідеологія лінгвістична (мовна) — переконання людей щодо тієї чи іншої лінгвістичної практики, що впливають на оцінку (позитивну чи негативну) окремих дій учасників комунікації. Нерідко слугує цілям різних інститутів і соціальних груп, представляючи дійсність у певному світлі, ранжуючи й оцінюючи людей або вирішуючи, хто має право говорити або бути почутим.

Ідеологія національної безпеки — 1. Система теоретичного інструментарію для розв'язання проблем національної безпеки, яка ґрунтується на: адекватній репрезентації національних інтересів як всередині, так і за межами держави, всебічному розвитку політичної свідомості і культури народу, створення управлінського апарату

як засобу реалізації цілей національної безпеки. 2. Система ідей, теорій, понять, норм і поглядів на національну безпеку. 3. Сукупність загальнозначимих і визнаних цінностей та ідеалів, які надають сенс та зміст існуванню системи національної безпеки. 4. Система ідей, теорій, понять, норм, поглядів, заснованих на певних наукових і націобезпечкових знаннях та уявленнях. Джерелом виникнення ідей про національну безпеку є об'єктивна реальність, практична діяльність людей, у процесі якої ідеї забезпечення національної безпеки народжуються, збагачуються, змінюються, концентруючи в собі результати націобезпечкової практики забезпечення. Головна функція І.н.б. — вплив на формування і розвиток націобезпечкової, інформаційної, правової, управлінської, політичної і моральної свідомості, світогляду та загальної культури індивідів, на зміцнення у суспільстві націобезпечкових знань, піднесення престижу та авторитету сил суб'єктів забезпечення національної безпеки, права. У практично-прикладному аспекті І.н.б. сприяє формуванню уявлень, пропозицій, принципів, рекомендацій щодо

удосконалення суспільних відносин, норм та інститутів у сфері національної безпеки.

Ідея — основний принцип світогляду, переконання.

Іконіка — напрям семіотики; виявляє зв'язок між смыслом ситуацій (їх описом) та їх графічним представленням (образом).

Іконографічний аналіз медіатексту — асоціативний аналіз зображення в медіатексті (наприклад, вода, вогонь як символи чистоти і руйнування), пов'язаний із семіотичним аналізом.

Ікс-моб [англ. *X-mob*] — експериментальний моб, зазвичай без масової розсилки, лише за попередньою заявкою. Участь бере від 10 до 50 осіб.

ІКТ-компетенція [англ. *ICT competence* — *ICT* від *Information and Communication Technologies* + *competence* — вміння, компетенція] — об'єднання професійних знань, навичок і досвіду роботи фахівця, які втілюються в технології вирішення професійних завдань засобами сучасних інформаційних і комунікаційних технологій.

Ілокутивний акт — втілювання у висловлюванні певної комунікативної мети (інтенції). Див.: *Інтенція*.

Імбрикація [англ. *imbrication* — орнамент у вигляді луски] —

накладення смислу, часткове накладення концептів.

Імідж [англ. *image* — зображення, образ] — 1. Цілеспрямовано сформований образ, що складається з візуальних, інформаційно-комунікативних і соціальних компонентів, створюваний в результаті цілеспрямованої діяльності фахівців, а також в ході запланованих чи незапланованих подій з метою формування в іншій людині, спільноті чи населення позитивного чи негативного ставлення до певної особи, соціального інституту, організації, держави і т. ін. 2. Образ, в якому найбільш рельєфно проявляються ті якості, завдяки яким досягається ефект привабливості та репутації особистості, суб'єкта господарювання, партії, державної або суспільної установи, регіона або країни в цілому. 3. Змодельований образ, смислове навантаження якого використовується ЗМІ для спрощення сприйняття інформаційних і політичних процесів. 4. Емоційно забарвлений образ кого- або чого-небудь, що сформувався у масовій свідомості та має характер стереотипу. 5. Образ реального факта, події, явища, особи, що формується під впливом ЗМІ, реклами і діяльності іміджмейкерів. 6.

Емоційно забарвлений символічний образ, узагальнене стереотипне уявлення, стихійно або цілеспрямовано сформоване у масовій свідомості, який у концентрованій формі передає сутність цієї структури та має певне інформаційне навантаження. 7. Символічний образ суб'єкта, який характеризується динамічністю, неподільною єдністю чуттєвих й змістовних компонентів; відтворює потреби соціальної групи.

Імідж держави — 1. Складний багатокомпонентний образ конкретної країни, що формується в двох напрямках: у сприйнятті держави її громадянами та в ставленні до неї у міжнародних відносинах. 2. Цілісне, багатокомпонентне уявлення, що містить як процеси відтворення реальних подій та фактів, історичних особливостей, так і сприйняття цих параметрів населенням, що має суб'єктивний характер. Див.: *імідж*.

Імідж організації — репутація, рівень довіри до організації, що склалася у споживачів, партнерів, конкурентів, підтримувана іміджмейкерами та фахівцями по зв'язках із громадськістю. Див.: *імідж*.

Імідж професії — різновид корпоративного іміджу, що форму-

ється на підставі зосередження уваги на провідних позитивних якостях представників певної професії (наприклад, імідж військовослужбовця, лікаря, вчителя і т. ін.). Див.: *імідж*.

Імідж середовища — образ, що створюється за рахунок дизайну приміщень, архітектури міст, доглянутості вулиць тощо. Див.: *імідж*.

Іміджборд [англ. *imageboard*] — альтернативна назва для форуму, призначеного для публікації зображень, хоча дозволяє публікувати також тексти (коментарі до картинок).

Іміджева дипломатія — діяльність держави, спрямована на створення за допомогою засобів масової комунікації іміджу національних інтересів і роз'яснення мети й основних завдань зовнішньої політики, а також формування у світової громадськості бажаної думки.

Іміджева стаття — жанр PR-тексту, являє собою актуальну соціально значущу проблему, де факти, сама проблема, що покладені в основу матеріалу про базисний суб'єкт PR, а також точка зору на дану проблему сприяють формуванню або прирощенню іміджу суб'єкта PR.

Іміджеве інтерв'ю — бесіда з першою або іншою посадовою осо-

бою впливової організації, руху, партії, фірми, що слугують формуванню або прирощенню іміджу суб'єкта PR.

Іміджевий маркетинг держави — напрям міжнародної діяльності, що спрямований на формування і корекцію інформаційної привабливості країни, визначення кола країн і регіонів, для яких позитивний імідж даної держави є переважним.

Іміджологія — [англ. *image* + гр. *logos* — слово, поняття, вчення] — синкретична наукова дисципліна, що поєднує відомості ряду наук і досліджує проблеми створення і закріплення різних типів іміджу. Див.: *імідж*.

Імідж-комунікації — різноманітні засоби невербального й вербального представлення у ході комунікації персонального або групового іміджу й відповідних вражень, в яких зацікавлений носій іміджу.

Імідж-маркетинг — залучення відомих осіб до рекламних акцій (зокрема для реклами політиків і політичних партій); різновид типової стратегії на ототожнення.

Іміджмейкер — [англ. *image* + *make* — робити + *er* — професійна діяльність] — професія фахівця у сфері створення і закріплення образів, фахівець зі створення образу окремої особистості,

або репутації конкретних соціумів, демографічних прошарків, господарчих суб'єктів, державних і недержавних установ, регіонів, нації, держави.

Іміджмейкінг — [англ. *image* + *taking* — вироблення] — галузь діяльності, спрямована на проектування, створення і закріплення у свідомості певних образів кого- або чого-небудь.

Імідж-технологія — повно- або короткометражна технологія іміджування, що забезпечують досягнення запрограмованого результату. Див.: *імідж*.

Іміджування — науково обґрунтований і технологічно апробований процес розроблення й засвоєння іміджу, його штучна презентація у спілкуванні та у засобах масової інформації. Див.: *імідж*.

Імітація [лат. *imitatio* — наслідування] — спосіб маскування, який характеризується показовою демонстрацією протидіючій стороні за допомогою спеціальних засобів положення та діяльності несправжніх військових об'єктів і зразків військової техніки.

Імітація аварії — спосіб отримання несанкціонованого доступу до інформації та ресурсів інформаційно-телекомунікаційної системи шляхом створення

умов для виникнення збоїв у її роботі. При цьому ІТС, звичайно, переключається на аварійний режим функціонування з обмеженими можливостями всіх елементів, включаючи систему захисту, що значно полегшує доступ до її ресурсів.

Імітовставка — блок інформації фіксованої довжини, що одержується із відкритого тексту і ключа, однозначно відповідний даному відкритому тексту.

І-моб [англ. *I(nternet) — mob*] — загальна назва усіх видів флеш-моб-акцій, що проводяться в Інтернеті.

Імперативна комунікація — комунікація, заснована на генетично властивому бажанні людини примушувати інших щось робити, «волі до влади». Див.: *комунікація*.

Імпорт інформації — уведення інформації ззовні під управлінням комп'ютерно-захисними засобами.

Інвайт [англ. *to invite* — запрошувати] — рекомендація, запрошення до участі у певній спільноті, проєкті, отримане від члена цієї спільноти.

Інвайтер — популярна програма для розкрочування груп у соціальних мережах, яка дозволяє збільшити кількість учасників групи.

Інвектива — лайка, безпідставна обурлива критика, різкий виступ проти когось у ганебній формі.

Івенція [лат. *inventio* — задум] — етап задуму, намірів, ідей, формулювання гіпотези майбутнього виступу.

Інверсійна піраміда — такий вид викладення (подання) матеріалу, в якому найважливіші факти подаються на початку.

Інверсія [лат. *inversion* — перетворення, перестановка] — 1. Прийом роботи з текстом, що допомагає розкрити множину значень шляхом перестановки відносин між подіями і фактами, змінами у хронології. 2. Зміна порядку слів у реченні з метою виділення тих чи інших його членів для більшої виразності. Навмисне порушення порядку слів у реченні для надання йому більшої виразності.

Інволюція — у соціокультурному значенні — втрата досягнень у галузі культури і цивілізації, деградація.

Індекс — 1. Показчик, список, перелік чого-небудь. 2. У системах обробки інформації: а) ціле число, яке визначає розташування елемента даних у послідовності елементів даних; б) таблиця посилення на об'єкти.

Індекс телекомунікаційний (Telecommunication Index) — кіль-

кісний показник розвитку складової стратегічних комунікацій (дії в кіберпросторі, включаючи соціальні мережі), який включає: 1) кількість персональних комп'ютерів на 100 осіб; 2) кількість Інтернет-користувачів на 100 осіб; 3) кількість телефонних ліній на 100 осіб; 4) кількість контрактів на послуги мобільного зв'язку на 100 осіб; 5) кількість контрактів на послуги кабельного та супутникового телебачення на 100 осіб.

Індекс цитування — 1. Перелік цитат і посилань, що згадувалися у науковій спеціальній літературі. 2. У соціології — показник авторитетності й популярності автора, що вимірюється частотою цитування його праць.

Індексация — у програмуванні: спосіб доступу до елементів масиву даних через застосування посилань на масив із вказівкою індексу потрібного елемента.

Індивідуалістська культура — тип культури, що ґрунтується на світоглядній позиції переважання індивідуальних інтересів, свобод і незалежності, першочергового значення особистості у досягненні поставленої мети.

Індивідуальний підхід — різновид використання психологом (керівником) цілісної системи за-

собів, форм, методів і прийомів виховної роботи з урахуванням комплексу індивідуальних відмінностей особистості.

Індивідуальні бар'єри комунікації — проблеми, пов'язані з індивідуальними особливостями сприйняття або засобами передавання інформації, що виникають через фізичні, інтелектуальні вади, недостатньо розвинені комунікативні навички або незнання інших мов.

Індикатор [лат. *indicator* — показчик] — 1. Доступна спостереженню й вимірюванню характеристика досліджуваного об'єкта, яка надає можливість дізнатися про інші його характеристики, недоступні безпосередньому дослідженню. 2. Прилад, пристрій, елемент, показник, який відображає перебіг процесу або стан об'єкта спостереження, його якісні або кількісні характеристики у формі, зручній для сприйняття людиною. 3. Прилад для візуального чи акустичного відтворення інформації. 4. У системах обробки інформації — елемент даних, який запитується для з'ясування: чи задовольняється певна умова в процесі виконання машинної програми.

Інди-медіа — інформаційна мережа антиглобалістів, започатко-

вана у 2000 році після безладів у Сіетлі через потребу в обміні досвідом і формуванні широкого руху. Головною ідеєю є створення пересічного споживача інформації на її виробника. Інди-медіа створює не тільки редакція, а й активісти, до яких належить будь-яка особа, яка оприлюднює у цій мережі власні матеріали.

Індукція — [лат. *inductio* — уведення, представлення, проведення; *induco* — уводжу] — метод отримання загального знання про певний клас предметів на основі дослідження окремих елементів цього класу і встановлення загальних для нього суттєвих ознак.

Ініціатива — тип соціальної активності, пов'язаний з висуванням нових ідей або форм діяльності.

Ініціатива законодавча — право виносити проекти законів на розгляд законодавчих органів, які зобов'язані обговорити їх і прийняти рішення.

Інкультурація — входження етносу, групи особистостей, людини, вихованої в одній культурі, в іншу, яке передбачає засвоєння традицій, звичаїв, цінностей, світогляду і комунікативної поведінки, притаманних чужій культурі.

Інновація — [лат. *innovatio* — введення чого-небудь нового] — процес змін, пов'язаний зі створенням, визнанням або впровадженням нових елементів (або моделей) матеріальної і нематеріальної культур до певної соціальної системи.

Інсайдер — комунікант, що входить до впливових структур і має доступ до закритої інформації.

Інсайдерська інформація — достовірна за своїм характером нерозкрита інформація, розкриття якої може здійснити суттєвий вплив на подальший розвиток подій, ситуації тощо.

Інсайт — [англ. *insight* — проникнення] — 1. Акт безпосереднього розуміння, проникнення у суть проблеми без її логічного аналізу. 2. Раптове осяяння, прозріння.

Інспірація [лат. *inspiratio* — нахнення, навіювання] — 1. Відносно поступове спонукання конкретних відомств, установ, підприємств, суспільних рухів, організацій, партій чи окремих осіб до дій і вчинків, які відповідають інтересам замовника. 2. Комплекс заходів, прийомів, що обумовлює розвиток подій у потрібному напрямку шляхом прихованого ініціювання певних процесів і забез-

печення необхідних умов для їх реалізації.

Інститут — 1. Сукупність правових норм у якій-небудь сфері суспільних відносин (юр.). 2. Організована система соціальних ролей, яка є постійним і значним елементом суспільства і яка зосереджується на основних потребах і функціях людини (соц.). 3. Форми організації та регулювання суспільного життя, що історично склалися (наприклад, сім'я, релігія, освіта і т. ін.), забезпечують виконання життєво важливих для суспільства функцій, які включають сукупність норм, ролей, приписів, взірців поведінки, спеціальних установ, систему контролю.

Інституціоналізація — 1. Утворення стабільних зразків соціальної взаємодії, заснованих на формалізованих правилах, законах, звичаях і ритуалах. І. робить можливим прогнозування соціальної поведінки у певних соціальних ролях (таких, як роль батьків, службовців і т. ін.). 2. Правове й організаційне закріплення форм поведінки, відносин, що склалися у суспільстві. 3. Створення інституту.

Інституціоналізація безпеки — перетворення безпекових явищ на організовану державою сис-

тему, формалізований, упорядкований процес забезпечення безпеки, з визначеною структурою безпекових відносин, дисципліною та ієрархією державної влади. І.б. притаманна тоталітарним і нерозвиненим державам, оскільки до процесу забезпечення безпеки не залучаються недержавні організації, об'єднання громадян і окремі громадяни.

Інструкція — офіційне чи нормативне виробничо-практичне видання правил регулювання виробничої та суспільної діяльності або користування виробами і (чи) послугами.

Інтеграція — 1. Процес, результатом якого є досягнення єдності й цілісності, узгодженості у системі, основаній на взаємозалежності окремих спеціалізованих елементів. 2. Об'єднання в ціле яких-небудь частин чи елементів.

Інтегроване оброблення даних — оброблення даних в автоматизованих інформаційних системах, за якого поєднують і оптимізують процеси чи операції, виконувані в різних організаціях.

Інтелект [лат. *intellectus* — розум, розсудок, пізнання] — здатність мислення, раціонального пізнання, що визначає го-

товність людини до засвоєння й використання знань і досвіду, розумної поведінки у проблемних ситуаціях.

Інтелектуальний потенціал стратегічних комунікацій — стратегічний ресурс вироблення, затвердження, розвитку та втілення в життя національної ідеї силами та засобами стратегічних комунікацій. Вплив І.п.с.к. на національну ідею виявляється в тому, що він відіграє роль важливої передумови, чинника, складової та дійового засобу здійснення означених процесів, сприяючи формуванню, чіткому формулюванню та розвитку, пошуку шляхів і способів її (ідеї) реалізації, посиленню етнічного спрямування у соціально-творчому процесі та досягненню високого рівня національної самосвідомої інформаційної культури.

Інтелектуальні способи забезпечення інформаційної безпеки — способи, націлені на реалізацію рефлексивного управління противником. Їх застосування надає можливість досягнути інформаційної переваги в якості інформації, яка використовується для управління військами (силами).

Інтелектуально-інформаційна гламурність — поняття метаантро-

пологічної естетики, що описує маніпуляцію концептами і метафорами, яка передбачає використання химерного стилю, спричиняючи викривлення або втрату ясності змісту. І.і.г. виражається у тому, що закрученість мови поєднується із використанням «модних» понять, іншомовних запозичень, надлишковим цитуванням окремих творів, згадуванням прізвищ окремих авторів, відомих політиків чи термінології медіа-комунікації або термінології, що описує сучасні медіафеномени. Характерною особливістю І.і.г. є прагнення суб'єкта передати прочитане або почуте, на протигагу екзистенціально пережитому, що можна передати метафорою «інтелектуально-інформаційний флуд». На відміну від звичайного флуду, який є інформаційним сміттям, за даного випадку сміття «пакують» в обгортку інтелектуальності. Як правило, зустрічається у наративах, а також у флеймах, фейках та флудах. Див.: *слендер, лібел, дифамація, наклеп, дискредитація, флейм, флуд, фейк, наратив*.

Іntenція [лат. *intentio*] — намір, мета.

Інтерактив [англ. *interactive* — оснований на взаємодії] —

1. Процес діалогу, інформаційного обміну, інформаційної взаємодії читачів або глядачів з авторами або ведучими сайту, блока, теле- або радіопередачі. 2. Форми такої взаємодії: сервіси «запитання — відповідь», «ваше повідомлення», форум, чат і т.п. для сайту. 3. Діалоговий режим доступу до ЕОМ.

Інтерактивні медіа — медіа з передбаченою можливістю для зворотного зв'язку, діалогу з аудиторією.

Інтеракція — 1. Взаємний вплив людей, взаємодія. 2. Взаємодія концептосфер учасників спілкування.

Інтерв'ю [англ. *interview* — зустріч, побачення] — діалог-розпитування, змістом якого є сеанс питань та відповідей на них.

Інтерв'ю-бесіда — різновид інтерв'ю, в якому особа-інтерв'юєр, не лише запитує, а й коментує відповіді, спонукає співрозмовника до максимального розкриття теми.

Інтерв'ю-портрет — діалог, що має на меті максимально відтворити основні характеристики особи, в якій беруть інтерв'ю.

Інтерв'ю-розслідування — директивний діалог, що має на меті встановлення достовірних відомостей щодо резонансної події, перевірки певних фактів.

Інтервенція — насильне втручання однієї або кількох держав у внутрішні справи іншої держави; агресія.

Інтерес, інтереси — те, що найбільше цікавить кого-небудь, становить зміст чийось думок і турбот; прагнення, потреби.

Інтермоб — міжнародний моб, організований силами двох або більше флешмоб-сайтів, які знаходяться у різних країнах.

Інтернет [англ. *Internet* від *inter* скорочено від *international* — міжнародний + *net* — мережа] — 1. Глобальна комп'ютерна мережа, що надає можливість швидкого пошуку корисної інформації, її зберігання, передавання, трансформації, а також здійснення комунікації, спілкування у віртуальному просторі; 2. Всесвітня інформаційна система загального доступу, яка логічно пов'язана глобальним адресним простором та базується на Інтернет-протоколі, визначеному міжнародними стандартами; глобальна мережева структура, яка поєднує глобальні та локальні комп'ютерні мережі, "мережа мереж"; надає доступ до ємних спеціалізованих банків даних і забезпечує електронну пошту.

Інтернет-адикція [англ. *Internet* — Інтернет + *addiction* — залеж-

ність] — феномен психологічної залежності від Інтернету, яка виявляється у своєрідному відчуженні дійсності, тобто інколи процес навігації в мережі затягує суб'єкта настільки, що він не в змозі функціонувати в реальному світі.

Інтернет-дискурс — 1. Когнітивно-комунікативний простір глобальної мережі, в якому за допомогою електронного каналу передавання даних і гіпертекстуального механізму їх структуризації та маршрутизації за допомогою вербальних і паравербальних засобів здійснюється комунікативний вплив, що визначається субституцією реального образу вигаданим. 2. Тип спілкування у глобальній мережі Інтернет.

Інтернет-конференція — регламентований за рядом параметрів обмін думками в Інтернеті, можливість прямого спілкування однієї особи з цільовою інтернет — аудиторією через комунікаційні програми.

Інтернет-мем [англ. *Internet-mem* — одиниця культурної інформації, здатна поширюватися, тиражуватися] — інтернет-феномен, щось раніше маловідоме, як правило, набуває популярності, розповсюджуючись у блогах та в ін-

ших засобах інтернет-комунікації.

Інтернет-портал [англ. *Internet + portal* — головний вхід, ворота] — вебсайт, який надає користувачеві Інтернету можливість подальшого отримання інформації з інших сайтів, тобто такий, що містить велику кількість зовнішніх посилань, що ведуть на інші ресурси. Як правило, портали також надають користувачеві ряд додаткових можливостей щодо вибору і структурування інформації, яка відповідає його інтересам.

Інтернет-протокол, IP — 1. Комп'ютерна програма, яка дозволяє веб-клієнту (точніше його браузеру) звертатися до веб-серверу і отримувати з нього інформацію. 2. Протокол комутації пакетів. Визначає мережевий рівень для набору протоколів.

Інтернет-сайт — система електронних документів приватної особи або організації в комп'ютерній мережі під загальною адресою (доменним іменем або IP-адресою).

Інтернет-форум — сайт, призначений для проведення онлайн дискусій (те саме, що веб-форум).

Інтерполяція [англ. *interpolation* — вставка] — вставлений у текст фрагмент.

Інтерпретанта [англ. *interpretant*] — за визначенням американським філософа та логіка Ч.С. Пірса: у семіотиці — це переклад, тлумачення, концептуалізація відношення знак-об'єкт у наступному знаку (наприклад, певна реакція людини на знак, що сприймається, пояснення даного слова за допомогою інших слів і т.д.). Кожен знак здатний породжувати інтерпретанту — ментальний образ об'єкта, одержаний зі знаку смисл.

Інтерпретація — 1. Тлумачення, роз'яснення, розкриття змісту явища. 2. Надання смислу будь-яким проявам діяльності, які є основою комунікації, в ході якої необхідно тлумачити наміри й дії людей, їхні слова, жести; твори мистецтва, знакові системи з метою їх розуміння. 3. Тлумачення, роз'яснення, пояснення більш зрозумілою мовою.

Інтерфейс [англ. *interface* — область контакту] — зв'язок між апаратними засобами і програмним забезпеченням; пристрій сполучення; ланцюг, що забезпечує зв'язок між людиною і ЕОМ.

Інтранет — внутрішня корпоративна мережа або група локальних обчислювальних мереж, об'єднаних спільним протоко-

лом зв'язку; приватна мережа, що об'єднується у єдине ціле з використанням технології TCP/IP і, як правило, підключається до зовнішніх мереж, в тому числі до Інтернету, через засоби захисту від несанкціонованого доступу.

Інтроформація — внутрішня організація взаємодіючих суб'єктів, яка формує їх відношення до дійсності і виявляється в їх діях.

Інференція [англ. *inference* — висновок] — 1. Умовивід, що формується учасниками комунікації в процесі інтерпретації отримуваних повідомлень. 2. Когнітивна операція, в ході якої той, хто слухає (інтерпретатор дискурсів), позбавлений безпосереднього доступу до процесів породження мовлення в голові або «душі» того, хто говорить, доводиться мислювати.

Інфографіка [англ. *infographics* — інформаційна графіка] — візуальне представлення інформації; поєднання тексту та графіки, зображень і числових значень в одному блоці.

Інфодамп [англ. *infodump* — *infor(mation) + to dump* — позбавлятися, кидати] — недоцільна публікація у спільноті або форумі великих обсягів контенту (наприклад,

кількох глав з книги) без спроби вичленити головну думку, стисло переказати своїми словами.

Інфокація — 1. Влада інформації; 2. Такий стан суспільно-політичних і соціально-економічних відносин у державі (групі держав), за якого реальні важелі впливу на формування і ведення державної зовнішньої (у тому числі воєнної) і внутрішньої політики мають особи (угруповання), що ініціюють та/або контролюють основні процеси (явища) в інформаційному середовищі, а також розподіляють інформаційні потоки у певній державі (групі держав).

Інформативна комунікація — передавання значущої інформації від комунікатора до реципієнта. Див.: *комунікація*.

Інформативний сигнал — сигнал, за параметрами якого може бути визначена захищувана інформація.

Інформатизація — 1. Діяльність, спрямована на створення та широкомасштабне використання в усіх сферах життя суспільства інформаційних технологій. 2. Сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спря-

мовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки.

Інформатика — 1. Галузь наукових знань, пов'язаних з отриманням, зберіганням, перетворенням, передачею і використанням інформації. 2. Міждисциплінарна наука, що досліджує виробництво, структурування, збереження, пошук, поширення та систематизацію інформації. 3. Наука про автоматизацію інформаційних процесів із застосуванням інформаційно-комунікаційних і комп'ютерно-інформаційних технологій. Широке впровадження досягнень інформатики у різні сфери суспільного життя породило таке соціально-технічне явище, як інформатизація. Див.: *інформатизація*.

Інформаційна (автоматизована) система — організаційно-технічна система, в якій реалізується технологія обробки інформації з використанням технічних і програмних засобів.

Інформаційна агресія — незаконні дії однієї зі сторін в інформа-

ційній сфері, спрямовані на за-подіяння конкурентові шкоди, нанесення супротивнику конкретного, відчутного збитку в окремих областях його діяльності шляхом обмеженого і локального по своїх масштабах застосування сили. Ознаки інформаційної агресії: усунення із засобів інформаційної дії найнебезпечніших видів, що не надають можливості надійно контролювати розміри завданої шкоди — інформаційної зброї; обмеження розмірів простору, об'єктів інформаційної інфраструктури та соціальних груп, що піддаються ураженню інформаційною дією (агресія зачіпає не весь інформаційний простір держави-жертви, а лише його частину); обмеження за метою (переслідує локальну, приватну мету) і часом (як правило, агресія припиняється після досягнення агресором конкретної мети і рідко буває довготривалою), а також по залучених силах і засобах.

Інформаційна акультурація — процес взаємовпливу інформаційної культури на культуру різних соціальних систем, сприйняття одним сегментом соціальної системи цілком або частково інформаційної культури або частини її патернів та символів.

Інформаційна акція — складовий елемент інформаційної кампанії, який становить сукупність узгоджених та взаємопов'язаних за метою, завданнями, об'єктами і часом заходів інформаційно-психологічного впливу спрямованих на втручання в процес інформаційних, телекомунікаційних або інформаційно-телекомунікаційних систем; форма ведення інформаційної боротьби. Див.: *форми ведення інформаційної боротьби, інформаційна кампанія.*

Інформаційна атака — складовий елемент інформаційної кампанії, сукупність кількох короткочасних, узгоджених за метою і часом інформаційних заходів, спрямованих на втручання в процес функціонування інформаційної інфраструктури; форма ведення інформаційної боротьби. Див.: *форми ведення інформаційної боротьби.*

Інформаційна безпека — 1. Складає національну безпеку, свідомий цілеспрямований вплив суб'єкта управління на загрози та небезпеки, за якого державними та недержавними інституціями створюються необхідні та достатні умови для: забезпечення інформаційного суверенітету України; вдосконалення державного регулювання роз-

витку інформаційної сфери, впровадження новітніх технологій у цій сфері, наповнення внутрішнього та світового інформаційного простору достовірною інформацією про Україну; активного залучення засобів масової інформації до боротьби з корупцією, зловживанням службовим становищем, іншими явищами, які загрожують національній безпеці України, неухильного дотримання конституційного права громадян на свободу слова, доступу до інформації, недопущення неправомірного втручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у діяльність засобів масової інформації, дискримінації в інформаційній сфері та переслідування журналістів за політичні позиції; вжиття комплексних заходів щодо захисту національного інформаційного простору та протидії монополізації інформаційної сфери України. 2. Стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому запобігається завдання шкоди через неповноту, невчасність і недостовірність інформації; негативний інформаційний вплив, негативні наслідки застосування ін-

формаційних технологій, несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації. 3. Стан захищеності національних інтересів (життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави на збалансованій основі) в інформаційній сфері від внутрішніх та зовнішніх загроз. 4. Єдність трьох складових: забезпечення захисту інформації; захисту та контролю національного інформаційного простору; забезпечення належного рівня інформаційної достатності. 5. Стан захищеності національних інтересів України в інформаційному середовищі, за якого не припускається (або зводиться до мінімуму) завдання шкоди особі, суспільству, державі через неповноту, несвоєчасність, недостовірність інформації й несанкціоноване її поширення та використання, а також через негативний інформаційний вплив та негативні наслідки функціонування інформаційних технологій. 6. Стан захищеності інформаційного простору, що забезпечує його формування та розвиток в інтересах громадян, організацій та держави, стан інфраструктури системи (об'єкта, держави),

за якого інформація використовується винятково за призначенням та не завдає негативного впливу на систему (об'єкт, державу) при її використанні; стан інформації, за якого унеможливується чи суттєво ускладнюється порушення таємності, цілісності та доступності. 7. Діяльність суб'єктів права щодо задоволення інтересів в інформаційній сфері шляхом управління реальними чи потенційними загрозами.

Інформаційна безпека Європейського Союзу — захист особистої інформації про працівників і одержувачів, захист інформації від несанкціонованих змін, захист від несанкціонованого доступу до інформації і створення надійного джерела постачання обладнання, послуг та інформації. І.б. ЄС також охоплює захист інформації, що стосується військового потенціалу та інших аспектів національної безпеки. Недостатній захист життєво важливих інформаційних ресурсів та інформаційних і телекомунікаційних систем може створити загрозу міжнародній безпеці. Позиція ЄС з приводу інформаційної безпеки відзначається раціоналізмом, адже предметом безпеки називаються конкретні по-

няття різних видів інформації. Крім того, простежується доволі чітке розмежування особливостей інформаційної безпеки людини і суспільства (особиста інформація, інформаційне забезпечення життя суспільства) та інформаційної безпеки держави (інформаційне забезпечення національної безпеки).

Інформаційна безпека людини — складова національної безпеки, свідомий цілеспрямований вплив суб'єкта управління на загрози та небезпеки, за якого державними та недержавними інституціями створюються необхідні та достатні умови для реалізації інформаційних прав людини.

Інформаційна безпека суспільства, держави — складова національної безпеки, свідомий цілеспрямований вплив суб'єкта управління на загрози та небезпеки, за якого державними та недержавними інституціями створюються необхідні та достатні умови для ефективного функціонування та розвитку основних сфер життєдіяльності (економіки, науки, техносфери, сфери управління, воєнної сфери, суспільної свідомості тощо) в умовах дії небезпечних (дестабілізаційних, деструктивних, таких, що шкодять інтересам

країни, та ін.) інформаційних впливів; обумовлюється спроможністю держави своєчасно прогнозувати, ідентифікувати, попереджати та нейтралізувати такі впливи, а також мінімізувати негативні наслідки від їх реалізації.

Інформаційна безпека телекомунікаційних мереж — здатність телекомунікаційних мереж забезпечувати захист від знищення, перекручення, блокування інформації, її несанкціонованого витоку або від порушення встановленого порядку її маршрутизації

Інформаційна блокада [англ. *blockade* — припинення, оточення, ізоляція] — ізоляція особи, суспільства або держави від життєво важливих зовнішніх джерел інформації.

Інформаційна боротьба — 1. Комплекс заходів інформаційно-психологічного та інформаційно-технічного характеру, які проводяться державою за мирного часу і в особливий період в інтересах забезпечення національної безпеки держави. 2. Процес маніпулювання інформацією та її потоками для досягнення визначених цілей. 3. Комплекс заходів, які вживаються для досягнення інформаційної переваги над кон-

курентом (ворогом) шляхом впливу на інформацію, якою він володіє, процеси, що залежать від інформації, інформаційні системи, комп'ютерні мережі з одночасним захистом від аналогічних впливів. Виокремлюють наступальну й оборонну складові. На сучасному етапі постає нове завдання щодо впливу на противника ще в загрозовий період з тим, щоб забезпечити вигідний для держави напрям процесів управління і прийняття рішень протилежною стороною. 4. Комплекс заходів інформаційно-психологічного впливу на світову спільноту та інституції міжнародної безпеки, дезорганізації державного управління та управління військами і зброєю, підризу морально-психологічної стійкості особового складу військ та населення протигорчої сторони, а також забезпечення захисту власних інформаційних ресурсів, інфраструктури та інших складових. 5. Комплекс скоординованих заходів органів державного та військового управління та визначеними силами і засобами протигорчих сторін з метою завоювання та утримання інформаційної переваги над противником через вплив на

його інформаційну інфраструктуру та інформацію, а також підриву морально-психологічної стійкості особового складу військ і населення противника з одночасним захистом від аналогічного впливу.

Інформаційна взаємодія суб'єктів стратегічних комунікацій —

1. Певна система правових засобів та процедур, що полягає у синтезі узгоджених дій різних суб'єктів системи стратегічних комунікацій як окремих організаційних систем, спрямована на досягнення спільної мети, з найменшими витратами сил, засобів і часу, здюснювана єдиному часово-просторовму просторі. 2. Обмін наявною інформацією між усіма компонентами системи стратегічних комунікацій. 3. Порядок взаємного обміну інформацією між суб'єктами стратегічних комунікацій із метою якісного виконання спільних завдань. 4. Інформаційна взаємодія між державами-союзниками в інформаційній війні.

Інформаційна війна — 1. Суспільно-політичне явище; комплекс заходів і операцій з гострою формою розв'язання політичних, соціальних, ідеологічних та інших протиріч як усередині країни, так і між державами, народами, націями із за-

стосуванням будь-яких методів і засобів інформаційного впливу. 2. Форма протиборства між суб'єктами (державами, блоками, партіями тощо), що передбачає інформаційний вплив на населення з використанням засобів масової інформації, комп'ютерних мереж тощо з метою формування відповідної суспільної думки, підриву морального духу як усього суспільства, так і окремих його інституцій. 3. Протиборство непримиренних сторін в інформаційному просторі з використанням інформаційної зброї для завдання максимальних втрат супротивнику та мінімізації особистих втрат в економічній, військовій, політичній, ідеологічній сферах. 4. Дії для досягнення інформаційної переваги над противником шляхом завдання шкоди інформації, процесам, що базуються на інформації, та інформаційним системам противника з одночасним захистом власної інформації та інформаційних систем. Нині інформаційні війни не визнані де-юре, однак інтенсивно та ефективно ведуться провідними країнами світу де-факто. 5. Досягнення політичних цілей завдяки проведенню глобальних (strate-

гічних) психологічних операцій з метою формування позитивного ставлення міжнародної спільноти до таких дій, завдяки здійсненню психологічної обробки регіону конфлікту, якій піддаються військовослужбовці і населення противника та суміжних держав. 6. Комунікативна технологія впливу на масову свідомість. 7. Планомірний інформаційний вплив на інформаційно-комунікаційну систему супротивника та нейтральних держав із метою формування сприятливого глобального інформаційного середовища для проведення будь-яких політичних і геополітичних операцій, що забезпечують максимальний контроль над простором. 8. Окремий випадок інформаційного протидіювання, його агресивна форма, особливою якою є обов'язковою ознакою якої є активне застосування ІР з метою шкідливого руйнівного впливу на інформаційний простір кожної із сторін та/або взаємні спроби фізичного знищення (виведення із ладу) елементів ворожої інформаційної інфраструктури. Як правило, інформаційна війна сучасності та в перспективі противниками буде вестися у формі інформаційних операцій. 9. Комплексне

спільне застосування сил і засобів інформаційної та збройної боротьби; комунікативна технологія впливу на інформацію та інформаційні системи противника з метою досягнення інформаційної переваги в інтересах національної стратегії, при одночасному захисті власної інформації та інформаційних систем. 10. Масоване інформаційне протидіювання, що організується і проводиться державою або коаліцією проти іншої держави (коаліції) для досягнення рішучих політичних цілей, характерних для звичайної війни.

Інформаційна влада — влада, яка здійснюється за допомогою використання інформації в різних її проявах (правдива чи недостовірна) (*вузьке розуміння*); цілеспрямовані дії власників та розповсюджувачів (розпорядників) інформації, які спрямовані на формування, корекцію та підтримку необхідного керуваного рівня суспільної свідомості, шляхом створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації (*широке розуміння*). І. в. слугує різним цілям: не лише розповсюдженню об'єктивних відомостей про діяльність уряду,

положення суспільства, а й маніпулюванню, із застосуванням спеціальних методів обдурювання, маніпулювання свідомістю й поведінкою людей всупереч їх інтересам (дезінформування, фейк-кампанії, вкиди задалегідь неправдивої інформації, дискредитація посадових осіб), а нерідко й волі; головною функцією інформаційної влади є управління комунікаціями, їх змістом і спрямованістю; найважливішим принципом демократичної організації інформаційної влади є інформаційний плюралізм у суспільстві, плюралізм самих інформаційних інститутів і насамперед засобів масової інформації.

Інформаційна гегемонія — 1. Вид порушення інформаційного балансу, така форма інформаційної влади, за якої легітимація інформаційного порядку досягнута за рахунок забезпечення згоди інформаційної периферії та інформаційного центру. 2. Форма монополії та домінування інформаційного суспільства над іншими формами суспільних формацій.

Інформаційна грамотність — вміння та навички ідентифікувати інформацію, здійснювати ефективний пошук інформації, відбирати, аналізувати

й синтезувати, орієнтуватися в інформаційних ресурсах, інформаційних потоках та інформаційних системах, здатність використовувати комп'ютерну і медіа-техніку для задоволення власних інтересів та потреб.

Інформаційна диверсія [лат. *diversio* — відхилення] — система інформаційних заходів прихованого надання вигідного впливу на конфронтаційній стороні в якій-небудь сфері її життєдіяльності.

Інформаційна дискримінація [лат. *discriminatio* — розрізнення] — 1. Обмеження або позбавлення інформаційних прав певних категорій громадян за різними ознаками (належність до певних соціальних спільнот, расова та національна належність, належність до громадянства певної держави тощо), політичними, релігійними або іншими переконаннями. 2. Будь-яка відмінність, виняток, обмеження або перевага, що заперечує або зменшує рівне здійснення інформаційних прав. 3. Цілеспрямоване створення умов, які ставлять яку-небудь державу, соціальну групу (у тому числі в інформаційному просторі), громадські об'єднання, інститути громадянського суспільства, окремих громадян в гірше інформаційне

становище, ніж інших суб'єктів інформаційних відносин. І.д. є порушенням інформаційного балансу; охоплює виключення або обмеження можливостей для членів певної групи відносно інформаційних можливостей інших груп.

Інформаційна діяльність — сукупність дій, спрямованих на задоволення інформаційних потреб особи, суспільства і держави. Основними видами інформаційної діяльності є створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорона та захист інформації.

Інформаційна експансія [лат. *expansio* — поширення, розширення] — 1. Розширення за межі початкових ареалів сфери панування, що здійснюється в інформаційному просторі за допомогою інформаційних методів. 2. Діяльність для досягнення певних інтересів методом безконфліктного проникнення в інформаційну сферу з метою: поступової, непомітної для суспільства зміни системи соціальних відносин за зразком системи джерела експансії; витіснення положень національної ідеології і національної системи цінностей і заміщення їх власними цінностями й ідеологіч-

ними установками; збільшення ступеня свого впливу і присутності, встановлення контролю над стратегічними інформаційними ресурсами, інформаційно-телекомунікаційною структурою і національними ЗМІ; нарощування присутності власних ЗМІ в інформаційній сфері об'єкта проникнення і т.п.

Інформаційна етика — сфера професійної етики, що визначає моральні стосунки суб'єктів інформаційних відносин. Компонентами і.е. є: здатність до співробітництва, відкритість, готовність до діалогу, відсутність інформаційного нарцисизму, толерантність. Усі ці якості актуалізують інформаційну сферу за умови зрілості суб'єктів інформаційних відносин, коли людина поводить себе чемно не через страх перед відповідальністю, а на ґрунті власного свідомого переконання, що моральність стосунків з іншими суб'єктами інформаційних відносин сприяє не лише абстрактній самореалізації, а й конкретному успіху кожного.

Інформаційна загроза — 1. Інформаційний вплив (внутрішній чи зовнішній), при якому створюється потенційна чи реальна небезпека зміни напрямів або темпів прогресивного роз-

витку держави, суспільства, індивідів. 2. Наміри, дії або явища, які шляхом інформаційного впливу на соціальні об'єкти, інформаційну інфраструктуру та інформаційні ресурси можуть ускладнити (унеможливити) реалізацію національних інтересів (функцій її структурних органів). 3. Потенційно можливі чи реальні дії, спрямовані на формування необ'єктивного уявлення, сприйняття інформаційним середовищем певного суб'єкта, його діяльності чи поведінки посадових осіб.

Інформаційна загроза національним інтересам держави — загроза через інформаційний вплив іншої сторони на свідомість, підсвідомість, інформаційні ресурси, комп'ютерну інфосферу та інші об'єкти інформаційної інфраструктури країни нав'язати людині, суспільству і державі систему цінностей, поглядів, інтересів і рішень у життєво важливих сферах суспільної і державної діяльності, керувати їхньою поведінкою і розвитком у бажаному для іншої сторони напрямі.

Інформаційна залежність — див.: *Інтернет-адикція*.

Інформаційна захищеність — стан збереженості інформаційних ресурсів і безпеки законних

прав і інтересів особи, суспільства та держави в інформаційній сфері.

Інформаційна зброя — 1. Сукупність способів, прийомів, засобів і технологій інформаційного впливу на інформаційну інфраструктуру, інфраструктуру ворожої держави та психіку, свідомість і підсвідомість її населення та особового складу збройних сил. Порівняно з іншими засобами ураження інформаційна зброя характеризується знеособленим характером її дії та прихованістю застосування. 2. Різновид зброї, головними елементами якої є інформація, інформаційні технології (у тому числі технології інформаційного впливу на свідомість і підсвідомість людини) та/або інформаційні процеси, що застосовуються в інформаційній боротьбі. 3. Сукупність інформаційних технологій, способів і засобів інформаційного впливу і захисту від нього, призначених для ведення інформаційної боротьби (інформаційної війни). І.з. може характеризуватися такими показниками: цілеспрямованість, вибірковість, розосередженість, масштабність впливу, досяжність, швидкість доставки, комплексність впливу на людей, тех-

нічні засоби і системи, можливість регулювання (дозування) впливу тощо, що визначає її як зброю масового ураження. І.з. притаманні такі особливості: наступальний характер, універсальність, прихованість, багатоваріантність форм реалізації, псевдовибірковість, свобода просторово-часового маневру, економічність.

Інформаційна ідентичність (завдання) — зміст діяльності системи стратегічних комунікацій, який складається з таких напрямів: формування культурно-політичних орієнтирів розвитку держави, напрямів їх реалізації і забезпечення; мінімізація архетипових розходжень з європейськими цінностями з метою більшого наближення їх до української ментальності; формування механізму ефективної взаємодії між проєвропейською і проросійською культурами в українському інформаційному просторі, у тому числі через забезпечення прав мовно-культурних потреб різних культурних ідентичностей в межах українського інформаційного простору; формування проукраїнської культури як системи відношень, що встановлює координацію ціннісно-смыслових форм і фіксує нор-

ми українського способу буття. Вона охоплює всю вертикаль свідомості — від елементарних способів відображення до його найскладніших конструкцій; сприяння у виробленні *національної ідентичності* як тріади історичного міфу, сучасного національного інтересу та спрямованого в майбутнє національного ідеалу, який в Україні характеризується різновекторністю спрямувань, відмінністю, а часом і несумісністю культурних засад, суспільних цінностей, оцінок минулого, бачення майбутнього України; унеможливлення маніпулювання регіональною свідомістю з метою захисту власних інтересів, які не входять до системи ані національних, ані інформаційних; подолання інерції соціокультурного самовизначення з одночасною презентацією матриці нових, відповідно до сучасних трансформаційних змін, типів ідентичностей, які мають бути узгодженими з національними інформаційними інтересами, із європейськими цінностями; формування інформаційної еліти; розвиток детермінантного ідентифікаційного відношення на основі дискурсійних практик; формування концептуально онов-

леної інформаційної політики, спрямованої на мінімізацію виявів упередженого ставлення різних етносів один до одного, попередження етнічних конфліктів та сприяння громадянській консолідації нації на основі збереження та розвитку традиційного для України культурного середовища.

Інформаційна ідентичність (поняття) — 1. Ототожнення себе як складової інформаційного суспільства, її символами, інформаційними цінностями, історією, геоінформаційним простором, інформаційною культурою, державними та правовими інституціями, інформаційними інтересами. Йдеться про прийняття цієї ідентичності не лише на суто раціональному рівні як необхідного атрибуту інформаційного суспільства, а й на емоційному, семантико-міфологічному. Когнітивний потенціал концепту «інформаційна ідентичність» надає можливість виокремлювати різні ракурси наукового аналізу: конкретні дослідження інформаційних трансформаційних змін, теоретичні узагальнення, філософська рефлексія — становлять багатомірну та багатоваріантну панораму базових сучасних

трендів інформаційного розвитку. 2. Певна усталеність індивідуальних, соціокультурних, національних або цивілізаційних параметрів, їх самототожність в інформаційній сфері. Ядром інформаційної ідентичності виступають людські комунікації в рамках нових трендів інформаційної культури. Основним засобом збереження інформаційної ідентичності є діалог інформаційних суспільств, транзитивність та транспарентність інформаційних культур. Пліуралізація ідентичностей зумовлює дискурсивне нагромадження концептів «ідентичностей», натомість стає відлунням наукового пліуралізму і спонукає до подальших наукових розвідок. Визначальною умовою формування І.і. є позитивне сприйняття громадянами інформаційного суспільства, процесів інформатизації, інформаційної демократії, концепції електронного урядування, електронної освіти, культури, медицини тощо, визнання ефективною інформаційною взаємодією інститутів держави і громадянського суспільства, сприйняття за позитив інформаційної глобалізації.

Інформаційна ідентичність (теоретична модель) — 1. Найви-

ща форма філософсько-антропологічної репрезентації інформаційно-правового знання, що надає ідеалізоване уявлення про сутність, епістемологічний зміст, цілеспрямованість розвитку інформаційної цивілізації, дозволяє пояснювати, ретробачити і передбачати хід, послідовність і тренди її розвитку. 2 Органічне поєднання таких компонентів: самототожність як внутрішня тотожність самого себе у часі та просторі; визнання самототожності особистості соціальним вченням, що є для неї значимим; впевненість у тому, що внутрішня і зовнішня ідентичність зберігаються і мають стабільний характер. Інформаційна ідентичність слугує своєрідним інформаційним збереженням, що співвідноситься із інформаційною симетрією. 3 позицій симетрії, яка за даного випадку реконструкції може розглядатися методом структурних досліджень, інформаційну ідентичність можна розглядати як особливого роду єдність збереження і зміни, яка протиставляється симуляграм. Інформаційна ідентичність певним чином дозволяє наблизитися до розуміння різності західних цінностей і цінностей українського со-

ціуму. Інформаційна ідентичність не може бути побудована на індивідуалістичних цінностях, тому домінування концепції людиноцентризму в науковій парадигмі початку ХХІ століття є штучним, оскільки воно не може прижитися в культурі країн посткомуністичного та постколоніального просторів. І.і. створює умови для конкуренції цінностей, які у постійній боротьбі утворюють систему *інформаційного балансу*, закладаючи ознаки системної цілісності в рамках єдиного інформаційного простору. І. і. створює концептуальні підвалини до формування механізму балансу між інформаційним і громадянським суспільством з одного боку, з українським сегментом і глобальним інформаційним суспільством — з іншого. Збереження такого балансу резонуватиме процесам інтеграції націо- і державотворення у всіх її виявах — етнічному, національному, державному, ідентичності країни та діаспори з логікою розвитку глобального інформаційного суспільства, інформаційним космополітизмом. Формування І.і. виступає одним із завдань системи стратегічних комунікацій. Див.: *симулякри, симуляція*.

Інформаційна інтеграція — 1. Різноманітні форми об'єднання кількох просторово-інформаційних секторів. Інтеграція може здійснюватися як внаслідок інформаційної боротьби, так і мирним шляхом. Мета інтеграції — збільшення стратегічного і просторово-інформаційного обсягу блоку. 2. Процес поєднання суспільства, держави, міждержавних відносин на основі загально визначених інформаційних цінностей, національних інформаційних інтересів; характеризується великим обсягом і високою інтенсивністю інформаційних взаємозв'язків і взаємодій.

Інформаційна інтелігенція — інформаційно освічені й грамотні люди, тобто ті, хто з величезних масивів інформації уміє відбирати лише корисну інформацію, і використовуючи її, набувати інформаційної переваги, отримуючи суттєві важелі для встановлення контролю над інформаційним та іншими стратегічними просторами.

Інформаційна інтервенція — розповсюдження через засоби масової інформації, системи зв'язку тенденційної, суб'єктивної інформації, яка впливає на суспільну думку й ухвалення рішень у державі, проти якої спрямована.

Інформаційна інфраструктура —

1. Сукупність інформаційно-телекомунікаційних систем і мереж, центрів радіомовлення і телебачення, інших центрів створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації незалежно від форми її подання, ліній зв'язку, систем і засобів захисту інформації, а також організаційних структур, які забезпечують їх функціонування згідно із чинним законодавством України. 2. Сукупність різноманітних інформаційних (автоматизованих) систем, інформаційних ресурсів, телекомунікаційних мереж і каналів передачі даних, засобів комунікацій і управління інформаційними потоками, а також організаційно-технічних структур, механізмів, що забезпечують їх функціонування. 3. Сукупність об'єктів інформатизації, що забезпечує доступ користувачів до інформаційних ресурсів. 4. Сукупність інформаційних та інформаційно-телекомунікаційних мереж, інформаційно-аналітичних центрів, інформаційних ресурсів, баз, банків даних і знань, інформаційних технологій, радіочастотного ресурсу, науково-дослідних установ

з проблем інформатизації та інформаційної безпеки, структурних підрозділів з обслуговування технічних засобів інформатизації, систем і засобів захисту інформації, а також системи підготовки фахівців в інформаційній сфері (у тому числі у сфері інформатизації та інформаційної безпеки).

Інформаційна кампанія — форма ведення інформаційної боротьби; сукупність узгоджених та взаємопов'язаних за стратегічною метою, завданнями, місцем і часом інформаційних операцій, ударів, акцій, атак, заходів послідовних і одночасних; за єдиним планом для виконання завдань реалізації національної політики в усіх або кількох сферах життєдіяльності держави.

Інформаційна конвергенція — зближення різних інформаційних систем (суспільств) унаслідок активного інформаційного обміну на засадах збереження інформаційного балансу.

Інформаційна контагіозність — здатність до сприйняття шейків, закидів із подальшим їх сприйняттям як достовірної інформації і формування вигідних суб'єкту управління інформаційним простором чуттєво-емоційних станів.

Інформаційна культура — знання та навички ефективного користування джерелами інформації.

Інформаційна культура (ознаки): 1. Інформаційна грамотність та інформаційна освіченість. 2. Здатність до селекції інформації, уміння обробляти значні потоки інформації та знаходити необхідне з метою його використання та отримання інформаційних переваг. 3. Уміння використовувати інформаційні технології. 4. Здатність до формування самостійних інформаційних запитів та надання в потрібному форматі інформаційно-містких відповідей. 5. Володіння основами аналітичної роботи. 6. Володіння знаннями щодо використання програмного забезпечення, а також необхідність вжиття власними силами заходів забезпечення безпеки персональних даних як на комп'ютерах, так і на інших носіях інформації.

Інформаційна культура (поняття) — система інформаційних цінностей, що відповідає рівню досягнутого інформаційним суспільством рівня інформаційного прогресу. Відображає у правовій формі рівень інформаційної свободи особи, інші найважливіші інформаційні

та соціально-правові цінності; слугує виявом державно-правового досвіду конкретних інформаційних спільнот, суспільств, індивідів у матеріальних і духовних продуктах життєдіяльності, у навичках та інформаційних цінностях, що впливають на юридично значущу інформаційну поведінку, яка визначає їхню інформаційну діяльність.

Інформаційна могутність — наявність, ефективне функціонування, потужність та здатність реалізувати потенціал системи державної інформаційної політики, зокрема системи стратегічних комунікацій. І.м. віддзеркалює не лише наявність певних ресурсів, а здатність мобілізувати та реалізувати дані ресурси для досягнення певної мети. І.м. є кількісним виміром ефективності функціонування системи стратегічних комунікацій, показником того, якими силами та ресурсами володіє система стратегічних комунікацій і наскільки ефективно вона може їх застосувати у відносинах з іншими суб'єктами. Див.: *державна інформаційна політика*.

Інформаційна наратологія — галузь наратології, специфічний метод стратегічних комунікацій, що вивчає оповідальні тек-

сти в інформаційному просторі та їх вплив на свідомість людей, досліджує генезу, природу, форми і функціонування наративів, специфічні риси, притаманні наративам в інформаційній сфері, критерії, що дозволяють відрізнити наративи (наративи в блогосфері, наративи в медіасфері тощо), а також система правил, відповідно до яких наративи створюються, розвиваються і функціонують в інформаційній сфері. На відміну від досліджень, де вивчається конкретне значення тексту, предмет інформаційної наратології — фундаментальні принципи оповідання, що задають його здатність володіти знанням, впливати на свідомість людини. І.н. визначається крізь призму трьох основних підходів: 1) з позицій процесу, що здійснює оповідач; 2) з позицій об'єкта, тобто подій, про які йдеться; 3) із синтетичної позиції, що об'єднує попередні дві. В рамках інформаційної наратології досліджуються: 1) *практики композиції і репрезентації тексту* у різних елементах стратегічних комунікацій: наратив для зони АТО, в Twitter, у Facebook, у візуальних соціальних медіа (Instagram, SlideShare), в інших соціальних

медіа, соціальних мережах на території противника, у сфері публічної дипломатії, у засобах масової інформації тощо. Таким чином майже для кожного компонента системи стратегічних комунікацій формується своя система наративів; 2) *способи, за допомогою яких різні види влади досягають шляхом наратива власної легітиматії*; 3) *пам'ять та розуміння*; 4) *умовності викладення для обґрунтування інформаційної природи повідомлень в інформаційному просторі.*

Інформаційна операція — компонент системи стратегічних комунікацій, складовий елемент інформаційної кампанії. 1. Форма інформаційної боротьби, яка є сукупністю узгоджених та взаємопов'язаних за метою, завданнями, місцем і часом інформаційно-психологічних акцій, інших заходів інформаційно-психологічного та інформаційно-технічного характеру, що здійснюються одночасно й послідовно за єдиними задумом і планом в інтересах ефективного застосування об'єднань і з'єднань в операціях (бойових діях); містить комплекс заходів з розвідки, введення в оману, оперативного обладнання, маскування, радіоелектронної бо-

ротьби, боротьби в кіберпросторі, морально-психологічного забезпечення (в частині захисту особового складу військ і населення від інформаційно-психологічного впливу), забезпечення радіоелектронного, інформаційного захисту та захисту від психотронної зброї. 2. Сплановані психологічні дії в мирний і воєнний час, спрямовані на ворожу, дружню або нейтральну аудиторію засобами впливу на настанови та поведінку з метою досягнення політичних або воєнних переваг, які поєднують психологічні дії зі стратегічними цілями. Визнаються як ключовий елемент доктрини інформаційних воєн. 3. Інформаційні операції являють собою комплекс заходів, які проводяться у масштабах збройних сил, їх видів; складова частина воєнної кампанії. Спрямовані на досягнення інформаційної переваги над противником (передусім в управлінні військами) та на захист власних систем управління. 4. Сукупність узгоджених та взаємопов'язаних за метою, завданнями, об'єктами і часом інформаційних ударів, акцій, атак, заходів, що проводяться як послідовно, так і одночасно за єдиним планом. Складовою інформаційної операції, як правило,

є інформаційно-психологічна операція, яка може проводитися також як самостійна. 5. Система дій, що складається з таких компонентів: 1) Operations Security (OPSEC) — захист інформації про план операції, про елементи, які суттєво впливають на досягнення успіху, про союзні сили, таким чином уповільнити процес ухвалення рішення противником. (JP 3 — 54 «Joint Doctrine for Operations Security»); 2) Military deception — введення в оману. Використання усіх можливих засобів для введення в оману противника стосовно ходу операції, ключових точок місцевості, напрямків основних зусиль. Уповільнює процес прийняття рішення противником через його системи збору й аналізу інформації. (JP 3 — 58 «Joint Doctrine for Military Deception»); 3) Electronic Warfare (EW) — радіо-електронна боротьба. Використання спрямованої електромагнітної енергії для впливу на противника та захист власних радіосистем. (JP 3 — 51 «Electronic Warfare in Joint Military Operations»); 4) Physical attack / destruction. Атака та фізичне знищення. Використання зброї проти визначених цілей для досягнен-

ня більшої ефективності інформаційної операції; 5) Computer network attack (CNA) — атака на комп'ютерні мережі; 6) Psychological Operations (PSYOP) — психологічні операції. Забезпечують умови для відновлення порядку, підтримку дружньо налаштованого населення. Вплив на противника та нейтралізація психологічного впливу з його боку. Психологічні операції мають підтримувати заходи із введення противника в оману. (JP 3 — 53 «Doctrine for Joint Psychological Operations»); 7) Public Affairs (PA) — суспільні відносини. Інформування власної і іноземної аудиторії про свої цілі, дружні війська, хід операції. PA не використовують для введення в оману чи розповсюдження дезінформації. (JP 3 — 61 «Doctrine for Public Affairs in Joint Operations»); 8) Civil Affairs (CA) — Цивільні відносини. Встановлення військовим командуванням дружніх стосунків з місцевими органами управління, населенням, місцевим лідерами в районі своїх інтересів. CA & PSYOP можуть бути поєднані. (JP 3 — 57 «Doctrine for Joint Civil Affairs»). У мирний час, в умовах обмежень у використанні сил, способів і засобів кількість складових інформаційної

операції зменшується до чотирьох. Computer network attack (CNA). Psychological Operations (PSYOP). Public Affairs (PA). Civil Affairs (CA). Це ті види інформаційного впливу, які несуть перманентні загрози інформаційній безпеці України. З них найбільш небезпечні — це атаки на комп'ютерні мережі та інформаційно-психологічні операції. Див.: *система стратегічних комунікацій, форми ведення інформаційної боротьби*.

Інформаційна перевага — одна з головних цілей стратегічних комунікацій, яка полягає: 1) перевазі в оперативності та якості інформаційного забезпечення процесів управління діями конкурентна на власну користь; 2) здатності збирати, обробляти і розподіляти безперервний потік інформації про ситуацію, перешкоджаючи конкурентові робити те саме; здатність призначити та підтримувати такий темп проведення операції, який перевершує будь-який можливий темп конкурента, дозволяючи домінувати увесь час її проведення, залишаючись непередбачуваним, діяти випереджувально.

Інформаційна периферія — частина інформаційного простору, котрий не має самостійної гео-

політичної орієнтації, віддалений від інформаційного центру, від імені якого ухвалюються і реалізуються основні рішення в інформаційному просторі.

Інформаційна підготовка переговорів — отримання та формування знань щодо майбутніх переговорів, зокрема: 1) детальне вивчення предмета переговорів; 2) збір інформації про партнерів у переговорах; 3) моделювання середовища переговорів; 4) проектування варіантів можливих рішень.

Інформаційна політика — діяльність суб'єкта, спрямована на акцентування своїх інтересів у суспільстві формуванням, перетворенням, зберіганням і передаванням усіх різновидів інформації; особлива сфера життєдіяльності людей, пов'язана з виробництвом і поширенням інформації для забезпечення інтересів держави, соціальних груп і громадських інститутів.

Інформаційна політика держави — складова державної політики; являє собою сукупність національних інтересів держави в інформаційній сфері, стратегічних напрямів їх реалізації та відповідної системи заходів.

Інформаційна політика держави у воєнній сфері — складова державної політики, спрямова-

на на реалізацію національних інтересів в інформаційній сфері для забезпечення воєнної безпеки держави.

Інформаційна політика Міністерства оборони України — складова частина державної інформаційної політики, спрямована на вирішення комплексу питань, які стосуються: формування інформаційної політики відповідно до функцій Міністерства оборони України та завдань Збройних сил України; взаємодії із засобами масової інформації, висвітлення діяльності Міністерства оборони України; інформаційного забезпечення та захисту інформації в Міністерстві оборони України; впровадження нових інформаційних технологій у діяльність Міністерства оборони України.

Інформаційна поразка — неприйнятна інформаційна шкода, завдана в інформаційному протиборстві, яка створює ситуації безглуздості, унеможливлення подальших дій.

Інформаційна послуга — дії суб'єктів стратегічних комунікацій щодо забезпечення споживачів інформаційними продуктами відповідно до законодавства.

Інформаційна пропаганда — система прийомів і способів інформаційних впливів на аудиторію

з метою активного наступального нав'язування певних ідей, думок, суджень.

Інформаційна протидія — цілеспрямований інформаційний процес однієї сторони як адекватна відповідь на інформаційну діяльність іншої сторони.

Інформаційна революція — кардинальні зміни у засобах і способах створення, передавання, зберігання і застосування інформації. Прийнято виділяти: першу — виникнення мовлення (приблизно 50 тисячоліття до н.е.); другу — виникнення писемності (приблизно 6 тисячоліття до н.е.); третю — винахід друкарського станка, початок друкованого тиражування інформації; четверту — винахід комп'ютера, розповсюдження інформації принципово новими способами.

Інформаційна самосвідомість — ясне усвідомлення та розуміння своєї суті, своїх особливостей, своєї ролі в інформаційному суспільстві, належності до певної соціальної групи в інформаційному просторі як соціально-економічної, мовної спільноти.

Інформаційна система — 1. Система, призначена для одержання, обробки, зберігання, відображення та/або реєстрації даних про технічний стан конструк-

цій, систем, елементів, їх властивості та/або функціонування. 2. Комунікаційна система, що забезпечує збирання, пошук, оброблення та пересилання інформації. 3. Організаційно-технічна система, в якій реалізуються процеси отримання, обробки, використання та захисту інформації із застосуванням технічних і програмних засобів.

Інформаційна система загального доступу — сукупність телекомунікаційних мереж та засобів для накопичення, обробки, зберігання та передавання даних.

Інформаційна система органів державної статистики — сукупність технічних, програмних, комунікаційних та інших засобів, які забезпечують процес збирання, накопичення, опрацювання, поширення, збереження, захисту та використання статистичної інформації.

Інформаційна система персональних даних — інформаційна система, яка являє собою сукупність персональних даних, які містяться у базі даних, а також інформаційних технологій і технічних засобів, які дозволяють здійснювати обробку таких персональних даних з використанням засобів автоматизації або без використання таких засобів.

Інформаційна соціалізація — процес засвоєння людиною певної системи інформаційних знань, умінь та навичок, норм і цінностей інформаційного суспільства, які надають можливість їй ефективно функціонувати як повноправний член даного суспільства.

Інформаційна спроможність — здатність інформаційної інфраструктури отримувати та використовувати в інформаційному просторі інформаційні ресурси, необхідні для створення сприятливих умов здійснення управління в ході інформаційної діяльності.

Інформаційна стійкість — здатність інформаційної системи до збереження суттєво важливих параметрів власного функціонування та розвитку.

Інформаційна сфера — [гр. *sphaira* — куля] — сукупність інформації, інформаційної інфраструктури, умов; область, оточення, межі поширення, обстановка, середовище, в яких відбувається створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорона, захист інформації, а також суб'єктів, які здійснюють таку діяльність і системи регулювання суспільних відносин, що виникають при цьому.

Інформаційна технологія —

1. Матеріалізовані на базі інформаційної інфраструктури знання зі сфери створення, накопичення, зберігання, передавання і використання інформації. 2. Організована сукупність процесів, елементів, пристроїв і методів, використовуваних для обробки інформації. 3. Сукупність методів, процесів і програмно-технічних засобів, об'єднаних у технологічний процес, що забезпечує добирання, зберігання, накопичування, оброблення, пошук, виведення, копіювання, передавання та розповсюдження інформації. 4. Технології об'єктивізації, передання, збору, обробки та зберігання інформації на базі певних технічних засобів у конкретній соціальній системі. 5. Цілеспрямована організована сукупність інформаційних процесів з використанням засобів обчислювальної техніки, інформаційно-телекомунікаційних систем, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, зосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування.

Інформаційна шкода — будь-яка негативна (небажана; така, що заважає задоволенню потреб,

реалізації інтересів, досягненню цілей тощо) зміна інформаційного ресурсу та/або інформаційно-технічних засобів підтримки діяльності розглядуваного об'єкта. З метою оцінки рівня забезпечення інформаційної шкоди доцільно застосовувати комплексний показник, що включає вірогідність отримання інформаційної шкоди та її величину. Остання визначається цінністю інформації.

Інформаційне волонтерство (напрями) —

1) об'єктивне, повне, своєчасне і неупереджене, всебічне і збалансоване інформування про суспільно значущі події в Україні, офіційну внутрішню і зовнішню політику та позицію держави, діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування; 2) забезпечення платформи для дискусій стосовно офіційної позиції органів державної влади та органів місцевого самоврядування з важливих питань політики, культури, спорту, освіти, науки та економіки, обміну ідеями між різними культурами і народами світу відповідно до національних інтересів та цінностей; 3) забезпечення збалансованого і прозорого доступу суб'єктів суспільно-політичного, культурного та еконо-

мічного життя до програм (передач) дискусійного формату, зокрема у формі дебатів; 4) забезпечення достатнього, всебічного інформаційного супроводу процесу інтеграції України до Європейського Союзу та євроатлантичних структур колективної безпеки, що відповідатиме національним інтересам та цінностям, збереженню національної ідентичності; 5) популяризація української культури; 6) сприяння задоволенню інформаційних, культурних та освітніх потреб іноземної аудиторії, у тому числі шляхом створення та поширення економічних, історично-документальних, культурно-мистецьких, навчально-пізнавальних, розважальних, спортивних програм, програм для дітей та молоді, людей із обмеженими фізичними можливостями, інших соціальних груп; 7) сприяння консолідації українського та іноземного суспільства шляхом поширення через міжнародні засоби масової інформації та інформаційні агенції матеріалів (програм) виробництва мультимедійної платформи іномовлення України; 8) сприяння покращанню міжнародної репутації та авторитету України, підвищенню інвестиційної привабливості.

Інформаційне волонтерство (ознаки) — добровільність; спрямованість діяльності для задоволення прав, свобод, законних інтересів інших учасників суспільних відносин; самоорганізація; неприбутковість діяльності; соціальна спрямованість діяльності; конструктивний та суспільно корисний характер; додаткова рушійна сила для підвищення ефективності державної політики у тій чи іншій сфері життєдіяльності.

Інформаційне волонтерство (поняття) — вид інформаційно спрямованої благодійної, добровільної діяльності приватної особи, груп осіб чи організацій, яка ґрунтується на засадах відповідності національним цінностям та національним інтересам, добровільності, самоорганізації; надається на безоплатній основі та спрямована на задоволення законних інформаційних прав, свобод та інтересів інших учасників суспільних інформаційних відносин, у тому числі держави, в інформаційній та інших найбільш важливих сферах життєдіяльності.

Інформаційне волонтерство (принципи) — основоположні засади здійснення інформаційного волонтерства: добровільність і до-

блочинність; законність, тобто діяльність лише в межах закону; гуманність; толерантність; гідність; спільність інтересів і рівність прав її учасників; відповідальність; конфіденційність.

Інформаційне волонтерство (форми діяльності) — 1) організація заходів, пов'язаних із реалізацією державної політики у сфері стратегічних комунікацій; 2) організація змагань або мистецьких фестивалів; 3) збір фінансів на ту чи іншу благодійну ініціативу; 4) добровільна праця на підтримку громадських та благодійних організацій; 5) безоплатні консультації юристів, фінансистів, PR-фахівців, дизайнерів, веб-розробників, перекладачів тощо.

Інформаційне забезпечення — 1. Сукупність інформаційних ресурсів і послуг у сфері науково-технічної інформації, що їх надають для виконання управлінських і науково-технічних завдань. 2. Сукупність заходів органів управління усіх рівнів, дій інших суб'єктів інформаційної діяльності з метою створення (формування) і використання в інформаційному просторі необхідних інформаційних ресурсів для реалізації процесів управління в інтересах певних суб'єктів.

Інформаційне забезпечення стратегічних комунікацій — сукупність форм документів, класифікаторів, нормативної бази і реалізованих рішень по обсягах, розміщенню і формах існування інформації, що використовується у сфері стратегічних комунікацій.

Інформаційне інтерв'ю — опитування компетентної особи з приводу певних подій, новин тощо.

Інформаційне панування — усунення можливості впливу інакше орієнтованих інформаційних потоків на підсвідоме сприйняття людьми очевидних фактів у викривленому, бажаному для суб'єкта впливу аспекті.

Інформаційне пізнання — когнітивний процес, який передбачає розгляд інформаційного феномена через його перехід від інформаційного явища до сутності. Див.: *інформаційний феномен*.

Інформаційне повідомлення — 1. Оперативна інформація про важливу подію, факт чи явище, що становить інтерес для більшості тих слухачів протидіючої сторони, для яких ведеться мовлення. Інформаційне повідомлення відповідає на запитання: що, де, коли відбу-

лося; хто, як, чому діяв; які наслідки того, що сталося. Факхівці вважають, що тривалість кожного інформаційного повідомлення не має перевищувати хвилини. 2. Надання надзвичайно важливої інформації про події, факти, ситуації в усному чи письмовому вигляді.

Інформаційне правопорушення — суспільно небезпечне, протиправне, винне діяння (дія або бездіяльність) деліктоздатної особи, вчинене в інформаційній сфері та/або з використанням інформаційних засобів і технологій, роботи з інформацією незалежно від її форми, або в іншій галузі людської діяльності в умовах інформаційного середовища. Розрізняють: адміністративне, кримінальне, дисциплінарне, цивільне.

Інформаційне протиборство — 1. Суперництво в інформаційній сфері з приводу впливу на ті або інші сфери соціальних відносин і встановлення контролю над джерелами стратегічних ресурсів, в результаті якого одна група учасників суперництва отримує переваги, необхідні для подальшого розвитку, а інша — їх втрачає. 2. Форма боротьби сторін в інформаційному просторі з використанням політичних, економічних, ди-

пломатичних, військових та інших методів, способів та засобів для впливу на інформаційне поле супротивника та захисту власного інформаційного поля в інтересах досягнення поставлених цілей. 3. Одна з форм геополітичного протиборства в системній сукупності відносин інформаційного наступу та захисту, співробітництва (кооперації) та суперництва геополітичних суб'єктів. 4. Безперервний процес, який має змагальний характер, існує завжди як діяльність сторін, що мають конфліктні інтереси; спрямований на досягнення інформаційної переваги над конкурентом шляхом всебічного розвитку та захисту власного інформаційного простору та зниження можливостей інформаційного простору іншої сторони. 5. Боротьба, в якій суб'єкти (сторони) прагнуть завдати одне одному інформаційної шкоди. Залежно від об'єкта впливу виокремлюють два основні види: інформаційно-психологічне та інформаційно-технічне протиборство.

Інформаційне світосприйняття — сприйняття інформаційного світу і його інтерпретація за допомогою інформаційних засобів, зумовлені інформацій-

ними чинниками (віруваннями, міфами, паттернами, тощо) і відображені в інформаційній картині світу та ментальності певного суб'єкта / групи суб'єктів.

Інформаційне середовище —

1. Сукупність інформаційної інфраструктури, інформаційних технологій, інформаційних ресурсів та інформаційних відносин. 2. Реальність, у яку поглинаються люди, які перебувають у постійному контакті із ЗМІ та іншими засобами комунікації. Див: *інформаційний простір, інформаційна сфера*.

Інформаційне співробітництво —

спільна робота зі збору та використання інформації задля досягнення спільної мети.

Інформаційне суперництво —

прагнення перемогти, перевершити когось у чомусь, боротьба суб'єктів інформаційних відносин за встановлення контролю над інформаційним простором через організацію управління процесами створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації.

Інформаційне суспільство (*вузьке розуміння*) —

1. Суспільство, в якому виробництво, розподіл і споживання інформації основна сфера діяльності. 2. Суспільство нового типу, що фор-

мується внаслідок глобальної соціальної революції; вибухового розвитку та конвергенції інформаційних та комунікаційних технологій; суспільство, в якому головною умовою добробуту стає знання, здобуте завдяки безперешкодному доступу до інформації та вмінню працювати з нею; глобальне суспільство, в якому обмін інформацією не буде мати ні часових, ні просторових, ні політичних меж; яке, з одного боку, сприятиме взаємопроникненню культур, а з іншого — відкриватиме кожному співтовариству нові можливості для самоідентифікації 3. Вид постіндустріального суспільства, основною умовою формування якого є високотехнологічні глобальні інформаційні мережі, де інформація розглядається як специфічний товар, основи соціальна цінність.

Інформаційне суспільство (*широке розуміння*) —

складова громадянського суспільства, що функціонує в рамках єдиного інформаційно-комунікаційного простору, в якому домінують нові технологічні уклади, котрі базуються на масовому використанні перспективних інформаційних технологій, засобів комп'ютерної техніки і телекомунікацій, створено якісно но-

вий розвинений ринок знань та інформації як визначальних чинників виробництва, що характеризується сформованістю умов для трансформації інформаційних ресурсів суспільства у реальні ресурси соціально-економічного розвитку, а також фактичного задоволення потреб суспільства в інформаційних продуктах і послугах, кардинально зростає роль інформаційно-комунікаційної інфраструктури, умовою успішного становлення особистості стає інформаційна грамотність, підвищується рівень освіти, науково-технічного та інформаційного розвитку за рахунок кардинального розширення можливостей систем інформаційного обміну на їх взаємопроникнення, підвищення ролі кваліфікації професіоналізму, здібностей до творчого опрацювання інформації як найважливіших характеристик послуг праці, створено систему державних гарантій, передусім правових і безпекових, реалізації інформаційних прав і свобод людини, зокрема прав на безпечне вільне отримання, розповсюдження та використання інформації.

Інформаційне управління —

1. Механізм управління, коли

керівному впливу притаманний неявний, непрямий інформаційний характер і об'єкту управління надається певна інформаційна картина, під впливом якої він формує лінію своєї поведінки. 2. Спосіб впливу, що за допомогою цілеспрямованої подачі інформації спонукає людей до впорядкованої поведінки, виконання необхідних.

Інформаційний аналіз — вивчення документів і визначення обсягу сформованої й використуваної інформації, а також розроблення схеми документообігу та моделі інформаційних зв'язків.

Інформаційний аудит — інформаційне обстеження сфери інформаційної уваги або об'єкта інформації з метою отримання, вивчення і оцінки наявної в них інформації.

Інформаційний баланс — система показників, які характеризують оптимальне співвідношення інформаційних векторів у політиці держав (коаліцій держав) у різних сферах (політичній, економічній, воєнній та інших) на регіональному, субрегіональному та глобальному рівнях. Інформаційний баланс одна з визначальних характеристик інформаційної стабільності; натомість не обов'язково суп-

роводжується наявністю балансу інтересів. Головне призначення інформаційного балансу полягає в можливості здійснення різних видів контролю над інформаційним простором. За умов формування глобалізованого інформаційного світу, бездіяльності із ухваленням Інформаційного кодексу України, а також через відсутність Концепції інформаційної політики, формування в Україні конкурентоспроможного інформаційного суспільства є завданням надскладним. Таким чином, інформаційний баланс є необхідною умовою подальшого розвитку і процвітання інформаційної цивілізації, а його відсутність — шлях до монополії на істину, узурпації інформаційного простору та високих технологій простору і, відповідно, збільшення цифрового відриву і конфронтації учасників інформаційних відносин по всьому світу.

Інформаційний виклик — наміри та/або дії, виявлені в інформаційному просторі, що за певних умов можуть створити загрозу елементам інформаційної інфраструктури.

Інформаційний відбір — гіпотеза, за якою розвиток складної системи, що має здатність до

самоорганізації, визначається усталеною та посиленою в ході відбору тенденцією до нарощування швидкості переробки і накопичення інформації. Критеріями відбору є переваги у прирощенні швидкості передачі інформації.

Інформаційний волонтер — фізична особа, яка здійснює інформаційне волонтерство, добровільну неприбуткову діяльність в інформаційній сфері, що не вимагає фінансових пожертвувань від неї. Див.: *інформаційне волонтерство*.

Інформаційний вплив (інформаційна сугестія) — 1. Організоване цілеспрямоване застосування спеціальних інформаційних засобів і технологій для внесення змін у свідомість особи чи населення (корекція поведінки) та в інформаційно-технічну інфраструктуру суб'єктів інформаційних відносин. 2. Організоване цілеспрямоване втручання у свідомість (підсвідомість) чи фізичний стан цільової аудиторії та/або в процес функціонування технічних об'єктів інформаційної інфраструктури.

Інформаційний джінгоїзм — агресивний шовінізм, який впроваджується в інформаційному просторі за допомогою

переважно соціальних мереж та форумів.

Інформаційний дисонанс — неузгоджене поєднання інформації в інформаційному повідомленні, порушення логіки викладення матеріалу, що унеможливає сформулювати чіткий меседж.

Інформаційний еквілібріум — стан інформаційний балансу та інформаційної симетрії, за якого зберігається національна та інформаційна ідентичність тієї чи іншої соціальної системи, зокрема культурно-історична та інформаційна самобутність, інформаційна культура та інформаційна свідомість нації в умовах розвитку інформаційної глобалізації, глобального розвитку інформаційного суспільства, інформаційного саморегування і формування єдиного інформаційного простору.

Інформаційний збиток — результат дії деструктивних інформаційних впливів на елементи інформаційної інфраструктури держави, що призвів до негативних наслідків. Негативними наслідками інформаційних збитків може бути неотримання потенційно можливих та необхідних інформаційних ресурсів в інформаційному просторі, несанкціонований витік (відбір,

поширення) наявних інформаційних ресурсів, їх небажана модифікація (спотворення), руйнація (знищення) або неможливість використання (через блокування), що знижує якість, паралізує чи унеможливає процеси управління. Залежно від обсягу та характеру збитків інформаційні ресурси можуть бути знищені, пригнічені (придушені) або дезорганізовані.

Інформаційний злочин — суспільно небезпечне, протиправне, винне діяння (дія або бездіяльність) деліктоздатної особи, що тягне за собою кримінальну відповідальність, вчинене в інформаційній сфері та/або з використанням інформаційних засобів і технологій роботи з інформацією незалежно від її форми, або в іншій галузі людської діяльності в умовах інформаційного середовища.

Інформаційний імідж — образ, що формується під впливом певної інформації, пропагандистських заходів, а також в результаті інформаційних війн. Див.: *імідж*.

Інформаційний імідж країни — особливий вид реальності, що формує ступінь усталеності суспільних структур до різних видів впливу, що здійснюється за допомогою комунікаційних систем. Див.: *імідж*.

Інформаційний інтелектуал — суб'єкт стратегічних комунікацій, вид *homo informaticus*, який створює переважно естетичні та науково-технічні виміри інформаційної культури. Сучасний інформаційний інтелектуал не виступає в ролі носія універсально значимої істини, а навпаки — є руйнівником очевидностей та універсальностей.

Інформаційний інтелігент — суб'єкт стратегічних комунікацій, вид *homo informaticus*, який створює духовно-моральний вимір інформаційної культури в інформаційному суспільстві; людина, яка шукає істину заради збереження своєї особистості та плідності відносин зі світом; її цікавить набуття істини в інформаційному світі, служіння істині і здатність перебувати в істині. Роль і.і. — продовження традицій практичної мудрості, що живлять моральні принципи своєї епохи і створюють нові.

Інформаційний інтерес — інтегральний вираз інтересів усіх членів інформаційного суспільства, що формуються, розвиваються, реалізуються і припиняються через і за допомогою цього суспільства. Поєднують інтереси кожної людини, суспільства і держави.

Інформаційний колоніалізм — експлуатація інформаційного простору держави іншими країнами за рахунок суцільного використання імпортованих інформаційних технологій, високотехнологічної техніки й устаткування.

Інформаційний конфлікт — 1. Зіткнення двох або більше різноспрямованих суб'єктів інформаційних відносин з метою реалізації власних інформаційних інтересів в умовах протидії. 2. Конфлікт, пов'язаний із зіткненням різних інформаційних інтересів.

Інформаційний маргінал — особа, яка перебуває поза межами інформаційного суспільства, оскільки втратила свій інформаційний статус внаслідок унікальності власної соціокультурної ситуації при переході до глобальної взаємодії в рамках інформаціонального капіталізму і неспроможності протистояти нав'язуванню та пристосуватися до якісно нової мережної архітектури інституційних структур інформаційного суспільства.

Інформаційний нарцисизм — прив'язаність лібідо в інформаційній сфері до власного «Я» як до зовнішнього об'єкта. Крайньою формою інформаційного

нарцисизму є надмірне застосування селфі, якими хизуються користувачі Інтернету та соціальних мереж, документуючи не самі події, а себе-улюбленого в цих подіях, проте тим самим відбувається ізоляція себе самого від решти інформаційного світу, поглинання не в інформаційному світі, а себе самого в рамках інформаційного простору. І.н. характеризується поглиненням в себе самого, надмірним утягненням у внутрішні переживання, безплідні фантазії, що виявляється у надмірній увазі власному «Я» при наданні тих чи інших інформаційних матеріалів. Висвітленні тих чи інших нарцисів. Соціальні мережі створюють додаткову ауру, що виховує нове покоління інформаційних нарцисів, які, прагнучи досягти якомога більше лайків, роблять нескінченні фотосесії задля надмірного саморекламування. І.н. формує засади для множення гіпертрофованої форми нової інформаційної індивідуальності.

Інформаційний орган — спеціалізована організація чи структурний підрозділ підприємства, установи чи організації, що займається науково-інформаційною діяльністю і провадить наукові дослідження в цій сфері.

Інформаційний паритет (*еквілібріум*)— принцип рівноправності суб'єктів інформаційних відносин, приблизна якісна та кількісна рівність інформаційних сил ресурсів та загальний потенціал інформаційної могутності. Див.: *інформаційний баланс*.

Інформаційний плюралізм [лат. *pluralis* — множинний] — один із принципів стратегічних комунікацій, відповідно до якого функціонування системи стратегічних комунікацій має включати множину різноманітних взаємозалежних і водночас автономних інформаційних груп, суб'єктів інформаційних відносин, що їхні програмні настанови, ідеї і програми перебувають у постійному порівнянні, змагальності, конкурентній боротьбі.

Інформаційний порядок — 1. Структура взаємозв'язків, заснованих на системі норм і правил, вироблених у межах глобального інформаційного суспільства та регулюючих відносин держав та інших суб'єктів міжнародної системи на певному історичному етапі розвитку, а також на різних ієрархічних рівнях цієї системи; відповідають сучасним потребам, передусім, найвпливовіших та інфор-

маційно розвинених суб'єктів міжнародної системи певної історичної епохи. 2. Геополітичний проєкт реорганізації або трансформації існуючого світового порядку за допомогою інформаційно-комп'ютерних систем та засобів, основною метою якого є встановлення контролю над світовими ресурсами в найбільш важливих сферах життєдіяльності будь-якого суспільства або соціальної системи. 3. Процес інформаційної рівноваги, за якого можна прогнозувати подальший розвиток інформаційної системи.

Інформаційний потенціал держави — 1. Сукупність засобів, методів і умов, що дають змогу використовувати інформаційні ресурси з метою організації контролю над власним інформаційним простором, забезпечені здатністю інформаційної інтелігенції, інформаційних інтелектуалів та інформаційної еліти до відстоювання національних інформаційних інтересів власної інформаційної системи. 2. Організована системою стратегічних комунікацій сукупність матеріальних і духовних сил, ресурсів суспільства.

Інформаційний потік — рух інформації в інформаційному просторі.

Інформаційний простір — 1. Інформаційне середовище, в якому відбуваються інформаційні процеси та інформаційні відносини щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації, інформаційних продуктів та інформаційних ресурсів. 2. Сукупність національних інформаційних ресурсів та інформаційної інфраструктури, які надають можливість на основі єдиних принципів і загальних правил забезпечувати інформаційну взаємодію осіб, суспільства і держави. 3. Середовище, де здійснюється формування, збір, зберігання та розповсюдження інформації. 4. Сфера суспільства з доволі розвинутою мережею інформаційних комунікацій.

Інформаційний процес — 1. Послідовність дій щодо змінення форми та/або змісту інформації. 2. Процеси створення, збирання, опрацювання, накопичення, зберігання, пошуку, поширення і використання інформації. 3. Послідовність дій суб'єктів інформаційної діяльності щодо отримання (створення), збору, обробки, накопичення, зберігання, пошуку, поширення, використання, за-

хисту та знищення складових інформаційних ресурсів.

Інформаційний радикалізм — духовна настанова, інформаційний спосіб мислення, які являють собою рушійну силу дії в інформаційному просторі, що втілюється безкомпромісно та імперативно, незважаючи на точку зору інших учасників інформаційних відносин, правила, закони, інші норми моралі та поведінки.

Інформаційний резерв системи стратегічних комунікацій — сукупність додаткових сил, засобів, можливостей та ресурсів, надлишкових порівняно з мінімально необхідними для ефективного виконання покладених на системи стратегічних комунікацій функцій та завдань, гарантованого досягнення поставлених цілей.

Інформаційний ресурс — 1. Систематизована інформація або знання, що мають цінність у певній предметній галузі й можуть бути використані людиною в своїй діяльності для досягнення певної мети. 2. Доступні для безпосереднього використання дані, невід'ємною характеристикою яких є прагматична цінність, що визначається практичними потребами в інтересах виконання певних

завдань. На відміну від інших (матеріальних) ресурсів, І.р. практично невичерпний, у міру розвитку суспільства й інтенсифікації процесу використання знань його запаси не зменшуються, а навпаки, — зростають; у міру використання він не зникає, а зберігається і навіть збільшується (за рахунок конструктивної трансформації отриманих повідомлень з урахуванням досвіду, місцевих умов тощо). 3. Дані і знання, відмінною і невід'ємною характеристикою яких є прагматична цінність, що визначається практичними потребами в інтересах виконання певних завдань. 4. Сукупність документів у інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо).

Інформаційний ринок — система економічних, організаційних і правових відносин щодо продажу і купівлі інформаційних ресурсів, технологій, продуктів і послуг.

Інформаційний синтез — процес узагальнювання інформації, отриманої внаслідок інформаційного аналізу документів і підготовки результатів узагальнення в текстовій чи іншій формі. Залежно від характеру та цілі виконуваної роботи, ре-

зультати інформаційного синтезу можуть бути різними: від найпростіших (бібліографічний опис, анотація, витяг тощо) до складних (огляд, реферат, систематизований добір фактів, пошуковий образ документа, пошуковий припис тощо).

Інформаційний спротив (завдання під час ведення інформаційної війни) — проведення систематичних інформаційних контрзаходів, які спрямовані на зрив і нейтралізацію впливу противника в умовах активізації інформаційно-психологічного тиску; коригування та обмеження принципу свободи слова в інтересах збереження державної таємниці; максимальне зниження рівня інтенсивності інформаційних атак, обмеження контактів із джерелами дезінформації, використання заходів інформаційно-технічної протидії, блокування поширення інформації противником, організація «інформаційного карантину»; державне регулювання інформаційної політики в інформаційному просторі; активна взаємодія із сегментами інформаційного суспільства, які здійснюють патріотичну політику в інформаційному просторі; активний наступальний характер контрдезінформаційної про-

тидії; інформаційна блокада районів поширення проявів тероризму, сепаратизму, криміналу, ксенофобії, радикального націоналізму.

Інформаційний спротив (поняття) — це організовані та скоординовані головним суб'єктом стратегічних комунікацій зусилля центральних органів виконавчої влади, державної інформаційно-комунікаційної інфраструктури та частини громадянського суспільства, що спрямовані на активну протидію інформаційній війні та захист національних інтересів в інформаційному просторі відповідно до національних інтересів. До основних принципів І.с. належать: патріотизм, безперервність, синергія.

Інформаційний стереотип — стандартизований, спрощений, сформований, узагальнений та емоційно насичений образ певного інформаційного явища, образу поведінки в інформаційному просторі, що існує у громадській свідомості та засвоюється індивідом у готовому вигляді через інформаційні засоби з домінуванням окремих, штучно виділених рис та їх емоційної оцінки.

Інформаційний суверенітет — незалежність і самостійність дер-

жави в реалізації державної інформаційної політики; здатність держави здійснювати контроль над власним інформаційним простором через організацію управління процесами створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації відповідно до національних інтересів.

Інформаційний тероризм [фр. *terrorisme*, англ. *terrorism*, лат. *terror* — страх, жах] — 1. Суспільно небезпечна діяльність, яка полягає в небезпечному інформаційному впливі на соціальні групи, державні органи влади, пов'язані з поширенням інформації, яка містить загрози; викривлення об'єктивної інформації, що спричиняє виникнення кризових ситуацій, нагнітання страху і напруження в суспільстві з метою досягнення цілей терористів. Способи реалізації І.т.: психологічний, психотронний, психотропний та медіатероризм. 2. Найвищий прояв інформаційно-психологічного тиску і крайній (екстремістський) захід протиборства, спрямований на доведення конкретної людини чи групи людей до розпаду і спонукання до визначених дій чи бездіяльності. 3. Використання спеціальних

інформаційних (інформаційно-психологічних) технологій для посягання на інформаційний суверенітет, інформаційну свободу та інформаційні можливості суб'єктів, створення негативного іміджу в інформаційному просторі їх існування, порушення інформаційного балансу.

Інформаційний удар — складовий елемент інформаційної кампанії. 1. Короткотривалий потужний узгоджений вплив сил і засобів на найбільш важливий елемент (об'єкт) противника для забезпечення інформаційної переваги. 2. Сукупність короткочасних узгоджених інформаційних атак і акцій, націлених на один чи кілька важливих об'єктів інформаційної інфраструктури конкурента з метою дезорганізації або виведення з ладу; є форма ведення інформаційної боротьби. Див.: *інформаційна кампанія, інформаційна перевага, форми ведення інформаційної боротьби.*

Інформаційний феномен [гр. *φαινόμενον* — те, що є] — поняття, що означає інформаційне явище в свідомості. І.ф. передбачає подвійне відношення до реальності: те, яким чином інформація з'являється у свідомості, й те, чим вона є на-

справді. Явище інформації не є тотожним її сутності. І.ф. тісно пов'язаний із *симулякром* та *містифікацією*.

Інформаційний фон в інформаційному просторі — сукупність інформаційних процесів в інформаційному просторі, що не несуть корисної інформації та негативно не впливають на елементи інформаційної інфраструктури.

Інформаційний фундаменталізм — захисна реакція соціальної культури на гегемонію інформаційного суспільства, глобалізацію інформаційної цивілізації і на власну духовну та інтелектуальну дегенерацію, зниження територіальних, культурних та ментальних бар'єрів, і, як наслідок, суттєве послаблення соціальних зв'язків у реальному житті, а також зникнення зв'язків із власним історичним минулим, соціальною системою; ця реакція втілюється в енергійних вимогах і реальних спробах відродити в народі та соціальних системах втрачене ним сакральне відношення до духовних та історичних першоджерел — основоположним ідеалам як незбагненному та неосяжному ядру власної культури та національної ідентичності.

Інформаційний хаб [англ. *hub* — ступиця колеса, центр] — магістральний вузол, ключовий елемент системи стратегічних комунікацій, через який проводиться розподіл і передача інформації відповідно до функціональних обов'язків кожного суб'єкта.

Інформаційний хаос [гр. *χαος* — безодня, темрява] — 1. Всезнищуючий початок, нескінченна протяжність, неупорядкований стан інформаційних просторів, принцип роз'єднання і становлення інформації. 2. Неупорядкований стан інформації та інформаційних процесів. 3. Єдність і боротьба протилежностей, творення і руйнування, розгортання і поглинання, відкривання і закривання; в ньому континуально збігаються початок і кінець. 4. Те, що поглинає інформацію й, що перетворює інформацію та інформаційний простір на суцільну неупорядковану масу непов'язаних між собою і неможливих для концептуалізації та операціоналізації даних. 5. Величний трагічний образ інформаційної всеєдності, де розчинюється уся інформаційна цивілізація, інформаційне буття, з якого воно з'являється і в якому воно гине. 6. Одвічне

знищення будь-якої інформації, інформаційних систем та інформаційного простору взагалі.

Інформаційний шум — все, що маскує корисну інформацію.

Інформаційні активи — різні види інформації, що циркулюють в інформаційній системі (службова, управлінська, аналітична, ділова тощо) на всіх етапах циклу (генерація, зберігання, обробка, передавання, знищення тощо).

Інформаційні відносини — 1. Однорідна група суспільних відносин, що виникають при поводженні з інформацією в інформаційній сфері в результаті здійснення інформаційних процесів при реалізації кожним суб'єктом інформаційних прав і свобод, а також при виконанні обов'язків органами державної влади і місцевого самоврядування щодо забезпечення гарантій інформаційних прав і свобод. 2. Інформаційні зв'язки між суб'єктами політичної системи суспільства, держави, що виникають під час одержання, використання та зберігання інформації. 3. Відносини, що виникають між громадянами України, іноземними громадянами, особами без громадянства, юридичними особами, державою та міжнародними ор-

ганізаціями в усіх сферах життя і діяльності суспільства і держави при одержанні, використанні, поширенні та зберіганні документованої або публічно оголошеної інформації про події та явища в галузі політики, економіки, культури, охорони здоров'я, а також у соціальній, екологічній, міжнародній та інших сферах.

Інформаційні заходи — компонент системи стратегічних комунікацій, система, спланованих елементарних (поодиноких) прийомів, методів, способів та дій реалізації політики стратегічних комунікацій, які полягають у вчиненні окремих цілеспрямованих дій інформаційно-психологічного, інформаційно-технічного або іншого інформаційного характеру на окремий об'єкт або суб'єкт інформаційної діяльності або інформаційних відносин. І. з. здійснюються з метою інформаційно-психологічного впливу на цільову аудиторію, інформаційно-технічного впливу на інформаційні, телекомунікаційні та інформаційно-телекомунікаційні системи, отримання необхідної інформації (інформаційних ресурсів, інформаційної переваги), захисту інформаційного суверенітету, у тому числі захисту від

деструктивного інформаційного впливу противника, створення умов для реалізації національних інформаційних інтересів та ефективного функціонування і розвитку інформаційної інфраструктури України; є формою ведення інформаційної боротьби. Див.: *сили спеціальних операцій, цільова аудиторія, спеціальні дії, система стратегічних комунікацій*.

Інформаційні інтереси — 1. Результат усвідомлення цінності інформаційних потреб, усвідомлений вибір інформаційних цінностей, зумовлених ідеалом розвитку держави з високорозвиненим інформаційним суспільством, метою та ідеєю прогресивного розвитку інформаційного суспільства; забезпечують умови та засоби їх безпечного задоволення та стабільної реалізації в межах даного суспільства за умов збереження провідної ролі держави в цих процесах. 2. Потреби інформаційного суспільства, що усвідомлені суб'єктами державної політики як такі, що підлягають обов'язковому задоволенню і захисту для забезпечення безпечного існування, ефективного функціонування та розвитку країни. Використання у науковому обігу даної дефініції,

надає можливість чітко аналізувати сутність, зміст, тенденції та структуру сучасної інформаційної цивілізації, прогнозувати розвиток інформаційних суспільств в інших країнах, а також розраховувати прогнозний вплив на розвиток інформаційного суспільства в Україні.

Інформаційні номади — принципово новий позанаціональний тип світової еліти, породжений стандартизацією матеріальних та соціокультурних умов життя верхівки різних суспільств у процесі глобалізації.

Інформаційні операції спеціальні — 1. Сплановане використання засобів, форм і методів поширення інформації для певного впливу на поведінку людини. 2. Застосування засобів, спрямованих на деморалізацію і дезорієнтацію супротивника. 3. Комплекс спеціальних інформаційних заходів, які проводяться в інформаційному середовищі суб'єкта підприємництва з метою формування його позитивного іміджу, протидії негативному інформаційному впливу та дезорганізації недобросовісної чи протиправної поведінки суб'єктів загрози його діяльності.

Інформаційні перформанси — організовані заходи суб'єктів

системи стратегічних комунікацій, створені з метою поширення необхідної інформації, розповсюдження ідей, конкретних інформаційних даних, пояснення позиції даних суб'єктів, встановлення контактів із певними цільовими аудиторіями та представниками ЗМІ. До інформаційних перформансів можна віднести різні типи конференцій (прес-конференції, наукові конференції); «круглі столи», семінари, з'їзди, (наприклад, з'їзди солдатських матерів, ветеранів афганської війни); офіційне проголошення нових військових програм або військово-політичного курсу; зустрічі керівництва суб'єктів СК із різними цільовими аудиторіями; листування із громадянами; організовані «гарячі лінії»; засідання керівництва суб'єктів СК у форматі «круглого столу» із представниками громадських організацій; зустрічі народних депутатів із представниками суб'єктів СК; візити представників центральних органів виконавчої влади до різних структурних підрозділів суб'єктів СК; публічні звіти про роботу суб'єктів СК; повідомлення статистичних даних; оголошення результатів опитувань громадської думки та результатів со-

ціологічних опитувань; організація освітніх програм на військову тематику; проведення фотовиставок тощо.

Інформаційні права та свободи — нормативно закріплені права та свободи громадян в інформаційній сфері.

Інформаційні ресурси науково-технічної інформації — систематизоване зібрання науково-технічної літератури і документації (книги, брошури, періодичні видання, патентна документація, нормативно-технічна документація, промислові каталоги, конструкторська документація, звітна науково-технічна документація з науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, депоновані рукописи, переклади науково-технічної літератури і документації), зафіксовані на паперових чи інших носіях.

Інформаційні ресурси національної системи науково-технічної інформації — сукупність довідково-інформаційних фондів із необхідним довідково-пошуковим апаратом і відповідними технічними засобами зберігання, обробки і передачі, що є у володінні, розпорядженні, користуванні державних органів і служб науково-технічної інформації, наукових і науково-

технічних бібліотек, комерційних центрів, підприємств, установ і організацій.

Інформаційні ресурси спільного користування — сукупність інформаційних ресурсів державних органів науково-технічної інформації, наукових, науково-технічних бібліотек, а також комерційних центрів, фірм, організацій, які займаються науково-технічною діяльністю, з власниками яких укладено договори про спільне використання.

Інформаційні служби — структурні підрозділи, що виконують інформаційно-аналітичні функції та забезпечують зв'язки із засобами масової інформації, громадськістю.

Інформаційні попередження — відання переваги певній точці зору, заботони щодо якоїсь інформації, її впливу на аудиторію, її ролі в суспільстві.

Інформаційно грамотна людина — особистість, яка здатна розвивати, розміщувати, оцінювати інформацію і найбільш ефективно її використовувати.

Інформаційно-аналітична діяльність — науково-інформаційна діяльність, спрямована на аналітико-синтетичне опрацювання документів.

Інформаційно-аналітична довідка — інформаційний документ,

який містить аналіз (характеристику, опис) окремих об'єктів, подій, ситуацій, випадків.

Інформаційно-комунікаційна революція — принципова зміна суспільних відносин у глобальному вимірі під впливом всепроникнення новітніх ІКТ, залучення до їх використання щонайбільшого кола людей, що спричиняє кардинальну перебудову взаємин між соціальними верствами, державою та громадянином, між державами, а також появу та домінування нових способів виробництва та обміну ресурсами.

Інформаційно-консультативна допомога — проведення інформаційної підтримки особового складу в інтересах забезпечення високої ефективності виконання завдань, навчання, професійного та особистісного розвитку; допомога керівникам в оцінці психологічного стану та службово-професійної придатності особового складу; консультативна допомога з питань, не пов'язаних з професійною діяльністю.

Інформаційно-пошуковий процес — ряд процедур, зазвичай алгоритмізованих, що базуються на роботі з базою даних з метою виокремлення необхідної інформації.

Інформаційно-пошуковий тезаурус — унормований словник, призначений для пошуку інформації, у якому всім знакам інформаційно-пошукової мови визначено семантичні (парадигматичні) відношення/зв'язки між ними, а також подано правила їх використання.

Інформаційно-правовий конфлікт — це відкрите протиборство, зіткнення двох і більше учасників інформаційної взаємодії чи суб'єктів інформаційних правовідносин, причинами якого є несумісні потреби, інтереси і цінності в інформаційній сфері.

Інформаційно-психологічна акція — вид інформаційної боротьби; взаємопов'язаний комплекс обмежених за масштабом і часом заходів інформаційно-психологічного впливу на конкретний об'єкт (групу об'єктів).

Інформаційно-психологічна безпека — 1. Пріоритетний напрям державної інформаційної політики, що базується на критеріях оцінки соціальних, духовних, політичних відносин сучасного суспільства в інформаційно-психологічній сфері. 2. Захищеність громадян, окремих груп і соціальних прошарків, масових об'єднань та населення в цілому від негативних інформаційно-психологічних впливів. 3. Скла-

дова інформаційної безпеки, свідомий цілеспрямований вплив суб'єкта управління на загрози та небезпеки, за якого державними та недержавними інституціями створюються необхідні умови для унеможливлення впливу на окремих громадян, соціальні верстви населення, масові об'єднання громадян і населення негативних інформаційно-психологічних впливів, прогресивного розвитку національних інтересів, джерел добробуту народу; забезпечується ефективне функціонування системи національної безпеки. 4. Стан, за якого забезпечується захищеність психіки людини від деструктивного інформаційного впливу та об'єктивне сприйняття нею виниклої ситуації.

Інформаційно-психологічна війна — відкриті та приховані цілеспрямовані інформаційні впливи соціальних, політичних, етнічних та інших систем одна на одну з метою виграшу в матеріальній сфері, спрямованих на забезпечення інформаційної переваги над супротивником і завдання йому матеріального, ідеологічного чи іншого збитку або шкоди.

Інформаційно-психологічна зброя — 1. Зброя, яка впливає на психіку, свідомість, підсвідо-

мість, морально-психологічний стан людини, соціальних груп та суспільства в цілому. 2. Вид інформаційної зброї, яка реалізує принципи маніпуляції масовою свідомістю через засоби масової інформації, включаючи Інтернет. 3. Вид інформаційної зброї як сукупність засобів, форм, способів та прийомів прихованого маніпулювання інформацією в інформаційному просторі протиборчої сторони для ураження індивідуальної і масової свідомості (підсвідомості), зокрема через друковані, електронні та аудіовізуальні засоби масової інформації.

Інформаційно-психологічна кампанія — форма інформаційно-психологічних дій, взаємопов'язана сукупність різнопланових інформаційно-психологічних операцій, які проводяться в інтересах стратегічних завдань за єдиними задумом і планом.

Інформаційно-психологічна протидія інформаційно-психологічному впливу — комплекс заходів інформаційно-психологічного характеру, спрямованих на зниження ефективності або нейтралізації інформаційно-психологічного впливу.

Інформаційно-психологічна протидія інформаційно-психо-

логічному впливу на збройні сили та населення — комплекс заходів інформаційно-психологічного характеру з впливу на власну аудиторію, яка одночасно є ціллю для пропаганди (психологічних операцій) противника (опозиції), з метою нейтралізації або зведення до мінімуму ефекту від негативної пропаганди. Вона включає комплекс заходів, спрямованих на захист певної системи світоглядних орієнтирів, настанов, стереотипів, на основі яких ґрунтується високий морально-психологічний стан військ та здатність народу до опору агресору.

Інформаційно-психологічне протиборство — вид інформаційного протиборства, об'єктом впливу в якому є психіка людини, а також громадська думка різного рівня, наприклад, свідомість (думки, настрої) військового колективу, державна ідеологія, національна самосвідомість та ін.

Інформаційно-психологічний вплив — 1. Комплекс заходів із цілеспрямованого формування і розповсюдження спеціальної інформації з метою тиску (негативного чи позитивного) на розвиток життєво важливих сфер діяльності лю-

дини, суспільства, країни. 2. Цілеспрямоване інформаційне втручання у свідомість (підсвідомість) цільової аудиторії з метою корекції її поведінки та/або світогляду, зміни морально-психологічного стану. Засобами інформаційно-психологічного впливу є ЗМІ, спеціальна друкована продукція, публічна аудіоагітація, агентурна діяльність, спеціальні інформаційні технології тощо. 3. Формування відповідних ідеологічних (соціальних) поглядів, уявлень, переконань певних груп людей чи окремих громадян.

Інформаційно-психологічний вплив образотворчими засобами — вплив за допомогою мистецьких засобів, які створюють емоційне піднесення. Для цього використовують плакати, транспаранти, фотостенди, стіннівки, карикатури, карти, схеми, а також наліпки, нашивки, сувеніри тощо з відповідною символікою.

Інформаційно-психологічні дії — сукупність узгоджених за цілями, завданнями, місцем і часом інформаційних заходів інформаційно-психологічного впливу на особовий склад своїх військ, особовий склад військ і населення держави противника.

Інформаційно-телекомунікаційна система — сукупність, ін-

формаційних та телекомунікаційних систем, які в процесі оброблення інформації діють як єдине ціле.

Інформаційно-технічна зброя — зброя, яка впливає на інформаційні ресурси, мережі та системи державного і військового управління.

Інформаційно-технічне протиборство — вид інформаційного протиборства, об'єктами впливу якого є інформаційно-технічні системи сторін, тобто системи зв'язку, автоматизовані системи управління військами, автоматизовані системи управління зброєю, технічні системи розвідки, системи радіоелектронної боротьби, технічні системи, призначені для інформаційного забезпечення (сервісу) праці військових вчених, військових інженерів, фахівців оборонних підприємств, засоби спостереження і контролю, банки (бази) інформації, комп'ютери і комп'ютерні мережі.

Інформаційно-технічний вплив — 1. Комплекс заходів технічного характеру щодо впливу на інформаційні (інформаційно-телекомунікаційні) системи або їх елементи для зриву, порушення або зміни алгоритмів їх функціонування.

2. Цілеспрямоване втручання в процес функціонування технічних об'єктів інформаційної інфраструктури та фізичний стан людини застосуванням засобів і технологій радіоелектронного впливу та кібернетичної зброї.

Інформаціологія — наука про закономірності утворення, передавання й накопичення інформації, її властивості, структуру, роль у прояві фундаментальних законів світу.

Інформація — 1. Будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Під інформацією розуміють оброблені та осмислені дані (відомості), тобто їх змістовність, значення, знання або висновки, отримані на їх основі незалежно від форми подання. 2. Відомості, надані у вигляді сигналів, знаків, звуків, рухомих або нерухомих зображень чи в інший спосіб. 3. Відомості про суб'єкти, об'єкти, явища та процеси. 4. Відомості про осіб, предмети, технології, засоби, ресурси, події та явища, що відбуваються в усіх сферах діяльності держави, життя суспільства та в довіллі, незалежно від форми їх надання. 5. Інтелектуаль-

ний ресурс, який має допомагати розв'язуванню політичних, етичних і соціальних проблем, що постають перед світовим співтовариством. 6. Форма виразу (об'єктивізації) результатів інтелектуальної діяльності (аналітико-синтетичної чи евристичної) щодо відомостей, повідомлень, даних, сигналів, кодів. 7. Об'єкт правовідносин, які в умовах формування інформаційного суспільства утворюють нову галузь права — інформаційне право.

Інформація адміністративна (дані) — 1. Офіційні документовані дані, що надають кількісну характеристику явищам та процесам в економічній, соціальній, культурній, інших сферах життя і збираються, використовуються, поширюються та зберігаються органами державної влади (за винятком органів державної статистики), органами місцевого самоврядування, юридичними особами. відповідно до законодавства з метою виконання адміністративних обов'язків та завдань, що належать до їх компетенції. 2. Дані, отримані на підставі спостережень, проведених органами державної влади (за винятком органів державної статистики), органами місцевого самовряду-

вання та іншими юридичними особами відповідно до законодавства та з метою виконання адміністративних обов'язків та завдань, віднесених до їх компетенції.

Інформація аудіовізуальна — будь-які сигнали, що сприймаються зоровими і слуховими рецепторами людини та ідентифікуються як повідомлення про події, факти, явища, процеси, відомості про осіб, а також коментарі (думки) про них, що передаються за допомогою зображень та звуків.

Інформація бібліографічна — 1. Дані, що охоплюють бібліографічні описи та їх перелік. 2. Інформація про документи, які створюються з метою повідомлення про документи, їх пошуку, рекомендації та пропаганди.

Інформація відкрита — інформація, яку можна отримувати без будь-яких обмежень.

Інформація вторинна — інформація, створена в процесі аналітико-синтетичного опрацювання первинної інформації.

Інформація вторинна архівна — інформація, отримана з архівних, облікових документів та інших джерел, врегульованих описуванням або внаслідок їх аналітико-синтетичного опрацювання.

Інформація вхідна — інформація, що поступає на вхід будь-якої системи для опрацювання та зберігання.

Інформація галузева — упорядковане зібрання інформації, спрямоване на забезпечення інформаційних потреб користувачів певної галузі.

Інформація директивна — інформація, яку надано в директивних документах.

Інформація довідково-енциклопедичного характеру — систематизовані, документовані, публічно оголошені або іншим чином поширені відомості.

Інформація документальна — інформація, задокументована за допомогою будь-якої знакової системи на обраних носіях.

Інформація документна — уся інформація документа (зміст, відбитки печаток, штампів, реєстраційні номери, резолюції, підписи, інші реквізити та службові позначки, а також маргіналії, філіграні, елементи бланка та захисту).

Інформація з обмеженим доступом — 1. Інформація, право доступу до якої обмежено встановленими правовими нормами і (чи) правилами. 2. Конфіденційна, таємна та службова інформація.

Інформація значуща — частина інформації, що веде до узо-

джених станів відправника й отримувача, визначає подальше функціонування системи.

Інформація інсайдерська — достовірна прихована інформація обмеженого користування, розкриття якої може суттєво вплинути на розвиток подій, планування комунікативних сценаріїв, пріоритет у використанні комунікативних стратегій тощо.

Інформація комерційна — документовані, публічно оголошені та інші відомості, що характеризують стан та кон'юнктуру ринку, технології комерційних операцій, особливості комерційної діяльності суб'єктів підприємництва.

Інформація консолідована — інформація, яку спеціально відібрано із розповсюджених та/або важкодоступних джерел інформації, проаналізовано, оцінено, структуровано (за потреби) і змінено, щоб використовувати для безпосереднього розв'язання проблем чи задоволення інформаційних потреб.

Інформація конфіденційна — 1. Інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація

може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом. 2. Статистична інформація, яка належить до інформації з обмеженим доступом і перебуває у володінні, користуванні або розпорядженні окремого респондента та поширюється винятково за його згодою відповідно до погоджених з ним умов. 3. Інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, та яка може поширюватися у визначеному ними порядку за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов. Розпорядники, які володіють конфіденційною інформацією, можуть поширювати її лише за згодою осіб, які обмежили доступ до інформації, а за відсутності такої згоди — лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. 4. Інформація з обмеженим доступом, якою володіють, користуються чи розпоряджаються окремі фізичні чи юридичні особи або держава і порядок доступу до якої встановлюється ними. 5. Вид інформації з обмеженим доступом, інформація,

що перебуває у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб, яка можуть поширюватися за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов.

Інформація критична — інформація, що вимагає захисту; втрата або неправильне використання якої (модифікація, ознайомлення) може нанести значну шкоду власникові інформації чи інформаційних систем, або будь-якій іншій фізичній (юридичній) особі чи групі осіб.

Інформація масова — інформація, що поширюється з метою її доведення до необмеженого кола осіб.

Інформація наукова — інформація, створювана у процесі наукового дослідження.

Інформація науково-технічна — будь-які відомості та/або дані про досягнення науки, техніки і виробництва, одержані в ході науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Є суспільним надбанням, необхідною умовою продуктивної інтелектуальної діяльності, зокрема наукової і технічної

творчості. Науково-технічна інформація охоплює результати, зафіксовані у формі, яка забезпечує їх відтворення, використання та поширення. Науково-технічна інформація, що є продуктом інтелектуальної творчої праці, становить об'єкт права інтелектуальної власності, а відносини щодо її придбання, зберігання, переробки, використання і поширення регулюються законодавством.

Інформація патентна — інформація про результати науково-технічної діяльності, заявлені або визнані як об'єкти промислової чи інтелектуальної власності, охоронні документи на ці об'єкти та права власників цих документів.

Інформація первинна — інформація, що безпосередньо відображає який-небудь об'єкт (його особливості, ознаки, властивості). Поняття первинної інформації не тотожне поняттю первинного документа.

Інформація податкова — сукупність відомостей і даних, що створені або отримані суб'єктами інформаційних відносин у процесі поточної діяльності і необхідні для реалізації покладених на органи контролю завдань.

Інформація правова — будь-які відомості про право, його систему, джерела, реалізацію, юри-

дичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними, їх профілактику тощо.

Інформація про стан довкілля (екологічна інформація) — відомості та/або дані про: стан складових довкілля та його компоненти, включаючи генетично модифіковані організми, та взаємодію між цими складовими; фактори, що впливають або можуть впливати на складові довкілля (речовини, енергія, шум і випромінювання, а також діяльність або заходи, включаючи адміністративні, угоди в галузі навколишнього природного середовища, політику, законодавство, плани і програми); стан здоров'я та безпеки людей, умов життя людей, стан об'єктів культури і споруд тією мірою, якою на них впливає або може вплинути стан складових довкілля; інші відомості та/або дані.

Інформація про фізичну особу (персональні дані) — 1. Відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована. 2. Сукупність документованих або публічно оголошених відомостей про особу (національність, освіта, сімейний стан, релігій-

ність, стан здоров'я, адреса, дата і місце народження).

Інформація публічна — відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, або яка перебуває у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації.

Інформація ретроспективна — інформація про події чи документи за певний період, що безпосередньо передє заданому моменту.

Інформація реферативна — інформація, яку отримано внаслідок аналітико-синтетичного опрацювання документальної інформації й надано у формі реферата.

Інформація розвідувальна — усні та зафіксовані матеріальними носіями дані (відомості), які неможливо отримати офіційним шляхом, про реальні та потенційні загрози національним інтересам держави, про події і обставини, що стосуються національної безпеки й оборони, а в особливий період — про наміри та дії противника.

Інформація сигнальна — інформація, яка виконує функцію швидкого попереднього пові-

домлення та вказує на джерело, звідки можна отримати докладніші повідомлення.

Інформація службова — 1. Міститься у документах суб'єктів владних повноважень: доповідні записки, рекомендації, якщо вони пов'язані з розробкою на пряму діяльності установи або здійсненням контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом ухвалення рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень; 2. Зібрана в процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності у сфері оборони країни, яку не віднесено до державної таємниці. Документам, що містять службову інформацію, присвоюється гриф «для службового користування». Перелік відомостей, що становлять службову інформацію, який складається органами державної влади, органами місцевого самоврядування, іншими суб'єктами владних повноважень, у тому числі на виконання делегованих повноважень не може бути обмеженим у доступі.

Інформація соціологічна — будь-які документовані відомості про ставлення до окремих осіб, подій, явищ, процесів, фактів тощо.

Інформація статистична — документована інформація, що надає кількісну характеристику масових явищ та процесів, які відбуваються в економічній, соціальній, культурній та інших сферах. Статистична інформація, отримана на підставі проведених органами державної статистики, існує у вигляді первинних даних щодо респондентів статистичних даних, що пройшли одну чи кілька стадій опрацювання та накопичені на паперових, магнітних та інших носіях або в електронному вигляді; аналітичні матеріали, підготовлені на підставі цих даних. Статистичною інформацією є також дані банківської, фінансової і митної статистики, платіжного балансу тощо, які складаються на підставі адміністративних даних.

Інформація таємна — 1. Інформація з обмеженим доступом, яка містить відомості, що становлять державну або іншу таємницю. 2. Державна, воєнна, банківська, комерційна та інші види таємниць, розголошення яких завдає шкоди особі, суспільству, державі.

Інформація технічна — записана або задокументована інформація наукового або технічного характеру незалежно від формату, документальних характеристик

чи способів презентації. До цієї інформації може відноситися, але не обмежуватися цим, таке: дані експериментальних досліджень та випробувань, специфікації, проекти і процеси проектування, інформація про винаходи і відкриття, або інформація, яка належить до винаходів, або пов'язана з ними незалежно від їх патентоспроможності; технічні описи та інші роботи технічного характеру, топологія інтегральних мікросхем/шаблонів, технічні та виробничі пакети даних, ноу-хау, комерційна таємниця та інформація, що стосується технологій виробництва. Така інформація може мати форму документів, фоторепродукцій, креслень та інших графічних зображень, записів на дисках та плівці (оптичного, магнітного, лазерного запису), комп'ютерні програми — як програмне забезпечення, так і бази даних, роздрукований зміст пам'яті комп'ютера, дані, що зберігаються в пам'яті комп'ютера або в будь-якій іншій формі.

Інформація фактографічна — інформація, що характеризує який-небудь конкретний факт або подію і яку надано, зазвичай, структуровано.

Інформація, до якої не може бути обмежений доступ — розпо-

рядження бюджетними коштами, володіння, користування чи розпорядження державним, комунальним майном, у тому числі копії відповідних документів; умови отримання цих коштів чи майна; прізвища, імена, по батькові фізичних осіб та найменування юридичних осіб, які отримали ці кошти або майно. При дотриманні вимог, передбачених частиною другою цієї статті, зазначене положення не поширюється на випадки, коли оприлюднення або надання такої інформації може завдати шкоди інтересам національної безпеки, оборони, розслідуванню чи запобіганню злочину.

Інформер [англ. *informer* — той, хто інформує] — 1. Інформаційний друкарський орган. 2. Графічний елемент сайта, що автоматично оновлюється і щоденно надає інформацію на різні теми.

Інфортейнмент [англ. *infotainment* від *information* — інформація + *entertainment* — розвага] — надання інформації, яка об'єднує в собі елементи розваги і повідомлення значущих фактів. Термін вперше почав використовуватися у США в публіцистичних працях з критики мас-медіа у 1980 р.

Інфосмедим — інформаційні кіоски з текстовою і відеоінформацією, що встановлюються у ділових центрах, аеропортах, на вокзалах, центральних вулицях міст, електронні табло, екрани тощо.

Інфраструктура — 1. Сукупність галузей народного господарства, що забезпечують загальні умови функціонування економіки і життєдіяльності людей. 2. Сукупність споруджень, будинків, систем і служб, необхідних для матеріального виробництва і забезпечення життєдіяльності суспільства.

Інфраструктура інформаційної безпеки — сукупність підсистем забезпечення інформаційної безпеки, що формують загальні умови функціонування системи національної безпеки.

Інфраструктура національної безпеки — сукупність систем забезпечення безпеки у найбільш важливих сферах життєдіяльності, що формують загальні умови функціонування системи національної безпеки

Інцидент — подія, випадок (звичай неприємний), непорозуміння.

Інцидент інформаційної безпеки — будь-яка непередбачувана або небажана подія, яка може завдати шкоди інформаційній безпеці: системний збій чи пе-

резавантаження; недотримання політики або рекомендацій інформаційної безпеки; порушення фізичних засобів захисту; неконтрольовані зміни системи; збій програмного забезпечення, відмова технічного засобу; порушення правил доступу; помилки користувачів.

Іредентизм [італ. *irredentismo*, від *irredento* — незвільнений, такий, що перебуває під чужим володарюванням] — цілеспрямовані дії системи стратегічних комунікацій з метою захисту території чи населення, що належить одній державі, іншою державою на підставі етнічної належності, компактного проживання певних соціальних груп за мовною ознакою чи попереднього історичного володіння цією територією з метою подальшого її приєднання. Так, для Росії, внаслідок переписування історії, підміни фактів, приєднання частини української території — Автономної республіки Крим — це іредентизм. Для України — це анексія.

Істеблїшмент — люди, які займають ключові позиції у соціальній системі (держави, організації, підприємства, партії тощо) і сукупність інститутів, за допомогою яких ці люди підтримують існуючий порядок.

К

Кампанія [фр. *campagne* — похід] — 1. Комплекс виробничих операцій Сукупність військових операцій у визначений період часу, що мають певну стратегічну мету. 2. Етап війни, коли досягається проміжна мета. Сукупність заходів для здійснення в певний період якого-небудь важливого громадсько-політичного завдання.

Канал — виділена за певною ознакою сукупність взаємопов'язаних елементів, яка ініціює єдиний вихід.

Канал (прихований) з пам'яттю — прихований канал, що реалізується шляхом прямого або непрямого запису інформації до певної області пам'яті одним процесом і прямим чи непрямим читанням даної області пам'яті іншим процесом.

Канал вимірювання — канал, призначений для знаходження значення вимірюваної фізичної величини з нормованою точністю.

Канал витоку інформації (технічний) — 1. Сукупність носія інформації, середовища її поширення та засобу технічної роз-

відки. 2. Неконтрольований фізичний шлях від джерел інформації за межі організації чи кола осіб, через який може бути здійснено неправомірне оволодіння інформацією з обмеженим доступом.

Канал достовірний — захищений шлях передання інформації між користувачем і комп'ютерними системами, що не може бути імітований, а інформація, що передається ним, не може бути отримана або модифікована стороннім користувачем або процесом.

Канал електров'язку — сукупність технічних засобів, призначених для перенесення електричних сигналів між двома пунктами телекомунікаційної мережі, який характеризується смугою частот та/або швидкістю передачі.

Канал зв'язку (особистий інформаційний) — спеціально виділена лінія в обчислювальній мережі для оперативного та регулярного обслуговування конкретного користувача інформації

Канал індикації — канал, призначений для спостереження за

змінами в часі або просторовому розподілі фізичних величин без оцінки їх значень із нормованою точністю.

Канал інформаційний — сукупність джерел інформації, засобів та методів її отримання, що реалізуються в одній визначеній формі.

Канал кабельної каналізації електрозв'язку — окремо виділені місця в колекторах, телекомунікаційних колодязях, тунелях, акведуках, шляхопроводах, на мостах, мостових переходах, естакадах, трубопроводах, а також інші наземні та підземні інженерні споруди, що призначені для прокладання, з'єднувальних та розподільних дротових і оптоволоконних кабелів електрозв'язку, а також розміщення супутніх лінійних технічних засобів телекомунікацій.

Канал комунікації — шлях фізичного передавання повідомлення і засіб, за допомогою якого передається повідомлення.

Канал мовлення багатоканальної телемережі — частина ресурсу багатоканальної телемережі, яка забезпечує трансляцію в реальному часі однієї телерадіограми.

Канал прихований — спосіб одержання інформації за раху-

нок використання шляхів передачі інформації, існуючих у комп'ютерних системах, але не керованих комп'ютерними засобами; спостереження за потоками інформації.

Канал резервований — один з групи незалежних каналів (не обов'язково ідентичних), що виконують ту саму функцію, виходи яких об'єднуються так, що відмова одного або визначеної кількості каналів не призводить до відмови цієї функції.

Канал сигналізації — канал, призначений для оповіщення оперативного персоналу та/або персоналу інформаційних та керуючих систем про виникнення визначеної проектом події, загрози, умови ініціювання функції, важливої для безпеки, або про змінення стану контролюваного об'єкта.

Канал управління — канал, призначений для ініціювання роботи іншого каналу однієї з керуючих або технологічних (захисних, локалізуючих, забезпечувальних) систем або для безпосереднього управління технологічною системою (устаткуванням).

Канали комунікації (комунікаційні канали) — 1. Способи і засоби розповсюдження інформації. 2. Спеціально сформова-

не середовище, через яке передається інформація від комунікатора до реципієнта.

Каналізувати [англ. *to canalize* — направляти певним руслом] — впровадження певної ідеї у громадську свідомість, направлення чієїсь думки у потрібному напрямі, маніпулювання свідомістю людини.

Карта пам'яті (флеш-карта) — компактний електронний пристрій, що використовується для збереження цифрової інформації.

Картина світу — ментальне уявлення про світ, його інтелектуальна копія, що формується за законами діяльності людської свідомості; має різні форми існування залежно від потреб пізнання дійсності.

Картка реєстраційна — документ встановленого зразка, який підтверджує волевиявлення особи щодо внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру.

Картотека — 1. Будь-які структуровані персональні дані, доступні за визначеними критеріями незалежно від того, чи такі дані централізовані, децентралізовані або поділені за функціональними чи географічними принципами. 2. Сукупність документованих, електронних та інших носіїв інформації, які

містять загальні характеристики відповідних об'єктів.

Кат [англ. *cut* — вирізка, відрізок] — область посту, яка за умовчанням схована від користувачів і видна лише на сторінці самого посту. Кат використовується для того, щоб поділити пост на стислий анонс, який можна побачити у списках постів (на основній сторінці блоку або, наприклад, у френдстрічці) і основний зміст, який видно лише на сторінці самого посту.

Категорія — основне логічне поняття, що відбиває найзагальніші закономірні зв'язки й відношення реальної дійсності.

Категорія доступу — комбінація ієрархічних і неієрархічних атрибутів доступу, що відображає рівень критичності (наприклад, конфіденційності) інформації або повноважень користувача щодо доступу до такої інформації.

Категорія режиму таємності — характеризує важливість та обсяги відомостей, що становлять державну таємницю, які зосереджені в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах організаціях

Категорія функції — градація, яка характеризує ступінь важливості функції для безпеки на

підставі оцінки її призначення та/або наслідків, спричинених невиконанням або помилковим виконанням функції.

Каунтерфїт [англ. *counterfeit* — підробка] — твір, використаний проти волі автора.

Квот [англ. *quotation* — цитування] — цитата з листа адресата; у деяких випадках цитата при відповіді на лист вважається обов'язковою, при цьому небажано цитувати більше ніж це необхідно для осмислення діалогу.

Кейворд [англ. *key word* від *key* — ключевий + *word* — слово] — ключове слово або метатег у мові HTML, що використовується пошуковими машинами для оцінки релевантності.

Кейс-інтерв'ю — вибіркове інтерв'ю на основі кейс-методу, в ході якого кандидату пропонують реалістичний опис ситуації (проблеми) і просять виконати поставлене завдання. Ефективний для оцінки логічних здібностей, навичок публічних виступів, професійних знань.

Кепшон (caption) — частина макета, яка слугує підписом та поясненням фотографії.

Керування — спрямування процесу, вплив на розвиток, стан чого-небудь.

Керування інформацією; інформаційний менеджмент — пла-

нування, контролювання та використання інформації, яка є як в організації, на підприємстві чи об'єднанні, так і за їх межами.

Кібератака — Див.: *атака інформаційно-телекомунікаційної системи*.

Кібербезпека — стан захищеності кіберпростору від кібератак, за якого забезпечується його сталий розвиток, а також своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз функціонуванню його елементів.

Кібербулінг [англ. *cyber bullying* від *cyber* — віртуальний + *bullying* — залякування] — інформаційне правопорушення, що полягає у свідомому, умисному вчиненні в соціальних мережах діяння, націленого на залякування, нанесення шкоди честі, гідності, здоров'ю людини шляхом використання інформаційно-комунікаційних технологій, електронної пошти, номера телефону, екаунтів у соціальних мережах і месенджерах з метою нанесення психологічної шкоди.

Кібервійна — різновид інформаційної війни у кіберпросторі.

Кіберзагроза — дестабілізуючий чинник негативного впливу на об'єкт інформаційної безпеки шляхом використання технологічних можливостей кіберпрос-

тору, спрямованих на порушення конфіденційності, цілісності, авторства, спостережності та доступності інформації; загроза застосування деструктивних інформаційно-психологічних впливів на свідомість та психічний стан населення.

Кіберзахист — 1. Сукупність методів і заходів організаційного, нормативно-правового та технічного характеру, спрямованих на забезпечення кібербезпеки. 2. Реалізація у кіберпросторі комплексу організаційних, нормативно-правових, технічних та інших заходів для запобігання кібератакам та забезпечення кібербезпеки.

Кіберзброя — різновид інформаційної зброї, головними елементами якої є інформація та інформаційні технології, способи і засоби інформаційного впливу й захисту від нього, призначені для ведення інформаційної боротьби у кіберпросторі.

Кіберзлочин — несанкціоноване втручання в роботу ЕОМ (комп'ютерів), інформаційних систем, інформаційно-телекомунікаційних систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку шляхом введення, передавання, пошкодження, знищення, погіршення, заміни або прихову-

вання комп'ютерних даних без права на це, а також незаконний доступ, нелегальне перехоплення, навмисне пошкодження, знищення, погіршення, зміна комп'ютерної інформації.

Кіберзлочинність — злочинність у кібернетичному (віртуальному) просторі — просторі комп'ютерно-телекомунікаційних мереж.

Кіберінфраструктура — сукупність інформаційно-телекомунікаційних систем, центрів накопичення, зберігання, обробки і розповсюдження інформації на машинних носіях, засобів захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах, а також організаційних структур, які забезпечують їх функціонування.

Кібернетика — наука про загальні закони перетворення інформації (управління, зв'язок, переробка, регулювання) у складних системах (живих організмах, машинах, суспільстві). Включає розділи: інформаційна теорія, теорія алгоритмів, теорія автоматів, дослідження операцій, теорія оптимального управління, теорія розпізнавання образів тощо.

Кібернетична безпека (кібербезпека) — стан захищеності в кіберпросторі життєво важливих

інтересів людини і громадянина, суспільства та держави.

Кібернетична загроза — наміри, дії або явища, що створюють небезпеку інтересам людини, суспільства та держави шляхом інформаційного впливу на соціальні об'єкти, інформаційну інфраструктуру та інформаційні ресурси в кібернетичному просторі.

Кібернетична зброя — засоби та технології реалізації деструктивного інформаційно-технічного (кібернетичного) впливу на електронні інформаційні ресурси, інформаційні, телекомунікаційні та інформаційно-телекомунікаційні системи.

Кібернетичний захист — сукупність методів і заходів організаційного, нормативно-правового та технічного характеру, спрямованих на забезпечення кібернетичної безпеки. Здійснюється шляхом захисту елементів інформаційної інфраструктури, які утворюють власний кібернетичний простір (автоматизовані системи управління, інформаційні системи моделювання та підтримки рішень, інформаційно-телекомунікаційні системи тощо) від деструктивних інформаційних дій.

Кібернетичний потенціал — наявність і потужність стану ін-

формаційної інфраструктури (мереж зв'язку, інформаційних систем, кількість комп'ютерів тощо) наукового потенціалу, поліграфічної промисловості, тенденції їх розвитку тощо. Див.: *інформаційний потенціал держави*.

Кіберпростір — 1. Електронне інформаційне середовище, утворене організованою сукупністю взаємопоєднаних за єдиними принципами та правилами інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем. 2. Середовище існування та розповсюдження інформації, створюване кіберінфраструктурою. 3. Середовище, створюване інформаційними системами, об'єднаними в локальні та глобальні комп'ютерні мережі або реалізованими на окремих комп'ютерах та інших пристроях. 4. Уявне середовище, в якому за допомогою комп'ютерних мереж циркулює цифрова інформація.

Кібертероризм — дії осіб або організованих груп, спрямовані на порушення функціонування інформаційно-телекомунікаційних систем і мереж та несанкціоновану модифікацію комп'ютерних даних для порушення функціонування складових кіберпростору.

Кікер (kicker) — коротка інформація, опис, на початку заголовка.

Кількісний контент-аналіз — отримання кількісних характеристик змісту з метою змістової інтерпретації виявлених числових закономірностей.

Кінесика — сукупність жестів, рухів тіла, поз, що супроводжують спілкування.

Кінетика — розділ теорії комунікації, що досліджує жести і жестові рухи, прожестові процеси й жестові системи.

Кінетичний імідж — різновид візуального іміджу, що створюється невербальними засобами, зокрема через пози, рухи тіла, міміку тощо. Див.: *імідж*.

Класифікатор — документ, у якому відповідно до ознак класифікації та методів кодування об'єкти класифікації поділено на групи, яким присвоєно коди.

Класифікація / класифікування — поділ множини об'єктів на підмножини на підставі їх схожості чи відмінності, на групи за певними ознаками.

Клауд [англ. *cloud* — хмара] — великий датацентр.

Клаудинг [англ. *clouding* — хмарність] — середовище, яке об'єднує різні ресурси користувачів в єдине ціле, при цьому користувач має тільки інтерфейс з цим середовищем.

Кліп — [англ. *clip* — газетна вирізка, від *to clip* — відрізати] — стислий телевізійний сюжет, який являє собою змонтований відеоряд, що супроводжується музикою, естрадними піснями тощо. Може використовуватися як реклама.

Кліпінг [англ. *clipping* — газетна вирізка, обмеження] — 1. Підбірка інформаційних матеріалів. 2. Ретроспективний моніторинг ЗМІ, який надає можливість проаналізувати рівень їх лояльності, отримати уявлення про те, наскільки якісно інформована преса про предмет кліпінга; здійснювати моніторинг інтересу громадськості та преси до предмета кліпінга.

Кліше [франц. *cliché* — форма] — мовленнєва формула, якій властива регулярність уживання у певних повторюваних комунікативних ситуаціях.

Клон [англ. *clone* від гр. *klon* — гілка] — в інформатиці позначення одного з видів роботів, які до цього були описані у фантастичних творах.

Ключ — конкретний стан деяких параметрів алгоритму криптографічного перетворення, що забезпечує для даного алгоритму вибір одного перетворення із сукупності можливих.

Ключ відкритий — параметр криптографічного алгоритму перевірки електронного цифрового підпису, доступний суб'єктам відносин у сфері використання електронного цифрового підпису.

Ключ доступу — один з прийомів навіювання, при якому відбувається підлаштування під співрозмовника: його лексику, позу, ритм дихання, паттерни руху очей тощо.

Ключ особистий — параметр криптографічного алгоритму формування електронного цифрового підпису, доступний тільки підписувачу.

Ключове слово — слово чи словосполучення з назви чи тексту документа, яке характеризує його зміст і полегшує його пошук.

Ключовий лідер — визначальний елемент стратегії залучення *ключових лідерів*. Формальний або неформальний лідер, який є впливовим у тому чи іншому сегменті суспільства, тій чи іншій соціальній групі, в тому числі кіберпросторі, соціальних мережах і може впливати на визначену цільову аудиторію шляхом, є вигідним суб'єктам стратегічних комунікацій.

Когнітивна база (макропресупозиція) — сукупність знань, яв-

лень, досвіду, якими володіють мовці як члени національної лінгвокультурної спільноти.

Код [фр. *code* від лат. *codex* — список постанов] — 1. Система умовних знаків, символів, скорочених позначень і назв, що застосовуються для передання, обробки, зберігання різних видів інформації. 2. Сукупність сигналів, що передаються, як правило, одним засобом або каналом.

Код культури — спосіб, яким конкретна культура членує, категоризує, структурує, оцінює світ, оточуючих її представників.

Кодекс — 1. Сукупність законів у певній галузі права. 2. Сукупність стандартизованих правил поведінки.

Кодифікація — зведення в єдине ціле різних правових законів, постанов тощо.

Кодифікація права стратегічних комунікацій — приведення численних норм, що регулюють суспільні відносини у сфері стратегічних комунікацій, в узгоджену систему на підставі загальноновизнаних принципів як національного, так і міжнародного права.

Кодування — елемент комунікації; процес представлення ідеї у символній формі.

Колоб [англ. *collab(oration)*] — співробітництво] — 1. Об'єднання

людей у форумі для досягнення певної мети. 2. Програмні заходи забезпечення співробітництва в Інтернеті.

Колективістська культура — тип культури, що ґрунтується на світоглядній позиції переважання інтересів колективу, громади, суспільства над індивідуально- особистісними інтересами інших людей.

Колективний когнітивний простір (соціумна пресупозиція) — сукупність знань, уявлень, досвіду тощо, якими володіють мовці як члени певних соціумів.

Колоніалізм — політика гноблення та експлуатації за допомогою військового, політичного та економічного примусу економічно слаборозвинених країн.

Колумніст [англ. *columnist* — *column* — колонка] — журналіст, коментатор, який у друкованому виданні постійно веде рубрику.

Кольорова (оксамитова, тюльпано́ва, трояндова тощо) революція — 1. Новий медіафеномен, симбіотичний тип перевороту та елітної революції, але без суттєвих змін в базисних формах економічної організації та власності; здебільшого це не революції за своїм прямим значенням, а спроби державного пе-

ревороту з метою зміни правлячого режиму, які імітують політичну революцію, оскільки по суті відбувається лише зміна правлячих еліт на інші, конкуруючі групи з їхніми економічними та політичними інтересами. 2. Нова форма стратегічних комунікацій, наслідком діяльності яких є зміна політичної влади. Відмінною рисою даних революцій є те, що вони декларують спрямованість на дотримання законності та існуючих інституцій, що вирізняє їх від класичних революцій, спрямованих на кардинальну зміну конституційного ладу. Опозиція позиціонує себе не в якості соціально-політичних іноваторів, а як прихильників демократичних прав і свобод, що утискаються авторитарним режимом.

Комбіновані способи забезпечення інформаційної безпеки — способи, які забезпечують досягнення інформаційної переваги як в кількості, так і в якості інформації про обстановку.

Комбобрейкер [англ. *combo* — серія комбінованих ударів + *breaker* — переривач] — в інтернет-спілкуванні неочікуваний і сильний хід, який зводить нанівець усі попередні зусилля противника, наприклад, руйнацію тривалих логічних побудов

співрозмовника, даючи йому зрозуміти, що тема розмови абсолютно не важлива.

Комерція — торгівля й пов'язані з нею справи.

Комітмент [англ. *commitment* — відданість] — моральна категорія, що передбачає емоційну та інтелектуальну відданість якомусь ідеалу, справі, соціальній групі, соціальну активність, участь, витрати часу й енергії, що впливають із цієї відданості.

Комп'ютерна розвідка — розвідка, під час якої здобування розвідувальних відомостей базується на отриманні інформації, що циркулює в засобах електронно-обчислювальної техніки, локальних та глобальних обчислювальних мережах, у тому числі із використанням несанкціонованого доступу.

Комп'ютерна система — будь-який пристрій (кілька взаємопоеднаних пристроїв), що виконує автоматичну обробку даних.

Комп'ютерний вірус — 1. Програма, що тиражується та поширюється самочинно та може порушувати цілісність інформації, програмне забезпечення та (чи) режим роботи обчислювальної техніки. 2. Програма, що володіє здатністю до самовідтворення і, як правило, здат-

на зруйнувати функціонування комп'ютерної системи та/або зумовити руйнування політики безпеки.

Комп'ютерні дані — будь-яке представлення фактів, інформації або концепцій у формі, придатної для обробки у комп'ютерній системі, включаючи програму, придатну для виконання певної функції комп'ютерною системою.

Комп'ютерно-опосередкована комунікація — взаємодія людини з людиною, діяльність з обміну вербальними та іншими знаковими повідомленнями, опосередковано пов'язана у мережі комп'ютерів, при якій висловлюються певні наміри комунікантів і здійснюється спілкування у різних сферах і культурах.

Комп'ютерно-опосередкований дискурс — процес комунікативної діяльності двох або більше людей, які використовують в якості засобу і каналу зв'язку комп'ютер і телекомунікаційні мережі.

Компендіум — 1. Скорочений виклад основних положень певної закінченої інформації, що міститься у тексті. 2. Тези положень повідомлення (виступу).

Компетенція — знання, досвід в певній галузі.

Компіляція [англ. *compilation* — об'єднання] — 1. Твір, що являє собою зведення і виклад вже опублікованих праць, без самостійної обробки джерел, не-самостійний твір. 2. Укладання таких робіт.

Комплекс — сукупність предметів, пристроїв, програм, явищ, дій, властивостей, що становлять одне ціле.

Комплекс засобів захисту — сукупність програмно-апаратних засобів, які забезпечують реалізацію політики безпеки інформації.

Комплекс спеціального зв'язку — сукупність обладнання і засобів криптографічного захисту інформації, засобів спеціального зв'язку, технічно та функціонально поєднаних для забезпечення захисту службової інформації та/або інформації, що становить державну таємницю; призначений для використання у складі системи спеціального зв'язку.

Комплекс технічного захисту інформації — сукупність організаційних, інженерних і технічних заходів та засобів, призначених для захисту від витоку інформації з обмеженим доступом технічними каналами на об'єктах інформаційної діяльності.

Комплекси засобів захисту від не-санкціонованого доступу до інформації — сукупність програмно-апаратних засобів, які забезпечують реалізацію політики безпеки інформації.

Комплексна система захисту інформації — 1. Взаємопов'язана сукупність організаційних та інженерно-технічних заходів, засобів і методів захисту інформації. 2. Сукупність організаційних і інженерних заходів, програмно-апаратних засобів, які забезпечують захист інформації в автоматизованих системах.

Комплексний підхід до менеджменту безпеки — організація системи безпеки, яка враховує організаційні, економічні, технологічні, інтелектуальні, правові, технічні, психологічні, соціально-політичні й інші аспекти менеджменту безпеки в їх взаємозв'язку.

Композиція — будова, структура, розташування та взаємний зв'язок складових частин.

Композиція системи національної безпеки — побудова системи національної безпеки, яка обумовлена її змістом, характером і призначенням. Композиція є важливим і організуючим елементом форми системи, яка надає останній єдність і ціліність, що підпорядковує підсис-

теми одна одній і системі загалом. Композиція системи національної безпеки також являє собою мотивоване розташування підсистем національної безпеки. Компонентом композиції вважають будь-яку підсистему, в якій зберігається генеральна архітектура загальної системи, механізм функціонування. Взаємна позиція і взаємодія цих підсистем утворюють композиційну єдність системи національної безпеки.

Компонент [лат. *componens* — складова частина, елемент] — виділена складова частина системи, яка може за потреби поділитися на складові частини нижчого рівня розукрупнення.

Компрометація [фр. *compromette* — жувати репутацію] — оприлюднення відомостей, які знеславляють, паплюжать кого-небудь; порушення політики безпеки; несанкціоноване ознайомлення.

Компрометація особистого ключа — будь-яка подія та/або дія, що призвела або може призвести до несанкціонованого використання особистого ключа.

Компромід — згода з ким-небудь у чомусь, що досягається взаємними поступками.

Комунальні телерадіоорганізації — створені органами міс-

цевого самоврядування за участі територіальної громади у встановленому законом порядку телерадіоорганізації, не менше половини акцій або часток статутного капіталу яких перебувають у комунальній власності.

Комунікабельність — 1. Комунікативна здатність, психологічна сумісність, здатність до комунікації. Включає в себе уміння слухати й розуміти, здійснювати вплив, встановлювати взаємовідносини. 2. Товариськість, здатність до встановлення взаємовідносини.

Комунікативістика — наука, що вивчає гуманітарні аспекти розвитку інформаційних систем і засобів, характер, форми, результати їх впливу на суспільне життя.

Комунікативна діяльність — 1. Діяльність, предметом якої є спілкування з іншою людиною — партнером по спілкуванню, спрямоване на пізнання інших, а через них і за їхньою допомогою — на самопізнання й самооцінювання. 2. Особлива форма міжособистісної взаємодії, що реалізується за допомогою сукупності ситуативних комунікативних актів, утворюючи змістовий контекст міжособистісних взаємин, забез-

печуючи взаєморозуміння між людьми, сприяючи досягненню ними спільних цілей у різних видах спільної діяльності. 3. Складна багатоканальна система взаємодії людей, що базується на передачі та обміні інформацією. **ПОВТОР**

Комунікативна компетенція — сукупність вербальних, невербальних прагматичних знань і вмій.

Комунікативна особистість — особистість, яка вміє обирати умови передачі інформації в конкретній ситуації й адекватно сприймати інформацію.

Комунікативна роль — функція комуніканта відповідно до продукції або рецепції мовленнєвого продукту з урахуванням того, що комунікант у певний момент комунікативного процесу може або створювати й передавати повідомлення — мовець, або сприймати та інтерпретувати його — слухач.

Комунікативна свідомість — сукупність механізмів свідомості людини, які забезпечують її комунікативну діяльність.

Комунікативна ситуація [лат. *situs* — становище] — фрагмент об'єктивної реальності, сукупність специфічних умов і обставин здійснення певної комунікації.

Комунікативна стратегія — когнітивний процес у спілкуванні, за якого відбувається глобальний рівень усвідомлення ситуації, в якому мовець співвідносить свою комунікативну мету з конкретним мовним вираженням.

Комунікативна тактика — конкретні мовленнєві дії, що мають на меті досягнення впливу на певному етапі стратегічної взаємодії.

Комунікативна установка — обґрунтоване бачення намірів, стан схильності суб'єкта до здійснення спілкування з огляду на цілі комунікації.

Комунікативна харизма — здатність завойовувати симпатії у процесі спілкування або публічного виступу, надихати людей на досягнення певних цілей, на взаємодію.

Комунікативне перезавантаження — ситуація, за якої обсяг інформації, що надходить, перевищує можливості каналів комунікації, механізмів обробки інформації або ж комунікативні потреби сторін.

Комунікативний акт — концептуально та структурно організований обмін комунікативною діяльністю мовцями в межах вербального контакту, в якому предметно-знаковим носієм є дискурс, що спирається на певну ситуацію.

Комунікативний буфер — проміжний ланцюг, що пом'якшує складнощі передавання інформації від одного комуніканта до іншого.

Комунікативний гомеостаз — порушення умов культури толерантності у спілкуванні.

Комунікативний імідж — образ, що утворюється на підставі спілкування, застосування особистістю певних комунікативних технологій. Див.: *імідж*.

Комунікативний кодекс — певна система критеріїв (стандартів), за якими розробляють оцінки та принципи (правил), які регулюють поведінку учасників спілкування під час комунікативного акту.

Комунікативний конфлікт — протистояння, що є наслідком непорозуміння, помилок у спілкуванні.

Комунікативний простір — середовище, в межах якого відбувається процес комунікації.

Комунікативний процес — форма об'єктивації вербальної комунікації, за якої комуніканти вступають у контакт засобами мовного та позамовного кодів з приводу об'єкта, про який йдеться, продукуючи та інтерпретуючи повідомлення згідно з комунікативними намірами (інтенціями) та з урахуванням

контексту, використовуючи певні комунікативні ресурси (стратегії і тактики) для досягнення комунікативних цілей.

Комунікативний статус — обсяг повноважень, якими володіє комунікант щодо ініціації, регулювання і припинення вербального контакту; вибору та моніторингу тематики спілкування; вибору та реалізації мовленнєвих дій або мовленнєвого репертуару.

Комунікативний стиль — 1. Індивідуальна чи колективна стабільна форма комунікативної поведінки людини (лінгвокультурної спільноти), яка виявляється у процесі спілкування; визначається використанням характерних вербальних і невербальних засобів залежно від прагматичних настанов мовців та національної специфіки комунікативного дискурсу. 2. Спосіб комунікації, обумовлений індивідуальністю комунікатора, що виявляється у пріоритеті певних кодів, каналів і засобів комунікації, ступеню дотримання правил тієї чи іншої мови.

Комунікативний шлюз — поняття теорії інформації, що означає специфічну інформацію, яка відрізняється від повідомлення, мета якої — акцентувати увагу адресата.

Комунікативні бар'єри — перешкоди, які виникають у міжособистісному та міжкультурному спілкуванні, наслідком чого можуть бути непорозуміння та комунікативні конфлікти.

Комунікативні дії — символічні опосередковані дії, які регулюються соціальними нормами і спрямовані на досягнення цілей комунікації.

Комунікативні інтенції — суб'єктивні мотиви, які спонукають особистість вступати в процес комунікації, обумовлені інтересом до партнера по спілкуванню або до теми.

Комунікативні методи вироблення рішень — методи взаємодії ведучого (комунікатора) з групою (формальною, неформальною, штучно створеною, експертною та і.) для колективного вироблення рішень. Найбільш розповсюджені — мозковий штурм, групова динаміка, взаємна інтерпретація, групова саморефлексія, синектика, конференцій ідей, модація, фасилітація, робота зі змістом, ігрові методи, метод соціодрами.

Комунікативні наміри адресанта — осмислені чи інтуїтивні дії, які визначають внутрішню програму мовлення і спосіб її втілення.

Комунікативні ресурси — сукупність мовленнєвих та немовленнєвих дій комунікантів у межах вербального контакту, які спрямовані на досягнення комунікативної мети (стратегічного результату) певного комунікативного акту.

Комунікативні табу — традиції уникати певних мовних виразів або порушувати деякі теми спілкування в певних комунікативних ситуаціях.

Комунікатор — відправник інформації, активний учасник спілкування.

Комунікації інформаційної доби — основа сучасної політичної системи суспільства внаслідок домінування інформаційно-комунікаційних взаємин соціально-політичних компонентів; детермінуючий чинник у відносинах між суспільним інституціями як всередині держави, так і в міжнародних відносинах. Див.: *комунікація*.

Комунікаційна безпека — свідомий цілеспрямований вплив на загрози та небезпеки, за якого суб'єктами стратегічних комунікацій створюються сприятливі умови для заборони неуповноваженим особам на розголошення інформації, що має цінність, однак може бути неправомірно отримана внаслідок

док володіння та вивчення телекомунікацій; або увести в оману неуповноважених осіб в їхній інтерпретації результатів такого володіння або вивчення.

Комунікаційна детермінанта — причина, що визначає виникнення комунікації, реалізується, передусім, через механізми соціального конструювання: творення відповідних інститутів, неурядових організацій, громадських об'єднань і рухів, які спричинюють ліберально зорієнтовану еволюцію й якісну трансформацію громадянського суспільства.

Комунікаційний простір Інтернету — невід'ємна частина громадської сфери, відкрита для всіх членів суспільства як для публічних дебатів, так і для обміну думками між індивідуумами з активною громадянською позицією, групами й спільнотами.

Комунікація [лат. *communicatio* — зв'язок, повідомлення] — 1. Фундаментальна ознака людської культури, яка полягає в інтенсивному взаємному спілкуванні людей на основі обміну різного роду інформацією; феномен, що розкриває смисловий аспект соціальної взаємодії та спілкування, які орієнтовані на духовне приєднання

до інших, або приєднання їх до себе чи одне до одного. 2. Модус існування явищ мови (поряд із мовленням); спілкування за допомогою вербальних та невербальних засобів із метою передавання та одержання інформації. 3. Процес обміну інформацією. 4. Обмін інформацією між індивідами від джерела (адресанта) до одержувача (адресата) засобами спільної системи символів або коду. 5. Обмін інформацією, спілкування, між двома або більше особами, спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів із метою створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації. 6. Процес взаємодії людей і способи спілкування, які дозволяють створювати, передавати й приймати інформацію від джерела до отримувача за допомогою певного каналу; процес досягнення розуміння (А. Баркер).

Комунікація масова — 1. Засоби зв'язку будь-яких об'єктів; спілкування та обмін інформацією в суспільстві; власне інформація. 2. Сукупність відкритих упорядкованих процесів передачі соціально значущої інформації, які піддаються цілеспрямованому регулюванню і вико-

ристовуються для зміцнення певних духовних цінностей та ідеологічного, політичного, економічного й організаційного впливу на думки і поведінку людей. 3. Поширення інформації за допомогою технічних засобів (преса, радіо, телебачення та ін.) на численні розосереджені аудиторії. 4. Система взаємозв'язків, що надає можливість отримувати майже одночасний доступ до соціально значущих повідомлень великій аудиторії незалежно від місця розташування, соціального статусу (ЗМІ, Інтернет). 5. Одночасне перебування великої кількості людей в обмеженому просторі: мітинги, концерти, хода тощо. Див.: *комунікація*.

Комунікація міжкультурна — 1. Процес трансляції, отримання й трансформації інформації в умовах різних культур, в результаті чого формується міжкультурний простір. 2. Спілкування носіїв різних мов і культур. Див.: *комунікація*.

Комунікація міжособистісна — спілкування між двома індивідами, процес одночасної взаємодії співрозмовників (комунікантів) та їх впливу один на одного. Див.: *комунікація*.

Комунікація мовна — створення, обмін та інтерпретація повідо-

млень за допомогою мови як коду та позамовних кодів із метою досягнення змін у поведінці чи свідомості адресата, необхідних для спільної діяльності. Див.: *комунікація*.

Комунікація невербальна — засоби позамовного коду (жестура, міміка, поза, погляд, манера триматися, а також одяг, парфум тощо). Див.: *комунікація*.

Комунікація переконувальна — комунікація, спрямована на стимулювання будь-якої дії з боку адресата: поради, прохання. Див.: *комунікація*.

Комунікація перформансна — те саме, що PR-технологія перформансу. Див.: *комунікація*.

Комунікація подієва — створення PR-фахівцями спеціальних подій (акцій, заходів тощо) для привернення уваги громадськості; посідає чільне місце у системі PR-технологій іміджевої комунікації. Див.: *комунікація*.

Комунікація провокаційна — особливий тип спілкування, розрахований на отримання відповідної інформації, коли мовець говорить не для того, щоб передати інформацію, а щоб її отримати. Див.: *комунікація*.

Комунікація рекреативна — різні форми розважального спілкування, які дають змогу розсла-

битися та відпочити. Див.: *комунікація*.

Комунікація ритуальна — дотримання соціально прийнятих форм поведінки, системи правил гри. Див.: *комунікація*.

Комунікація у діяльнісно-інтеракційній парадигмі — спільна діяльність учасників комунікації, у процесі якої вони виробляють спільні (до певної межі) погляди на речі та дії з ними. Див.: *комунікація*.

Комунікація у механістичній парадигмі — односпрямований процес кодування й передавання інформації (повідомлення) від джерела (адресанта) та приймання і декодування її одержувачем (адресатом). Див.: *комунікація*.

Комуніограма — діаграма, що відображає систему зв'язків між учасниками комунікації, структурними елементами в організації або іншій соціальній системі та особливості ситуації спілкування, дозволяє скласти структурні мережі, простежити динаміку зв'язків між структурними компонентами в процесі обміну інформацією, виявити можливі зміни в системі комунікації.

Конвенція — правова угода з окремого питання права, економіки або адміністрування.

Конвергенція [лат. *convergere* — наближатися, сходитися] — 1. Збіг ознак, властивостей у явищах, між собою не пов'язаних, незалежних. 2. Процес поступової інтеграції засобів комунікації, які до певного етапу розвитку техніки і технологій існували відокремлено (наприклад, поява мультимедіа, що призвело до поєднання звуку, зображення з ефектом інтерактивності тощо).

Конгруентність [лат. *congruentia* — відповідність] — 1. Здатність викликати у співрозмовника ті самі емоції, що відчуває мовець. 2. Відповідність невербальних засобів вираження вербальним повідомленням.

Конкуренція [лат. *concurrentia*] — суперництво, змагання, боротьба.

Конкуренція інформаційна — зіткнення в інформаційному просторі інтересів протилежних сторін із застосуванням спеціально створених структур, сил та засобів ведення інформаційної боротьби, інформаційних технологій, прийомів та способів інформаційного впливу для формування масової свідомості.

Контагіозність — здатність до «зараження».

Контакт — узгодженість, тісні стосунки, зв'язок, взаєморозуміння.

Контакт вербальний — фрагмент комунікативного процесу, обмежений початком та кінцем вербальної взаємодії двох або більше комунікантів у певний час і певному місці, у процесі якого вони організують обмін комунікативними діями, спрямований на досягнення комунікативної мети, який зазвичай відбувається згідно з принципами та правилами комунікативного кодексу певної лінгвокультури.

Контактна аудиторія — будь-яка група, яка виявляє реальний або потенційний інтерес до організації або здійснює вплив на її здатність досягати поставлених цілей.

Контактність — прагнення спілкування, активність у спілкуванні, здатність і бажання спілкуватися з незнайомими людьми.

Контекст [лат. *contextus* — зв'язок] — більш-менш закінчений уривок письмового або усного тексту, зміст якого надає можливість точно визначити значення його окремих слів і словосполучень.

Контекст комунікації — система цілей і результатів, кодування й розкодування, мотивів і засобів отримання й перероблення інформації.

Контекст ситуаційний — сукупність умов, у яких відбувається

обмін повідомленнями: тип діяльності, предмет спілкування, статусно-рольові.

Контекстна реклама — реклама в Інтернеті, зміст якої залежить від запиту користувача до пошукової системи. Оскільки подібна реклама демонструється лише тим, хто цілеспрямовано шукає інформацію за темою запиту, її ефективність вища за звичайну.

Контекстна суперечність — становище, за якого відбувається наперед завдане закладення в оприлюднювану інформацію певної невідповідності, несумісності, заперечення одного контексту іншим або моделювання частоти вживання антагоністичних контекстів.

Контент [англ. *content* — зміст, сутність, наповнення] — інформація, зміст файла або інтернетівського сайту.

Контент-аналіз — аналіз тексту з метою змістової інтерпретації виявлених закономірностей. В основі контент-аналізу — підрахунок деяких компонентів, що використовуються в аналізованому інформаційному масиві, доповнення виявлених статистичних взаємних зв'язків і аналіз структурних зв'язків між ними.

Контент-аналіз — стандартна методика дослідження текстових

масивів і продуктів кореспонденції. Виокремлюють два види контент-аналізу: кількісний та якісний. *Кількісний* — полягає в отриманні кількісних характеристик змісту з метою інтерпретації виявлених числових закономірностей. *Якісний* — використання нечастотної моделі змісту тексту, що надає можливість виявити типи його якісних характеристик незалежно від частотності кожного з цих типів.

Контент-генератор — програма, призначена для генерації контенту (статей, текстів).

Контент-менеджер — фахівець, який відповідає за наповнення сайту, журналу, газети цікавими й актуальними матеріалами — новинами, статтями, інтерв'ю.

Контроль автоматичний — вид контролю, що виконується без участі персоналу інформаційних та керуючих систем і передбачає оцінку технічного стану та/або характеристик конструкцій, систем, елементів, виявлення відхилень параметрів процесу від заданих або допустимих значень та/або ідентифікацію небезпечних подій.

Контроль доступу — попередження несанкціонованого доступу до фізичних чи інформаційних об'єктів.

Контроль за забезпеченням доступу до публічної інформації — контроль за дотриманням права людини на доступ до інформації відповідно до закону. Здійснюється Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, тимчасовими слідчими комісіями Верховної Ради України, народними депутатами України. Громадський контроль за забезпеченням розпорядниками інформації доступу до публічної інформації здійснюється депутатами місцевих рад, громадськими організаціями, громадськими радами, громадянами особисто шляхом проведення відповідних громадських слухань, громадської експертизи тощо. Державний контроль за забезпеченням розпорядниками інформації доступу до інформації здійснюється відповідно до закону.

Контроль комунікаційний — систематична перевірка й управління процесом комунікації між індивідами, соціальними групами, системами як всередині (наприклад, самоцензура), так і спеціальними інститутами.

Контророзвідувальна діяльність — спеціальний вид діяльності у сфері забезпечення державної безпеки, яка здійснюється з використанням системи контр-

розвідувальних, пошукових, режимних, адміністративно-правових заходів, спрямованих на попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеці України, розвідувальним, терористичним та іншим протиправним посяганням спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на користь України.

Конфіденційність адміністративна — послуга, що забезпечує конфіденційність інформації відповідно до принципів адміністративного керування доступом.

Конфіденційність довірча — послуга, що забезпечує конфіденційність інформації відповідно до принципів довірчого керування доступом.

Конфіденційність інформації — властивість інформації, яка полягає в тому, що інформація не може бути отримана неавторизованим користувачем та/або процесом.

Конфлікт — 1. Зіткнення позицій, думок, інтересів окремих осіб, груп, колективів чи організацій (суб'єктів підприємницької діяльності) в процесі оцінки шляхів вирішення певних ситуацій, а також розбіжність поглядів стосовно прийняття рі-

шень і виконання дій. 2. Суттєве загострення протиріч між суб'єктами, що характеризується особистою значущістю для них та емоційною формою переживання.

Конфлікт вибору — ускладнення вибору однієї з двох рівних цілей.

Конфлікт відкритий — відкрита конфронтація, боротьба; протиборство з метою нанесення шкоди суперникові.

Конфлікт внутрішній — конфронтація мотивів, намірів і цілей суб'єкта.

Конфлікт зовнішній — конфронтація між суб'єктами.

Конфлікт інформаційний — Див.: *інформаційний конфлікт*

Конфлікт мотиваційний — конфлікт потреб і намірів.

Конфлікт потреб — різновид мотиваційного конфлікту, пов'язаного з намаганням досягти суперечливих цілей.

Конфлікт потреб і соціальної норми — конфлікт, обумовлений зіткненням спонукальних особистих мотивів із заборонними загальними імперативами.

Конфлікт прихований — неявне протистояння, конфлікт намірів, який ще не переріс у дії і слова; напружені взаємовідносини.

Конфлікт статусний — конфронтація, зумовлена положенням, статусом її учасників.

Конфлікт у міжкультурній комунікації — різке зіткнення комунікативних стратегій учасників спілкування, зумовлене несприйняттям культурних стереотипів і упереджень, іншими причинами культурно-мовного характеру.

Конфлікт у переговорах — зіткнення протилежних поглядів, позицій, думок, цілей, інтересів, що висловлюються переважно вербальними засобами в процесі переговорної комунікації.

Конфлікт цільовий — конфронтація з приводу досягнення певної мети.

Концепт [лат. *conceptus* — думка, поняття] — 1. Змістовне значення імені (знака), тобто зміст поняття (наприклад: Місяць — супутник Землі). 2. Система доказів певного положення, система поглядів на те чи інше явище. У когнітивній лінгвістиці та психології — одиниця ментальності, свідомості, пам'яті, якою оперує людина в процесах мислення і за допомогою якої здійснюється, зберігається зміст досвіду і знань. 3. У лінгвокультурології — одиниця, яка виражає етнонаціональну специфіку і вербалізується в словах, фразеологізмах тощо. 4. Ментальний факт змісту свідомості люди-

ни, що є найзагальнішою, максимально абстрагованою ідеєю предмета, когнітивно опрацьованою і представленою у свідомості в сукупності всіх своїх зв'язків. 4. Основна одиниця культурної і міжкультурної комунікації, що має вербальну та невербальну форми і розкривається лише в комунікативній ситуації. У вербально висловленій формі концепти виступають у вигляді ключових слів, метафор, образів даної мови і даної культури. У невербальній формі — являють собою ряд значущих (ритуальних, обрядових) дій, жестів. Невербальні концепти формують основи стереотипів поведінки людей, що дозволяють відрізнити членів «свого» етносу від «чужих».

Концептосфера — сукупність специфічних для певної національної лінгвокультурної спільноти концептів культури, які найповніше виражають її особливості.

Концептуальна картина світу — 1. Система концептів як значущих психоментальних координат, за якими визначають межі колективної національної свідомості, концептосфери нації. 2. Відображення реального світу у свідомості людини.

Концептуальний контент-аналіз — аналіз текстів з викорис-

танням наборів слів, об'єднаних за певними підставами (категоріями) з метою реконструкції намірів автора і встановлення засобів впливу на комунікантів.

Концепція [лат. *conception* — розуміння, система] — певний спосіб розуміння трактування явищ і керівна ідея їх висвітлення; провідний намір, система доказів певного положення, система поглядів на певне явище.

Концепція 5 W's and H — Who, what, when, where, why, how — хто, що, коли, де, чому і як.

Концепція безпеки — 1. Комплекс основних теоретичних положень, спрямованих на розкриття сутності безпеки в конкретних історичних умовах через наукове обґрунтування її цілей, завдань, принципів, форм, структури і забезпечуючих елементів. 2. Офіційна система поглядів на забезпечення усталеності розвитку особистості, суспільства і держави; на зміст національних інтересів, принципи, засоби і способи їх реалізації і захисту від зовнішніх і внутрішніх загроз національній безпеці політичного, економічного, військового, техногенного, екологічного, інформаційного та іншого характеру з урахуванням матеріальних і духовних можливостей держави.

Концепція забезпечення інформаційної безпеки — сукупність науково обґрунтованих офіційних теоретичних положень та поглядів, спрямованих на забезпечення інформаційної безпеки, захист життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави в інформаційній сфері.

Концепція м'якої сили («Soft Power») — поняття, яке ввів у теорію міжнародних відносин американський політолог Дж. Най, згідно з яким під «м'якою силою» розуміють можливість отримати бажане за рахунок привабливості, а не з примусу чи купівлі. У такий спосіб об'єкт добровільно реалізує заплановані суб'єктом цілі.

Концепція національної безпеки — 1. Системоутворювальний елемент ієрархічної системи нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері національної безпеки, сукупність ідей і уявлень про феномен національної безпеки та шляхи її забезпечення. 2. Комплекс основних теоретичних положень, спрямованих на розкриття сутності національної безпеки в конкретних історичних умовах через науково обґрунтоване визначення її цілей, завдань, принципів, методів, форм, структури і елементів.

тів, що її забезпечують. 3. Система поглядів на розв'язання проблем у сфері національної безпеки, сукупність понять і зв'язків між ними, яка визначає основні напрями розвитку і характеристики будь-якого явища в даній сфері. 4. Політичний документ, який відображає сукупність офіційних поглядів на цілі та державну стратегію в області забезпечення безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх та внутрішніх загроз політичного, економічного, соціального, воєнного, техногенного, екологічного, інформаційного та іншого характеру з урахуванням наявних ресурсів та можливостей. 5. Система поглядів на забезпечення особи, суспільства і держави від зовнішніх та внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності.

Копі кет-ефект [англ. *copycat effect* від *copycat* — імітуючий + *effect* — ефект] — ефект, який полягає в тому, що висвітлення будь-якої події провокує інших на подібні дії.

Копірайтинг [англ. *copywriting*] — 1. Написання текстів рекламного або презентаційного характеру, що забезпечують інтерес цільової аудиторії до ідеї, товару чи людини. 2. Написання статей, створення контенту.

Користувач інформації (споживач) — особа або організація, яка отримує інформацію, котру надає бібліотека, інформаційний орган, інформаційний центр, будь-яка інформаційна система.

Користувач інформації в системі — фізична або юридична особа, яка в установленому законодавством порядку отримала право доступу до інформації в системі.

Користувач радіочастотного ресурсу — юридична або фізична особа, діяльність якої безпосередньо пов'язана з користуванням радіочастотним ресурсом відповідно до законодавства.

Корпоративна культура — 1. Система формальних і неформальних правил і норм діяльності, звичаїв і традицій, індивідуальних і групових інтересів, особливостей поведінки членів корпорації, які вирізняються стилем поведінки, ставленням до роботи, рівнем взаємного співробітництва, ступенем ідентифікації корпоративних членів з метою корпорації. 2. Система матеріальних і духовних цінностей, проявів, що взаємодіють між собою, притаманних даній корпорації, відображають її неповторність і сприйняття себе та інших у соціальному і

речовому середовищі, проявляється в поведінці, взаємодії, комунікації.

Корпоративний брендинг — послідовні й адекватні певній конкретній корпоративній культурі стратегії і заходи, що формують уявлення про організацію (підрозділ або міністерство в цілому), вирізняючи її з-поміж інших; створюють засади для просування позитивного іміджу. Див.: *брендинг*.

Корпоративний імідж — груповий образ організації, установи, закладу, системи, що ґрунтується на проголошених цінностях, корпоративній культурі, вимогах з підбору персоналу і є невід'ємною частиною PR-діяльності зі створення бренда чи підтримання ділової репутації. Див.: *імідж*.

Краудсорсинг [англ. *crowdsourcing* від *crowd* — натовп + *sourcing* — використання ресурсів] — 1. Передача певних функцій невизначеному колу осіб без підписання з ними трудового договору; виконання роботи неоплачуваними аматорами. 2. Залучення через Інтернет широких кіл громадськості до дослідження й розв'язання суспільних проблем.

Краудфандинг [англ. *crowd* — натовп + *funding* — фінансуван-

ня] — колективне співробітництво людей, які добровільно об'єднують свої кошти або інші ресурси, як правило, через Інтернет, щоб підтримати зусилля інших людей чи організацій у важливій справі.

Креативний менеджмент безпеки — організація й керування системою безпеки суб'єктів на основі активного застосування принципово нових технологій протидії загрозам і ризикам, ефективного використання творчого потенціалу фахівців у галузі безпеки, їхньої здатності розробляти й реалізовувати нові незвичайні, нестандартні ідеї й проекти у сфері безпеки.

Крекер — різновид хакерів, які займаються крадіжками інформації.

Криза — гостра форма конфлікту, що характеризується протиріччям цілі і засобів, тактики і стратегії, переоцінки цінностей.

Кризова комунікація — взаємодія суб'єктів в умовах різкої зміни ходу комунікативного процесу, що викликало ускладнення у звичайному обміні повідомленнями. Див.: *комунікація*.

Криптографічна система (криптосистема) — сукупність засобів криптографічного захисту інформації, необхідної ключової, нормативної, експлуатацій-

ної, а також іншої документації (у тому числі такої, що визначає заходи безпеки). Використання забезпечує належний рівень захищеності інформації, що обробляється, зберігається та/або передається.

Криптографічний захист інформації — вид захисту інформації, що реалізується шляхом перетворення інформації з використанням спеціальних (ключових) даних для приховування або відновлення змісту інформації, підтвердження її справжності, цілісності, авторства тощо.

Критерії безпеки — ознаки, на підставі яких оцінюються, визначаються або класифікуються які-небудь процеси, явища в сфері безпеки (загрози, ризики й заходи щодо протидії їм). Критерієм забезпечення безпеки можна вважати визначення меж, масштабів політичних, економічних, техногенних, природних явищ, перевищення яких може нанести складновідновлювальний збиток країні в сьогоденні й майбутньому.

Критерії вступу (Копенгагенські критерії) — у червні 1993 р. Європейська Рада на своєму засіданні в Копенгагені визнала право країн Центральної та Східної Європи вступати до Єв-

ропейського Союзу після виконання ними вимог за трьома критеріями: 1) політичного: стабільність установ, які гарантують демократію, верховенство закону, дотримання прав людини та захист прав меншин; 2) економічного: діюча ринкова економіка; 3) “членського”: зобов’язання, що випливають з факту вступу до ЄС, зокрема, визнання принципів політичного, економічного та монетарного об’єднання.

Критерії ефективної пропаганди: 1) наявність центральної тези; 2) легкість для розуміння цільовою аудиторією; 3) складність для критики (несуперечливість, обґрунтованість тез тощо).

Критерії класифікації видів переговорів — об’єктна сторона, суб’єктна сторона, характер комунікації, територіальний статус, принцип ухвалення рішень, умови взаємодії, результат переговорів, тип спільних рішень тощо.

Критерії конвергенції — умови, виконання яких дає країнам-членам право на вступ до економічного та монетарного союзу, і які стосуються цінової стабільності, дефіциту бюджету, державного боргу, стабільності національної валюти та від-

соткових ставок. Угода визнає п'ять критеріїв конвергенції, яким має відповідати кожна з країн-членів: 1) відношення державного дефіциту до валового внутрішнього продукту не повинно перевищувати 3%; відношення державного боргу до валового внутрішнього продукту не повинно перевищувати 60%; 2) достатній рівень стабільності цін та сталість середніх темпів інфляції протягом одного року до проведення такого дослідження; причому цей рівень не повинен перевищувати більш ніж на півтора відсоткових пункти три кращих показники рівня стабільності цін країн-членів; 3) довгострокова номінальна відсоткова ставка не повинна перевищувати більш ніж на два відсоткових пункти три кращих показники стабільності цін країн-членів; 4) протягом щонайменше двох років і без значного напруження з боку відповідної країни нормальне відхилення величини обмінного курсу не повинно виходити за граничні значення, передбачені механізмом обмінного курсу країн-членів. Крім того, передбачається, що критерії конвергенції повинні забезпечити збалансованість економічного розвитку в економіч-

ному та монетарному союзі і не допускати виникнення анінайменшого напруження між країнами-членами.

Критерій — підстава для оцінки, визначення чи класифікації чогось; мірило.

Критична автономія — сформована на базі критичного мислення незалежність суджень і аналізу медіатекстів.

Критична інформаційна інфраструктура — частина інформаційної інфраструктури, сукупність інформаційно-телекомунікаційних систем державного та приватного сектора, що забезпечують функціонування та безпеку стратегічно важливих об'єктів (інститутів, систем) держави і безпеку громадян, виведення з ладу, руйнація або несанкціоноване втручання в роботу яких, може завдати шкоди національній безпеці держави.

Критична кіберінфраструктура — кіберінфраструктура, порушення функціонування якої може призвести до завдання істотної шкоди національній безпеці у будь-якій її сфері.

Критичне мислення — складний рефлексивний процес мислення, який включає асоціативне сприйняття, синтез, аналіз і оцінку механізмів функціону-

вання медіа в соціумі і медіатекстів (інформації, повідомлень) у поєднанні з аудіовізуальним зображенням, віртуальним експериментуванням, логічним та інтуїтивним прогнозуванням в медійній сфері.

Критично важлива система інформаційної інфраструктури — інформаційно-управлінська або інформаційно-телекомунікаційна система, яка здійснює управління або інформаційне забезпечення критичним об'єктом чи процесом, або використовується для офіційного інформування суспільства і громадян, порушення чи переривання функціонування якої (внаслідок деструктивного інформаційного впливу, а також збоїв чи відмов) може призвести до надзвичайного стану зі значними негативними наслідками.

Кросмедіа [англ. *crossmedia* від *cross* — перехресний + *media* — ЗМІ] — мультимедійні проекти, які роблять відеопродукт доступнішим у всіх можливих форматах: телебачення, радіо, кінотеатри, ігри, мобільні телефони, інтерактивні сайти, реальність.

Кроспостинг [англ. *crossposting*] — навмисне розміщення однієї тієї ж теми або дуже схожих,

що висвітлюють одну й ту саму проблему у кількох різних розділах форуму чи блогу.

Ксенофобія — [гр. *xenos* — чужий і *phobos* — страх] — різке несприйняття особистістю чи національною спільнотою чужої культури, мови, поведінки, манери спілкуватися тощо, яке на рівні державної політики може виявлятися у формі дискримінації за національно-культурними ознаками, а на рівні соціальних — спільно набувати різноманітних форм екстремізму.

Кукіз [англ. *cookies* — пиріжок] — 1. Невеликий фрагмент службової інформації, рядок даних про історію звернень користувача до конкретного веб-серверу, що автоматично створюється сервером і розміщується на комп'ютері користувача. Застосовується для збереження даних, специфічних для даного користувача, й таких, що використовуються веб-сервером для різних цілей. 2. У системах з віддаленим доступом — пароль, що створюється сервером при першому підключенні й відсилається користувачеві.

Культываційний аналіз медіа і медіатексту — аналіз змісту медіа і медіатекстів з опорою на дослідження соціокультурного контексту й дослідження мас-медіа.

Згідно з культивацийною теорією медіа аудиторія обирає медіатексти з точки зору своїх поглядів і уподобань. Виходячи з цього, культивацийний аналіз можна представити як а) технологію прийомів створення умов для того, щоб аудиторії було легше визначити (свідомо чи несвідомо) свої думки, очікування і цінності; б) дослідження «глибинних інтерв'ю» про демографічні і психологічні мотиви вибору конкретного респондента; в) дослідження періодичних опитувань медійної аудиторії.

Культура [лат. *culture* — догляд, освіта] — 1. Сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людською спільнотою, що характеризує певний рівень розвитку суспільства. 2. Інтерпретаційна модель світу людини, соціалізованої в певних умовах. 3. Ціннісний історичний феномен, локальна цивілізація, яка виникла на ґрунті територіальної, етнічної, мовної, політичної, економічної та психологічної спільності.

Культурний контекст — суспільно-історичне середовище, в

якому реалізується, сприймається і функціонує система прийнятих у соціумі культурних фактів і цінностей. Див.: *контекст комунікації*.

Культурний шок — [фр. *choc* — удар, поштовх] — психофізична реакція на неочікувану подію; психологічно негативний стан, який виявляється у відчутті неочікуваного подиву, безсилля та роздратування учасника (учасників) комунікації внаслідок незрозуміння або несприйняття іншої культури (частково або повністю).

Культурні цінності — 1. Об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню, охороні, перелік яких визначено Законом України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей». 2. Основа культурних установок; аксіологічні координати, крізь які представники різних етносів, національні спільноти сприймають і оцінюють явища об'єктивної реальності.

Л

Лайф [англ. *life* — життя] — вид сюжету, у якому показано подію без коментарів журналіста.

Лайфлог [англ. *lifelog* від *life* — життя + *log* — журнал, обліковий запис] — термін, уведений до обігу Гордоном Беллом на позначення власного блогу в Інтернеті, де розміщуються дані про повсякденне життя користувача, зняте на портативні цифрові пристрої.

Лайф-ту-тейп — особливий вид зйомки сюжету, коли журналіст постійно перебуває у кадрі та бере участь у подіях.

Лайфхак [англ. *life hack*] — корисна порада, невеличка хитрість, що дозволяє вирішувати певні побутові чи професійні проблеми з економією часу та коштів.

Ланцюг — суцільний ряд, сукупність кого-, чого-небудь, розташованого якнайчастіше.

Ланцюг комунікативний — 1. Сукупність ланцюгів комунікативного процесу, по яких передається інформація. 2. У теорії інформації — множина учасників процесу комунікації як єдиної функціональної системи. Графічна структура системи, що

зображується у вигляді блок-схеми, де кожний ланцюг представлений одним блоком.

Ланцюжок перформансів — планування та створення не однієї, а низки подій, які заздалегідь узгоджуються, класифікуються, систематизуються та становлять основу складеного за єдиним задумом сценарію, котра має композицію та драматургію.

Легальні джерела інформації — не заборонені законом інформаційні ресурси, зокрема газети, журнали, книги, наукові публікації, архівні документи тощо.

Легенда — що-небудь вигадане, неправдиве. В інформаційному просторі поняття легенда замінено терміном *фейк*.

Легендування — 1. Один із способів дезінформації. Ґрунтується на навмисному розповсюдженні викривленої інформації про призначення об'єкта та характер виконуваних на ньому робіт. 2. Спеціально підібрані з врахуванням призначення і умов використання факти і вигадані відомості, посилаю-

чись на які певний суб'єкт (особа) приховує реальну мету своєї діяльності.

Лексикографічна база даних — словник, енциклопедія.

Лібел — письмовий наклеп, дискредитація, дифамація. Див.: *дифамація*.

Лідер — той, хто посідає провідне місце серед інших подібних. Втягнення лідерів є одним з ключових компонентів стратегічних комунікацій.

Лідери думок — люди, здатні здійснювати сильний вплив на установки або поведінку інших індивідів у потрібному напрямку, мають доступ до зовнішніх джерел інформації, можуть забезпечити контакти між групами людей і лідерами, достатньо доступні для послідовників, самі є носіями норм, що існують в очолюваних ними групах або спільнотах.

Лінгвістична ідеологія — переконання людей щодо певної лінгвістичної практики, які впливають на позитивну чи негативну оцінку окремих дій учасників комунікації. Нерідко слугує цілям різних інститутів і соціальних груп, представляючи реальні події у певному світлі, ранжируючи й оцінюючи людей або вирішуючи, хто має право говорити й бути почутим.

Лінк [англ. *to link* — пов'язувати] — гіпертекстове посилання на сторінку в Інтернеті.

Літота — Див.: *трон*.

Ліцензія — документ, що засвідчує право суб'єкта господарювання на здійснення зазначеного в ньому виду діяльності у сфері телекомунікацій протягом визначеного терміну на конкретних територіях з обов'язковим визначенням виконанням умов

Ліцензія на мовлення — документ державного зразка, що видається Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення та засвідчує право ліцензіата відповідно до умов ліцензії здійснювати мовлення, використовувати канали мовлення, мережі мовлення, канали багатоканальних телемереж.

Ліцензія провайдера програмної послуги — документ державного зразка, який видається Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення засвідчує право ліцензіата надавати програмні послуги з використанням ресурсу багатоканальних телемереж.

Ліцензування — видача, переформування, продовження терміну дії; визнання недійсними, анулювання ліцензій; видача копій та дублікатів ліцензій; ведення ліцензійних справ та

ліцензійних реєстрів; контроль за дотриманням ліцензійних умов; видача розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов.

Лобіювання — діяльність, що має на меті вплив на результати законотворчості й рішень в органах влади.

Логічна бомба — спеціальна програма для ЕОМ, яка таємно вводиться до програмно-математичного забезпечення й запускається за певних часових або інформаційних умов для здійснення несанкціонованого доступу до інформації, або її руйнації.

Логограма [англ. *logogram*] — будь-який знак, символ, який використовують замість написання слів (наприклад & замість «і», або # замість «номер»).

Логос [гр. *logos* — слово] — словесні засоби, які вживає мовець для досягнення комунікативної мети, переконання слухача.

Логотип [гр. *logos* — слово + *typos* — відбиток, фірмовий, торговий знак] — комбінація позначень (слова, літери, цифри), найчастіше у вигляді вензеля, які являють собою скорочену назву організації. Використовується також у мас-медіа (зображувальні елементи, ком-

бінації кольорів), придатні для вирізнення ефірного часу однієї телерадіоорганізації від іншої.

Локальна війна — війна між двома чи більше державами, у якій воєнні дії обмежені територіями воюючих держав та переслідують воєнно-політичні цілі, що зачіпають переважно інтереси лише цих держав (територіальні, політичні, економічні тощо).

Луна-фраза — вислів наприкінці текстового звернення, що повторює (дослівно або за змістом) заголовок чи основний мотив звернення. Основна функція — закріпити у свідомості яскравий образ інформації. Особливо ефективна у текстах великого обсягу.

Люк — залишені розробником незадокументовані функції, використання яких дозволяє оминати механізми захисту.

Люксембурзький компроміс — спосіб розв'язання кризи «порожнього крісла», що виникла в липні 1965 р. внаслідок демонстративної відмови Франції від свого місця в Раді. Люксембурзький компроміс, завдяки якому країни-члени отримали право накладати вето на пропозиції, які зачіпають головні національні інтереси, досягнуто в січні 1966 року.

М

Максими спілкування [лат. *maxima* — основне правило, принцип] — складові принципів спілкування; імпліцитні правила ведення кооперативного спілкування, які виокремлюють у межах принципів спілкування (М. ввічливості, великодушності, згоди, релевантності, симпатії, скромності, співробітництва, схвалення, тактовності, якості та ін.).

Маніпулювання — 1. Спосіб психологічного впливу, націлений на зміну напряму активності інших людей, здійснений таким чином, що залишається непоміченим ними. 2. Приховане управління поведінкою соціальних груп та індивідів проти їх волі з метою отримання маніпулятором односторонніх переваг. 3. Система прийомів і способів впливу на свідомість з метою нав'язування якихось ідей або введення в оману.

Маніпуляція — вид психологічного впливу, який використовується для прихованого впровадження в психіку жертви цілей, бажань, намірів, відносин або установок маніпулятора,

які не збігаються з актуальними потребами жертви. виконувана руками складна дія, що зазвичай вимагає вправності, вміння.

Маніпуляція свідомістю — своєрідне панування над духовним станом людей, керування ними шляхом нав'язування ідей, настанов, мотивів, стереотипів поведінки, бажаних для суб'єкта впливу.

Маркетинг — система управління, що передбачає комплексне урахування положення на ринку збуту для ухвалення рішень.

Маршрутизація [англ. *routing*] — процес визначення маршруту слідування інформації у мережах зв'язку. Маршрути можуть задаватися адміністративно (статичні маршрути) або вираховуватися за допомогою алгоритмів маршрутизації, базуючись на інформації щодо топології й стану мережі, отриманої за допомогою протоколів маршрутизації (динамічні маршрути).

Масив інформаційний (інформаційно-пошуковий) — упорядкована сукупність документів, фактів або відомостей про них,

призначена для інформаційно-го пошуку.

Маскування — комплекс заходів щодо приховування наявності, розташування, бойової готовності та дій військ (сил), а також стану військових об'єктів.

Масова аудиторія — споживачі інформації, що розповсюджується по каналах ЗМІ.

Масова комунікація — 1. Система взаємних зв'язків, що дозволяє отримати майже одночасний доступ до соціально значущих повідомлень великої аудиторії незалежно від місця розташування, стану, соціального статусу (ЗМІ, Інтернет); 2. Одночасне перебування великої аудиторії в обмеженому просторі, що дозволяє здійснювати взаємодію (комунікацію) з лідерами думок (мітинги, хода, концерти). Ознаками масової комунікації є: а) масовість аудиторії; б) однорідність аудиторії; в) одночасність споживання інформації; г) швидке розповсюдження інформації; г) відносна невелика споживча вартість інформації; д) зворотний зв'язок у процесі взаємодії.

Масштабність інформаційної зброї — ознака параметрів застосування інформаційної зброї з урахуванням можливості нанесення значної шкоди військово-

вому потенціалу держави, впливу на психологічні стани й емоції людей, систему їх переконань і вірувань.

Матриця доступу — n-мірна таблиця, вздовж кожного виміру якої відкладені ідентифікатори об'єктів комп'ютерної системи одного типу (об'єктів — користувачів, об'єктів — процесів чи пасивних об'єктів); містить елементи права доступу за кожним із типів доступу.

Медіа — засоби масової комунікації — технічні засоби створення, запису, копіювання, тиражування, зберігання, розповсюдження, сприйняття інформації та обміну її між суб'єктом (автором медіатекста) і об'єктом (масовою аудиторією).

Медіа- та інформаційна грамотність (МІГ) — компетентність, необхідна для виживання та успішного розв'язання життєвих завдань індивідом, спільнотою, суспільством і людством у цілому в інформаційну епоху.

Медіабриф [англ. *media brief* від *media* — ЗМІ + *brief* — резюме] — документ, де міститься інформація для ухвалення при медіаплануванні та формуванні креативної стратегії.

Медіавиміри — процес отримання даних щодо численності, структури медійної аудиторії. На-

приклад, вимірювання телеаудиторії базується на отриманні інформації щодо перегляду телепередач за допомогою спеціальних приладів, які приєднані до телеприймачів і автоматично фіксують номер каналу і тривалість його перегляду.

Медіавірус [англ. *media virus*] — інформація (тексти, посилання), які добровільно передаються користувачами один одному.

Медіаволл [англ. *media wall* від *media* — ЗМІ + *wall* — стіна] — рекламно-презентаційна конструкція, стенд для великих приміщень, що використовується в якості фонового стенду для фотографування, як задник на сцені при проведенні заходів; стіна для брендинга. Синоніми: бренд-волл, дисплей-волл, прес-волл.

Медіавплив — вплив медіатекстів на аудиторію з метою розвитку свідомості, формування поведінки, поглядів, реакцій, відгуків, розповсюдження інформації.

Медіагрупа [англ. *media group*]

1. Компанія, холдинг, пов'язана із засобами масової інформації.
2. Офіційні представники флешмоб-ресурсів, які займаються зйомкою флешмоб-акцій.

Медіадипломатія — ведення зовнішньої політики держави

шляхом активного використання засобів масової інформації для впливу і керованого формування відповідної національним інтересам зарубіжної громадської думки.

Медіадослідження — дослідження, спрямоване на вивчення певного інформаційного простору, його аудиторії, розміру і соціально-демографічних характеристик.

Медіаекологія — розділ духовної екології, в якому розглядаються основні принципи медійного репертуару, культури медіасприйняття; створення своєрідного імунітету проти низькоякісних медіатекстів, залучення до медіакультури, оволодіння духовно-моральними та естетичними критеріями оцінки медійних образів.

Медіаекономіка [англ. *media economics*] — дисципліна, що вивчає засоби масової інформації як окремої галузі ринкового господарства, а також умови та елементи медіавиробництва.

Медіаклуб — заклад із комплексом виставкових і медіазалів, студій, медіатеки тощо, де відбуваються колективні обговорення медіатекстів (нерідко за участю авторів).

Медіакомпетентність особистості — сукупність мотивів, знань,

умінь, здібностей (показники: мотиваційний, контактний, інформаційний, перцептивний, інтерпретаційний, оцінний, практико-операційний, діяльнісний, креативний), які сприяють вибору, використанню, критичному аналізу, оцінці, створенню й передаванню медіатекстів у різних видах, формах і жанрах, аналізу складних процесів функціонування медіа в соціумі.

Медіакомунікація — тип соціальної взаємодії людей за допомогою медіа (будь-який інформаційний носій, який фіксує соціальні смисли, об'єднуючи людей в просторі та часі), що утворює медіавідносини.

Медіакратія — феномен, пов'язаний із монополізацією сталих політичних комунікацій між державою та громадянським суспільством, який загрожує тоталітаризмом нового типу та авторитарним правлінням власників світових та національних медіаконгломератів.

Медіакритика — галузь журналістики, творчо — пізнавальна діяльність, в ході якої здійснюється критичне пізнання й оцінка соціально значущих, актуальних, творчих, професійно-етичних аспектів інформаційного виробництва в засобах ма-

сової інформації з акцентом на творчу сторону медійного спілкування; спілкування з аудиторією, в процесі якого на основі аналізу, інтерпретації та оцінки медіатекстів, жанрово-стильових форм їх втілення здійснюється вплив на сприйняття медійного змісту, на уявлення про матеріальний і духовний світ, що формується у свідомості аудиторії.

Медіакультура — сукупність матеріальних та інтелектуальних цінностей в галузі медіа, а також історично визначена система їх відтворення і функціонування в соціумі; щодо аудиторії медійна культура може виступати системою рівнів розвитку особистості людини, здатної сприймати, аналізувати, оцінювати медіатекст, займатися медіатворчістю, засвоювати нові знання в галузі медіа.

Медіалогія — наука, що вивчає гуманітарні аспекти розвитку медіа, характер, форми, результати їх впливу на соціум.

Медіаосвіта — напрям в педагогіці, що виступає за вивчення закономірностей масової комунікації (преси, телебачення, радіо, кіно, відео тощо). Основними завданнями медіаосвіти є підготовка нового покоління до життя в сучасних інформа-

ційних умовах, до сприйняття інформації, вміння розуміти її, усвідомлювати наслідки її впливу на психіку, оволодівати засобами спілкування на основі невербальних форм комунікації за допомогою технічних засобів.

Медіапраймінг [англ. *mediapriming* від *media* — ЗМІ + *priming* — передування, передпускова підготовка] — соціологічна концепція, згідно з якою активація у свідомості індивіда однієї думки може викликати активацію думок, семантично близьких їй. За теорією медіапраймінгу образи, які використовуються ЗМІ, можуть застосовуватися для маніпуляції громадською свідомістю шляхом стимулювання в аудиторії думок, так чи інакше пов'язаних з ініціальними (тими, що посилаються).

Медіапсихологія — спеціальна галузь психології, яка досліджує психологічні закономірності процесів функціонування медіа в соціумі, психологічні аспекти змісту медіатекстів різних видів і жанрів.

Медіарилейшнз [англ. *media relations* від *media* — ЗМІ + *relations* — зв'язки] — напрям PR, форма відносин державних і комерційних структур зі ЗМІ з метою підтримання іміджу і ре-

путації юридичної чи фізичної (посадової, першої) особи. Організаційними формами відносин зі ЗМІ є прес-служби, прес-центри, прес-секретарі, прес-бюро.

Медіатворчість — процес творчої діяльності в медійній сфері та його предметні результати; взаємопов'язані процеси проєктивної діяльності й створення медіатекстів.

Медіатека — заклад або структурний підрозділ закладу, який містить сукупність фонду медіатекстів на будь-яких носіях і різноманітних інформаційних, технічних засобів, мультимедіа; має комплекс засобів для зберігання й сприйняття медіатекстів різних видів і на різних носіях, читальні зали, де створені сприятливі умови для індивідуалізації і розвитку дослідницьких, пошукових і творчих здібностей, підвищення професійного рівня користувачів.

Медіатекст — 1. Повідомлення, викладене в будь-якому виді і жанрі медіа (газетна стаття, телепередача, відеокліп, фільм тощо). 2. PR-тексти, що ініціюються базисним суб'єктом PR, підготовлені співробітниками PR-структур або самими журналістами, які розповсюджуються винятково через

друковані органи ЗМІ. До медіатекстів у такому випадку, як правило, належать іміджева стаття й іміджеве інтерв'ю.

Медіатероризм — цілеспрямоване, планомірне, систематичне використання можливостей засобів масової інформації для створення й тиражування почуття страху (тривоги), розповсюдження їх в інформаційному просторі з метою маніпулювання громадською свідомістю.

Медіатор [англ. *mediator* — посередник] — 1. Особа, покликана примірювати сторони конфлікту. 2. Посередник у дипломатичних відносинах, у переговорних процесах.

Медіатор з неофіційним статусом — відомі люди, представники релігійних організацій, неформальні лідери, професійні психологи, які мають довіру суспільства і висловлюють прагнення виступати посередниками за власним бажанням без використання адміністративного ресурсу.

Медіатор з офіційним статусом — міжнародні організації, окремі держави, урядові або інші державні утворення (структури), представники правоохоронних органів на умовах позасудової участі, керівники підприємств, установ, закладів, громадські

організації, професійні медіатори, уповноважені здійснювати функцію посередника у переговорах або при розв'язанні конфліктів.

Медіахолдінг [англ. *media holding* від *media* — ЗМІ + *holding* — головне підприємство] — велика компанія, яка займається наданням послуг на ринку ЗМІ.

Медіація — спеціальний вид діяльності, сенс якої полягає в оптимізації переговорного процесу за участю посередника (медіатора), який виступає в якості третьої, нейтральної сторони.

Медійна безпека — здатність держави, суспільства, соціальної групи забезпечити достатньо захищені медійні ресурси і потоки для підтримання життєдіяльності, усталеного функціонування і розвитку відповідного структурного утворення. Забезпечення медійної безпеки передбачає протистояння негативного впливу на індивідуальну й суспільну свідомість і психіку людей, а також на джерело інформації.

Медійна інтерактивність — медіатексти з передбаченими авторами можливостями для прямого та зворотного зв'язку, діалогу з аудиторією (відео, супутниковий, інтернет-зв'язок тощо).

Медійна масова культура — система виробництва, розповсю-

дження, реклами, продажу нескладних для сприйняття медіатекстів, розрахованих на масову аудиторію.

Медійне агентство — організація, яка займається виробництвом, розповсюдженням і продажем медіатекстів (газет, журналів, фільмів, теле-, радіопередач, інтернет-сайтів), збиранням й обробкою медійної інформації.

Медійне виховання — складова частина виховання, що передбачає спільну діяльність вихователя й вихованця; спрямована на засвоєння медійної культури, вивчення закономірностей походження, розвитку і функціонування медіакультури; система залучення до духовних, естетичних, моральних, загальнолюдських цінностей у процесі сприйняття й аналізу медіатекстів і медійної діяльності.

Медійне маніпулювання — система прийомів і засобів медійних впливів на аудиторію з метою нав'язування якихось ідей, думок або введення в оману.

Медійне сприйняття — здатність людини до виявлення в медіатексті смислових, образних взаємозв'язків між одиницями оповіді (подіями, сценами, епізодами); встановлення в них закономірностей, конфліктів, кульмінацій; відчуття атмосфе-

ри почуттів, значень, асоціацій; визначення свого ставлення до системи поглядів авторів медіатексту.

Медійний ефект — різного роду (психологічний, етичний, естетичний, виховний та ін.) вплив медіа та медіатекстів на аудиторію.

Медійний жанр — група медіатекстів, виділених на основі схожих рис їх внутрішньої будови (трагедія, комедія, драма, мелодрама, інтерв'ю, репортаж тощо).

Медійний мерчандайзинг — частина рекламної компанії, що включає випуск певних товарів, що стосуються того чи іншого медіатексту або медійної події, їх розповсюдження, продаж.

Медійний моніторинг — система збору інформації, соціологічних даних про медіа та медіуну аудиторію (регулярні спостереження, опитування, тестування, прогнози, оцінки).

Медійний текст — повідомлення (телепередача, відеокліп, фільм та ін.), викладене у будь-якому вигляді та жанрі медіа; призначене для одночасного зорового і слухового сприйняття аудиторією.

Медійний тероризм — цілеспрямоване, планомірне, систематичне використання можливос-

тей засобів масової інформації (мас-медіа) для створення й тиражування почуття жаху (небезпеки, тривоги) і розповсюдження їх в інформаційному просторі з метою маніпулювання громадською свідомістю.

Медійний фандрайзинг [англ. *media fundraising*] — формування бюджету медійного проекту з різних джерел (державних, спонсорських, грантових, особистих тощо).

Медійні мистецтва — мистецтва, побудовані на медійних образах, тобто образах, які створюються засобами масової комунікації, відтворення дійсності засобами друку, фотографії, радіо, кіно, телебачення, відеоарт, комп'ютерної графіки тощо.

Медійні стереотипи [гр. *stereos* — твердий + *typos* — відбиток] — схематичні, усередненні, звичні, стабільні уявлення про жанри, соціальні процеси, події, ідеї, людей, які домінують у медіатекстах, розрахованих на масову аудиторію.

Медійні функції — інформаційна, пізнавальна, соціальна, виховна, психологічна, регулятивна, впливу, культурологічна, прогностична, маніпулятивна, розважальна тощо.

Мейнстрім [англ. *mainstream* від *main* — головний + *stream* —

потік, течія] — те, що перебуває в епіцентрі подій, уваги, новин тощо.

Мем [англ. *mete* від гр. *meta* — подібне] — 1. Спонтанне розповсюдження деякої інформації або фрази, графічного зображення, часто беззмислового, що набуло популярності в інтернет-середовищі, шляхом розповсюдження різними засобами (електронною поштою, у месенджерах, на форумах, в блогах тощо), а також власне інформація, малюнок або фраза. 2. У молодіжному середовищі — інтернаціоналізм, що не потребує роз'яснень, символ, який може набувати форми слів, дій, звуків, малюнків, що передають певну ідею. 3. Одиниця культурної інформації. Мемом може вважатися будь-яка ідея, символ, манера, чи спосіб дії, усвідомлено чи неусвідомлено передані від людини до людини за допомогою мови, письма, відео, ритуалів, жестів і т. д. Завдяки емоційним складовим, апеляціями до несвідомого, необов'язковості логічного осмислення інформаційні паттерни медіавірусів активно впроваджуються у свідомість представників масової аудиторії, формуючи їх погляди і поведінкові реакції.

Меморандум — дипломатичний документ, в якому викладено суть питань, що є предметом дипломатичного листування; завірення сторін щодо готовності дотримуватися єдиної лінії поведінки при обговоренні певних питань, в тому числі — у переговорах.

Меморія [лат. *memoria* — пам'ять] — етап запам'ятовування змісту промови, основної інформації; тренування пам'яті.

Менеджер безпеки — 1. Особа або група осіб, відповідальних за забезпечення безпеки системи, реалізацію й безперервність здійснення управлінського впливу на систему безпеки. 2. Керівник, відповідальний за реалізацію політики безпеки.

Менеджмент — сукупність принципів, методів, засобів і форм управління виробництвом з метою підвищення його ефективності.

Менеджмент інформаційної безпеки — скоординовані дії й управління з забезпечення інформаційної безпеки відповідно до змінних умов внутрішнього і зовнішнього середовища.

Менеджмент ризику інформаційної безпеки — скоординовані дії з управління щодо ризику інформаційної безпеки з метою його унеможливлення або міні-

мізації. Основними процесами менеджменту ризику є встановлення контексту, оцінка ризику, моніторинг і перегляд ризику.

Менталітет [лат. *mens, mentis* — розум, інтелект] — спосіб світобачення людини як представника певної нації та соціально-культурної спільноти.

Ментальність — спосіб мислення особистості або суспільної групи, притаманне їм світосприйняття; сукупність етнокультурних, суспільних навичок і духовних установок, стереотипів та навичок, що обумовлюється способом і умовами життя, вихованням, освітою, культурою, впливом оточуючого середовища. Термін відображає різницю сприйняття між людьми різних політичних систем, їх оцінок і поглядів, обумовлених способом життя, вихованням, рівнем інформаційної грамотності, інформаційної освіти та культури.

Ментефакти — знання, концепти, уявлення, що формують картину світу мовця.

Мережа — сукупність шляхів, ліній зв'язку, каналів, однорідних закладів тощо, розташованих на певній території.

Мережа інформаційна — мережа інформаційних органів та інформаційних систем, призначе-

на для оперативного оповіщення користувачів інформації.

Мережа комп'ютерна — єдиний комплекс, що об'єднує в єдину систему засоби зв'язку, комутаційне устаткування, програмне забезпечення та протоколи для виконання інформаційних, управлінських, обчислювальних та/або інших задач. Розрізняють локальні, територіальні, регіональні та глобальні мережі.

Мережа комунікаційна — система соціальних або технічних комунікаційних каналів (у вигляді ланцюга, зірки, кола та ін.), побудована відповідно до цілей і умов спілкування.

Мережа мовлення — сукупність визначених ліцензією на мовлення каналів мовлення, телемереж, радіочастот, супутників, які використовуються для розповсюдження теле- чи радіопрограм.

Мережа телекомунікаційна — комплекс технічних засобів телекомунікацій та споруд, призначених для маршрутизації, комутації, передавання та/або приймання знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків або повідомлень будь-якого роду по радіо, дротових, оптичних чи інших електромагнітних системах між кінцевим обладнанням.

Мережа телекомунікаційна транспортна — забезпечує передавання знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків, або повідомлень будь-якого роду між підключеними до неї телекомунікаційними мережами доступу.

Мережева атака — дія із застосуванням програмних та/або технічних засобів з використанням мережевого протоколу, спрямована на реалізацію загроз несанкціонованого доступу до інформації, впливу на неї або на ресурси автоматизованої інформаційної системи.

Мережева база даних — побудована відповідно до мережевої моделі даних.

Мережева ідеологія Інтернету «Веб 2.0» — компоненти, що визначають риси соціальних мереж: репутація, віртуальний образ, соціальний контент, простота.

Мережеве суспільство — новий тип громадянського суспільства, яке є наслідком інформаційно-комунікаційної революції і вже спричинив до таких суспільних явищ як «Twitter-революція» чи «блогерна революція».

Мережевий протокол — сукупність семантичних і синтаксичних правил, які визначають вза-

ємодію управління мережею, знаходяться в одній ЕОМ з однойменними програмами, що містяться в іншій ЕОМ.

Мережецентричне протиборство (Network-centric Warfare, Network-centric Operations — NCO) — компонент системи стратегічних комунікацій, війна, в основу якої покладено принципи стандартизації, уніфікації, комплексного використання новітніх інформаційних технологій, що дозволяє створити єдиний інформаційно-комунікативний простір, таким чином утворивши замкнений континуум суб'єктів, які ухвалюють і виконують ті чи інші рішення, вигідні суб'єктам управління.

Мережі соціальні — 1. Платформа, он-лайн сервіс або веб-сайт, призначений для побудови, відображення й організації соціальних взаємовідносин. 2. Безвідмовний засіб провокування.

Месенджер [англ. messenger — вісник] — англійська назва класу програм, призначених для обміну повідомленнями через Інтернет у реальному часі. Передаватися можуть текстові повідомлення, звукові сигнали, картинки, відео. Такі програми можуть застосовуватися для організації телеконференцій.

Мета — конструювання в свідомості моделі певного стану тих чи інших явищ або подій, на які спрямована діяльність.

Мета комунікативна — стратегічний результат, на який спрямований комунікативний акт.

Мета партнерства НАТО «Стратегічні комунікації» — прийняття системи стратегічних комунікацій до системи управління забезпечить координацію та цільове використання таких галузей, як зв'язки з громадськістю, зв'язки з громадськістю у военній сфері, розгляд цивільних і культурних питань, суспільна дипломатія та військова підтримка громадській дипломатії, залучення ключових посадовців, цивільно-військове співробітництво, безпека операцій, інформаційні операції і психологічні операції, діяльність у кіберпросторі інших галузей з метою сприяння ухваленню управлінських рішень в оборонному відомстві України та в Збройних силах у поєднанні з іншими військовими діями, координуючи результати та застосовуючи комплексний підхід на підтримку національних цілей і в проведенні операцій.

Мета стратегічних комунікацій — створення сприятливих умов для реалізації державної полі-

тики України через попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеці України; припинення інформаційних, психологічних, розвідувальних, терористичних та інших протиправних посягань спеціальних служб іноземних держав, а також громадських об'єднань, транснаціональних корпорацій, окремих груп та осіб, в тому числі анонімних або таких, які не діють від імені або в інтересах будь-якої держави чи організації на національну безпеку України, усунення умов, що їм сприяють, та причин їх виникнення.

Метакомунікація — особливий тип спілкування, предметом якого є сам процес спілкування (комунікація з приводу комунікації).

Метатеги [англ. *meta tags*] — спеціальні вказівки для пошукової машини, що знаходяться у тексті сторінок, але не відображаються користувачеві у браузері. Між ними розміщують ключові слова для пошуку серверів при реєстрації в них веб-сервера, сайту або сторінки.

Метаформа — Див.: *троп*.

Метод [гр. *methods* — шлях дослідження, вчення] — 1. Спосіб пізнання явищ природи і сус-

пільного життя. 2. Сукупність взаємопов'язаних способів і прийомів проведення будь-якої роботи (науки, виробництва тощо).

Метод аналітичний — збирання значенневих термінів природної мови в даній предметній галузі за допомогою аналізу змісту документів.

Метод апріорний — збирання значенневих термінів природної мови в даній предметній галузі в наперед установлених лексичних джерелах.

Метод безпекознавчий — 1. Спосіб дослідження генезису та еволюції безпеки за допомогою методології безпекознавства. 2. Спосіб відтворення у свідомості моделі безпеки. Свідоме застосування методів безпекознавства є суттєвим чинником для отримання нових знань про безпеку. Б.м. нерозривно пов'язаний із безпекознавством, тому виділяють окрім загальних методів, які використовуються у його межах, спеціальні безпекознавчі методи, які вивчають специфічний предмет даної теорії.

Метод Дейл-Шалла — вимірювання зрозумілості й «читабельності» інформаційних текстів, зокрема рекламних; враховує довжину рядків та застосування рідко вживаних слів.

Метод експертних оцінок стану безпеки, рівня загроз і ризиків — спосіб оцінки рівня безпеки, загроз і ризиків діяльності суб'єктів безпеки, заснований на використанні узагальнених думок фахівців — експертів у даній галузі.

Метод забезпечення безпеки — цілісна система обґрунтування і визначення цілей організації безпеки, виконання конкретних завдань із протидії загрозам і ризикам.

Метод моделювання загроз і ризиків — цілісна система обґрунтування, розробки й оптимізації рішень з організації безпеки діяльності уповноважених суб'єктів, заснований на використанні математичних моделей.

Методи забезпечення інформаційної безпеки — систематизована сукупність кроків (послідовність), які потрібно здійснити для досягнення мети інформаційної безпеки. Поняття тотожне алгоритму діяльності чи технологічного процесу.

Методологія — 1. Вчення, що базується на філософській, теоретичній основі наукового методу пізнання й перетворення світу. 2. Сукупність методів дослідження, що застосовуються в будь-якій науці відповідно до специфіки об'єкта її пізнання.

Методологія статистична — сукупність науково обґрунтованих способів, правил і методів статистичного вивчення масових соціально-економічних явищ та процесів, які встановлюють порядок збирання, опрацювання і аналізу статистичної інформації.

Методологія стратегічних комунікацій — сформована ідеологія науково-аналітичної роботи, що ґрунтується на певних припущеннях, ідейно-теоретичних засадах, ціннісних настановах, які загалом визначають науково-пізнавальний горизонт стратегічних комунікацій, що вивчаються та змінюються у процесі їх реалізації.

Методологія, пов'язана зі збиранням та використанням адміністративних даних — сукупність способів, правил і методів, які встановлюють порядок збирання, опрацювання, аналізу та використання адміністративних даних.

Механізм — внутрішня будова, система чого-небудь.

Механізм захисту — 1. Конкретні процедури й алгоритми, що використовуються для реалізації певних функцій у сфері безпеки. 2. Сукупність засобів захисту, що функціонують разом для виконання поставленого завдання із захисту даних.

Мислення — міркування на підставі зіставлення явищ об'єктивної реальності з формуванням умовивіду.

Мислення алгоритмічне — розумові операції, орієнтовані на заздалегідь встановлені правила, загальноприйняту послідовність дій, необхідних для розв'язання типових задач.

Мислення евристичне — продуктивний тип мислення, що передбачає розв'язання нестандартних завдань.

Мислення критичне — 1. Інтелектуально організований процес, що являє собою концептуалізацію, застосування, аналіз, синтез та/або оцінку інформації, зібраної завдяки спостереженню, досвіду, розуму або комунікації, що зумовлює переконання і вчинки. 2. Здатність індивіда осмислювати інформацію критично з опорою на логічні, фактологічні категорії та систему аргументації.

Мислення стратагемне — мислення, що базується на пошуках оригінальних, нестандартних шляхів розв'язання військових, політичних, дипломатичних та інформаційних задач.

Міжкультурна інтеракція — поведінка і взаємодія носіїв різних культур та мов у процесі міжкультурної комунікації з вико-

ристанням вербальних і невербальних засобів.

Міжкультурна толерантність [лат. *tolerantia* — терпіння] — по-благливість, терпимість, ставлення з розумінням і тактом до чужих поглядів, вірувань, думок, наявних відмінностей, які існують в інших культурах, що передусім виявляється у тактовності під час міжкультурної комунікації.

Міжкультурні бар'єри — комунікативні складнощі, зумовлені неповним володінням культурними нормами, заведеними в конкретній національній лінгвокультурній спільноті.

Міжособистісні бар'єри комунікації — проблеми психологічного клімату, системи цінностей і негативних установок учасників спілкування, відсутність інтересу учасників комунікаційного процесу один до одного і до повідомлення.

Мікроблог [англ. *microblog*] — аналог звичайного блогу зі стислими постами (100 — 200 символів).

Мікротаргетинг — новий метод впливу на громадську думку, що полягає у публікації персоналізованих повідомлень на рівні окремої людини для привернення її уваги та завоювання прихильності.

Мінімізація безпеки — процес зниження рівня безпеки до критичного рівня.

Мінімізація загрози — процес максимального зниження впливу загрози на об'єкт.

Мінування — закладення мін з метою ушкодження певних об'єктів і сил противника.

Містифікація [гр. *myster* — той, що знає таїнства, лат. *facio* — роблю] — 1. Свідоме введення в оману через створення несправжнього ланцюга подій, застосування симулякрів. 2. У стратегічних комунікаціях спосіб, сутність якого полягає в створенні симулякрів, підміні реального елемента скопійованим або взагалі неіснуючим. Див.: *симулякри, синкретичність*.

Місце — простір, зайнятий ким-, або чим-небудь.

Міф [гр. *mythos* — слово, мова] — 1. Один із найдавніших видів фольклору, фантастичне оповідання, яке в образній формі пояснює явища навколишнього світу, визначальною особливістю міфу є синкретизм. 2. Усталена система стереотипів, заснованих переважно на вірі, без суттєвих змін протягом десятиріч і не підвладних усвідомленій рефлексії при звичайному житті. Міфи заведено

поділяти на: сімейні, державні, дитячі, партійні, гендерні, історичні, національні та ін. Див.: *синкретизм, синкретичність*.

Міф колективний — усталені уявлення певної спільноти людей про її особливості, місце у світі та про ставлення до інших спільнот.

Міфологема — різновид ідеологеми, що ґрунтується на силі міфологічного мислення для означення усталених і повторюваних конструктивів свідомості у вигляді чуттєво-конкретних персоніфікацій. Приклади міфологеми: Третій Рим, політичний Олімп, вставати з колін тощо.

Міфологізація — метод впливу на особу чи групи людей, спираючись на сюжети, стереотипи на рівні вірувань, що не потребують раціонального пояснення.

Мобіблог [англ. *mobiblog* від *mobile* — мобільний + *blog* — блог] — ведення блогів за допомогою персонального інформаційного пристрою або інших мобільних пристроїв.

Мова — сукупність довільно відтворюваних загальноприйнятих у межах даного суспільства знаків для позначення явищ і понять, а також загальноприйнятих правил їх комбінування у процесі вираження думок.

Мова друкованих засобів масової інформації — друковані засоби масової інформації в Україні видаються не лише державною, а й іншими мовами. Стиль і лексика друкованих засобів масової інформації мусять відповідати загально визнаним етично-моральним нормам. Вживання лайливих і брутальних слів не припустимо.

Мова електронних засобів комунікації — мова, що обслуговує електронні засоби комунікації, до яких, насамперед, відноситься мова Інтернету та інших глобальних електронних мереж, а також мова текстових повідомлень, які передаються за допомогою інших комунікаційних платформ: служби повідомлення мобільних телефонів; мова повідомлень телексом; по системах міжбанківських комунікацій і повідомлень на базі деяких інших технічних систем спеціальних додатків.

Мова Інтернету — специфічний прошарок побутової мови, збагачений спеціальною термінологією, професіоналізмами, експресивною лексикою, сленгом, а також певними графічними символами, що використовується при спілкуванні у глобальній мережі,

Мова інформаційно-пошукова (інформаційна) — формалізована мова, призначена для характеристики даних чи змісту документів, щоб забезпечити їх зберігання та пошук.

Мова інформаційно-пошукова дескрипторного типу (координатна інформаційно-пошукова мова) — інформаційно-пошукова мова, у якій лексичні одиниці, дескриптори пов'язуються координатними зв'язками в процесі індексування документів та/або інформаційних запитів.

Мова інформаційно-пошукова класифікаційного тип — лексичні одиниці пов'язані семантичними зв'язками для подальшого використання в індексуванні документів і запитів. До цього типу належать: ієрархічні, алфавітно-предметні, фасетні класи.

Мовленнева діяльність — система цілеспрямованих мотивованих мовленневих дій у соціально значущих ситуаціях, обумовлених правилами мовленневої поведінки і норм мовлення.

Мовленневий акт — мінімальний самостійний відрізок процесу комунікації (комунікативної діяльності), який здійснюється адресантом щодо адресата в певному контексті з певною комунікативною інтенцією.

Мовленнєвий етикет — сукупність правил, принципів і конкретних форм спілкування.

Мовленнєвий жанр — тематично, композиційно і стилістично усталені типи повідомлень носіїв мовленнєвих актів, об'єднаних метою спілкування, задумом мовця з урахуванням особистості адресата, контексту та ситуації спілкування.

Мовленнєвий контекст — смисл, мінімальний відрізок мовлення, який визначає кожне індивідуальне значення слова. Див.: *контекст комунікації*.

Мовлення (телерадіомовлення) — створення (комплектування та/або пакетування) і розповсюдження програм, пакетів програм, передач з використанням технічних засобів телекомунікацій для публічного приймання за допомогою побутових теле- та радіоприймачів у відкритий спосіб чи за абонентну плату на договірних засадах.

Мовлення загальнонаціональне — мовлення не менше ніж на дві третини населення кожної з областей України.

Мовлення закордонне — мовлення на територію поза межами державного кордону.

Мовлення місцеве — мовлення на один чи кілька суміжних населених пунктів, яке охоплює не

більше половини території області.

Мовлення регіональне — мовлення на регіон (область, кілька суміжних областей), але менше ніж на половину областей держави.

Мовна картина світу — 1. Відображені в категоріях і формах мови уявлення певної національної спільноти про дійсність. 2. Фіксація відображення реальної картини світу мовними засобами.

Мовна особистість — модель представлення особистості, що ґрунтується на аналізі дискурсу носія мови й узагальнено об'єктивує особливості використання ним системних засобів мови як з метою відображення його світобачення, так і для реалізації комунікативних інтенцій.

Мовник (теле- чи радіо) — суб'єкт господарювання, який створює (комплектує та/або пакує) телевізійні чи радіопрограми та передачі і розповсюджує їх у відкритому або кодованому вигляді за допомогою технічних засобів шляхом трансляції та ретрансляції для приймання їх споживачами.

Могутність — властивість мати велику силу, владу, вплив.

Моделі комунікації — дії (односторонній процес передавання

сигналів без здійснення зворотного зв'язку), взаємодія (двосторонній процес обміну інформацією), комунікативний процес (комунікант по черзі безперервно виступають в ролі джерела й отримувача інформації). Моделі комунікацій структуруються на різних підставах (соціологічні, психологічні, семіотичні). Г. Почепцов виокремлює літературні, театральні, герменевтичні, фольклорні, культурологічні, прагматичні, наративні, текстові, філософські, ігрові, антропологічні, речові, деконструктивістські, постструктуралістські, математичні, кібернетичні, розвідувальні, конфліктологічні та інші комунікації. Усі моделі можна структурувати по функціях, змісту, формі, цілям і завданням.

Модель — уявний чи умовний образ якого-небудь об'єкта, процесу або явища, що використовується як його «представник».

Модель акту комунікації — логіка підготовки і здійснення спілкування. Найбільш визнаною є запропонована у 1948 р. модель Г. Лассуела, яка передбачає відповіді на питання: хто повідомляє, яким каналом, кому повідомляють, з яким ефектом працює повідомлення.

Модель загроз безпеці інформації — фізичне, математичне, описове представлення властивостей або характеристик загроз безпеці інформації.

Модель загроз для інформації — формалізований опис методів та засобів здійснення загроз для інформації

Модель комунікації — 1. Абстрактне, мовленнєве або графічне зображення процесів комунікації, що передає взаємозв'язок між адресантом (комунікатором), повідомленням, каналами, засобами комунікації та адресатом (комунікантом). 2. Узагальнені теоретичні уявлення, які відтворюють структуру та функції суб'єктів і об'єкта комунікації. 3. Одна з форм взаємодії в процесі спілкування: 1) односторонній процес передачі сигналів без зворотного зв'язку; 2) двосторонній процес обміну інформацією; 3) багатосторонній процес передання й отримання інформації.

Модель політики безпеки — абстрактний формалізований або неформалізований опис політики безпеки інформації.

Модератор [амер. *moderator* — посередник, арбітр, той, хто стримує] — 1. Ведучий у телевізійних дискусіях. 2. Людина, яка

відповідає за дотримання встановлених норм поведінки на інтернет-ресурсах. 3. Користувач або штатний співробітник форуму чи чату, який має право карати або заохочувати інших користувачів у місцях спілкування відповідно до правил даної спільноти; відповідає за порядок на усьому форумі (чаті) або його частині. 4. Співробітник фірми, який відповідає за зміст каталогу (його окремого розділу, підрозділу і т. ін.), за його достовірність, надійність і актуальність. 5. Гід пошукової машини (системи).

Модернізація — модифікація, що проводиться з метою підвищення безпеки, поліпшення функціональних можливостей, надійності та/або техніко-економічних показників системи (компонента), якщо виконання цих робіт потребує зміни затвердженої проектної, конструкторської та / або експлуатаційної документації.

Модифікація — зміна користувачем або процесом інформації, що міститься в об'єкті.

Модифікація інформації — зміна змісту інформації, яка зберігається в інформаційно-телекомунікаційній системі (передається по інформаційних каналах системи) на необхідний.

Можливості — здійсненність, допустимість чого-небудь.

Можливості недекларовані — 1. Функціональні можливості засобів обчислювальної техніки і програмного забезпечення, не описані або такі, що не відповідають опису в документації, які можуть призвести до зниження або порушення властивостей безпеки інформації. 2. Вразливі місця програмно-апаратних засобів і програмного забезпечення, недоліки, дефекти (навмисні чи помилкові), використання яких можна порушити безпеку інформації (інформаційної системи).

Мозковий штурм — активні дії, атака; різновид евристичного спілкування з обговорення нових ідей, що мають своїм предметом проблемну ситуацію, а метою — її розв'язання.

Моніторинг — безперервне спостереження, аналіз оцінка і прогноз розвитку якого-небудь процесу або явища з метою виявлення його відповідності бажаному результату.

Моніторинг безпеки — інформаційно-аналітична постійно діюча система спостереження, аналізу, оцінки та прогнозу динаміки показників, що характеризують стан безпеки об'єкта.

Моніторинг інформаційний — контроль надходження в інфор-

маційне середовище суб'єкта господарювання інформації з метою виявлення важливих та цінних відомостей для забезпечення його діяльності.

Моніторинг національної безпеки — 1. Спостереження, оцінка і прогноз стану національної безпеки у зв'язку із впливом загроз та небезпек. 2. Систематичне порівняння дійсного стану національної безпеки з бажаним. 3. Регулярне спостереження за станом національної безпеки з метою її оцінки, контролю та прогнозування. 4. Процедура комплексного збору інформації, її накопичення, аналізу, оцінки та прогнозування активізації загроз та небезпек з метою управління ними. Моніторинг національної безпеки здійснюється на трьох головних рівнях управління: національному, регіональному, локальному.

Моніторинг радіочастотний — збирання, оброблення, збереження та аналіз даних про параметри випромінювання радіоелектронних засобів і випромінювальних пристроїв, які діють у відповідних смугах радіочастот.

Моноімідж — створення стійкого образу об'єкта, який буде сприйматися однотайно у всіх

соціальних прошарках населення.

Монолог [гр. *monos* — один і *logos* — слово, думка] — висловлювання, розраховані на пасивне або опосередковане сприйняття.

Моноцентризм національної безпеки — підхід, за якого віддається перевага лише одному з рівнів організації при побудові системи національної безпеки.

Мораль — панівні у певному суспільстві на певному етапі його розвитку етичні норми соціальної поведінки.

Морально-психологічне забезпечення — комплекс узгоджених та взаємопов'язаних заходів із формування, підтримання, поновлення високого морально-психологічного стану особового складу військ (сил), бойових та психологічних якостей, забезпечення інформаційно-психологічної і духовної безпеки військовослужбовців. Його складовими є: інформаційно-пропагандистське забезпечення та зв'язки з громадськістю; психологічне забезпечення; соціально-правове забезпечення; культурологічне забезпечення; захист від негативного інформаційно-психологічного впливу противника.

Морально-психологічний потенціал — приховані здатності,

сили, духовні можливості населення країни; ступінь морально-політичної свідомості й психологічного настрою народу, здатна перетворитися за певних умов на фактор досягнення соціальних, економічних, політичних і військових цілей.

Морально-психологічний стан — специфічна форма психічного відображення у свідомості військовослужбовців морально-політичних вимог суспільства до армії. Визначається суб'єктивним ставленням до військової діяльності й характеризується ступенем психологічної готовності військовослужбовців до реалізації бойових і військово-службових завдань у конкретних умовах бойової обстановки на певний проміжок часу.

Мотивація — спонукання, що викликають активність індивіда й визначають її спрямованість.

Мультимідж — формування іміджу з урахуванням потреб певних цільових аудиторій, тобто

для кожного соціального прошарку населення окремо.

Мультикаст [англ. *multicast* від *multi* — багато і *cast* — скорочено від *broadcast* — трансляція] — процес трансляції одного потоку інформації від одного серверу множині клієнтів.

Мультикультуралізм [лат. *multus* — багато, *cultura* — догляд, освіта, розвиток] — співіснування в межах одного суспільства різноманітних, рівноправних і рівноцінних культур.

Мультимедіа — комплекс технічних (комп'ютерних, програмних) засобів, що синтезує, часто в інтерактивному режимі, текст, зображення і звук.

Мультиплексор [англ. *multiplexor*] — пристрій або програма, що дозволяє передавати по одній комунікаційній лінії одночасно кілька різних потоків даних.

Мультипост [англ. *multi-post*] — вид флудингу, який організується шляхом відправки кількох повідомлень, що можуть бути об'єднані в одно.

Н

Навігатор — комп'ютерний прилад зі спеціальною програмою, що слугує прокладанню маршруту.

Навіювання — некритичне сприйняття особистістю інформації через авторитет промовця або настрою середовища безпосереднього спілкування; у наш час нерідко виникає під впливом засобів масової інформації, діяльності ключових лідерів соціальних та мережевих спільнот.

Надання — задоволення потреби у чому-небудь.

Надбання — здобуток, результат наполегливої діяльності.

Надж [англ. *nudge* — легкий поштовх ліктем] — соціальна технологія, маніпулювання свідомістю, управління людською поведінкою або стратегія «ліктя», що примушує людей діяти в інтересах суспільства, громади на несвідомому рівні (сплачувати податки, дотримуватися правил дорожнього руху, вести здоровий спосіб життя і т. ін.). Технологія розроблена соціологами Чиказького університету Ричардом Талером і Касом Санстейном у 2008 р.

Надійний засіб електронного цифрового підпису — засіб електронного цифрового підпису, що має сертифікат відповідності або позитивний експертний висновок за результатами державної експертизи у сфері криптографічного захисту інформації. Підтвердження відповідності та проведення державної експертизи цих засобів здійснюється у порядку, визначеному законодавством.

Наклеп — 1. Неправда, поширювана з метою знеславити, зганьбити, заплямувати кого-, що-небудь. 2. Поширення неправдивих відомостей. Див.: *лібел, дифамація*.

Накопичення персональних даних — поєднання та систематизація відомостей про фізичну особу чи групу осіб; внесення цих даних до бази персональних даних.

Намір — задум, бажання зробити що-небудь.

Напрями державної інформаційної політики — визначальні вектори державної інформаційної політики, що включають: забезпечення доступу кожно-

го до інформації; забезпечення рівних можливостей щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації; створення умов для формування інформаційного суспільства; забезпечення відкритості та прозорості діяльності суб'єктів владних повноважень; створення інформаційних систем і мереж інформації, розвиток електронного урядування; постійне оновлення, збагачення та зберігання національних інформаційних ресурсів; забезпечення інформаційної безпеки; сприяння міжнародній співпраці в інформаційній сфері та входженню до світового інформаційного простору.

Напрями інформаційного впливу — визначальні вектори інформаційного впливу, що включають: 1) інформаційну експансію іноземних держав (здебільшого присутності іноземних ЗМІ в інформаційному просторі України), зростання кількості вітчизняних ЗМІ, що належать іноземним власникам, протиправний збір, отримання, використання та розповсюдження інформації з метою дискредитації міжнародного іміджу України, провокації з

метою загострення внутрішніх протиріч і напруги у суспільстві; 2) заходи іноземних держав щодо радіоелектронного впливу та радіоелектронного придушення засобів масової інформації в Україні, розв'язування протиборства в інформаційно-комп'ютерних мережах (порушення ефективності функціонування засобів телебачення та радіомовлення, особливо у прикордонних районах країни, цілеспрямоване розповсюдження комп'ютерних вірусів і спеціальних програм перехоплення інформації у глобальних та локальних комп'ютерних мережах тощо); 3) формування світової громадської думки з метою просування власних інтересів в Україні, здійснення впливу на результати президентських і парламентських виборів; 4) формування й розповсюдження негативної суспільної думки про Збройні сили України, пропаганда іноземними державами власної військової переваги; 5) поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації щодо діяльності та політичних рішень вищого військово-політичного керівництва у життєво важливих сферах державної та громадської діяльності; стано-

вища окремих соціальних, політичних і національно-етнічних груп, статусу «недержавних» мов тощо.

Напрями комунікації — уявне представлення про взаємозв'язок і характер субординації комунікантів, що може мати вигляд вертикалі (висхідні й східні) або горизонталі. У східному напрямі інформаційні зв'язки ініціюються більш високим рівнем комунікації, у висхідному — більш низьким. Горизонтальні здійснюються між людьми, групами, які перебувають на одному ієрархічному (виробничому, соціальному) рівні.

Наратив [лат. *narrare* — розповідь, оповідання] — 1. Термін, уведений структуралістами для визначення оповіді зі специфічною структурою як акту повідомлення, в якому розкривається концепція людини (наратора). 2. Виклад взаємопов'язаних подій, що подаються через певну послідовність словесних описів або образів, лінійний спосіб передавання фактів. 3. Акт і об'єкт, що володіють певною цінністю, яка може бути модифікована в термінах волі, обов'язку, знання, влади, з якої виникає наратив або яку він має на увазі і яка може бути негативною або позитивною за-

лежно від обставин, в який виникає наратив, а також від задіяних у ньому учасників. У стратегічних комунікаціях термін «наратив» має широкую інтерпретацію і досліджується в рамках нової *теорії інформаційної наратології*. Також даний термін інколи використовується для інтерпретації дій іншої сторони як навмисної брехні, призначеної для приховування справжніх намірів. Ненаративними елементами тексту вважаються: опис, коментар, певна інформація, викладення і уявлення, епос і драма, оповідання і театр. Див.: *інформаційна наратологія, дифамація, лібел, слендер, наклеп, дискредитація*.

Народна дипломатія — участь у міжнародному житті окремих людей, організацій, рухів, які на добровільних засадах здійснюють міжкультурну комунікацію, створюють неофіційний імідж держави.

Наслідкування — особлива форма поведінки людей, що полягає у відтворенні нею дій інших осіб.

Наступальні способи забезпечення інформаційної безпеки — інструментарій проактивних стратегій забезпечення інформаційної безпеки, який включає: блокування інформації, відвернення уваги, виснажуван-

ня, дезінтеграцію, інсценування, сковування, залякування, умиротворення, провокування, переважання, навіювання, тиск тощо.

Науково-інформаційна діяльність — сукупність дій, спрямованих на задоволення потреб громадян, юридичних осіб і держави у науково-технічній інформації, що полягає в її збиранні, аналітично-синтетичній обробці, фіксації, зберіганні, пошуку і поширенні.

Націобезпекознавство [від лат. *natio* — плем'я, народ; від укр. безпека, ...знавство — наука, вчення, течія] (поняття) — 1. Суспільна міждисциплінарна наука, яка досліджує загальні та специфічні об'єктивні закономірності організації та функціонування системи національної безпеки, виробляє на підставі її пізнання загальні теоретичні положення, що спрямовані на підвищення ефективності функціонування даної системи, належить до наук безпекознавчого циклу; 2. Теоретична система ідей, поглядів та уявлень про шляхи реалізації націобезпекотворення з метою забезпечення гарантій національних інтересів, що відображають об'єктивний процес існування тріадичного ор-

ганізму: особа, суспільство, держава. 3. Концепція розвитку національної безпеки на дуалістичній основі, що визначається у форматі системи національної безпеки. 4. Проблема реалізації національної ідеї безпекотворення. 5. Комплексна наука, що вивчає національну безпеку. 6. Галузь безпекознавства, об'єктом якої є національна безпека. 7. Система знань, що мають своїм предметом національну безпеку як цілісний екзистенціальний феномен. 8. Сукупність численних концептуальних узагальнень, котрі представлені полемізуючими між собою теоретичними школами і які складають предметне поле відносно автономної дисципліни. 9. Наукова система знань про теорію і практику специфічного виду діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки України, яка узагальнює і пояснює її, виявляє закономірності розвитку даної діяльності з метою її удосконалення, виходячи із об'єктивної потреби у забезпеченні безпеки особи, суспільства і держави як цілісного організму. 10. Логічна взаємопов'язана і взаємообумовлена система категорій, понять та принципів, які інтерпретують сутність (зміст

та генезис) національної безпеки в Україні. 11. Система знань про найбільш загальні поняття, принципи та інститути, характерні для всіх наукових напрямів і теорій національної безпеки; воно вивчає національну безпеку на макрорівні як систему в цілому, безвідносно до галузевих особливостей національної безпеки.

Національна безпека — 1. Захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково — бюджетної та митної політики, торгівлі

та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам. 2. Форма соціальної діяльності, свідомий цілеспрямований вплив суб'єкта управління на загрози та небезпеки, за якого державними та недержавними інституціями створюються необхідні і достатні умови для прогресивного розвитку українських національних інтересів, джерел добробуту народу України, а також забезпечується ефективне функціонування системи національної безпеки України. 3. Безпека народу як носія суверенітету і єдиного джерела державної влади в Україні,

пронизане суб'єктними переживаннями прагнення до задоволення потреби окремої особи у безпеці, що є невід'ємним від людського ества, управління загрозами та небезпеками. 4. Постійний процес, в рамках якого представники однієї нації прагнуть виявити і забезпечити свій спільний інтерес. 5. Процес боротьби особи, націй, держав, груп потреб, інтересів і цінностей, принципів, засобів та методів їх забезпечення. 6. Процес прийняття рішень в галузі національної безпеки, через який різні представники нації виявляють і реалізують свої спільні інтереси відповідно до власних очікувань відповідних процесів і ефективності в управлінні загрозами та небезпеками (політико-орієнтований метод). 7. Прагнення досягнути визначеності відносин у нестабільному світі, нескінченний процес створення порядку з хаосу, безпеки з небезпеки. 8. Подолання ентропії, підтримання доцентрових, інтегруючих сил суспільства і боротьба із відцентровими тенденціями дезінтеграції, які призводять до дестабілізації системи національної безпеки (синергетичний підхід). 9. Складний процес упорядкування соціального життя, спрямо-

ваний на досягнення визначеності і справедливості суспільних відносин (онтологічний підхід). 10. Інтегральна частина абсолютної безпеки. 11. Певна константа інтегрованості безпеки держави і нації, опосередкована безпекою конкретної особи, органічно поєднана з дією механізмів забезпечення надійного функціонування самої системи. 12. Системна властивість, яка характеризує здатність народів задовольняти (з мінімальною шкодою для базових цінностей теперішнього і майбутніх поколінь) ті потреби, котрі необхідні для їх самозбереження, самовідтворення і самовдосконалення. У Законі України «Про основи національної безпеки України» н.б. визначена як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам. Концептуальним документом, в якому закріплюється політика національної безпеки вступає або Концепція національної безпеки, або Стратегія національної безпеки.

Національна ідея — 1. Охоплююча усі прошарки нації у всьому її різноманітті ідея, інтегруючий чинник націо- і державотворчого процесу. 2. Сукупність найважливіших, ключових, фундаментальних уявлень про цілі, завдання та перспективи розвитку особи (індивіду), суспільства і держави. 3. Ідеологія розвитку нації-держави, система поглядів, ідей та цінностей, сформульована і загальноприйнята мрія. 4. Мета, мотивація діяльності, ключовий елемент суспільної свідомості, менталітет, формула поведінки.

Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення — конституційний, постійно діючий колегіальний орган, метою діяльності якого є здійснення регуляторних повноважень і нагляд за дотриманням законодавства України у сфері телерадіомовлення.

Національна система науково-технічної інформації — це організаційно-правова структура, за допомогою якої формується державна інформаційна політика, а також здійснюється координація робіт зі створення, користування, зберігання та поширення національних ресурсів науково-технічної ін-

формації з урахуванням інтересів національної безпеки.

Національний аудіовізуальний продукт — програми, фільми, аудіовізуальні твори, вироблені фізичними або юридичними особами України.

Національний ідеал — 1. Ідейна основа, найбільш загальні уявлення нації відповідно до об'єктивних тенденцій реальної дійсності про її соціально-економічний і духовний розвиток, гармонійна єдність суб'єкта і об'єкта, окремого представника і нації в цілому та природи, які знаходять вираз у вільному й універсальному розвитку нації і становлять кінцеву мету її прагнень і діяльності. 2. Органічне поєднання волі представника нації, вираженої в національній ідеї.

Національний інформаційний простір — 1. Середовище, в якому під юрисдикцією держави здійснюється продукування, зберігання та поширення всіх видів інформації. 2. Інформаційний простір, з будь-якої точки якого на території держави доступні інформація та інформаційні потоки як національного, так й іноземного походження.

Національний роумінг — телекомунікаційна послуга, яка забез-

печує можливість абонентам одного оператора телекомунікацій, отримувати телекомунікаційні послуги в мережі іншого оператора.

Національні інтереси — 1. Життєво важливі матеріальні, інтелектуальні та духовні цінності Українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток. 2. Результат усвідомлення цінності потреб, свідомий вибір національних цінностей, які обумовлені національним ідеалом, метою та ідеєю і забезпечують умови та засоби їх задоволення та реалізації. 3. Обумовлена національним ідеалом, національною метою та національною ідеєю система загальнозначимих, усвідомлених та визнаних потреб і національних цінностей, яка забезпечує умови та засоби їх задоволення та реалізації. 4. Сукупність політичних, економічних, соціальних та інших потреб нації, від реалізації яких залежить здатність держави забезпечити захист конституційних прав людини і громадянина, цінностей українського суспільства, осно-

воположних державних інститутів. 5. Усвідомлені особою і суспільством, гарантовані державою цільові настанови щодо необхідності існування та розвитку людини, нації і держави в якості цілокупного організму. 6. Свідомий вибір людиною національних цінностей. 7. Сукупність усвідомлених, офіційно відображених в конституції, законах, концепціях, стратегіях та інших нормативних актах об'єктивних потреб громадян, суспільства і держави, які є похідними від національних цінностей, особливостей та умов соціально-економічного і політичного устрою держави, рівня її економічного розвитку та місця і ролі у міжнародному розподілі праці, специфіки історичного розвитку і географічного положення. 8. Сукупність збалансованих інтересів особистості, суспільства й держави в економічній, внутрішньополітичній, соціальній, міжнародній, інформаційній, військовій, прикордонній, екологічній, інших сферах. Вони носять довгостроковий характер і визначають основні цілі, стратегічні й поточні завдання внутрішньої й зовнішньої політики держави. 9. Сукупність інтересів особистості, суспільства й держави

в економічній, внутрішньополітичній, соціальній, міжнародній, інформаційній, військовій, прикордонній, екологічній і інших сферах, що забезпечують національний розвиток.

Національні інтереси в інформаційній сфері — життєво важливі матеріальні, інтелектуальні й духовні цінності народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в державі, визначальні інформаційні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує: інформаційний суверенітет країни; вдосконалення державного регулювання розвитку інформаційної сфери, впровадження новітніх технологій у цій сфері, наповнення внутрішнього та світового інформаційного простору достовірною інформацією про Україну; активне залучення засобів масової інформації до боротьби з організованою злочинністю та корупцією, зловживаннями службовим становищем, іншими явищами, які загрожують національній безпеці України; неухильне дотримання конституційного права громадян на свободу слова, доступу до інформації, недопущення неправомірного втручання органів державної влади, органів місцевого самовряду-

вання, їх посадових осіб у діяльність засобів масової інформації, дискримінації в інформаційній сфері і переслідування журналістів за політичні позиції; створення необхідних і достатніх умов для нормально функціонування та розвитку національного інформаційного простору; унеможливлення монополізації інформаційної сфери України.

Національні цілі — конкретні цілі, що держава ставить перед собою заради захисту національних інтересів.

Національні цінності — переконання, моральні настанови, стандарти й більш специфічні норми, що впливають на процес вироблення політики на всіх рівнях (індивідуальному, груповому, організаційному та суспільному) через спрямування та стримування поведінки і дій учасників процесу творення політики, впливаючи на їхнє сприйняття бажаного кінцевого стану (кінцевих цінностей) і прийнятних засобів (інструментальних цінностей) для його досягнення.

Національно-етнічна ідентичність — відчуття особистістю своєї належності до певного етносу, нації, національної культури і мови, результатом яко-

го є формування ідіоетнічної (лінгвокультурної) особистості.

Неадекватність — нерівноцінність, неоднозначність.

Неадекватність сучасних методів інформаційної політики держави — невідповідність сучасних прийомів та способів інформаційної політики сучасним тенденціям в інформаційному середовищі, яка полягає у: 1) традиційності, лінійності інформаційного мислення; 2) невідповідності організаційно-штатної структури центральних органів державної влади завданням інформаційної політики; 3) нестачі спеціально підготовлених спеціалістів для інформаційних військ, підрозділів стратегічної комунікації відповідно до виділених нами компонентів; 4) спрямованості інформаційних операцій лише на реактивний підхід, нівелювання проактивного підходу; 5) отождоженні стратегічних комунікацій лише зі зв'язками з громадськістю, через що абсолютно недооцінюються інші іманентні компоненти даної системи. Див. : *система стратегічних комунікацій*.

Небезпека — 1. Цілком усвідомлювана, але не фатальна можливість завдання шкоди, майново-

го (матеріального), фізичного або морального збитку людині, суспільству, державі. Н. — одне з основних понять національної безпеки, що займає проміжне місце між викликом і загрозою. 2. Можливість виникнення обставин, за яких матерія, поле, інформація або їхнє поєднання можуть таким чином вплинути на складну систему, що приведе до погіршення або неможливості її функціонування і розвитку. 3. Процес дестабілізації управління загрозами та небезпеками, за якого унеможливується створення сприятливих умов для прогресивного розвитку національних інтересів, джерел добробуту народу державними і недержавними інституціями, а також ефективне функціонування самої системи національної безпеки. 4. Діяльність, спрямована на реалізацію загроз, що здатна спричинити дестабілізацію системоутворюючих елементів, які самі по собі загрожують функціонуванню та розвитку об'єкту безпеки у момент їх спричинення або при звичайному своєму протіканні закінчуються або можуть закінчитися його колапсом і відповідної системи безпеки. 5. Завдання шкоди важливим національ-

ним інтересам і національній безпеці в обмежених (локальних) масштабах. 6. Реальні явища, події і процеси, здатні нанести шкоду людині, соціальній групі, народу, суспільству, державі, планеті або навіть знищити їх, нанести шкоду їх благополуччю, зруйнувати матеріальні, духовні або природні цінності, викликати деградацію, закрити шляхи до розвитку. 7. Попередні або безпосередні дії із завдання шкоди національним інтересам.

Небезпека інформаційна —

1. Можливість виникнення інформаційних загроз і викликів, за яких інформація може таким чином вплинути на людину, суспільство і державу, що призведе до погіршення захищеності їх життєво важливих інтересів. 2. Сукупність умов і факторів, що створюють загрозу життєво важливим інтересам особистості, суспільства і держави в інформаційній сфері. 3. Загроза, зміст якої становить різна інформація, або її комбінації, що можуть бути використані проти соціального або соціально-технічного об'єкта (системи) з метою зміни його інтересів, потреб, орієнтацій відповідно до мети суб'єкта інформації.

Невербальна комунікація — взаємодія партнерів по спілкуванню через засоби, які не належать до мови (символи, знаки, пози, жести, міміка, орнаменти, одяг тощо).

Невербальна проекція іміджу — реалізація іміджевих характеристик через позамовні комунікації із застосуванням знакових систем (наприклад, візуалізація іміджу).

Невербальний інформаційно-психологічний вплив — інформаційно-психологічний вплив, який ґрунтується на закономірностях сприйняття людиною інформації через підсвідомість.

Невербальний код — сукупність позамовних засобів (жестів, рухів, голосових ефектів тощо), які комуніканти наділяють символічними функціями і використовують для створення повідомлень та обміну ними.

Недобросовісна реклама — реклама, яка вводить або може ввести в оману споживачів, завдати шкоди особам, державі чи суспільству внаслідок неточності, недостовірності, двозначності, перебільшення, замовчування, порушення вимог щодо часу, місця і способу розповсюдження.

Незаконний доступ — правопорушення, вчинене шляхом пору-

шення заходів безпеки з метою отримання комп'ютерних даних або з іншою недобросовісною метою, або по відношенню до комп'ютерної системи, поєднаної з іншою комп'ютерною системою.

Незалежність — самостійність у міжнародних відносинах та у внутрішніх справах, суверенність.

Нейролінгвістична зброя — вид інформаційно-психологічної зброї, призначений для управління людською свідомістю та поведінкою за допомогою лінгвістичних конструкцій, набору певних символів, кольорів, звуків, архетипів, візуальних зображень тощо. При цьому застосовуються засоби нейролінгвістичного програмування (НЛП), спеціальна відеографічна та телевізійна інформація (наприклад, ефект 25 кадру).

Нейролінгвістичне програмування (НЛП) — управління людською свідомістю за допомогою лінгвістичних конструкцій, архетипів, візуальних зображень тощо; методика вивчення суб'єктивного досвіду, створення відповідних моделей поведінки й наборів навичок і технік.

Нейролінгвістичний вплив — вид психологічного впливу, що припускає використання спеці-

альних прийомів, спрямованих на створення позитивної мотивації, психологічної корекції внутрішніх джерел поведінки й світогляду особистості людини.

Нейтралізація лідерів і фахівців — “вилучення із гри» відповідних лідерів і фахівців за допомогою переорієнтування їх на інші проблеми, аж до суто побутових конфліктів; компрометація, деморалізація, провокування кримінального переслідування тощо; фізична ізоляція чи знищення.

Незаконні джерела інформації — відомості, здобуті проти-законним шляхом, дублювання викрадених документів; дані, здобуті через проведення оперативних заходів тощо.

Незаконна агітація — діяльність щодо спонукання конкретних соціальних груп сторони, яка проводить агітацію, до політичної активності, яка відповідає інтересам конкурента.

Незаконна пропаганда — будь-які повідомлення, які розповсюджуються для отримання потрібного впливу на суспільну думку, появи відповідних емоцій, а також зміни відносин чи поведінки певної групи людей у напрямі, безпосередньо чи опосередковано вигідному ініціатору повідомлення.

Неоголошена війна (війна без війни) — ворожі дії держави, зазвичай (але не обов'язково) із застосуванням військових методів, при яких держава формально не є воюючою стороною. Здійснюється різноманітними способами, у числі яких: економічна блокада, дипломатична ізоляція, політична конфронтація; провокування прикордонних інцидентів і конфліктів; демонстрація сили, нарощування воєнної присутності, загрози силою; розпалювання та підтримка сепаратистських, націоналістичних рухів тощо. На сучасному етапі більшого розповсюдження набув термін гібридна війна, в рамках якого додатково використовуються інформаційні заходи, а також усі компоненти стратегічних комунікацій.

Неприпустимість зловживання правом на інформацію — інформація не може бути використана для закликів до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності, пропаганди війни, насильства, жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини.

Неприпустимість перекручування інформації — соба, в якій бе-

руть інтерв'ю, або особа, яка надала інформацію для телерадіоорганізації, має право на підставі письмової заяви переглянути та/або прослухати відповідну передачу перед її трансляцією. Спори у зв'язку з недостовірністю або неповнотою інформації, поширеної у передачах, розглядаються у судовому порядку.

Нерелевантний документ — документ, семантичний зміст якого не відповідає семантичному змістові інформаційного запиту користувача.

Несанкціонований доступ до інформації — доступ до інформації, за якого порушуються встановлений порядок його здійснення та (чи) правові норми.

Нестандартна війна — військова стратегія, що передбачає застосування не лише мілітаристських ресурсів, але й інформаційних, психологічних методів, що називаються «психологічна війна» або «культурна війна». Стратегію непрямого підходу обґрунтував американській військовий стратег Л. Харт ще перед другою світовою війною. Н. в. містить латентну фази (передбачає розкачування ситуації й підготовку ґрунту для вторгнення військ противника) та відкриту фази — безпосереднє військове вторгнення.

Несуцільне статистичне спостереження — спостереження за окремими одиницями сукупності, яка вивчається.

Нетикет [англ. *netiquette*] — мережевий етикет; під його порушенням розуміють образи й натяки на особистості; навмисний відхід від теми, рекламу або саморекламу в непередбачених для цього місцях, дезінформацію.

Неурядова організація — 1. Громадська, незалежна, неприбуткова (некомерційна), дослідна організація зі статусом юридичної особи, що вивчає різноманітні проблеми суспільного, державного життя, займається інформаційною діяльністю, спрямованою на лобювання, здійснення впливу на владу шляхом подання обґрунтованих пропозицій, критики, проектів рішень. 2. Самодіяльні об'єднання і рухи, які спричинюють ліберально зорієнтовану еволюцію й якісну трансформацію громадянського суспільства.

Новий світовий порядок — одна з головних цілей стратегічних комунікацій, те ж саме, що й мондіалізм і проекти щодо утворення Світового Уряду.

Новини — короткі дані про подію, що відбулася.

Номада — народи-кочівники.

Номерний ресурс — сукупність цифрових знаків, що використовуються для позначення (ідентифікації) мереж, послуг, пунктів закінчення мережі в телекомунікаційних мережах загального користування.

Номінальні характеристики запису інформації — функціональні та структурно-композиційні ознаки певного виду задокументованої службової чи особистої інформації (наказ, акт, протокол, лист, щоденник тощо).

Нонівент — подія, яка, на думку журналіста або редактора, не повинна згадуватися у ЗМІ через її неактуальність.

Ноосфера — олюднена сфера життя через перетворення людиною природи відповідно до власних потреб.

Носії (матеріальні) секретної інформації — матеріальні об'єкти, у тому числі фізичні поля, в яких відомості, що становлять державну таємницю, відображені у вигляді текстів, знаків, символів, образів, сигналів, технічних рішень, процесів тощо.

Носії даних та інформації — 1. Матеріальний об'єкт, що забезпечує отримання, запис, зберігання та передавання інформації (даних) у просторі і часі. 2. Люди,

матеріальні тіла (мікрочастки), елементарні частки (мікрочастки), фізичні поля (випромінювання), які забезпечують отримання (формування), запис (запам'ятовування), зберігання і передавання даних або інформації у просторі та часі. Розрізняють носії-джерела, носії-переносники та носії-одержувачі даних та інформації.

Ноубот [англ. *knowbot* від *know* — знати + *robot* — робот] — буквально «Робот знань» — програма, яка шукає інформацію, базуючись на певних встановлених критеріях.

Ноу-хау — сукупність технічних, технологічних, комерційних

та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навичок та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих.

Ньюсмейкер [англ. *newsmaker* від *news* — новини + *to make* — робити] — людина або явище, що знаходяться у центрі уваги засобів масової інформації.

Ньюсрум [англ. *newsroom* від *news* — новини + *room* — приміщення, кімната] — велика зала у редакціях західних газет, де водночас працює багато репортерів і в якій готуються новини.

Об'єкт [лат. *objectus* — предмет] — явище, предмет, особа, на яку спрямовано певну діяльність.

Об'єкт аналітико-синтетичного опрацювання — первинні документи, що надають безпосередню інформацію про будь-які результати вивчення, дослідження, розроблення, практичної діяльності та створення на їх основі вторинних документів: оглядів, анотацій, рефератів, каталогів, бібліографічних описів, пошукових образів документів, пошукових приписів запитів, витягів, перекладів, наукових узагальнень фактичних даних.

Об'єкт захисту інформації — інформація чи носій інформації або інформаційний процес, який необхідно захищати.

Об'єкт інформатизації — сукупність інформаційних ресурсів, засобів і систем обробки інформації, що використовуються відповідно до заданої інформаційної технології, а також засобів їх забезпечення, приміщень чи об'єктів (будівель, споруд, технічних засобів), в яких ці засоби і системи встановлені, або

приміщень чи об'єктів, призначених для ведення конфіденційних переговорів.

Об'єкт інформаційної діяльності — інженерно-технічна споруда (приміщення), транспортний засіб, де провадиться діяльність, пов'язана з державними інформаційними ресурсами та інформацією, вимога щодо захисту якої встановлена законом.

Об'єкт інформаційно-психологічного впливу — людина або група людей, на яку спрямована інформаційно-пропагандистська діяльність із здійснення цього впливу. До об'єктів інформаційно-психологічного впливу належать: усе цивільне населення країни, особливо особи призовного віку та допризовна молодь; особовий склад військ (сил) Збройних сил України, інших військових формувань, працівники Збройних сил України та сім'ї військовослужбовців; конкретні види повсякденної трудової, службової, навчальної та бойової діяльності суспільства та військ (сил), а також різноманітні завдання, які вони виконують; колективи, у

тому числі військові; населення та особовий склад військ противника, дружніх та нейтральних країн.

Об'єкт критичний — об'єкт або процес, порушення безперервності функціонування якого може заподіяти значну шкоду.

Об'єкт критичної інформаційної інфраструктури — інформаційно-телекомунікаційна система, порушення роботи, або виведення з ладу якої матиме негативні наслідки для функціонування критичної інформаційної інфраструктури.

Об'єкти безпеки — 1. Права і свободи людини і громадянина, матеріальні і духовні цінності суспільства, конституційний лад, суверенітет і територіальна цілісність держави. 2. Окремі громадяни, колективи (об'єднання) громадян, матеріальні засоби та цінності, споруди, об'єкти інфраструктури, транспортні засоби, фінансові ресурси (кошти, фінансові інструменти та документи), об'єкти інтелектуальної власності та інформація, стосовно яких вживаються заходи безпеки.

Об'єкти захисту в системі — інформація, що обробляється в ній; програмне забезпечення, призначене для обробки цієї інформації.

Об'єкти інформації — установи, організації, виробництва, заходи, події, в яких зосереджена необхідна уповноваженому суб'єкту діяльності інформація.

Об'єкти інформаційної безпеки — інформаційні ресурси, канали інформаційного обміну і телекомунікації, механізми забезпечення функціонування телекомунікаційних систем і мереж та інші елементи інформаційної інфраструктури країни.

Об'єкти інформаційної боротьби — свідомість і підсвідомість людини, колективна свідомість, а також інформаційні ресурси, комп'ютерна інфосфера та інші складові інформаційного середовища (системи інформаційного та інформаційно-аналітичного забезпечення органів державного і відомчого управління, автоматизовані системи управління військами й озброєнням, телекомунікаційні мережі, радіо- та телестудії, компоненти інформаційного та програмного забезпечення систем озброєння і військової техніки тощо).

Об'єкти інформаційної діяльності — 1. Інженерно-технічна споруда (приміщення), транспортний засіб, де здійснюється озвучення та/або обробка технічними засобами інформації

з обмеженим доступом. 2. Технічний захист інформації — будівлі, приміщення, транспортні засоби чи інші інженерно-технічні споруди, функціональне призначення яких передбачає обіг інформації з обмеженим доступом.

Об'єкти ураження в інформаційній війні — інформаційна інфраструктура та психіка противника.

Об'єкт-процес — виконувана в даний момент програма, яка характеризується контекстом (поточним станом реєстрів обчислювальної системи, адресним простором, повноваженнями і т. ін.).

Обладнання криптографічного захисту — обладнання, що здійснює керування засобом криптографічного захисту інформації і стосовно якого висуваються вимоги щодо побудови та умов експлуатації з метою унеможливлення впливу на криптографічні, інженерно-криптографічні та спеціальні засоби криптографічного захисту інформації.

Обов'язки розпорядників інформації — 1. Оприлюднювати інформацію про свою діяльність та ухвалені рішення; 2. Систематично вести облік документів, що знаходяться в їхньому

володінні. 3. Вести облік запитів на інформацію. 4. Визначати спеціальні місця для роботи запитувачів з документами чи їх копіями, а також надавати право запитувачам робити виписки з них, фотографувати, копіювати, сканувати, записувати на будь-які носії інформації тощо. 5. Мати спеціальні структурні підрозділи або призначати відповідальних осіб для забезпечення доступу запитувачів до інформації. 6. Надавати достовірну, точну та повну інформацію, а також у разі потреби перевіряти правильність та об'єктивність наданої інформації.

Обов'язки телемовника — усі елементи програмних послуг стосовно змісту мають поважати гідність людини та основні права. Зокрема: 1) не можуть містити непристойності, особливо порнографії; 2) пропагувати насильство чи спонукати до расової ненависті. Усі елементи програмних послуг, які можуть завдати шкоди фізичному, психічному чи моральному розвитку дітей та підлітків, не повинні транслюватись, якщо під час трансляції та прийому неповнолітні мають змогу їх дивитися. Телемовник забезпечує об'єктивне висвітлення фактів і

подій та сприяє вільному формуванню думок.

Обов'язок — передбачені на законодавчому, нормативному рівні зобов'язання.

Оборонна політика — частина політики держави, спрямована на забезпечення достатнього рівня її обороноздатності. Визначає основні цілі, завдання, напрями, принципи, форми та методи діяльності щодо оборони держави, запобігання війнам і збройним конфліктам, стримування ймовірного прогивника, а також відбиття збройного нападу, організації військового будівництва й підготовки збройних сил, населення та економіки країни до захисту її національних інтересів.

Оборонні способи забезпечення інформаційної безпеки: деблокування й ототожнення.

Обробка інформації в системі — виконання однієї або кількох операцій, зокрема: збирання, введення, записування, перетворення, зчитування, зберігання, знищення, реєстрації, приймання, отримання, передавання, які здійснюються в системі за допомогою технічних і програмних засобів

Обробка науково-технічної інформації аналітично-синтетична — 1. Процес обробки ін-

формації шляхом аналізу і синтезу змісту документів з метою отримання необхідних відомостей, а також шляхом їх класифікації, оцінки, співставлення і узагальнення. 2. Процеси переосмислення змісту документів із метою їх аналізу, виокремлення потрібних відомостей, а також їх оцінювання, співставлення та узагальнення. Аналітико-синтетична обробка складається з: анутування, реферування, виокремлення фактів та підготовки оглядів.

Обробка персональних даних, що становить особливий ризик для прав і свобод суб'єктів — дія або сукупність дій, а саме: збирання, реєстрація, накопичення, зберігання, адаптування, зміна, поновлення, використання і поширення (розповсюдження, реалізація, передача), знеособлення, знищення, у тому числі з використанням інформаційних (автоматизованих) систем, яка здійснюється щодо персональних даних про: расове, етнічне та національне походження; політичні, релігійні або світоглядні переконання; членство в політичних партіях та/або організаціях, професійних спілках, релігійних організаціях чи в громадських організаціях світоглядної спрямо-

ваності; стан здоров'я; статеве життя; біометричні дані; генетичні дані; притягнення до адміністративної чи кримінальної відповідальності; застосування щодо особи заходів в рамках досудового розслідування; вжиття щодо особи заходів, передбачених Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність»; вчинення щодо особи тих чи інших видів насильства; місцеперебування та/або шляхи пересування особи.

Оброблення даних — сукупність різних дій, виконуваних над змістом документів, які зумовлюють змінення форми чи характеру наданої в них інформації.

Обставини комунікативного акту — сукупність умов, що визначають загальний діяльнісний контекст і включають безпосередній акт спільної діяльності й фонові обставини.

Обчислювальна система — сукупність програмно-апаратних засобів, призначених для оброблення інформації.

Оверквотинг [англ. *overquoting* — надмірне цитування] — надлишок цитат у тексті на форумі або у мережевій конференції. Критерієм зазвичай вважається перевищення обсягу цитованого матеріалу над оригінальним

текстом автора повідомлення. Див.: *інтелектуально-інформаційна гламурність*.

Огляд — стислий зміст наукових документів, поєднаних спільною темою. Розрізняють такі види оглядів: аналітичний, загальний, критичний, огляд стану науково-технічної проблеми, порівняльний, тематичний, фактографічний, щорічний.

Огляд архівних документів — архівний довідник, що містить систематизовані відомості про склад і зміст окремих комплексів архівних документів з їх джерелознавчим аналізом.

Огляд дезінформації [*disinformation reveiw*] — інформаційний проект у вигляді щотижневика, що ведеться спеціальною оперативною групою Stratcom East і спрямований на відстеження й аналіз прикладів дезінформаційних нападів в режимі реального часу.

Одержання інформації — набуття, придбання і накопичення документованої або публічно оголошеної інформації громадянами, юридичними особами або державою.

Ознака — риса, властивість, особливість чого-небудь.

Ознаки ведення інформаційно-психологічних операцій проти України в мирний час—ак-

тивізація діяльності існуючих і виникнення нових опозиційних рухів, політичних партій, об'єднань, блоків; поява матеріалів, що провокують загострення внутрішніх протиріч, напругу у суспільстві; нав'язування суспільству бажаних для протидіючої сторони думок і рішень у життєво важливих сферах державної та громадської діяльності з метою послаблення довіри населення до влади, маніпулювання громадською думкою; розповсюдження інформації (дезінформація, приховування або спотворення інформації), що дискредитує керівництво України; зростання конкурентної боротьби на ринку інформаційних послуг, у національному інформаційному просторі України; посилення зовнішньої інформаційної експансії, розробка та використання зарубіжними країнами засобів інформаційно-психологічного впливу на Україну; спрямований (відкритий і прихований) негативний вплив зарубіжних ЗМІ на громадську свідомість в інформаційному просторі України; активізація діяльності іноземних спецслужб, інших організацій, підтримка ними опозиційних рухів; порушення встановленого порядку інфор-

маційного обміну, несанкціонований доступ або необґрунтоване обмеження доступу до інформаційних ресурсів, протиправний збір, отримання, використання та розповсюдження інформації; розв'язування протиборства в інформаційно-комп'ютерних мережах (розповсюдження комп'ютерних «вірусів» і спеціальних програм перехоплення інформації, поширення фальшивої інформації, радіоелектронний вплив, радіоелектронне придушення тощо), спотворення (знищення) інформаційних ресурсів, програмного забезпечення.

Ознаки ведення інформаційно-психологічних операцій проти України при загостренні ситуації — посилення зовнішнього інформаційно-психологічного впливу на різні верстви населення, передусім, національні меншини у місцях їх компактного проживання; обмеження доступу України до світових інформаційних ресурсів; наявність фахівців (передусім у системі державного управління), діяльність яких підтримується з-за кордону; зростання кількості вітчизняних ЗМІ, що належать іноземним власникам; підвищення уваги іноземних ЗМІ та міжнародних установ до

подій усередині України, створення іноземними державами різноманітних наглядових, консультативних і дорадчих органів; культурна експансія іноземних держав, перенасиченість ринку інформаційних послуг продукцією іноземного виробництва; нав'язування іноземних інформаційних технологій і створення перешкод для розробки та впровадження українських інформаційних технологій; сприяння виїзду інтелектуальних фахівців з України за кордон.

Ознаки загроз — показники, прикмети, знаки, особливості поведінки людини, роботи агрегатів, інші відмінності по яких можна ідентифікувати певні зміни у взаємовідносинах, діях, конструкціях, рецептурах, ефективності та якості роботи, кон'юнктури ринку.

Ознаки інформаційно-психологічної війни — діяльність з метою завдання збитку або шкоди державним інтересам об'єкта посягань; таємні інформаційно-психологічні операції як основна організаційна форма такої діяльності; застосування інформаційної зброї.

Ознаки масової комунікації — 1) масовість аудиторії; 2) одночасність споживання інформа-

ції; 3) швидке розповсюдження інформації; 4) порівняно невелика споживча вартість інформації.

Окулесика — розділ теорії комунікації, що вивчає мову очей і візуальну поведінку людей у процесі спілкування.

Ольфакція — наука про мову запахів, внутрішній зміст, мета, що передають за допомогою запахів, і про роль запахів у комунікації.

Онлайн [англ. *online* від *on line* — на лінії, на зв'язку] — 1. Режим роботи пристроїв, коли вони перебувають у стані підключення. 2. Увімкнений у комп'ютерну мережу з можливістю прийняття або передавання інформації через неї. 3. Інтерактивний.

Онлайн медіа (online media) — вид електронної комунікації, сеанс у режимі реального часу з використанням інтернет-сервісу.

Операнд [англ. *operand* від *to operate* — здійснювати операції] — величина, над якою здійснюються операції при реалізації програми в ЕОМ.

Оперативне забезпечення стратегічних комунікацій — система об'єднаних загальною метою заходів, що здійснюються з метою створення сприятливих умов для успішної реаліза-

ції кожного компонента стратегічних комунікацій, ефективного застосування засобів інформаційної боротьби, збереження високої інформаційної здатності та спроможності інформаційного простору. Основні види оперативного забезпечення стратегічних комунікацій корелюють із компонентами складових стратегічних комунікацій. Див.: *система стратегічних комунікацій*.

Оперативно-розшукова діяльність — система гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів.

Операція [лат. *operatio* — дія] — закінчена дія або низка пов'язаних між собою дій, націлених на вирішення певних задач; сукупність бойових дій, підпорядкованих єдиній меті, єдиному завданню.

Операція військова — сукупність погоджених і взаємозалежних за цілями, завданням, місцем і часом боїв, бойовищ, ударів і маневрів різнорідних військ (сил), проведених за єдиним замислом і планом для вирішення стратегічних, оперативних чи оперативно-тактичних завдань. *За масштабом* О.в. бу-

вають стратегічні, оперативних командувань й корпусні. Залежно від сил, що беруть участь, і засобів О.в. можуть бути: загальновійськовими (загальнофлотськими), спільними (проведеними об'єднаннями і з'єднаннями кількох видів збройних сил (ЗС) і родів військ) і самостійними (проведеними об'єднаннями одного виду ЗС чи самостійно у взаємодії з об'єднаннями інших видів ЗС). За характером бойових дій розрізняють О.в. наступальні й оборонні.

Операція з підтримки миру — сукупність погоджених і взаємозалежних за метою, завданням, місцем та часом дій Колективних сил з підтримки миру і військових спостерігачів у зоні збройного конфлікту, проведених відповідно до Мандату, затвердженого Радою Безпеки ООН або іншим правомочним органом колективної безпеки, спрямованих на припинення збройного конфлікту, створення умов, що сприяють політичному вирішенню суперечностей і виключенню можливості поновлення конфлікту. О.п.м., як правило, тісно пов'язані з різними видами гуманітарної допомоги, здійсненням економічних санкцій,

проведенням інформаційних заходів, реалізацією спостереження за виборами і контролю за дотриманням прав людини, організацією управління та ін. О.п.м. не може проводитися на підтримку однієї зі сторін конфлікту і не допускає втручання у внутрішні справи держав.

Операція з примусу до миру — реальне застосування миротворчих збройних сил чи загроза такого застосування для того, щоб змусити протиборчі сторони припинити бойові дії і приступити до пошуків миру.

Операція миротворча — див. *Операція з підтримки миру*.

Операція психологічна — форма ведення психологічної війни. За характером і масштабом психологічні операції поділяються на стратегічні і тактичні. *Стратегічні операції* це довгострокове, розраховане на перспективу, тотальне оброблення свідомості населення з метою виклику глибоких змін у поведінці людей та їхніх поглядів на політичні події; *тактичні операції* розраховані на швидкий ефект із конкретного питання.

Опонент [нім. *opponent* — той, хто заперечує] — суб'єкт, який відстоює протилежну своєму співрозмовнику (пропоненту) точку зору.

Опрацювання — детальне ознайомлення з чим-небудь, встановлення закономірностей, виявлення властивостей певного об'єкта.

Опрацювання ризику інформаційної безпеки — процес розробки та/або відбору та запровадження заходів управління ризиками інформаційної безпеки. Може містити запобігання ризику шляхом ухвалення рішення не розпочинати або не продовжувати дії, що створюють умови ризику; пошук сприятливих можливостей шляхом ухвалення рішення розпочати чи продовжити дії, які можуть запобігти ризику або зменшити його; нейтралізація джерел ризиків; зміна характеру й обсягів ризику; зміна наслідків; поділ ризику з іншою стороною (сторонами).

Оптимізація — надання чому-небудь найбільш сприятливих властивостей.

Оптимізація пошукова — набір дій зі зміну сайту або елементів зовнішнього середовища з метою отримання високих місць в результатах пошуку по запитах.

Орган [гр. *organon* — знаряддя] — установа, що виконує певні функції в галузі державного управління, контролю, нагляду і т. ін.

Організаційна війна — одна з концепцій стратегічних комунікацій, яка передбачає замість традиційних бойових дій захоплення або знищення контуру управління — найбільш небезпечних для супротивника підсистем. Це відбувається не відразу, як це буває у звичайній військовій агресії. А по частинах. І не в плані поетапного територіального захоплення, а у функціональному плані. Сьогодні — це одна знищена функція, завтра — друга. І так до повного зникнення або, точніше, доти доки не настане той поріг, за яким вже можна атакувати систему без побоювання, що вона зможе відстояти свою незалежність чи не втратить здатність до стійкого опору.

Організаційна зброя (напрями протидії) — 1. Побудова ефективної системи стратегічних комунікацій. 2. Вивчення та використання колективного досвіду протистояння зовнішнім та внутрішнім деструктивним впливам. 3. Відмова від класичних форм протистояння організаційній зброї через необхідність підбору адекватних і специфічних засобів, заснованих на сучасних комунікативних технологіях та методах інформаційно-психологічної протидії,

стратегій та концепцій стратегічних комунікацій. 4. Необхідність формування національної ідентичності, в тому числі інформаційної ідентичності. 5. Закріплення і вироблення національної ідеї. 6. Забезпечення культурного розвитку українства. 7. Створення симетричних мережевих структур для реалізації стратегічних комунікацій як у реальному, так і в кіберпросторі, в тому числі через розвиток та управління соціальними мережами. 8. налагодження інформаційної взаємодії за мережевим принципом між компонентами системи стратегічних комунікацій. 9. Налагодження реальної комунікації із громадянським суспільством, особливо в частині зворотного зв'язку.

Організаційна зброя (поняття) — система організаційних (узгоджених за цілями, місцем і часом розвідувальних, пропагандистських, психологічних, інформаційних та інших) впливів на противника, що змушують його рухатися в необхідному для супротивної сторони руслі. Застосування О. з. відображає історичну тенденцію вдосконалення військово-втручання через «самодезорганізацію» та «самодезорієнтацію» супротивника.

Організаційна зброя (форми про-яву) — 1. Застосування комплексу організаційних, пропагандистських, психологічних, інформаційних впливів на систему-ціль, що змушують її рухатися в необхідному для протилежної сторони руслі. 2. Застосування організаційної зброї «непомітно» для традиційних форм експертного спостереження й «незрозуміло» у рамках традиційної логіки контррозвідвальної діяльності. 3. Політика супротивника заводиться в стратегічний тупик: вимотується економіка, загальмовується діяльність у сфері безпеки, нівелюється суспільна самосвідомість, спотворюються основи національної культури, створюється «п'ята колона». 4. Система перспективних цінностей системи-мішені замінюється базовими конструктами агресора. 5. Результат — у когнітивному парадоксі: добре скоординовані дії приводять до внутрішньополітичного, економічного й психологічного хаосу.

Організаційні бар'єри комунікації — проблеми, пов'язані з віддаленістю учасників комунікаційного процесу один від одного; зі спеціалізацією завдань; з розходженням у сфері влади, авторитету і статусу осіб, які

спілкуються; із власністю на інформацію; неефективним зворотнім зв'язком; інформаційним перекручуванням.

Організація взаємодії — практична діяльність суб'єктів стратегічних комунікацій з узгодження зусиль всіх компонентів даної системи, які беруть участь у виконанні оперативних завдань, з метою досягнення максимальної ефективності застосовуваних сил і засобів. Основними заходами є: визначення порядку взаємодії, підтримка взаємодії, відновлення взаємодії.

Освіта — здобуті знання, вміння, навички. 1. Система закладів і установ, що здійснюють навчально-виховні заходи. 2. Навчання. 3. Рівень компетенцій, здобутих у процесі навчання.

Офтопiк — Див.: *флуд*.

Оффтоп [англ. *off-topic*] — повідомлення на інтернет-форумі не за темою.

Охоплення [англ. *reach*] — один із важливих показників ефективності стратегічних комунікацій, кількість людей в абсолютних цифрах або у відсотках, які хоча б раз контактували з подією протягом певного проміжку часу. О. забезпечує контакт повідомлення (меседжа) з цільовою аудиторією. Розрахунок відбувається таким чином:

кожен член цільової аудиторії рахується лише раз, незалежно від того, скільки разів він бачив те чи інше повідомлення. О. дозволяє зрозуміти, яку частину аудиторії ми охопили. Див: *Джі-ар-пі, частотність*.

Охорона державної таємниці — комплекс організаційно-правових, інженерно-технічних, криптографічних та оперативно-розшукових заходів, спрямованих на запобігання розголошенню секретної інформації та втратам її матеріальних носіїв.

Оцінка ризику інформаційної безпеки — загальний процес ідентифікації, аналізу та визначення прийнятності рівня ризику інформаційної безпеки.

Оцінка стратегічної обстановки — один із найважливіших елементів ухвалення (вироблення) рішення на стратегічні дії (операції) збройних сил. Ґрунтується на вивченні й аналізі чинників і умов, що впливають на виконання стратегічних задач і досягнення цілей застосування суб'єктів СК у стратегічній операції.

Оціночне судження — думка, в якій стверджується або заперечується

щось-небудь; оціночними судженнями, за винятком наклепу, є висловлювання, які не містять фактичних даних, критика, оцінка дій, а також висловлювання, що не можуть бути витлумачені як такі, що містять фактичні дані, зокрема з огляду на характер використання мовно-стилістичних засобів (вживання гіпербол, алегорій). Оціночні судження не підлягають спростуванню та доведенню їх достовірності.

Оцінювання — встановлення значимості, відповідності визначеним нормам, принципам; визначення якості, цінності, значущості, убезпеченості об'єкта.

Оцінювання безпеки інформації — процес, метою якого є визначення відповідності стану безпеки інформації в комп'ютерних системах встановленим вимогам.

Оцінювання вразливості — дослідження об'єкта оцінки з метою визначення можливості реалізації загроз.

Оцінювання ризику — процес, який об'єднує ідентифікацію ризику, аналіз ризику та їх кількісну оцінку.

П

Паблік рилейшнз — PR — [англ. *public relations* — зв'язки з громадськістю] — компонент системи стратегічних комунікацій, особливий вид діяльності, змістом якої є цілеспрямоване формування вигідної суб'єкту СК громадської думки у тій чи іншій цільовій аудиторії. 1. Система дій зі створення, підтримки та трансформації іміджу як процесу управління каналами його розповсюдження й сукупність цілеспрямованих контактів із суспільством у межах загальної іміджевої концепції. 2. Соціальна інформація. 3. Діяльність, спрямована на встановлення взаємовигідних відносин між організацією (державою, політичною партією, військовим формуванням тощо) і громадськістю, від якої залежить успіх функціонування цієї організації. 4. Сприяння встановленню порозуміння й доброзичливості між особистістю, організацією й іншими людьми за допомогою поширення пояснювального матеріалу, обміну інформацією та оцінки громадської реакції. 5. Сис-

тема інформаційних зв'язків влади з громадськістю. 6. Тривалі зусилля, спрямовані на створення й підтримання доброзичливих відносин.

PR — Див.: *паблік рилейшнз*.

PR у Збройних силах України — система інформаційно-аналітичних і процедурно-технологічних дій, спрямованих на організацію оптимального комунікативного простору з метою формування й підтримки позитивного іміджу структури Збройних сил, гармонізації політики Міністерства оборони із суспільними інтересами.

PR негативний — комплекс піар-заходів, спрямованих на паплюження іміджу обраного об'єкта, його нейтралізацію або застосування маніпуляцій з метою вчинення об'єктом бажаних суб'єкту дій.

PR чорний — найвищий прояв негативного піару, спрямований на цілковите знеславлювання іміджу об'єкта без урахування побічних негативних наслідків.

PR-прийоми — способи піару, за допомогою яких вчинюється вплив на суб'єкта впливу: 1) ви-

користання асоціацій; 2) зміщення понять; 3) навішування ярликів; 4) відволікання уваги; 5) відтінення; 6) замовчування; 7) ігнорування; 8) перенесення акцента; 9) доведення до абсурду; 10) повторюваність; 11) посилення на посилення; 12) особистий вплив; 13) прихований наклеп; 14) компромат; 15) відволікаюча проблема; 16) заперечення аргументоване-неаргументоване (це брехня!); 17) некоректне порівняння; 18) провокація; 19) викривлення; 20) тлумачення; 21) використання чужого бренду; 22) виснаження; 23) надокучання; 24) візуалізація; 25) пояснення; 26) питання-відповідь; 27) коментар; 28) створення стресових ситуацій; 29) емоційний вплив; 30) заклик до особистого бачення; 31) навмисні помилки.

PR-стратегії — модель дій для досягнення цілей.

PR-технологія — сукупність політико-організаційних, інформаційних і процедурно-технологічних послідовних дій, спрямованих на реалізацію іміджевої PR-стратегії.

PR-технологія вербальна — створення найрізноманітніших PR-текстів, які в подальшому транслюються ЗМІ, підготовка про-

мов, організація публічних виступів.

PR-технологія невербальна — переклад іміджевих характеристик мовою візуальних образів і символів.

PR-технологія перформансу — організація та проведення особливого типу комунікацій, коли імідж проектується і знаходить свій вираз у спеціальних подіях та акціях.

PR-технологія формування позитивного іміджу структури — штучне, цілеспрямоване створення подій, виграшних ситуацій.

Паблісіті (публічність) — 1. Самореклама; різні дії задля привертання уваги, зокрема ЗМІ. 2. Процес створення подій, які покликані стати новиною і обов'язкове висвітлення у ЗМІ.

Пакетне оброблення даних — оброблення даних у пакетному режимі.

Паліатив — недосконалий захід, який лише частково або тимчасово забезпечує вихід зі скрутного становища, напівзахід.

Паніка — психологічний стан, викликаний загрозливим впливом зовнішніх умов та виражений у відчутті дошкульного страху, що охоплює людину або багатьох людей; нестримне неконтрольоване намаган-

ня уникнути небезпечної ситуації.

Пангерманізм — геополітична доктрина, що обґрунтовує необхідність встановлення світової гегемонії Німеччини через максимальне територіальне розширення.

Панісламізм — релігійно-політичний рух, що виник наприкінці XIX століття, прихильники якого виступають за утворення блоків мусульманських країн, які мають протистояти в Азії і Африці гегемонізму будь-якій іншій не мусульманській ідеології. У сфері стратегічних комунікацій знаходить вияв через діяльність у кіберпросторі організацій: кіберджихад, кіберхаліфат.

Панмосквізм — геополітична доктрина, месіанської ролі Московії у світобудові; розглядає Московію як центр цивілізації, Московську державу як супердержаву, а Москву як політичну столицю світу. Історико-філософською основою слугують роботи Філофея «Москва третій Рим падоши», М. Данилевського «Розсип и Европа», М. Бердяєва «Філософія свободи». До найбільш видатних сучасних розробників даної концепції належить О.Дугін. П. сягає своїми коріннями аж у другу половину XIV ст., коли Москов-

ська держава привласнила термін «русь» як стосовно народності, так і державності. А отже, привласнення собі усіх здобутків дійсно руської нації (сучасної української) стало дуже легким завданням. Насправді ж, приблизно з VI ст. термін «Русь» застосувався переважно до Київського князівства. Він до певної міри був синонімом Київщини. У XI—XIII ст. літописи відокремлювали Русь-Київське князівство від інших князівств. «Поїхати на Русь» означало поїхати на Київщину. Під 1149 роком Новгородський літопис записав: «Иде архиепископ Новгородський Нифонт в Русь» (в Київ). У 1165 р. Новгородський літопис зазначає ще точніше: «Ходи игумен Юрьевський в Русь, в Киевград». Термін «Русь» не поширився на північні землі навіть тоді, коли Київська Русь об'єднала їх в єдиній державі. Значно пізніше, в другій половині XIV ст., даний термін як стосовно назви народності, так і державності було привласнено Московською державою.

Пантюркізм (пантуранізм) — антиукраїнська геополітична доктрина, відповідно до якої Україна не може існувати як самостійна держава, через що окремі її території, на яких проживає

татарське населення, мають бути приєднані до одної великої держави — Великого Турану, кордони якої простягатимуться від Адріатики до Монголії з центром в Анкарі. Часом народження доктрини пантуранізму є кінець XIX століття, місцем — Росія. В атмосфері революційних настроїв в інтелектуальному середовищі татар-тюрюк Поволжя народився і сформувався націонал-революційний рух — джадідизм. Одним із наріжних каменів даної доктрини стало розширення Туреччини за рахунок територій, на яких компактно проживають турки, а остаточно сформував дану доктрину Зія Тек Альпа у своїй книзі «Основи тюркізму», де чітко викладаються стратегічні завдання пантуранізму. Перший етап: «туркизація» самої Туреччини: культура і політика мають бути очищені від ісламського елемента та наближені до тюркських коренів. Туреччина має стати Меккою тюрюк. Другий етап — об'єднання в єдину державу «нащадків Огузів», які проживають переважно на території Азербайджану та Іранській його частині. Третій етап: створення тюркської федерації з перспективою Великого Турану.

Панування — володарювання, домінування, перевага над ким-, чим-небудь.

Парадигма — сукупність теоретичних і методологічних передумов, які визначають конкретне наукове дослідження, що втілюється на даному етапі історичного розвитку. Парадигма є підставою вибору проблем, а також моделлю, зразком для вирішення дослідницьких завдань. Дане поняття було уведено американським вченим наукознавцем Т. Куном. Парадигма дозволяє вирішувати виникаючі в дослідницькій роботі ускладнення, фіксувати зміни у структурі знання, які утворюються в результаті наукової революції і пов'язані з асиміляцією нових емпіричних даних.

Паралінгвістика — розділ мовознавства, який вивчає звукові коди, що супроводжують вербальне спілкування (інтонація, паузація, темп мовлення, ритміка, гучність), які несуть певне смислове навантаження, а також невербальні засоби спілкування (кінесика, проксеміка, ольфакторика, окулесика, гаптика, хронеміка та ін.).

Паралінгвістичні засоби спілкування — засоби спілкування у вигляді інтонації, розподілу наголосу, пауз, темпу і ритму мовлення, які формують комуні-

кативно-прагматичний аспект дискурсу (тексту, повідомлення); у друкованому тексті — сегментації тексту, шрифтового набору, типографських знаків написання, добір кольорів.

Параметр — величина, що характеризує певну властивість процесу, явища або системи, машини, приладу.

Паритет — принцип рівності, рівноправності сторін.

Паритет безпековий — принцип рівного представництва, рівних прав і можливостей, однакове, еквівалентне положення державних і недержавних суб'єктів у забезпеченні національної безпеки, що забезпечує баланс безпеки.

Пародія — навмисне невдале зовнішнє наслідування когось, чого-небудь, яке перекручує суть наслідуваного. Є важливим елементом дискредитації ключових лідерів, елементом пропаганди та засобом інформаційних операцій.

Пароль — 1. Слова, цифри, їх послідовність, відомі обмеженому колу осіб, які використовуються для передання певних конфіденційних повідомлень чи доступу до інформації, у приміщення, на територію. 2. Послідовність символів, яку користувач повинен ввести через

обладнання вводу інформації, перш ніж йому буде надано доступ до комп'ютерних систем або до інформації.

Партнерство — узгоджені, злагоджені дії учасників спільної справи.

Партнерство безпекове — вид взаємин між суб'єктами забезпечення національної безпеки, що полягає у виробленні єдиної позиції в тих чи інших питаннях, організації спільних дій як довгострокових, заснованих на збігу за рядом найважливіших моментів безпекових програм, які виражають інтереси цих суб'єктів, так і короткотермінових, обумовлених сучасним моментом. Специфікою партнерства є збереження кожним з партнерів певної самостійності в основних аспектах його діяльності при одночасному спільному забезпеченні національної безпеки.

Паспорт — реєстраційне посвідчення, що містить основні відомості про його власника або про певний об'єкт.

Паспорт інформаційної небезпеки — документ визначеної форми, який містить структуровані дані про джерела та чинники інформаційної небезпеки, на підставі яких інформація визнається потенційно небезпечною.

Паспорт мовця комунікативний — особливості комунікативної поведінки людини як частини його комунікативної свідомості, зумовлені комунікативними, соціометричними, психологічними, соціоінтерактивними, мовними, мовленнєво-риторичними та національно-культурними чинниками.

Паспорт потенційно небезпечно-го інформаційного об'єкта — документ визначеної форми, який містить структуровані дані про джерела та чинники небезпеки на окремому потенційно небезпечному інформаційному об'єкті.

Патерналізм [лат. *paternus* — батьківський] — опіка великих держав над слабкими країнами, колоніями, підопічними територіями; система заходів, спрямованих на зняття напруженості між державами, закріплення досягнутого статус-кво «сильний — слабкий» чи «старший — молодший» в інтересах збереження загального миру або отримання іншої особистої вигоди.

Паттерни — 1. Ефективний спосіб рішення певних завдань проектування, зокрема проектування комп'ютерних програм. 2. Набір стереотипних поведінських реакцій, або послідовність дій; об'єднання сенсорних стиму-

лів як таких, що належать одному класу об'єктів. 3. Параметр комунікації, особливий тип комунікативної взаємодії, що має повторюваний емоційний компонент; стереотипи комунікативної взаємодії. 4. Категорія, що слугує позначенню форми і змісту емоційних видів комунікативної взаємодій, яка полягає у позиційних, ситуаційних та інших повторях як варіативних, так і неваріативних, що розширює подійне і вербальне поле комунікації.

Паттерн комунікації — тип емоційного спілкування (зразок спілкування), який складається у комунікантів, які перебувають у тривалих (або інших) відносинах, де параметр відносин через певні підстави домінує над параметром змісту (форма переважає зміст).

Паттерн політичний — шаблони групової та індивідуальної поведінки у публічній сфері, в мережі відносин, побудованих власними інститутами.

Паттерни емоційні — частотна характеристика комунікації, що виникає в результаті повторюваної реакції на середовище, події та формує відповідну реакцію.

Пафос [гр. *pathos* — почуття, пристрасть] — інтелектуальна, во-

льова, емоційна спрямованість і позиція (переконання) мовця, які виявляються в його комунікативній поведінці та мовному продукті.

Пен-центр [англ. *P.E.N.* — *center* від *poets* — поети, *essayists* — есеїсти, *novelists* — новелісти + *center* — центр] — добровільне некомерційне об'єднання письменників і журналістів, які є членами міжнародного пен-клуба, що має на меті посилення співробітництва тих, хто пише, в інтересах літератури, свободи слова, захисту письменників і журналістів, дружби між народами.

Перверсія [лат. *perversus* — перекручений] — перекручення фактів для отримання бажаного результату.

Первинні дані — інформація щодо кількісної та якісної характеристик явищ і процесів, надана респондентами під час статистичних спостережень.

Первинні джерела відомостей про фізичну особу — видані на ім'я особи документи; підписані нею документи; відомості, які особа надає про себе

Перевага — якість, властивість, що вигідно вирізняє кого-, що-небудь.

Перевантаження — надмірне перевищення показників.

Перевантаження інформаційно-телекомунікаційних систем — спосіб, сутність якого полягає в штучному вичерпанні обчислювальних можливостей елементів інформаційної системи (серверів, робочих станцій); перевищенні пропускної здатності інформаційних каналів (великою кількістю запитів до окремих елементів системи, значними обсягами масивів інформації тощо) для порушення режиму нормального функціонування інформаційно-телекомунікаційної системи або її окремих елементів.

Перевантаження комунікативне — ситуація, за якої обсяг інформації, що надходить, перевищує можливості каналів комунікації, механізмів обробки інформації або ж комунікативних потреб сторін.

Переговори — 1. Обговорення проблемних питань, аби дійти згоди у відносинах; обмін відомостями, думками. 2. Складна форма людської взаємодії, мета якої домовитися між собою при розв'язанні проблемних питань. 3. Специфічна форма спілкування між двома сторонами, орієнтована на спільне розв'язання проблеми, що зачіпає інтереси обох партне-

рів. 4. Специфічний вид міжособистісної взаємодії сторін, вид спільної діяльності, орієнтованої на розв'язання спорів або організаційне співробітництво, що передбачає спільне ухвалення рішення, оформленого письмово у вигляді договору або угоди.

Переговорний процес — цілісна єдність змісту (предмет переговорів), цілей, первинних позицій, спілкування, процедур (правила, порядок обговорення, протокол), відносин; урахування етнопсихології та особливостей міжкультурної комунікації у разі ведення міжнародних переговорів.

Передача (телерадіопередача) — змістовно завершена частина програми (телерадіопрограми), яка має відповідну назву, обсяг трансляції, авторський знак, може бути використана незалежно від інших частин програми і розглядається як цілісний інформаційний продукт.

Переконання — головний метод словесного програмно-цільового впливу на особистість.

Перетворення — надання чомунебудь іншого характеру, конфігурації, вигляду.

Перетворення криптографічне — перетворення даних, яке полягає в їх шифруванні; вироблен-

ня імітовставки або цифрового підпису.

Перехоплення — затримання чогось з випередженням.

Перехоплення інформації — неправомірне отримання інформації з використанням технічного засобу, що здійснює виявлення, прийом і обробку інформативних сигналів.

Перехоплення нелегальне — навмисне перехоплення технічними засобами (без права на це) комп'ютерних даних, які не є призначеними для публічного користування. Проводяться з, на, або всередині комп'ютерної системи, включаючи електромагнітні випромінювання комп'ютерної системи.

Персональний імідж — цілеспрямовано створений професіоналами або власними зусиллями образ особистості, що містить такі елементи: «Я — концепція» (бачення себе), соціальні очікування (уподобання), інтегральний образ, сформований на підставі поєднання перших двох елементів. Див.: *імідж*.

Персональні дані — відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована, або може бути ідентифікована.

Персоніфікація [лат. *persona* — особа] — представлення при-

родних явищ, живої неживої природи у людській подобі — казки, міфи тощо. Прийом, що базується на представленні абстрактного поняття в образі людини, часто для пожвавлення образу. Наприклад: розповідь від певного предмета (товару).

Пертинентний [англ. *pertinent* — такий, що підходить] — визначення щодо інформації або якихось відомостей, що мають безпосереднє відношення до чогось; суттєвий для даного випадку.

Пертинентний документ — документ, зміст якого відповідає інформаційній потребі користувача інформації.

Пертинентність — ступінь відповідності документа, знайденого в результаті інформаційного пошуку, інформаційній потребі користувача інформації.

Перформанс [англ. *performance* — дія, вистава, видовищність] — дія, яку демонструє одна група людей перед іншою.

Перцепція — сприйняття, розуміння.

Підвищення привілеїв — спосіб отримання несанкціонованого доступу до інформації та ресурсів інформаційно-телекомунікаційних систем шляхом підвищення (фальсифікації) прав до-

ступу, які передбачені в системі для кожного користувача.

Підготовка — 1. Завчасне планування, моделювання ситуацій, доведення до ладу стану готовності певного заходу. 2. Набуття освіти, певних навичок, досвіду.

Підміна адреси елементів інформаційно-телекомунікаційної системи — зміна адреси елементів системи (наприклад, сайтів в Інтернеті) на задані для перенаправлення запитів до цих елементів.

Підпис — письмове засвідчення особи; напис, що засвідчує авторство або повноваження особи.

Підпис електронний — дані в електронній формі, які додаються до інших електронних даних, або логічно з ними пов'язані та призначені для ідентифікації підписувача цих даних.

Підпис електронний цифровий — вид електронного підпису, отриманого за результатом криптографічного перетворення набору електронних даних, який додається до цього набору або логічно з ним поєднується; дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати підписувача. Електронний цифровий підпис накладається за допомогою особистого ключа та

перевіряється за допомогою відкритого ключа.

Підпис цифровий — дані, одержані в результаті криптографічного перетворення блоку даних та/або його параметрів (хеш-функції, довжини, дати утворення, ідентифікатора відправника і т. ін.), що надають можливість при прийомі даних впевнитись у цілісності блоку і справжності джерела даних; забезпечити захист від підробки і підлогу.

Підсвідомість — своєрідний резервуар свідомості людини, де зберігається незапитувана інформація із власного досвіду, а також закладені можливості різних комбінацій цієї інформації.

Підстави для обробки персональних даних — 1) згода суб'єкта на обробку його персональних даних; 2) дозвіл на обробку персональних даних, наданий володільцю персональних даних відповідно до закону виключно для здійснення його повноважень; 3) укладення та виконання правочину, стороною якого є суб'єкт персональних даних, або який укладено на користь суб'єкта персональних даних чи для здійснення заходів, що передують укладенню правочину на вимогу

суб'єкта персональних даних; 4) захист життєво важливих інтересів суб'єкта персональних даних; 5) необхідність виконання обов'язку володільця персональних даних, передбачений законом; 6) необхідність захисту законних інтересів володільців персональних даних, третіх осіб, крім випадків, коли суб'єкт персональних даних вимагає припинити обробку його персональних даних та потреби захисту персональних даних переважають такий інтерес.

Підтримка засобів масової інформації державна — сукупність правових, економічних, соціальних, організаційних та інших заходів державного сприяння зміцненню і розвитку інформаційної галузі, її інфраструктури

Підхід — сукупність способів, прийомів розгляду, дослідження чого-небудь.

Пітч-презентація [англ. *pitch* — подача + *presentation* — представлення чогось] — стисла розповідь про інноваційний проект, що супроводжується слайдами, які ілюструють ключові моменти з метою залучення інвестицій.

Планування — упорядкування намірів з визначенням строків і виконавців.

Планування діяльності системи безпеки — функція менеджменту безпеки, комплекс заходів щодо аналізу виявлених і прогнозованих внутрішніх і зовнішніх загроз і ризиків, розробка й оцінка альтернативних варіантів протидії їм, розробка оптимального плану забезпечення безпеки. Плани можуть бути стратегічні, тактичні й оперативні.

Планування забезпечення безпеки — науково обґрунтоване визначення ситуації із безпекою, цілей, заходів і конкретних завдань, спрямованих на її забезпечення.

Плітки — неперевірена, неправдива або правдива з негативним відтінком інформація, яку людина розповсюджує про інших людей: на відміну від чуток стосується інформації особистісного рівня.

Поведінка — сукупність дій і вчинків, спосіб життя.

Поведінка девіантна — форма поведінки особистості, яка суперечить загальноприйнятим моральним або правовим (дисциплінарним) нормам. Може проявлятися у вигляді протиправних діянь, порушень дисциплінарних вимог, аморальних, асоціальних вчинків, зловживання психоактивними речовинами.

Поведінка комунікативна — 1. Стратегія і тактика реального спілкування, у яких мовці виділяють національні та індивідуальні особливості. 2. Сукупність мовних і позамовних дій, здійснених комунікантами в межах комунікативного акту для досягнення комунікативної мети (стратегічного результату) певної вербальної взаємодії.

Повідомлення — сповіщення, інформування. Організована сукупність смислів (знань, інформації), яка містить «компонент світу» (те, що мовець пропонує дізнатися) та «компонент мовця» (те, як мовець до цього ставиться) і кодується адресантом засобами мовного та позамовного кодів, передається каналом комунікації, розкодовується та інтерпретується адресатом.

Повнотекстова база даних — така, у якій надано тексти певних документів в повному обсязі.

Подієва проекція іміджу — передача іміджевих характеристик через цілеспрямовано створені події із приверненням до них уваги громадськості, а в деяких випадках — із залученням широких верств населення до участі у спеціально створених PR-акціях і заходах.

Подієвий ряд — сукупність одиниць перформансів, розта-

шованих одне за одним в ланцюжок.

Подійний імідж — образ, що формується у свідомості громадськості під впливом запланованих і незапланованих подій (PR-акцій, перформансів, брифінгів, прес-конференцій тощо). Див.: *імідж*.

Подія — 1. Важлива невербальна форма передавання інформації, в деяких випадках — навіть більш дієва за вербальні засоби впливу, що зумовлено закономірністю, згідно з якою громадськість довіряє подіям більше ніж словам, оскільки подія завжди реальна, тож перекоонує набагато краще. 2. Виникнення чи наявність певної сукупності обставин (техи).

Подкастиинг [англ. *podcasting*] — засіб публікації медіа-потоків (як правило, звукових або відеопередач у форматі MP3, 4) у Всесвітній мережі, при якому вони анонсуються особливим чином, що дозволяє автоматизувати завантаження нових випусків на пристрій відтворення; вигідна альтернатива радіо і телебаченню, оскільки не потребує ліцензування частоти й доступно для слухача у будь-який зручний для нього час.

Позиційна роль — стандарти поведінки, яких комунікант на-

буває унаслідок соціалізації та участі в професійній діяльності.

Позиціонування — переведення комунікації на цілі аудиторії; перехід на іншу модель світу.

Позиціонування через відбір та інтерпретацію інформації — прийоми «селекції», «дозування», трансформації відомостей, наприклад, показ лише позитивної чи лише негативної інформації, трактування певних даних із позицій, вигідних інтерпретатору тощо.

Позиціонування через номінацію (вербалізацію) — прийоми означення власної позиції та вплив на погляди співрозмовника (аудиторії), що найчастіше проявляється через: 1) опір на позитивну чи негативну конотацію (наприклад, якщо наш, то «розвідник», якщо чужий, то «шпигун»); 2) вибір назви (наприклад, міліція — поліція); 3) вживання емоційно-забарвлених і оціночних слів (наприклад, політв'язень, перевертень тощо).

Показники безпеки — кількісні та якісні величини, якими характеризується стан безпеки об'єкта.

Показники національної безпеки — сукупність узагальненої інформації (якісної і кількісної), яка відображає реальні

характеристики та параметри внутрішніх та зовнішніх загроз національними інтересам, ступінь ефективності функціонування системи забезпечення національної безпеки, забезпечення стійкого розвитку (об'єктивні показники), а також суб'єктивні оцінки стану національної безпеки різними групами населення.

Показники розвитку медіакомпетентності аудиторії — 1) мотиваційний (мотиви контакту з медіатекстами; жанрові, тематичні, емоційні, гносеологічні, гедоністичні, психологічні, моральні, інтелектуальні, естетичні тощо); 2) контактний (частота спілкування, контакту з творами медіакультури, медіатекстами); 3) інформаційний (знання термінології, теорії та історії медіакультури, процесу масової комунікації); 4) перцептивний (здатність до сприйняття медіатекстів); 5) інтерпретаційний (вміння інтерпретувати, аналізувати медіатексти на основі певного рівня медіасприйняття, критична автономія); 6) практико-операційний (вміння створювати, розповсюджувати власні медіатексти), 7) креативний (наявність творчого потенціалу в різних аспектах діяльності — перцептивної, ігрової, худож-

ньої, дослідницької та інших, пов'язаних з медіа).

Поле аргументації — основне поняття теорії аргументації, що включає в себе аргументи сторін, тези, суперечливі положення і правила, за якими ведеться обговорення.

Полеміка — різновид конфліктного обговорення, в якому тези сторін являють собою непримиренні, антагоністичні позиції.

Поліконфлікт — конфлікт, в якому беруть участь кілька суб'єктів; груповий конфлікт.

Полілог [гр. *poli* — багато і *logos* — слово] — форма вербальної взаємодії, в якій беруть участь більше двох комунікантів.

Політика — 1. Сукупність офіційних поглядів, позицій, установок, принципів, що визначають спрямованість діяльності держави, міжнародної, міждержавної або громадської організації (політичної партії, громадського руху), державного або політичного діяча в тій або іншій сфері громадського життя. 2. Діяльність органів державної влади й державного управління, а також громадських організацій, політичних партій, груп тощо, обумовлена їхніми інтересами й цілями; віддзеркалює соціально-економічну природу суспільства.

Політика безпеки — 1. Мистецтво управління безпекою. 2. Цілі і завдання, що ставлять суспільні класи по створенню сприятливих умов для реалізації інтересів об'єкта. 3. Діяльність законодавчої, виконавчої і судової влад, соціальних, національних груп, релігійних або інших організацій із забезпечення національної безпеки відповідно до національного законодавства і норм міжнародного права.

Політика безпеки інформації — сукупність законів, правил, обмежень, рекомендацій, інструкцій тощо, які регламентують порядок оброблення інформації.

Політика забезпечення доступу до інформації та знань — спрямована на: підтримку інституціональних зусиль з нарощення потенціалу; надання доступу до суспільно необхідної інформації; запровадження механізму вільного, спрощеного та безоплатного доступу, в тому числі з використанням Інтернету, до інформації, що міститься в державних реєстрах, у визначених законом випадках; забезпечення розвитку суспільного телебачення і радіомовлення; створення та впровадження єдиної інформаційної системи надбань документальної спадщини.

Політика інформаційної безпеки — 1. Формальний виклад правил поведінки, процедур, практичних прийомів або керівних принципів у галузі інформаційної безпеки. Повинна містити: предмет, основні цілі і завдання політики інформаційної безпеки; умови застосування даної політики й можливі обмеження; опис позиції керівництва щодо дотримання політики інформаційної безпеки; права, обов'язки, а також ступінь відповідальності суб'єктів; порядок дій у надзвичайних ситуаціях на випадок порушення політики інформаційної безпеки. 2. Діяльність державних, недержавних, міжнародних та наддержавних інституцій, спрямована на організацію оптимального управління загрозами та небезпеками в інформаційній сфері з метою своєчасного виявлення загроз та небезпек національним інтересам в інформаційній сфері, визначення стратегічних завдань із забезпечення національної безпеки в інформаційній сфері, удосконалення системи забезпечення інформаційної безпеки, її сил та засобів, створення мобілізаційних ресурсів і визначення порядку їх розгортання.

Політика у сфері інформатизації — частина інформаційної

політики, спрямована на інформаційне забезпечення його функціонування та впровадження нових інформаційних технологій в діяльності.

Політичний імідж України — частина історичного, політичного і культурного світового простору, феномен оцінки якого відбувається в політичних структурах та інститутах. Див.: *імідж*.

Політичний перформанс — спеціальна, як правило, символічна та зазвичай ритуальна діяльність, що здійснюється індивідом або групою осіб із метою справити враження на іншого індивіда, групу або масу людей та привернути увагу до своєї діяльності й функціонування.

Політконсалтинг [англ. *political consulting*] — сфера консультаційних послуг в галузі відносин між владою і суспільством, внутрішньопартійних і міжпартійних відносин. Прийнято виділяти два специфічні поля політконсалтингу: політичне й політтехнологічне.

Попереджувальні інформаційні заходи — системна превентивна діяльність органів влади щодо надання гарантій інформаційної безпеки особі, соціальним групам та суспільству в цілому.

Популярна індукція — форма індукції, коли узагальнення осно-

вуються на аналізі схожості великої кількості випадків певної генеральної сукупності за допомогою статистичних процедур. Отримані таким чином узагальнення є твердженнями статистичної вірогідності.

Поразка — програш, невдача.

Порівняльна реклама — реклама, яка містить порівняння з іншими особами та/або товарами іншої особи.

Поріг (порогове значення) — межа, кордон, рівень чого-небудь, перехід якого означатиме наступний етап еволюції системи; в безпекознавстві як порогові значення найчастіше використовуються індикатори.

Порогова величина параметру стану системи національної безпеки — граничне значення параметра стану системи національної безпеки, за якого починаються суттєві оборотні зміни СНБ, які не перевищують меж області її стійкості.

Порогове значення небезпеки — нормативно встановлене значення окремої небезпеки або сукупності небезпек чи сумарне значення небезпек різних рівнів.

Портал [англ. *portal* — вхід, брама] — великий, постійно поновлюваний сайт, на якому зібрані розділи різних напрямів

(форум, чат, каталог сайтів, тابلонин, інформаційні повідомлення тощо).

Портфоліо — систематизований набір медіатекстів, об'єднаних за тематичним, хронологічним або іншим принципом.

Порушення — руйнація, виведення зі стану рівноваги.

Порушення інформаційної безпеки організації — випадкова або навмисна неправомірна дія фізичної особи щодо активів організації, наслідком якої є порушення безпеки інформації при її обробці технічними засобами в інформаційних системах, що тягне за собою негативні наслідки (шкоду) для організації.

Порушення цілісності інформації — 1. Несанкціоновані дії щодо інформації в інформаційно-телекомунікаційній системі, унаслідок яких змінюється її зміст. 2. Спотворення інформації, її руйнування або знищення.

Порушник — той, хто не дотримується встановлених законів, правил, регламентів.

Порушник інформаційної безпеки — фізична особа або логічний об'єкт, який випадково або навмисно вчинив дію, наслідком якої є порушення інформаційної безпеки.

Порядок — процес рівноваги системи, за якого можна прогнозувати її подальший розвиток.

Порядок доступу до інформації в системі — умови отримання користувачем можливості обробляти інформацію в системі та правила обробки цієї інформації.

Порядок доступу до персональних даних третіх осіб визначається умовами згоди суб'єкта персональних даних, наданої володільцю персональних даних на обробку цих даних, або відповідно до вимог закону. Порядок доступу третіх осіб до персональних даних, які перебувають у володінні розпорядника публічної інформації, визначається Законом України «Про доступ до публічної інформації».

Посилений сертифікат відкритого ключа — сертифікат ключа, який відповідає вимогам закону, виданий акредитованим центром сертифікації ключів, засвідчувальним центром, центральним засвідчувальним органом.

Послуга безпеки — сукупність функцій, що забезпечують захист від певної загрози або від множини загроз.

Послуга електронна (е-послуга) — послуга, надана громадянам та

організаціям в електронному вигляді за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій

Послуга інформаційна — 1. Результат інформаційної діяльності, який полягає у доведенні інформаційного продукта до споживачів для задоволення їхніх інформаційних потреб. 2. Діяльність з надання інформаційної продукції споживачам з метою задоволення їхніх потреб. 3. Інформаційна діяльність з доведення інформаційної продукції до споживачів. 4. Послуги бібліотек, інформаційних органів, інформаційних центрів, інформаційні системи добору, аналітико-синтетичного опрацювання, зберігання, пошуку та надання інформації користувачам.

Послуги електронного цифрового підпису — надання у користування засобів електронного цифрового підпису, допомога при генерації відкритих та особистих ключів, обслуговування сертифікатів ключів (формування, розповсюдження, скасування, зберігання, блокування та поновлення); надання інформації щодо чинних, скасованих і блокованих сертифікатів ключів, послуги фіксування часу, консультації тощо.

Послуги інформаційних технологій — сукупність функціональних можливостей інформаційних технологій, що надаються кінцевим користувачам в якості послуги.

Пост [англ. *to post* — відправляти поштове повідомлення, реєструвати кореспонденцію, записувати інформацію] — 1. Лист; на веб-сайтах постами називають повідомлення. 2. Частина тексту, що розміщується у блозі.

Потенційність — один з різновидів можливості. Основною характеристикою є цілісність і відсутність яскраво виражених частин; означає наявність різних альтернативних можливостей, між якими трапляється обмін стійкістю. Визначається через такі поняття, як нестійкість, нелінійність, альтернативність, цілісність і незумовленість.

Потік — маса, що поширюється з певного джерела і має певний напрямок руху.

Потік інформації — передавання інформації від одного до іншого об'єкта комп'ютерних систем.

Поточне (оперативне) інформаційне забезпечення — вид розвідувально-інформаційного забезпечення, який передбачає інформування в реальному масштабі часу (або близькому до нього) споживачів розвід-

увальної інформації в порядку, визначеному керівними документами, про події, явища, їх ознаки, у тому числі про ті, які потребують негайної реакції або мають важливе значення для прийняття рішення та вживання відповідних заходів і не втрачають актуальності на момент отримання ними розвідувальної інформації.

Потреба — необхідність, у чому-небудь, що потребує задоволення.

Потреба інформаційна — потреба користувача інформації в отриманні даних, повідомлень, фактів, для розв'язання питань або проблем, пов'язаних з науковою чи практичною діяльністю.

Поширення — збільшення сфери впливу; розповсюдження.

Поширення інформації — розповсюдження, оприлюднення інформації. Реалізація у встановленому законом порядку документованої або публічно оголошеної інформації.

Поширення персональних даних — передача відомостей про фізичну особу за згодою суб'єкта персональних даних.

Пошукова оптимізація — набір дій щодо зміни сайту та елементів зовнішнього середовища з метою отримання високих місць в результатах пошуку по

заданих запитах (просування, «розкрутка» сайту, SEO).

Пошуковий індекс — структура даних, яка містить інформацію про документи та використовується в пошукових системах.

Пошуковий термін — одиниця інформаційно-пошукової мови, що є елементом пошукового припису інформаційного запиту, наявність якої в пошуковому образі документа є підставою надавати/не надавати документ на цей запит.

Права — інтереси певної особи, суспільної групи, реалізація яких гарантована законом.

Права і свободи в інформаційній сфері Євросоюзу — права, які закріплено в Хартії основних прав Європейського Союзу; базуються на конституційних традиціях та загальних міжнародних зобов'язаннях держав — членів, а також Договору про Європейський Союз, Договору про Європейські співтовариства, Європейській конвенції про захист прав людини та основних свобод, Соціальних хартіях, прийнятих Європейським співтовариством й Радою Європи, та судової практики суду Європейських співтовариств та Європейського суду з прав людини.

Права людини — певні можливості, об'єктивно зумовлені ха-

рактором та досягнутим рівнем розвитку суспільства (котрі на сучасному етапі зазнають відчутного міжнародного впливу), які обґрунтовані з позиції моральних норм, домінуючих у відповідному суспільстві, спрямовані на забезпечення гідних умов існування та нормального розвитку людини, а отже, — на утвердження її самоцінності як унікальної родової біосоціальної істоти.

Права на статистичну інформацію — правила зберігання, опрацювання, поширення, збереження, захисту та використання статистичної інформації, отриманої у процесі державних статистичних спостережень, а також первинних даних, отриманих у процесі проведення інших статистичних спостережень, визначаються відповідно до закону центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері статистики. Права на зведену знеособлену статистичну інформацію, отриману органами державної статистики у процесі статистичних спостережень, що проведені за рахунок коштів замовника, визначаються договорами на створення цієї інформації.

Правила — зібрання положень, що визначають порядок ведення або дотримання чого-небудь.

Правила розмежування доступу — частина політики безпеки, що регламентує правила доступу користувачів і процесів до пасивних об'єктів.

Право власності на інформацію — врегульовані законом суспільні відносини щодо володіння, користування і розпорядження інформацією.

Право доступу — дозвіл або заборона здійснення певного типу доступу.

Право на доступ до публічної інформації — одне з ключових інформаційних прав людини, що гарантується: 1) обов'язком розпорядників інформації надавати та оприлюднювати інформацію, крім випадків, передбачених законом; 2) визначенням розпорядником інформації спеціальних структурних підрозділів або посадових осіб, які організують у встановленому порядку доступ до публічної інформації, якою він володіє; 3) максимальним спрощенням процедури подання запиту та отримання інформації; 4) доступом до засідань колегіальних суб'єктів владних повноважень, крім випадків, передбачених законодавством; 5) здійсненням пар-

ламентського, громадського та державного контролю за дотриманням прав на доступ до публічної інформації; 6) юридичною відповідальністю за порушення законодавства про доступ до публічної інформації.

Право на інформацію — 1. Можливість вільного одержання, використання, поширення та зберігання відомостей, необхідних для реалізації прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій. 2. Самостійне конституційне право, яке дозволяє людині вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію будь-яким способом.

Право на науково-технічну інформацію — усі громадяни України, юридичні особи, державні органи, органи місцевого і регіонального самоврядування відповідно до Конституції України мають право на відкриту науково-технічну інформацію, яке передбачає можливість вільного її одержання, зберігання, використання і поширення під час здійснення наукової, науково-дослідної, виробничої, громадської та іншої діяльності, що не забороняється чинним законодавством.

Право стратегічних комунікацій — галузь внутрішнього пра-

ва, принципи і норми якої регулюють суспільні відносини у сфері стратегічних комунікацій.

Правова безпека — складова національної безпеки, зміст якої полягає у правовому регулюванні реалізації національних інтересів у будь-якій сфері національної безпеки, захищеності національних інтересів, що виникають у сфері безпечових правовідносин, а також захищеності права як визначального регулятора суспільних відносин, а також створенні державними та недержавними інституціями необхідних і достатніх умов для ефективного функціонування правової системи. Основними аспектами П. б. в контексті СК виступають: 1) інтегрованість правової складової в усі сфери стратегічних комунікацій; 2) забезпечення захищеності самої правової системи. Відповідно в рамках теорії стратегічних комунікацій виділяють такі рівні правової безпеки: 1) правове регулювання стратегічних комунікацій; 2) безпека самого права.

Правова безпека (компоненти інституту) — правове регулювання реалізації національних інтересів; захищеність національних інтересів, що виникають у сфері правовідносин; захищеність

ність права як визначального регулятора суспільних відносин.

Правова безпека (шари дослідження) — 1) безпека власне права, тобто права як екзистенціальної категорії з позицій не тільки лібертарно-легістського підходу, а й з позицій природного права — безпека змісту; 2) безпека правової системи, у тому числі системи права, тобто форм виразу права, норм права, законодавства, ефективну діяльність із його реалізації, настання бажаних результатів внаслідок дії правових механізмів впливу на суспільні відносини — безпека форм права; 3) правова безпека особи у процесі правозастосування — безпека цілі, результату органічного співфункціонування форми та змісту.

Правова безпека особи — стан правової захищеності інтересів людини, котра виступає суб'єктом безпекових правовідносин, від реальних та потенційних загроз у будь-якій сфері національної безпеки, за якого забезпечується реалізація її інтересів, гармонійний розвиток і баланс із законними інтересами інших об'єктів національної безпеки.

Правова безпека (чинники, що суттєво впливають на про-

цес інституціоналізації у сфері СК) — правова безпека виступає стрижневим компонентом системи стратегічних комунікацій, без правової безпеки вона втрачає зв'язок із інституційною реальністю; правова складова наявна у будь-якому компоненті СК; правова безпека чинить окремий значний вплив на формування та реалізацію внутрішньої та зовнішньої політики; у правовій безпеці знаходять своє вираження і конкретизацію традиції та історична спадкоємність державо- і правотворення, соціальне призначення права як регулятора суспільних відносин і правової безпеки як консолідуючого і атрибутивного компонента системи стратегічних комунікацій; правова безпека має чітко визначений об'єкт і предмет, що ще раз свідчить про перманентний характер її існування впродовж тривалого часу; правова безпека забезпечується притаманними їй методами та в притаманних їй формах залежно від змісту діяльності у сфері СК як родового поняття, і, відповідно, конкретизації завдань, які стоять перед кожним елементом системи СК на тому чи іншому етапі розвитку стосовно забезпечення правової безпеки;

у правовій безпеці виявляється та об'єктивується притаманна їй особливість й закономірності розвитку, динаміка соціально-політичних, фінансово-економічних, духовних і культурних перетворень в усіх компонентах системи стратегічних комунікацій.

Правові проблеми регулювання

Інтернету: а) захист інформації; б) захист прав і законних інтересів особистості, суспільства й держави при використанні комп'ютерних мереж; в) захист прав на об'єкти інтелектуальної власності; г) реагування на зловживання правом на отримання IP-адреси.

Правовідносини — суспільні відносини, що регулюються нормами права.

Правоохоронний Омбудсман — посадова особа, уповноважена відповідним органом державної влади, що здійснює правоохоронний контроль за дотримання конституційних прав і свобод працівників судових та правоохоронних органів, будь-якого суб'єкта системи стратегічних комунікацій та їхній захист на території України і за її межами в рамках юрисдикції на постійній основі під час здійснення ними правоохоронних функцій.

Правопорушення — порушення норм поведінки, встановлених законами чи іншими нормативними актами.

Прагматика [гр. *pragmatos* — діло, справа, дія] — 1. Комунікативний складник спілкування, який виявляє ставлення мовця до мовленнєвої ситуації, змісту комунікації та виражається у системі мовних і мовленнєвих засобів. 2. Розділ семіотики (науки про знакові системи), що вивчає співвідношення знаків і знакових систем та індивідів, що їх застосовують. 3. Теорія практичного застосування мови. 4. Сукупність чинників, що визначають використання мови її носіями. Див.: *семіотика*.

Прайм-тайм [англ. *prime time*] — період, коли відбувається пік перегляду телепередач (як правило, з 19-ої до 22-ої години); з позицій медіа бізнесу-найдорожчий час.

Праймінг-ефект [англ. *priming effect*] — вплив попередньої інформації на наступну без активної участі людини.

Превентивна дипломатія — метод публічної дипломатії як компонента системи стратегічних комунікацій, який включає: 1) дії дипломатичного характеру, які вживаються до початку зброй-

ного конфлікту; спрямовані на усунення передумов його виникнення або обмеження розповсюдження збройного насильства; 2) спрямовані на запобігання виникненню спорів між сторонами, недопущення переростання наявних спорів на конфлікти й обмеження масштабів конфліктів після їх виникнення. П.д. може потребувати таких заходів, як зміцнення довіри, запобігання з самопочатку, встановлення фактів та інші заходи, при здійсненні яких слід певним чином поєднувати консультації з державами-членами, конфіденційність, об'єктивність і транспарентність.

Предмет медіаосвіти — взаємодія людини з медіа, функціонування медіа в соціумі, медіамова та її використання в соціумі, система знань, умінь і навичок, необхідних людині для повноцінного сприйняття й аналізу медіатекстів, для соціокультурного розвитку творчої особистості.

Предмет суспільного інтересу — інформація, яка свідчить про загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності України; забезпечує реалізацію конституційних прав, свобод і обов'язків; свідчить про можливість порушення прав люди-

ни, введення громадськості в оману, шкідливі екологічні та інші негативні наслідки діяльності (бездіяльності) фізичних або юридичних осіб тощо.

Предметне аналізування — виявлення основного предмета у змісті тексту і його фіксація у вигляді слова чи словосполучення.

Представницька вибірка — метод оцінки аудиторії, в основі якого є вивчення порівняно невеликої кількості її типових представників.

Презентаційні події (перформанси) — заходи, спрямовані на загальне ознайомлення із діяльністю та функціонуванням суб'єктів СК, головна мета яких — показати громадськості місце суб'єктів СК у політичній системі суспільства, стратегічну мету, специфіку діяльності, особливості функціонування, основні напрями роботи керівництва, успіхи та досягнення, а також ознайомити із принципами та засадами політики держави у тій чи іншій сфері життєдіяльності (наприклад, урочисті заходи, святкування пам'ятних дат та ювілеїв; військові паради; урочисті церемонії нагородження та привітання; вручення премій і нагород; урочисте прийняття присяги

та вручення бойового прапора; урочисті засідання; вшанування пам'яті героїв; церемонії зустрічі та проводів миротворців; фестивалі військової пісні; урочисті церемонії відкриття військових музеїв, навчальних закладів і т. ін.).

Презентація — пред'явлення, представлення, демонстрація якихось даних або іміджа в цілому.

Прес-аташе — співробітник в апараті посольства, уповноважений здійснювати безпосередні контакти з пресою країни перебування.

Прес-еджентри [англ. *press agentry*] — одностороння модель PR, що передбачає формування сприятливого іміджу переважно через ЗМІ. Відноситься до діяльності, пов'язаною з підготовкою і проведенням заходів, що привертають увагу громадськості й збільшення інтересу до публіситі.

Прес-кіт [англ. *press — пресса + kit — комплект*] — 1. Папка з пластику або щільного паперу з прес-релізами, фотографіями, буклетами та іншою довідковою інформацією. Зазвичай розсилається до ЗМІ або розповсюджується на прес-конференціях. 2. Історична довідка, відомості з біографії учасників, інша інформація для

журналістів відповідно до тематики зустрічі.

Прес-кліппінг [англ. *press — пресса + clipping — вирізка*] — збірка газетних вирізок певної тематики.

Прес-конференція [англ. *press-conference*] — збір представників преси, радіо, телебачення, що офіційно запрошуються для повідомлення важливої інформації.

Прес-пати [англ. *press-party*] — прийом, вечірка для преси.

Прес-реліз — 1. Документ, в якому організація чи публічна особа надає інформацію про певну подію або захід до ЗМІ з метою їх ознайомлення з певною подією, актуальним способом розв'язання суспільної проблеми, новинкою і подальше висвітлення її у найвигіднішому, або важливому для організації аспекті. 2. Спеціальний бюлетень для працівників засобів масової інформації, який розповсюджує урядова установа, керівний орган певної міжнародної організації для ознайомлення з матеріалами термінової публікації. Стандартна послідовність розділів у прес-релізі: короткий виклад новини або події; найважливіші подробиці події, цитати й роз'яснення; практична інформація про міс-

це й час події, про умови акредитації; контактна інформація.

Прес-релейшнз [англ. *press-relations*] — робота із засобами масової інформації: встановлення й підтримання контактів з пресою для забезпечення редакційного висвітлення діяльності певних суб'єктів.

Прес-секретар — особа, яка планує, організовує, координує процес реалізації та оцінює комунікаційну діяльність усієї організації. До його обов'язків, як правило, належить: написання та публікація матеріалів; налагодження та підтримання відносин з мас-медіа; дорадча діяльність; влаштування спеціальних подій; речництво; виробництво медіа-продукції; комунікативний тренінг для працівників; організація контактів із потенційно партнерськими організаціями.

Прес-центр — спеціальний підрозділ, на який покладено функції інформаційного забезпечення. Іноді створюється лише на час проведення важливих заходів (міждержавних переговорів, міжнародних конференцій, з'їздів тощо). До завдань прес-центру відносяться: акредитація кореспондентів; підготовка оперативної інформації; організація прес-конференцій;

сприяння в контактах з учасниками заходів.

Прес-конференція — 1. Збори представників засобів масової інформації, які проводяться офіційними особами з метою їх інформування з актуальних питань; зустріч державних діячів, вчених, представників громадських рухів, партій, конфесій тощо з журналістами для бесіди й відповідей на їх запитання. 2. Зустріч державних, політичних, громадських, наукових діячів з представниками преси, радіо і телебачення з питань, які цікавлять широку громадськість.

Прес-тур — організована для журналістів екскурсія задля привернення їхньої уваги до яких-небудь пам'яток, подій, регіону, проекту або підприємства.

Пресупозиція — припущення, сформульоване передбачення загальних засад.

Привід конфлікту — дія (подія), що порушила рівновагу сторін у прихованому конфлікті і призвела до його трансформації у відкрити форму.

Пригнічення (придушення) інформаційних ресурсів — нанесення шкоди, через що інформаційні ресурси тимчасово втрачають здатність забезпечити функціонування елементів

інформаційної інфраструктури внаслідок їх руйнації або через блокування.

Принцип реалізації права громадян на інформацію: визнання пріоритету інтересів громадянина і суспільства над будь-якими іншими інтересами; вдосконалення правових регуляторів стосунків влади і ЗМІ; забезпечення контролю діяльності органів державної влади і посадовців у мас-медійній сфері правозастосовними органами і громадянським суспільством, зокрема в частині неухильного дотримання законів і захисту професійних свобод, прав і життя працівників ЗМІ; залучення авторитетних представників медійної сфери до формування вираженої національної інформаційної політики та її правових основ; захист економічних інтересів вітчизняних ЗМІ і національного інформаційного простору від деструктивних зовнішніх впливів і недобросовісної конкуренції закордонних мас-медіа.

Принцип субсидіарності — один із основоположних принципів Європейського Союзу, запозичений з католицького канонічного права і спрямований на забезпечення такого механізму ухвалення рішень, який був би

якомога ближчий до громадян і передбачав постійну перевірку обґрунтованості дій Співтовариства з погляду можливостей, що існують на національному, регіональному та місцевому рівнях. Інакше кажучи, це принцип, згідно з яким будь-які заходи, крім тих, що винятково належать до його компетенції, вживаються на рівні Союзу лише за умови, що вони ефективніші за відповідні заходи на національному, регіональному або місцевому рівні. Цей принцип тісно пов'язаний з принципами відповідності та необхідності, які вимагають, щоб будь-який захід, здійснюваний Союзом, не виходив за рамки, необхідні для досягнення цілей Угоди.

Принципи адміністративно-правового регулювання — відправні начала, засади, ідеї, орієнтири, у рамках яких здійснюється регулювання адміністративно-правових відносин у сфері інформаційної безпеки. До фундаментальних принципів належать: принцип верховенства права (закону), гласності, вільного доступу (відкритості) до інформації; заборони розповсюдження інформації, що є небезпечною чи шкідливою для розвитку дер-

жавно-правових чи недержавних інституцій та людини; забезпечення права громадян на участь у державному управлінні; пріоритету інформаційних прав і свобод людини і громадянина; своєчасного й адекватного забезпечення національних інтересів у інформаційній сфері шляхом управління реальними та потенційними загрозами; чіткого розмежування повноважень та взаємодії органів державної влади у забезпеченні інформаційної безпеки; демократичного цивільного контролю над державно-правовими інституціями; пріоритету норм міжнародного права щодо національного законодавства; відповідальності державних та посадових осіб за прийняті адміністративні акти (рішення) тощо.

Принципи боротьби з тероризмом — основоположні начала боротьби з тероризмом: законність та неухильне додержання прав і свобод людини і громадянина; комплексне використання з цієї метою правових, політичних, соціально-економічних, інформаційно-пропагандистських та інших можливостей; пріоритетність попереджувальних заходів; невідворотність покарання за участь у терористичній діяль-

ності; пріоритетність захисту життя і прав осіб, які наражаються на небезпеку внаслідок терористичної діяльності; поєднання гласних і негласних методів боротьби з тероризмом; нерозголошення відомостей про технічні прийоми та тактику проведення антитерористичних операцій, а також про склад їх учасників; єдиноначальність в керівництві силами і засобами, що залучаються для проведення антитерористичних операцій; співробітництво у сфері боротьби з тероризмом з іноземними державами, їх правоохоронними органами та спеціальними службами, а також з міжнародними організаціями.

Принципи забезпечення доступу до публічної інформації — 1) прозорості та відкритості діяльності суб'єктів владних повноважень; 2) вільного отримання та поширення інформації, крім обмежень, встановлених законом; 3) рівноправності, незалежно від ознак раси, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак.

Принципи забезпечення інформаційної безпеки — основні пра-

вила, керівні засади, установки для діяльності щодо забезпечення інформаційної безпеки.

Принципи забезпечення національної безпеки: пріоритет прав і свобод людини і громадянина; верховенство права; пріоритет договірних (мирних) засобів у розв'язанні конфліктів; своєчасність і адекватність заходів захисту національних інтересів реальним і потенційним загрозам; чітке розмежування повноважень та взаємодія органів державної влади у забезпеченні національної безпеки; демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією держави та іншими структурами в системі національної безпеки; використання в інтересах України міждержавних систем та механізмів міжнародної колективної безпеки.

Принципи інформаційних відносин: гарантованість права на інформацію; відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією; достовірність і повнота інформації; свобода вираження поглядів і переконань; правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації; захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя.

Принципи контррозвідувальної діяльності — законність; повага і дотримання прав та свобод людини і громадянина; позапартійність; безперервність; конспірація, поєднання гласних та негласних форм і методів діяльності; комплексне використання правових, профілактичних та організаційних заходів; адекватність заходів щодо захисту державної безпеки реальним і потенційним загрозам; взаємодія з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, юридичними та фізичними особами; підконтрольність та підзвітність відповідним органам державної влади в межах, передбачених законом.

Принципи культури політичних комунікацій — пріоритетність цінностей певної культури (ієрархія); рівні права усіх громадян на отримання інформації (інформаційна демократія); наближеність до культури нації, етносу, класу (ідентичність); урахування морально-етичних норм (моральність).

Принципи медіаосвіти — медіаосвіта — це важлива галузь, пов'язана із більшістю соціальних структур демократичного суспільства; центральна концепція медіаосвіти — пере-

осмислення/репрезентація. Медіа не відображають реальність, а представляють її, використовуючи систему знаків і символів; медіаосвіта — це процес, який триває усе життя людини; цілі медіаосвіти полягають не тільки у вихованні критичного мислення, а й у розвитку критичної автономії; медіаосвіта є дослідницьким процесом; медіаосвіта актуальна і своєчасна, вона втілює поняття «тут і тепер» у широкому ідеологічному й історичному контексті; ключові поняття медіаосвіти у більшому ступені аналітичні інструменти, аніж альтернативний зміст; ефективність медіаосвіти може бути оцінена двома критеріями: здатністю учнів застосувати своє критичне мислення в нових ситуаціях і кількістю обов'язків і мотивацій, які висловлюються ними щодо медіа.

Принципи медіації — основоположні правила, якими керуються посередники при розв'язанні конфліктів або в ході переговорного процесу. Зокрема до них відносяться: добровільність, рівноправність сторін, нейтральність медіатора, конфіденційність, забезпечення паритету сторін, вирівнювання обсягів часу при здійсненні

комунікації сторонами переговорного процесу.

Принципи розвитку інформаційного суспільства — рівноправне партнерство державних органів, громадян і бізнесу; прозорість та відкритість діяльності державних органів; гарантованість права на інформацію, вільного отримання та поширення інформації, крім обмежень, установлених законом; свободу вираження поглядів і переконань; правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації; інформаційної безпеки; безперервного навчання; підконтрольності та підзвітності державних органів громадськості; сприяння пріоритетному розвитку інформаційно-комунікаційних технологій; чіткого розмежування повноважень і скоординованої взаємодії державних органів; гарантованість повного ресурсного забезпечення національних програм та проектів розвитку інформаційного суспільства.

Принципи співпраці ЗМІ з державою: пріоритет інтересів громадянина і суспільства над будь-якими іншими інтересами, зокрема фінансовими; жорстке дотримання законодавства і участь у роботі з його удоско-

налення; сприяння участі громадян у політичному житті, зокрема забезпечення громадянам умов для реалізації ними свого права на отримання повної, достовірної і оперативної політичної та іншої інформації, зокрема про діяльність владних органів і посадовців; самоорганізація ЗМІ на основі дотримання професійної етики журналіста, приведення масмедійної діяльності у відповідність до європейських стандартів; співпраця з державою в захисті економічних та інших інтересів національної медіаіндустрії.

Принципи управління — основні положення (правила, норми, процедури), яких неухильно дотримуються у керуванні своєю життєдіяльністю особистість, організація і її персонал, держава. У принципах управління знаходять своє вираження основні правила, що визначають будову організацій, поведінку суб'єкта й об'єкта в процесі управління, доцільний характер взаємин організації з навколишнім її середовищем. Принципи управління є результатом узагальнення людьми об'єктивно чинних законів і закономірностей, норм і положень, які в силу своїх загаль-

них рис стають загальними для будь-якого типу організацій.

Припис (вимога) — обов'язкова для виконання у визначені строки письмова вимога Уповноваженого щодо усунення порушень вимог законодавства про захист персональних даних, яка вручається (надсилається) суб'єкту перевірки.

Природне комунікаційне середовище — простір, що виникає всередині будь-якої соціально-географічної системи в процесі активного обміну інформацією під впливом соціально-економічних чинників.

Прихована реклама — інформація про особу чи товар у програмі, передачі, публікації, якщо така інформація слугує рекламним цілям і може вводити в оману осіб щодо справжньої мети таких програм, передач, публікацій.

Приховування — замовчування, збереження чого-небудь у таємниці.

Приховування інформації — спосіб технічного захисту інформації, який полягає в унеможливленні або істотному ускладненні несанкціонованого одержання інформації.

Причина — мотив, підстава, явище, яке обумовлює або породжує інше явище.

Причини структурно-організаційних деформацій ЗМІ в Україні — приватна власність на видання, що поширюється у великих центрах та виходять за межі регіону; надмірна присутність на ринку українських варіантів світових видань (особливо журналів; домінування російськомовного чинника; динамічний розвиток спеціалізованих видань (журналів); сегмента партійних видань; незавершеність процесу роздержавлення місцевих ЗМІ, домінування видань комунальної власності тільки на регіональному рівні; тенденції до концентрації; надмірне узалежнення від рекламного ринку, вкрай чутливого до економічних негараздів та адміністративного тиску.

Пріоритет [нім. *priorität* — перший] — переважне провідне значення кого-, чого-небудь.

Пріоритети діяльності у сфері забезпечення інформаційної безпеки: сприяння виробництву конкурентоспроможного національного інформаційного продукту; сприяння вітчизняному виробництву засобів захисту інформації, створенню захищених інформаційно-телекомунікаційних систем, запровадження сучасних захищених інформацій-

них технологій в інтересах державного управління; створення ефективної системи виявлення та запобігання загрозам державних електронних інформаційних ресурсів, у тому числі щодо протидії розповсюдженню комп'ютерних вірусів, програмних і апаратних закладок, а також витоку інформації технічними каналами та за рахунок несанкціонованих дій; забезпечення цілісності, доступності та конфіденційності інформаційних ресурсів України, які створюють умови для розвитку особи, стійкого функціонування суспільства і держави, захисту персональних даних та інформації, що перебуває у володінні фізичних, юридичних осіб та держави, від зовнішніх і внутрішніх інформаційних загроз, зокрема шляхом протидії комп'ютерним злочинам; забезпечення безпеки інформаційно-телекомунікаційних систем органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інформаційно-телекомунікаційних систем, які функціонують в інтересах управління державою, задовольняють потреби оборони та безпеки держави, кредитно-банківських та інших сфер національної економіки, систем управління об'єктами кри-

тичної інфраструктури; удосконалення нормативно-правової бази щодо забезпечення інформаційної безпеки, зокрема кібернетичної безпеки національної критичної інфраструктури; впровадження захищеного механізму ідентифікації учасників електронної взаємодії; формування системи моніторингу безпеки інформаційних ресурсів і систем.

Пріоритети забезпечення безпеки критичної інфраструктури — комплексне вдосконалення правової основи захисту критичної інфраструктури, створення системи державного управління її безпекою; посилення охорони об'єктів критичної інфраструктури, зокрема енергетичної і транспортної; налагодження співробітництва між суб'єктами захисту критичної інфраструктури, розвиток державно-приватного партнерства у сфері запобігання надзвичайним ситуаціям та реагування на них; розробка та запровадження механізмів обміну інформацією між державними органами, приватним сектором і населенням стосовно загроз критичній інфраструктурі та захисту чутливої інформації у цій сфері; профілактика техногенних аварій та опе-

ративне й адекватне реагування на них, локалізація і мінімізація їх наслідків; розвиток міжнародного співробітництва у цій сфері.

Пріоритети забезпечення інформаційної безпеки — забезпечення наступальності заходів політики інформаційної безпеки на основі асиметричних дій проти всіх форм і проявів інформаційної агресії; створення інтегрованої системи оцінки інформаційних загроз та оперативного реагування на них; протидія інформаційним операціям проти України, маніпуляціям суспільною свідомістю і поширенню спотвореної інформації, захист національних цінностей та зміцнення єдності українського суспільства; розробка і реалізація скоординованої інформаційної політики органів державної влади; виявлення суб'єктів українського інформаційного простору, що створені та/або використовуються Росією для ведення інформаційної війни проти України, та унеможливлення їхньої підривної діяльності; створення і розвиток інститутів, що відповідають за інформаційно-психологічну безпеку, з урахуванням практики держав-членів НАТО; удосконалення про-

фесійної підготовки у сфері інформаційної безпеки, упровадження загальнонаціональних освітніх програм з медіакультури із залученням громадянського суспільства та бізнесу.

Пріоритети забезпечення кібербезпеки і безпеки інформаційних ресурсів є: розвиток інформаційної інфраструктури держави; створення системи забезпечення кібербезпеки, розвиток мережі реагування на комп'ютерні надзвичайні події; моніторинг кіберпростору з метою своєчасного виявлення, запобігання кіберзагрозам і їх нейтралізації; розвиток спроможностей правоохоронних органів щодо розслідування кіберзлочинів; забезпечення захищеності об'єктів критичної інфраструктури, державних інформаційних ресурсів від кібератак, відмова від програмного забезпечення, зокрема антивірусного, розробленого у Російській Федерації; реформування системи охорони державної таємниці та іншої інформації з обмеженим доступом, захист державних інформаційних ресурсів, систем електронного врядування, технічного і криптографічного захисту інформації з урахуванням практики держав-членів НАТО та ЄС; створення системи підготовки

кадрів у сфері кібербезпеки для потреб органів сектора безпеки й оборони; розвиток міжнародного співробітництва у сфері забезпечення кібербезпеки, інтенсифікація співпраці України та НАТО, зокрема в межах Трастового фонду НАТО для посилення спроможностей України у сфері кібербезпеки.

Проблема — складне теоретичне або практичне питання, що потребує розв'язання.

Провокація — 1. Навмисна дія однієї зі сторін в конфлікті з метою перевести конфронтацію на більш інтенсивний рівень розвитку; дія в конфлікті, що вийшла за межі припустимого. 2. Спонування конкретних відомств, установ, силових структур, підприємств, суспільних рухів, організацій, партій чи окремих осіб до дій і вчинків, які відповідають інтересам замовника провокації; комплекс заходів, прийомів, що обумовлюють штучне виникнення й розвиток до критичного рівня проблем для об'єкта провокації, що призводить до обов'язкової реакції на «подразник» і відповідних дій.

Прогнозування — науково обґрунтоване передбачення стану, розвитку та варіантів припинення явищ і подій.

Прогнозування інформаційних ризиків

— 1. Передбачення вірогідності отримання викривленої інформації та можливості її впливу на ухвалення рішень. 2. Дослідження конкретних перспектив розвитку імовірності інформаційної загрози та реальних дій конкурента, ступіні виміру успішності або небезпеки можливих впливів.

Програма — 1. Наперед продуманий план діяльності. 2. Докладний план дії електронної машини, записаний умовним кодом. 3. Компонент програмного забезпечення, послідовність інструкцій, що визначають процедуру розв'язування певної задачі комп'ютером.

Програма державна тематична (комплексна, цільова) — схвалена в устанвленому порядку програма випуску суспільно необхідних видань з визначенням накладу, обсягу, термінів випуску, джерел фінансування.

Програма забезпечення безпеки — документ, який визначає систему заходів із забезпечення безпеки: завдання, засоби, способи, етапи, механізм реалізації; показники очікуваних результатів.

Програма комунікації — план послідовних операцій, що визначає, якою саме інформацією слід

обмінюватися при розв'язанні конкретної проблеми.

Програмна закладка — 1. Потай впроваджена програма, яка створює загрозу для інформації, що міститься у комп'ютері. 2. Потай впроваджена програма або недокументовані властивості програмного забезпечення, використання яких може призвести до оминання комп'ютерно-захисних засобів та/або порушення політики безпеки.

Програмна зброя — вид інформаційно-технічної зброї, призначений для руйнування, спотворення (довільним чином) кодів програм, блокування та підміни (фальсифікації) масивів інформації, а також нейтралізації тестових програм і систем захисту інформаційних ресурсів.

Програмне забезпечення — сукупність програм, необхідних для виконання всіх основних і додаткових функцій системи (компонента), які зберігаються в пам'яті та/або в програмувальних електронних пристроях, що входять до складу цієї системи (компонента), а також програм на зовнішніх носіях і програмній документації.

Програмування — 1. Встановлення порядку досягнення заздалегідь визначених показ-

ників. 2. Процес створення комп'ютерних програм за допомогою мов програмування.

Продукт інформаційний — 1. Інформація, підготовлена у певному вигляді; призначена для задоволення інформаційних потреб користувачів; програмні продукти, бази і банки даних тощо. 2. Документована інформація.

Продукція бібліографічна — інформаційна продукція, що містить бібліографічну інформацію.

Продукція видавнича — сукупність видань, призначених до випуску або вже виданих.

Продукція друкованого засобу масової інформації — виготовлений видавцем тираж окремого випуску видання, підписаний редактором (головним редактором) на вихід у світ.

Продукція інформаційна — матеріалізований результат інформаційної діяльності, призначений для задоволення потреб суб'єктів інформаційних відносин.

Продукція інформаційно-аналітична — матеріалізовані результати інформаційно-аналітичної діяльності.

Проекція — перенесення просторової фігури на певну площину.

Проксемік — науковий напрям. Вивчає відмінності у звич-

ках та світосприйнятті людей, пов'язані з міжособистісною відстанню в межах однієї культури, а також при взаємодії різних культур.

Проксеміка [англ. *proximity* — близькість] — 1. Розділ теорії комунікації, що вивчає простір комунікації, його структуру та функції. 2. Спеціальна галузь соціальної психології, міжкультурної комунікації, прагмалінгвістики, інших суміжних наук, яка вивчає норми та особливості просторової організації спілкування. 3. Науковий напрям, який вивчає різницю у звичках і відчуттях людей, пов'язаних із міжособистісною відстанню в межах однієї культури, а також при взаємодії різних культур.

Проксі-сервер [англ. *proxy* — уповноважений] — комплекс програм (сервер) у комп'ютерних мережах, що дозволяє клієнтам здійснювати непрямі запити до інших мережевих служб.

Промисловий шпідіаж — порушення прав інтелектуальної власності, розкрадання патентованої інформації, викривлення або знищення важливих даних, проведення конкурентної розвідки.

Промульгація (лат. *promulgation* — оголошення, публікація) — термін конституційного права, що

означає затвердження і публікацію законодавчого акта у друкованому виданні, яке виконує функції офіційного вісника, після чого закон набуває чинності.

Пропаганда [лат. *propaganda* — те, що підлягає розповсюдженню, віра] — 1. Будь-яка інформація, ідеї, доктрини або спеціальні методи впливу на думки, емоції, настанови чи поведінку групи людей з метою набуття переваг, прямих чи непрямих. 2. Поширення різних політичних, філософських, наукових, художніх та інших ідей і принципів із метою їх упровадження в суспільну свідомість і активізації масової практичної діяльності людей на основі цих ідей і принципів. 3. Відкрите розповсюдження поглядів, фактів, аргументів та інших відомостей для формування громадської думки або інших цілей. 4. Агітаційні матеріали, стратегії (явні або приховані), які використовуються для розповсюдження певної ідеології, поширення необхідних для замовника думок через здійснення впливу на переконання людей. 5. Спосіб інформаційної боротьби, який передбачає активний наступальний інформаційний вплив на об'єкт з метою

внесення заданих змін в інформаційний простір, що спричиняє відповідні зміни у просторі реальності. 6. Систематична форма цілеспрямованого переконання безпосередньо або каналами мас-медіа, яке намагається вплинути на емоції, погляди, думки й дії визначеної цільової аудиторії з політичною, ідеологічною або іншою метою через контрольовану передачу односторонніх повідомлень, які можуть або узгоджуватися із фактами, або ні.

Пропаганда біла — відверто неолояльна до суб'єкта-адресата пропаганда, яка ведеться будь-якими засобами масової інформації (державними, комерційними, громадськими тощо) офіційними каналами без приховування її спрямованості та джерела.

Пропаганда сіра — неолояльна до суб'єкта-адресата пропаганда, яка ведеться будь-якими засобами масової інформації (офіційними каналами), але з приховуванням її спрямованості та справжнього джерела.

Пропаганда чорна — неолояльна до суб'єкта-адресата пропаганда, яка ведеться неофіційними каналами, у тому числі через можливості спецслужб, від імені вигаданих чи спеціально

створених під відповідними легендами за допомогою методів маскування підпільних груп і опозиційних елементів.

Пропаганда чорна (принципи Й.Геббельса) — 1. Пропаганда має бити в одну точку — доносити до зомбованих людей не низку переконливих і складних думок, а одну спрощену до примітивізму тезу. 2. Пропаганда має звертатися не до розуму і здорового глузду, а до емоцій людини, її підсвідомості, темних інстинктів. 3. Пропаганда має бути наступальною, прямою та агресивною, уникати доказів та логічних міркувань — людей слід приголомшити, і вони повірять усьому.

Пропаганда війни — поширення в засобах масової інформації та публічних виступах окремих осіб відкритих закликів до нападу за допомогою збройних сил на інші держави. Пропаганда війни заборонена окремою резолюцією Генеральної Асамблеї ООН в 1947 р. і є злочином міжнародного характеру.

Пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів — публічне заперечення, зокрема через засоби масової інформації, злочинного характеру комуністичного тоталітар-

ного режиму 1917–1991 років в Україні, націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарного режиму, поширення інформації, спрямованої на виправдання злочинного характеру комуністичного, націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів, діяльності радянських органів державної безпеки, встановлення радянської влади на території України або в окремих адміністративно-територіальних одиницях, переслідування учасників боротьби за незалежність України у XX столітті, виготовлення та/або поширення, а також публічне використання продукції, що містить символіку комуністичного, націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів.

Пропаганда полону — напрям психологічної війни, що спонукає супротивника здатися у полон, перейти на сторону протидіючої сторони зі збереженням життя.

Пропагандистська зброя — вид інформаційно-психологічної зброї, призначений для здійснення інформаційно-психологічного впливу, спрямованого на закріплення бажаних уявлень, звичок, переконань у людини (соціальної групи), або

навпаки — руйнування небажаних уявлень, звичок та переконань. В якості засобів застосовуються: ЗМІ (друковані, аудіовізуальні, електронні); синтезатори (генератори) голографічних та звукових ефектів в атмосфері; віртуальні інформаційно-психологічні засоби, комп'ютерні ігри; лінгвістичні засоби тощо.

Пропагандистське кліше — шаблонний вислів, що застосовується у публіцистиці, журналістиці, публічних виступах політичних і державних діячів, програмних документах політичних партій з метою у стислій, декларативній формі класифікувати (як правило, однозначно) і дати оцінку політичним суб'єктам або явищам. Для розуміння кліше треба обов'язково знати контекст, в якому воно застосовується, оскільки в різних ситуаціях кліше може набувати різного значення. Приклади пропагандистських кліше: «реакційні кола», «люди доброї волі», «прогресивна спільнота», «рівні можливості» тощо.

Простір — необмежена протяжність (в усіх вимірах і напрямках).

Просторова композиція — теорія і практика організації соціального простору, гармонійне вза-

ємне розташування його частин і елементів. Розрізняють три основні види просторової композиції: фронтальна (площинна, двомірна), об'ємна (тримірна), глибинна (чотиримірна).

Протекціонізм — 1. Економічна політика держави, спрямована на захист національних виробників від іноземних конкурентів шляхом введення високих мит на ввезені в країну товари, обмеження або заборона ввозу певних товарів, тощо. 2. Система протекцій, заступництва з боку органів державної влади й окремих державних чиновників спрямована на створення конкурентних переваг конкретним суб'єктам господарської діяльності, захист їх від дій конкурентів.

Протиборство — боротьба, протидія.

Протидія — перешкоджання; дія, яка перешкоджає здійсненню іншої дії.

Протидія технічним розвідкам — 1. Діяльність, спрямована на запобігання порушення конфіденційності інформації з обмеженим доступом, яка є власністю держави, засобами технічної розвідки. 2. Заходи з технічного захисту секретної інформації, спрямовані на приховування демаскуючих ознак

об'єктів протидії та дезінформування технічних розвідок. 3. Комплекс правових, організаційних та інженерно-технічних заходів, спрямованих на запобігання або ускладнення здобування засобами технічної розвідки інформації з обмеженим доступом, вимога щодо захисту якої встановлена законом, про зразки озброєння, військову та спеціальну техніку, об'єкти оборонно-промислового комплексу, військові та інші об'єкти; діяльність державних органів, військових формувань, утворених відповідно до законів України, підприємств, установ і організацій в інтересах оборони і безпеки держави

Протокол [гр. *protokollon* — *protos* — перший аркуш + *kollao* — приклею] — 1. Документ, що засвідчує встановлення певних фактів. 2. Одна з назв міжнародного договору.

Протокол про наміри — угода, укладена між сторонами переговорного процесу, яка не має юридичного характеру і містить узгоджені наміри сторін на підставі виявлення спільних інтересів.

Прототип [гр. *protos* — перший + *typos* — відбиток] — найбільш типовий, прийнятний, навіть ідеальний для людини образ

певного класу предметів, який існує в пам'яті як віртуальний еталон і слугує основою для сприйняття і порівняння схожих предметів чи явищ світу.

Профайл — набір налаштувань таргетинга для одного або групи банерів.

Професійний імідж — образ, створений зусиллями професіоналів (іміджмейкерів, політтехнологів, фахівців з PR тощо). Див.: *імідж*.

Профілактика — систематична робота, спрямована на своєчасне запобігання негативним психогенним впливам на психологічний стан особового складу та якість службової діяльності, професійним деформаціям, дисциплінарним порушенням, виникненню конфліктів і проблем у колективах підрозділів під час виконання завдань за призначенням.

Профлеш [англ. *proflash* від *professional* — професіонал + *flash* — спалах, мить] — публічний захід за участю професійних артистів, організований з метою притягнення уваги глядачів і ЗМІ.

Профторент [англ. *proftorent* від *professional* — професійний + *torrent* — потік] — технологія обміну великими потоками даних через Інтернет; сервіс для обміну

професійною інформацією між користувачами Інтернету.

Процесор [англ. *processor* від *to process* — обробляти] — 1. Центральний пристрій комп'ютера, який виконує арифметичні й логічні операції, задані програмою перетворення інформації, керує обчислювальним процесом і координує роботу периферійних пристроїв системи. 2. Пакет комп'ютерних програм, які складають текстовий редактор.

Пруфлінк [англ. *proof link* — посилення, що підтверджує] — посилення на джерело, яке підтверджує сказане; доказ; найчастіше мається на увазі інтернет-посилання.

Пряма трансляція (прямий ефір) — безпосередня трансляція теле- або радіопередач без запису та монтажу.

Псевдоподія — подія, спеціально створена для ЗМІ у рамках піар-заходів з метою проілюструвати якості певного суб'єкта.

Психічна контагіозність — емоційно-чуттєве сприйняття групою людей (аудиторією слухачів) інформації, що сприяє співчуттю, спільному осмисленню певних положень і фактів.

Психоаналітична зброя — вид інформаційно-психологічної зброї, призначений для впливу

на підсвідомість людини терапевтичними засобами, зокрема у стані гіпнозу та глибокого сну з навіюванням необхідних установок тощо.

Психоаналітичний (психокорекційний) вплив — вивчення (аналіз) підсвідомості людини й вплив на неї шляхом, що «викликає» опір на рівні свідомості (здійснюється у стані гіпнотичного сну).

Психогенна зброя — вид інформаційно-психологічної зброї, призначений для внесення змін у нервово-психічну діяльність мозку людини. При цьому можуть використовуватися засоби фізичного впливу на мозок звуками та кольорами, що позбавляють здатності раціонально мислити; засоби впливу навколишніх умов (фактори або шокуючі події, численні жертви тощо), що позбавляють здатності раціонально діяти.

Психогенний вплив — вид психологічного впливу, який являє собою психічний або фізичний вплив якихось явищ або подій на мозок, свідомість людини, при ньому спостерігається порушення вищої нервової діяльності: з'являється відчуття страху й паніки.

Психолінгвістичне програмування — програмування специфіч-

ної побудови та реалізації вербальної інформації з використанням спеціально підібраних слів, висловлювань, інтонації, пауз, наголосів.

Психологічна безпека — стан захищеності людини і суспільства від негативних психологічних впливів, які порушують адекватне сприймання кожною окремою людиною і суспільством у цілому реальної дійсності.

Психологічна боротьба — метод інформаційного протиборства спрямованого безпосередньо проти людської свідомості з метою маніпулювання громадською думкою.

Психологічна війна — сукупність різноманітних форм, методів і засобів впливу на людей з метою зміни у бажаному напрямі їхніх психологічних характеристик (поглядів, думок, ціннісних орієнтирів, настроїв, мотивів, засад, стереотипів поведінки), а також групових норм, масових настроїв, суспільної свідомості в цілому.

Психологічна зброя — сукупність засобів, форм, способів, методів і технологій впливу на морально-психологічний стан, психологію і поведінку людини у потрібному для протиборчої сторони напрямі.

Психологічна операція — компонент системи стратегічних комунікацій: 1) вжиття як у воєнний, так і невоєнний час комплексу скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на вплив душевного стану, сприйняття об'єкта впливу через невійськові методи; 2) сплановані суб'єктом стратегічних комунікацій операції з передачі обраної інформації та індикаторів аудиторії з метою впливу на їх емоції, мотиви, процес мислення, організацій, груп та індивідів, особливо на поведінку уряду; 3) система цілеспрямованих заходів щодо формування визначеного психологічного стану людей, соціальних груп, народу, світового співтовариства (почуттів, настроїв, переживань, психологічних відносин, реакцій на події і процеси життя тощо). Використовується суб'єктами стратегічних комунікацій з метою мобілізації психологічних можливостей людини для вирішення необхідних суб'єкту впливу завдань і поставленої мети через утвердження як позитивних ідеалів (віри у свої сили, оптимізму, життєлюбства, ентузіазму, стійкості, різноманітного комплексу ідей залежно від об'єкта впливу), так і

негативних для формування агресивності, конфліктогенності, жадібності, войовничості, прагнення до невтримного збагачення, ворожості до інших людей, ксенофобії, неонацизму, тероризму та сепаратизму, інших форм радикалізму соціальних груп, народів, а також з метою підриву їхнього морально-психологічного стану тощо. Засобом психологічних операцій є засоби масової інформації, а також спеціальні інститути формування суспільної думки, система соціалізації індивідів (освіта, культура, література і мистецтво, музика, соціальні мережі, ток-шоу, блоги тощо). Виокремлюють три види п.о.: стратегічну, тактичну, оперативну.

Психологічна операція стратегічна — вид психологічної операції, який полягає у вжитті інформаційних заходів під загальним керівництвом головного суб'єкта у загальнодержавній системі стратегічних комунікацій поза театром бойових дій, натомість зі значним використанням ресурсного потенціалу Міністерства оборони України.

Психологічна операція тактична — вид психологічної операції, яка проводиться з ме-

тою підтримки планів та дій суб'єктів стратегічних комунікацій тактичного характеру; спрямована на формування умов для реалізації стратегічної мети.

Психологічна операція оперативна — вид психологічної операції, яка проводиться в рамках будь-якого спектра спеціальних заходів, що їх вживають суб'єкти стратегічних комунікацій, в тому числі у мирний час у визначеній операційній сфері з метою створення умов для ефективної реалізації спільних цілей спільної діяльності суб'єктів, залучених до операції, і досягнення мети спільної стратегії.

Психологічна підготовка — формування та розвиток професійно важливих психологічних знань, умінь та навичок особового складу з метою забезпечення його психологічної готовності до виконання поставлених завдань, оптимальної працездатності та психологічної стійкості до негативного впливу психогенних чинників службової діяльності, навчання керівного складу формам і методам психологічного впливу на підлеглих в інтересах служби, підвищення загальної психологічної культури.

Психологічна реабілітація — надання соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали внаслідок виконання завдань за призначенням, мають професійну деформацію, подолали тяжкі хвороби, гострі стреси, перебувають у кризовій життєвій ситуації тощо, з метою їх адаптації до реальних умов професійної діяльності.

Психологічна стійкість — здатність особистості до врівноваженості, спротиву, змога протистояти життєвим труднощам, несприятливому тиску обставин, зберігати здоров'я і працездатність у різних випробуваннях.

Психологічний вплив — застосування (за допомогою психологічних засобів) дій свідомого або несвідомого характеру, спрямованих на психіку людини, для впливу на її стан, думки, почуття, дії.

Психологічний контекст — інтенції, вірування, бажання як психологічні регулятиви, що відповідають за програму дій мовців. Див.: *контекст комунікації*.

Психологічний тероризм — особливо гострий психологічний тиск за допомогою погрози фізичного насильства, забезпечуваний демонстрацією явної рішучості реалізувати насиль-

ницькі дії (вибухи, підпали, викрадення людей, захоплення заручників тощо).

Психологічний тиск — рішуча, енергійна дія, натиск, вплив на психіку людини шляхом залякування та погроз з метою спонукання її до певної запланованої моделі поведінки. Досягається за допомогою доведення до об'єкта впливу даних про уявні чи реальні та, як правило, перебільшені небезпеки; поширення тривожних і панічних чуток; погрози репресіями, терором.

Психотронна зброя — 1. Вид інформаційно-психологічної зброї, призначений для впливу на свідомість та підсвідомість людини з метою зниження її волі, пригнічення, тимчасового виведення з ладу, зомбування тощо. При цьому можуть використовуватися засоби створення віртуальної реальності, що негативно впливають на свідомість людини та спонукають до виникнення страху, втрати свідомості; психотронні генератори надвисокочастотного випромінювання, генератори звукових коливань, інфразвуку, ультразвуку. 2. Спеціальні технічні засоби, принцип дії яких полягає у резонансному впливі випромінювань електромагніт-

ного походження та спеціальних, особливим чином організованих, неоднорідних полів на мозок, нервову систему та окремі органи людини. 3. Засоби, створені на основі аномального явища в психіці людини, призначені для дії на мозок однієї людини або на маси людей, на флору, фауну, а також на інформаційні, технологічні процеси та великі стратегічні об'єкти в корисливих цілях.

Психотронний вплив (парапсихологічний, екстрасенсорний) — вплив, що може здійснюватися за допомогою передачі енергії мислення через/поза чуттєве сприйняття; охоплює опосередковане свідомістю і процесами сприйняття дистанційної взаємодії між живими організмами й навколишнім середовищем.

Психотронний тероризм — доведення людини до крайнього розпачу впливом на мозок особливим опроміненням за допомогою спеціальних (психотронних) генераторів.

Психотропна зброя — 1. Вид інформаційно-психологічної зброї, призначений для впливу на мозок людини, збудження або зниження процесів мислення і сприйняття інформації за рахунок використання механізму зміни біохімічних харак-

теристик процесів, що перебігають у нервовій системі. При цьому в якості засобів можуть використовуватися антидепресанти, хімічні та наркотичні речовини, спеціальні лікарські та фармакологічні препарати. 2. Хімічні речовини, які впливають на мозок людини, збуджуючи або пригнічуючи процеси мислення і сприймання інформації.

Психотропний вплив — вплив на мозок і поведінку особистості шляхом введення в її організм різних препаратів, засвоєння яких відбивається на її вищій нервовій діяльності (у тому числі фармацевтичних препаратів, запахів).

Психотропний тероризм — доведення людини до розпачу за допомогою спеціальних фармакологічних препаратів (психотропних засобів).

Психофізична безпека — стан захищеності психіки, органів і систем людини, які забезпечують життєдіяльність як окремих індивідів, так і соціальних груп, суспільних об'єднань від негативних психофізичних впливів.

Психофізична зброя — 1. Вид інформаційно-психологічної зброї, призначений для здійснення інформаційного та/або енергетичного впливу на психічні функції і

на роботу фізіологічних органів і систем людини. 2. Техногенні засоби цілеспрямованого інформаційного та/або енергетичного впливу на психічні функції і роботу фізіологічних органів і систем людини.

Публічна дипломатія — компонент системи стратегічних комунікацій, зміст діяльності якого полягає в інформування міжнародної громадськості з метою створення позитивної думки про країну, а також підтримку контактів з іншими народами у різних сферах життєдіяльності. Див.: *система стратегічних комунікацій*.

Пул стратегічних комунікацій — об'єднання державних і недержавних суб'єктів зі стратегічних комунікацій, які є лояльними до мети функціонування даної системи або працюють на дану систему з метою отримання можливих вигод різного характеру.

П'ята колона — історично назва виникла за аналогією щодо громадянської війни в Іспанії у 1939 році, коли на Мадрид наступали чотири колони франкістів, а п'ята — приховано діяла у самому обложеному місті. На сучасному етапі це запроданці, які діють усередині власної країни на користь інших держав, організацій, всупереч національним інтересам власної країни.

Р

Рада з питань комунікацій — тимчасовий консультативно-дорадчий орган Кабінету Міністрів України, утворений з метою сприяння забезпеченню діяльності органів виконавчої влади у сфері комунікацій з громадськістю, вироблення єдиної комунікативної політики, спрямованої на вдосконалення процесу інформування про діяльність Кабінету Міністрів України, центральних і місцевих органів виконавчої влади, а також забезпечення зворотного зв'язку з громадськістю.

Рада національної безпеки і оборони України — відповідно до Конституції України є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України. Її діяльність регулюється окремим законом України.

Радіоелектронна боротьба — сукупність взаємопов'язаних та узгоджених за метою, завданнями, місцем і часом заходів і дій із виявлення систем та засобів управління військами і зброєю противника, їх радіоелектронного придушення, а також заходів

щодо радіоелектронного захисту своїх систем і засобів управління військами та зброєю.

Радіоелектронна зброя — зброя, що діє на принципах електромагнітного випромінювання; застосовується в радіоелектронній боротьбі. Об'єктами ураження цієї зброї є системи навігації, системи управління зброєю, автоматичні системи наведення тощо.

Радіоелектронна розвідка — розвідка, під час якої здобування розвідувальних відомостей ґрунтується на реєстрації та аналізі радіохвиль, що випромінюються радіоелектронними засобами й системами, які входять до складу об'єктів розвідки.

Радіоелектронний захист — комплекс заходів із забезпечення стійкої роботи радіоелектронних засобів і систем від різного роду впливу та несанкціонованого прослуховування.

Радіоелектронний захист інформаційних засобів, систем та інформаційних ресурсів — комплекс заходів щодо гарантування стійкості роботи радіоелектронних складо-

вих інформаційних засобів, інформаційних систем та інших носіїв інформаційних ресурсів в умовах радіопротидії з боку противника та взаємного електромагнітного впливу.

Радіозакладка — мініатюрний електронний пристрій, який складається з мікрофона та радіопередавача і забезпечує передачу акустичної інформації на відповідну відстань.

Радіотехнологія — сукупність способів формування, передавання, приймання (обробки) радіосигналів, які складають єдиний технологічний процес передавання та приймання радіосигналів і застосування якої передбачає використання радіочастотного ресурсу.

Радіочастотний ресурс — 1. Частина радіочастотного спектра, придатна для передавання та/або приймання електромагнітної енергії радіоелектронними засобами. 2. Сукупність цифрових знаків, що використовуються для позначення (ідентифікації) мереж, послуг, пунктів закінчення мережі в телекомунікаційних мережах загального користування.

Раппорт — особливий психологічний тип міжособистісних відносин, що характеризується довірою, взаєморозумінням, узгодженими діями.

Реабілітація — відновлення.

Ребрендинг — зміна стратегії у поданні бренду з метою його оновлення або демонстрації нових позитивних рис у наявному підході до оцінки організації, структури, корпорації чи держави в цілому; передбачає зміну в усіх бренд-комунікаціях. Зміст Р. полягає в зміні образу, що міститься у свідомості споживачів. Див.: *брендинг*.

Революція — стрімка докорінна зміна існуючого ладу, порядку речей.

Регіон — частинка світу або країни, яку виокремлено за певними ознаками (адміністративним поділом, територіальним розташуванням, кліматичними особливостями тощо).

Регіоналізм — орієнтація на автономність периферійних просторів. Має декілька форм — економічну, культурну, політичну та стратегічну.

Регіональна війна — війна, що охоплює певний регіон (частину континенту) за участю всіх чи більшості держав регіону з метою досягнення воєнно-політичних цілей, що зачіпають інтереси цих держав.

Регістр [англ. *register* — запис, реєстрація] — внутрішній запам'ятовувальний пристрій процесора або адаптера для тимча-

сового зберігання оброблюваної інформації і забезпечення швидкого доступу до неї.

Регулювання — найрегламентованіша форма законодавства, докладні інструкції, що застосовуються в усьому ЄС і обов'язкові до виконання для країн-членів ЄС.

Реєстрація — внесення відомостей у відповідні документи з метою засвідчення певного юридичного факту.

Реєстрація документів розпорядника інформації: для забезпечення збереження та доступу до публічної інформації документи, що перебувають у суб'єктів владних повноважень, підлягають обов'язковій реєстрації в системі обліку, що має містити: назву документа; дату створення документа; дату надходження документа; джерело інформації (автор, відповідний підрозділ); передбачену законом підставу віднесення інформації до категорії з обмеженим доступом; строк обмеження доступу до інформації, у разі якщо вона віднесена до інформації з обмеженим доступом; галузь; ключові слова; тип, носій (текстовий документ, плівки, відеозаписи, аудіозаписи тощо); вид (нормативні акти, угоди, рішення, протоколи, звіти, прес-релізи); проекти рішень (допо-

відні записки, звернення, заяви, подання, пропозиції, листи тощо); форму та місце зберігання документа тощо.

Режим — усталений порядок.

Режим безпеки — 1. Сукупність норм, прийомів і методів, орієнтованих на досягнення цілей безпеки, містить у собі режим таємності, пропускний режим, порядок охорони територій, зон, будинків, приміщень, споруджень і комунікацій об'єкта, добору і використання кадрів, порядок захисту співробітників об'єкта і членів їхніх родин, інші норми, які спрямовані на створення передумов для організації ефективного управління загрозами та небезпеками, а також самою системою безпеки. 2. Сукупність обмежувальних правил, заходів і норм, які забезпечують доступ контролю до певних об'єктів, інформації чи осіб, регулюють порядок виконання суб'єктами господарювання відповідних операцій чи поведінку їх персоналу.

Режим доступу до інформації — передбачений правовими нормами порядок одержання, використання, поширення і зберігання інформації.

Режим охорони — складова режиму безпеки, встановлений порядок, який регулює знаходжен-

ня і переміщення людей і транспортних засобів у зонах дії суб'єктів забезпечення безпеки осіб або об'єктів, що охороняються.

Резервісти — особи, які проходять службу у військовому резерві Збройних сил України, інших військових формувань і призначені для їх комплектування у мирний та воєнний час.

Резервування — спосіб забезпечення надійності за рахунок використання додаткових засобів та/або можливостей, надлишкових у порівнянні з мінімально необхідними для виконання функції.

Рейтинг [англ. *rating* від *to rate* — оцінювати] — 1. Показник переваг за певними ознаками (критеріями). 2. Оцінка популярності за визначеною шкалою. 3. Список, в якому компоненти розташовуються за зниженням або зростанням набраних балів.

Реквізит — вихідні дані, обов'язковий елемент офіційних документів.

Реквізит електронного документа — інформація, зафіксована в електронному документі для його ідентифікації, організації, обігу та/або надання йому юридичної сили.

Реклама — 1. Будь-яке публічне оголошення за плату чи винагороду, або для цілей саморекла-

ми, яке призначене для сприяння продажу, купівлі чи оренді товару або послуги, для поширення певної справи чи ідеї, або для досягнення якогось іншого результату, бажаного для рекламодавця чи для самого телемовника. 2. Інформація про особу чи товар, розповсюджена в будь-якій формі та в будь-який спосіб. Призначена сформувати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо таких особи чи товару. 3. Інформація про споживчі властивості товарів і видів послуг, наочна демонстрація їх переваг з метою та створення попиту на них, реалізації.

Реклама на транспорті — реклама, що розміщується на території підприємств транспорту загального користування, метрополітену, зовнішній та внутрішній поверхнях транспортних засобів та споруд підприємств транспорту загального користування.

Рекламодавець — особа, яка є замовником реклами для її виробництва та/або розповсюдження.

Релевантність [англ. *relevant* — суттєвий] — ступінь відповідності знайденого внаслідок інформаційного пошуку, інформаційному запиту документа.

Рендеринг [англ. *rendering* — відтворення] — 1. Переклад тексту з одної мови іншою з елементами інтерпретації (лінгв.). 2. У комп'ютерній графіці — процес отримання зображення по моделі за допомогою спеціальної комп'ютерної програми; створення плоского зображення з розробленої 3-D сцени (комп.).

Репозитарій — місце, де зберігаються і підтримуються які-небудь дані у вигляді файлів, доступних для подальшого розповсюдження в мережі.

Репост [англ. *repost* — повторне оповіщення] — 1. Повторна публікація якого-небудь повідомлення в межах одного ресурсу; акт копіювання запису до себе на сторінку у соціальних мережах. 2. Скопійовані запис або новина.

Репутація (реноме) — набута організацією або особистістю громадська оцінка, що формує думку про чесноти і недоліки, певні якості; усталена думка про когось або щось.

Респондент — особа або сукупність осіб, які підлягають статистичному спостереженню у встановленому законодавством порядку.

Ресурс [фр. *ressource* — довколишній засіб] — засіб, можливість.

Ресурс системи обробки інформації — засіб системи обробки ін-

формації, який може бути виділений для процесу обробки даних на певний інтервал часу.

Ресурси телекомунікаційних мереж — наявні в телекомунікаційних мережах кількість номерів (номерний ресурс), кількість і пропускна здатність дротових ліній з металевими жилами, оптичними волокнами, радіоліній, каналів, трактів для передавання інформації, комутаційних станцій та вузлів; радіочастотний ресурс.

Ретвіт [англ. *retweet*] — повідомлення (твіти), на які користувачі Twitter звернули увагу і процитували їх зміст у себе в стрічці.

Ретрансляція — факт прийому й одночасної передачі незалежно від використаних технічних засобів, повних та незмінних телевізійних програмних послуг або важливих частин таких послуг, що транслюються організаціями радіо- й телемовлення для прийому який здійснює громадськість.

Референтна група — група, яка здійснює прямий чи непрямий вплив на стосунки або поведінку людини, її систему цінностей і відносин через свою значущість для неї.

Референція [лат. *refero* — доповідаю] — відношення між словом та об'єктом.

Реферування — аналітико-синте-тичне опрацювання документа й надання отриманої інформації у формі реферата. Розрізняють: 1) автоматичне реферування — реферування документа (-ів) з використанням автоматичних методів; 2) анкетне — виконуване у певній послідовності за попередньо розробленою анкетною з переліком питань, що їх розглядають у документі; 3) вибіркове — за певним напрямом чи певною темою; 4) оглядове — реферування документів, пов'язаних між собою спільним змістом або іншими ознаками.

Речник — особа, уповноважена виступати від імені організації, пропагувати серед аудиторії її політику та роз'яснювати конкретні акції.

Ригоризм [англ. *rigorism* — нерухо-мість, оціпеніння] — неухильне дотримання статутів, правил і принципів, що стосуються переважно моральних норм.

Ризик — 1. Можливість виникнення несприятливих або небажаних наслідків діяльності суб'єкта безпеки. 2. Дія в умовах підвищеної небезпеки в надії на щасливе завершення, на удачу. 3. Бездіяльність у відповідь на виклик. 4. Вплив невизначеності на процес досягнення

поставлених цілей. 4. Функція ймовірності реалізації певної загрози, виду і величини завданих збитків.

Ризикова ситуація — різновид невизначеності настання події, ціль якої визначена, а її досягнення залежить від різного роду випадків.

Ринок — пропозиція і платоспроможний попит на товари та послуги.

Ринок інформаційної продукції — система відносин щодо продажу й купівлі інформаційних ресурсів, технологій, інформаційної продукції та інформаційних послуг.

Ринок телекомунікаційних послуг — сфера обігу визначених телекомунікаційних послуг, на які протягом певного часу і в межах певної території є попит і пропозиція.

Риторика [гр. *rhetorik*] — 1. Наука про красномовство. 2. Наука переконання.

Ритуал — вироблений звичаєм або запроваджений порядок здійснення чого-небудь; церемонія, церемоніал.

Рівень воєнної безпеки — інтегральний показник ступеня реалізації національних інтересів у воєнній сфері.

Рівень інформаційної безпеки — інтегральний показник ступеня

реалізації національних інтересів в інформаційній сфері.

Рівень національної безпеки — інтегральний показник ступеня реалізації національних інтересів у різних сферах життєдіяльності людини, суспільства і держави.

Рівень переговорів — показник, що ґрунтується на соціальному та політичному статусі учасників переговорів. Зокрема прийнято розрізняти: переговори на вищому рівні (голови держав або урядів); на рівні перших осіб уповноважених міністерств, організацій; на рівні експертів.

Розвиненість — рівень досягнення зрілості.

Розвиненість політичних комунікацій — критерій оцінки ефективності застосування у практичній політиці новітніх інформаційних технологій.

Розвідка — процес організації і здійснення заходів (виконання дій) із метою отримання інформації.

Розвідувальна діяльність — компонент системи стратегічних комунікацій, діяльність, яка здійснюється спеціальними засобами і методами з метою забезпечення визначених законом органів державної влади розвідувальною інформацією,

сприяння реалізації та захисту національних інтересів, протидії за межами України зовнішнім загрозам національній безпеці України.

Розвідувальна ознака — відносно стійка характеристика або параметр об'єкта розвідки, який можливо зафіксувати й використовувати для ідентифікації об'єкта розвідки, визначення його стану та характеру діяльності.

Розвідувальні відомості — результат систематизації та узагальнення інформації, що міститься в розвідувальних матеріалах, де розвідувальні ознаки надаються в реальному вигляді.

Розвідувальні дані — оброблені розвідувальні відомості з висновком про склад, стан, місцезнаходження та характер діяльності об'єкта (об'єктів) розвідки.

Розголошення — поширення, оприлюднення.

Розголошення інформації — оприлюднення, повідомлення інформації з обмеженим доступом без згоди її власника особою, якій ця інформація була довірена для використання, зберігання.

Розголошення комерційної таємниці — ознайомлення іншої особи без згоди особи, уповноваженої на те, з відомостями,

що відповідно до чинного законодавства України становлять комерційну таємницю, особою, якій ці відомості були довірні у встановленому порядку або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання (підприємцю).

Розклад — встановлена послідовність подання інформації.

Розмежування — відокремлення.

Розмежування доступу — сукупність процедур, що реалізують перевірку запитів на доступ і оцінку на підставі правил розмежування доступу можливості надання доступу.

Розповсюдження — поширення, поінформування.

Розповсюдження інформації — доведення інформації до користувачів.

Розповсюдження інформації вибірково — систематичне надання інформації про поточне надходження документів на постійні задані певні інформаційні запити зі зворотним зв'язком для коригування цих запитів.

Розподіл — паювання, поділ із подальшим визначенням конкретної частки кожному.

Розподіл смуг радіочастот — регламентування відповідним записом у Національній таблиці роз-

поділу смуг радіочастот України; використання певної заданої смуги радіочастот однією чи декількома радіослужбами.

Розподілена база даних — поділена на дві або кілька комп'ютерних систем і доступна для сумісного використання.

Розподілене оброблення — незалежне оброблення даних у вузлах інформаційної системи.

Розпорядник — особа, якій надається право визначати порядок дій, умови їх провадження.

Розпорядник персональних даних — фізична чи юридична особа — володітель персональних даних; особа, наділена правом обробляти дані від імені володільця.

Розпорядники інформації — розпорядниками інформації визнаються: 1) суб'єкти владних повноважень — органи державної влади, інші державні органи, органи місцевого самоврядування, інші суб'єкти, що здійснюють владні управлінські функції відповідно до законодавства та рішення яких є обов'язковими для виконання; 2) юридичні особи, що фінансуються з державного та місцевих бюджетів; 3) особи, якщо вони виконують делеговані повноваження суб'єктів владних повноважень згідно із законом

чи договором, включаючи надання освітніх, оздоровчих, соціальних або інших державних послуг, — стосовно інформації, пов'язаної з виконанням їхніх обов'язків; 4) суб'єкти господарювання, які займають домінуюче становище на ринку або наділені спеціальними чи винятковими правами, або є природними монополіями, — стосовно інформації щодо умов постачання товарів, послуг та цін на них.

Розсекречування — зняття грифів обмеження в доступі до інформації.

Розсекречування матеріальних носіїв секретної інформації — зняття в установленому законодавством порядку обмежень на поширення та доступ до конкретної секретної інформації шляхом скасування раніше наданого грифу секретності документам, виробам або іншим матеріальним носіям цієї інформації.

Розшифрування даних — процес перетворення шифртексту на відкритий текст.

Роль — чия-небудь участь у чомусь; становище, стан, обумовлені обставинами.

Роумінг — послуга, яка дозволяє користуватися мобільним

зв'язком поза межами дії свого сотового оператора.

Рубрикатор — документ, у якому наведено перелік предметних рубрик та їхніх класифікаційних індексів, призначених для систематизування інформаційних фондів, інформаційних масивів і видань, а також для пошуку інформації в них.

Рунет — російська комп'ютерна мережа.

Рух опору — суспільно-політична організація, дії якої мають на меті протидію існуючій політичній (військовій владі), у тому числі окупаційній, у формі актів громадянської непокорності, ведення пропаганди, саботажу, диверсій, терористичної діяльності, партизанської боротьби тощо. Див.: *сили спеціальних операцій, інформаційні заходи, спеціальні дії, система стратегічних комунікацій.*

Рухомий (мобільний) зв'язок — електрозв'язок із застосуванням радіотехнологій, під час якого кінцеве обладнання хоча б одного із споживачів може вільно переміщатися в межах усіх пунктів закінчення телекомунікаційної мережі, зберігаючи єдиний унікальний ідентифікаційний номер мобільної станції.

С

Success stories (успішні історії) — одна з концепцій стратегічних комунікацій, яка полягає у виробленні, тиражуванні та доведенні до цільової аудиторії різноманітних «історій успіху». На протизвагу від концепції *Failed State* демонструє успішних українців, успішні проєкти, успішні ідеї, успішні результати. Див: *failed state*.

Сабміт [англ. *submit* від *to submit* — представляти на розгляд] — додавання певного контенту (URL, тексту тощо) до інформаційного ресурсу, зазвичай до директорії чи каталогу. Назва пов'язана із номінацією кнопки клавіатури, що додає контент до ресурсу або надсилає його на розгляд редакторів.

Сайт [англ. *site* — місцезнаходження] — комп. 1. Абонентський пункт, те саме, що й веб-сайт. 2. Комп'ютерна програма організації або приватної особи під загальною адресою (доменне ім'я або IP-адреса).

Самері [англ. *summary* — стислий виклад] — огляд; стисле викладення інформації.

Саміт [англ. *summit* — верхівка] — зустріч, переговори голів держав, урядів.

Самоопис організації — комунікативне явище; письмовий або усний текст, який використовують члени організації, посылаючись на неї як на деццо ціле, наприклад: назва, слоган, місія, кодекс.

Санкціонований доступ до інформації — доступ до інформації, що не порушує правил розмежування доступу.

Сателіт — допоміжний сайт, створений з метою просування основного проєкту (з нього проставляються посилання).

Свідомість — 1. Вищий рівень психічного відображення людиною об'єктивної реальності, що характеризується активністю оброблення потоків інформації, взаємодією з навколишнім світом, спрямованістю на предмет, здатністю людини до самостереження та самопізнання психічних актів і станів, мотиваційно-ціннісним характером, різним ступенем ясності. 2. Найвища форма розвитку психіки, притаманна тіль-

ки людині, що виявляється в складних формах відображення світу, опосередкована суспільно-історичною діяльністю людей. 3. Вища форма відображення дійсності, властива людям і пов'язана з їхньою психікою, абстрактним мисленням, світоглядом, самосвідомістю, самоконтролем поведінки і діяльності та передбачення результатів останньої.

Світосприйняття — сукупність думок, почуттів людини як реакція на навколишній світ.

Свобода — відсутність політичного й економічного гноблення, утиску та обмежень у суспільно-політичному житті.

Свобода комунікацій — одна з провідних громадянських свобод, яка окреслює коло основних інтересів, прав і свобод людини і громадянина в комунікаційній сфері в умовах становлення й розвитку глобального громадянського суспільства. В інформаційному соціумі дорівнюється морально-етичному погляду на поняття людської честі й гідності, є провідним принципом функціонування громадянського суспільства постіндустріальної епохи.

Свобода пересування — основоположне завдання ЄС щодо людей, товарів, послуг та капіталу,

закріплене в Угоді про Європейський Союз.

Свот-аналіз [англ. *SWOT analysis — Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats* — переваги, недоліки, можливості, загрози] — система структурування й наступного аналізу інформації про події, ситуації тощо, яка базується на врахуванні переваг, слабкостей, можливостей, загроз або ризиків при прийнятті певних управлінських рішень.

Селебриті [англ. *celebrity* — знаменитість] — широко відома людина, популярна серед широких мас населення, завдяки згадуванням у світських хроніках і у жовтій пресі, а не завдяки видатній професійній діяльності; має неформальну спільноту прихильників й орієнтована на нагадування про себе, не обираючи засобів.

Селфі — сленгове слово. Різновид автопортрета, створеного за допомогою різноманітних інформаційних пристроїв. Надмірне використання селфі призводить до інформаційного нарцисизму. Див.: *інформаційний нарцисизм*.

Семантика — розділ семіотики та логіки, що вивчає значення одиниць мови (слів, словосполучень), смисловий зміст знаків та їх комбінацій. Див.: *семіотика*.

Семіотика — термін, запропонований Ч. Пірсом на позначення науки, що досліджує властивості знаків і знакових систем у суспільстві (природні й штучні мови; знакові явища культури), самою людиною (зорове і слухове сприйняття тощо), природі (комунікація у світі тварин). При семіотичному підході виокремлюють три рівня дослідження знакових систем: 1) синтактика; 2) семантика; 3) прагматика. Див.: *синтактика, семантика, прагматика*.

Семіотична війна [англ. *semiotic warfare*] — боротьба, що базується на постійно змінній інтерпретації слів, смислів, текстів і дискурсів, що відповідно до ідей семіотичного напрямку, відбувається в ході інформаційних комунікацій. Див.: *нарратив, інформаційна наратологія*.

Семіотичний аналіз медіатексту — аналіз мови знаків і символів у медіатекстах.

Сервер — 1. Сайт. 2. Комп'ютер, що забезпечує роботу сайту. 3. Основна програма, яка забезпечує роботу вебсайту.

Середовище — 1. Оточення, в якому функціонує об'єкт. 2. Носій інформації, тобто матеріал, на який записуються дані і на якому вони зберігаються.

Сертифікат — документ, який підтверджує, що належним чином ідентифіковані продукт або послуга відповідають вимогам нормативних документів.

Сертифікат відкритого ключа — документ, виданий центром сертифікації ключів, який засвідчує чинність і належність відкритого ключа підписувачу. Сертифікати ключів можуть розповсюджуватися в електронній формі або у формі документа на папері та використовуватися для ідентифікації особи підписувача.

Сертифікація — 1. Діяльність, спрямована на підтвердження відповідності продукції встановленим вимогам. 2. У сфері стратегічних комунікацій — офіційна атестація, що включає процедуру всебічної оцінки системи стратегічних комунікацій, після завершення якої третя сторона, уповноважена на це органом сертифікації, дає гарантії, що частина або уся система в цілому задовольняє нормативно визначеним вимогам.

Сигнал — зоровий або слуховий умовний знак для передачі якогось повідомлення, розпорядження, команди і т. ін.

Сили забезпечення національної безпеки — органи спеціальної компетенції, які з метою за-

безпеки національної безпеки наділені державою правом на застосування сили. С.з.н.б. утворюються і розвиваються відповідно до рішень Президента України та Кабінету Міністрів України для виконання короткотермінових і довготермінових програм забезпечення національної безпеки. Вони мають включати в себе: Збройні сили України, Міністерство внутрішніх справ України, Національну Гвардію МВС України, Службу безпеки України, Службу зовнішньої розвідки України, Державну прикордонну службу України, Державну фіскальну службу України, Управління державної охорони України, інші війська, воєнні формування та відомства, у яких законодавством України передбачена військова служба, структурні підрозділи органів виконавчої влади, недержавні інституції, на які покладені функції її забезпечення національної безпеки, а також законодавчо чітко передбачені випадки і межі застосування сили.

Сили і засоби ведення війни — комплекс організованих людських формувань і матеріальних ресурсів, бойових і забезпечуючих технічних систем, озброєння та військової техні-

ки, що застосовуються для ведення збройної й інших форм боротьби під час війни. Основу С.з.в.в. становлять збройні сили держави, іррегулярні війська, партизанські (утому числі рухи опору) та інші військові формування. У ряді випадків у цій якості може виступати озброєний народ.

Сили миротворчі — військові формування, що беруть участь в операціях з підтримки миру; озброюються стрілецькою зброєю і їм дозволяється застосовувати мінімальну силу тільки з метою самооборони або в випадку протидії озброєних осіб виконанню наказів командирів.

Сили політичні — діючі в суспільстві державні структури влади, організації, союзи, суспільні рухи, політичні партії, угруповання, що мають визначену соціальну базу і керуються певними програмами, цільовими настановами, ціннісними орієнтаціями, ідеалами тощо.

Сили спеціальних операцій — окремий рід військ Збройних сил України, що не входить до складу видів Збройних сил України, призначений для реалізації мети функціонування системи стратегічних комунікацій шляхом проведення відповідно до національних інтересів

спеціальних операцій (дій) та інформаційних заходів як на території України, так і поза її межами, у тому числі в мирний час. Див.: *спеціальна операція, інформаційні заходи, система стратегічних комунікацій, спеціальні дії.*

Сили швидкого реагування — військові частини і з'єднання, що готові до оперативного застосування для відбиття загрози національним інтересам (як усередині країни, так і закордоном). Є в арміях більшості великих держав, розглядаються як їх найбільш боєздатний компонент. Широко використовуються країнами НАТО в локальних конфліктах і для реалізації різних місій при проведенні миротворчих операцій. Основні вимоги до С.ш.р. — мобільність, високий ступінь бойової готовності, володіння достатньо великою вогневою міццю, здатність до автономних дій у віддалених регіонах протягом тривалого часу. Ядро цих сил зазвичай становлять повітряно-десантні війська, морська піхота, аеромобільні частини. Для позначення подібного роду військових формувань використовуються поряд із поняттям С.ш.р. й інші терміни: сили швидкого роз-

гортання, сили негайного реагування, сили кризового реагування тощо.

Силова складова стратегічних комунікацій — застосування або намір застосування сили для досягнення бажаних цілей, спрямоване проти об'єктів впливу. С.с.с.к. застосовується органічно із несилowymi методами. Основними елементами силової діяльності держави є: цілі, стратегія, інструменти, методи, об'єкти впливу.

Силовий напрям стратегічних комунікацій — застосування або демонстрація можливості застосування сили для досягнення цілей стратегічних комунікацій.

Силові способи забезпечення інформаційної безпеки — способи, базовані на ураженні об'єктів інформаційної боротьби різноманітними видами зброї (звичайною, радіоелектронною, інформаційною). Надає можливість переваги в кількості інформації, необхідної для виконання завдань управління військами (силами).

Симетричні відносини — відносини між рівними за основними базовими параметрами суб'єктами. Див.: *асиметричні відносини.*

Симетрично-асиметричні відносини — відносини між рівно-

великими за одними й водночас різновеликими за іншими показниками суб'єктами, які характеризуються паритетом, рівноправністю в одній сфері й диспаратетом в іншій сфері стосунків.

Симулювати — прикидатися, що у вас є те, чого насправді немає. Див.: *дисимуляція*.

Симулякр (симулякрум) [лат. *simulare* — прикидатися] — 1. Термін, що має два різні значення залежно від репрезентативної та нерепрезентативної моделі застосування. 2. Породження моделей, реального без оригіналу і реальності — гіперреального, «віднині мапа передує території, прецесія симулякрів породжує територію» (Бодрийяр Ж.). 3. Копія копії, відображення відображення, подвоєння подвоєння, яке, як і копія, претендує на позначення оригіналу, прототипу. «Копія володіє схожістю з референтом, оскільки буде себе за зразком ідеї, а симулякрум — це копія копії, яка позбавлена подібності» (Платон). 4. «Це зовсім не те, що приховує собою істину, — це істина, що приховує, що її немає. Симулякр і є істина» (Еклезіаст).

Симуляція у стратегічних комунікаціях — ліквідація усіх ре-

ферентів, штучне переродження їх в системах знаків, матеріалі ще більш гнучкому, аніж зміст, оскільки він пропонує себе усіляким системам еквівалентності, будь-яким бінарним опозиціям, комбінаторній алгебрі. Йдеться про субституцію, підміну реального знаками реального, тобто про операцію з алотропії усякого реального процесу за допомогою його операціональної копії, ідеально дескриптивного, метастабільного, програмованого механізму, який презентує усі знаки реального, оминаючи будь-які перипетії. (Бодрийяр Ж.).

Сингулярність [лат. *singularis* — окремий, особливий] — подія, що має сенс, або іншими словами вона і є самим сенсом. В контексті континуальності сингулярність не слід розмивати в ланцюгу подій. С. є важливим елементом системи стратегічних комунікацій, оскільки дозволяє сформувати правильну систему наративів та меседжів, вчасно ідентифікувати чутки та плітки.

Синергетика — 1. Галузь знання, що базується на нелінійному мисленні та міждисциплінарних дослідженнях проблем самоорганізації в природі. 2. Міждисциплінарне поле досліджень,

що веде пошук загальних принципів, які керують поведінкою систем, що самоорганізуються. Такі системи можуть спонтанно породжувати макроскопічні просторові, часові і функціональні структури. С. вивчає виникнення нових властивостей. Основне питання, яке розглядається С., полягає в тому, чи існують взагалі принципи, які керують поведінкою складних систем, коли в них відбуваються якісні зміни (термін запропонував Г.Хакен). 3. Наука про буття, про сам процес його становлення, механізми та уявлення про них. До основних принципів С. належать: гомеостатичність, ієрархічність, нелінійність, нестійкість, незамкненість, динамічна ієрархічність, можливість бути спостережною. 4. Оптимістична спроба оволодіти нелінійною ситуацією і використовувати методи ефективного нелінійного управління складними системами, які знаходяться в стані нестійкості, спосіб досягнення бажаного і разом із тим здійснюваного, узгодженого з власними властивостями складних систем.

Синергетична парадигма стратегічних комунікацій — консенсуальна система аксіом, принципів і методів наукової діяль-

ності на певно визначеному історичному етапі розвитку щодо вивчення загальних і специфічних об'єктивних закономірностей організації та функціонування системи стратегічних комунікацій і вироблення на підстав та їх пізнання загальних теоретичних положень, які спрямовані на підвищення ефективності їх функціонування, що ґрунтується на аналізові феномена стратегічних комунікацій як складної нелінійної динамічної багатоальтернативної системи, що самоорганізується.

Синергетичний підхід — такий підхід, за якого події та явища навколишньої дійсності розглядаються з позицій синергетики.

Синергізм — спільне та однорідне функціонування елементів і систем.

Синкретизм — злиття, внутрішня неідентифікованість, що супроводжувала ранні стадії розвитку біологічних або культурних явищ. Див: *міф, містифікація*.

Синкретика — галузь сучасного методологічного знання, пов'язана з м'якою прив'язкою і взаємною адаптацією різнорідних начал замість жорсткого підкорення або придушення прав одного на користь іншого.

Синкретичність [від. грецьк. *synkrētismós* — з'єднання] — 1. Не-

розчленованість, яка характеризує нерозвинений стан якого-небудь явища. 2. Змішування, неорганічне злиття різних рідних елементів.

Синоніми — різні знаки, що позначають один об'єкт.

Синтактика — розділ семіотики, який досліджує структурні властивості знакових систем, особливості побудови знаків, правил їх будови і правил складання їх комбінацій (синтаксис знакових систем). Див.: *семіотика*.

Синтез — 1. Єдність, цілісність певних сполучених, пов'язаних між собою явищ, предметів дійсності. 2. Метод наукового дослідження предметів, явищ дійсності в цілісності, єдності та взаємозв'язку частин на відміну від аналізу.

Система — 1. Множина взаємопов'язаних елементів та відносин між ними, які у своїй органічній єдності утворюють нову якість. С. задається (описується) такими параметрами (характеристиками): метою і завданнями (конкретизованою в просторі і часі метою); входами і виходами системи; обмеженнями, які необхідно враховувати при побудові (модернізації, оптимізації, реструктуризації) системи; процесами всередині системи, які

забезпечують перетворення входів у виходи.

Система балансу сил — система безпеки, що базується на принципі рівноваги територіальних суверенітетів у відносинах між національними державами. Див.: *інформаційний баланс*.

Система дестабілізації — множина потреб, інтересів і цінностей особи, суспільства і держави, загроз та небезпек, внутрішніх та зовнішніх, об'єктивних та суб'єктивних, природних, техногенних та антропогенних чинників, що впливають на рівень національної безпеки, умови їх генези, еволюції та балансу; державні, міжнародні та недержавні інституції, об'єднані цілями і завданнями щодо дестабілізації національних інтересів, які взаємодіють одне з одним і здійснюють відповідну діяльність на підставі відкритих чи таємних домовленостей.

Система документів з інформаційної безпеки — об'єднана цільовою спрямованістю впорядкована сукупність документів із забезпечення інформаційної безпеки, що пов'язані за ознакою виникнення, виду, сфери діяльності, єдиних вимог до оформлення.

Система забезпечення інформаційної безпеки держави —

1. Органи державної влади, посадові осіб, громадські організації, окремі громадяни, об'єднані цілями та завданнями захисту національних інтересів України в інформаційній сфері, які реалізують державну політику та здійснюють узгоджену інформаційну діяльність у межах чинного законодавства України. 2. Державні, недержавні та міжнародні органи та організації, посадові особи та окремі громадяни, об'єднані цілями і завданнями щодо створення сприятливих умов для реалізації інформаційних потреб, інтересів і цінностей, які взаємодіють один з одним і діють згідно з нормами міжнародного права та відповідними домовленостями.

Система забезпечення стратегічних комунікацій — організована державою сукупність державних і недержавних інституцій, посадових осіб та окремих громадян, об'єднаних спільними цілями та завданнями щодо здійснення стратегічних комунікацій з метою створення умов для реалізації українських національних інформаційних інтересів, які утворюють якісно нову систему, здійснюючи власну узгоджену діяльність відповідно до законодавства України.

Система захисту інформації — сукупність органів та/або виконавців, засобів захисту інформації, що ними використовуються, а також об'єктів захисту, які організовані та функціонують за правилами, встановленими правовими, організаційно-розпорядчими та нормативними документами у сфері захисту інформації.

Система інформаційної безпеки — 1. Множина інформаційних потреб, інтересів і цінностей осіб, суспільств і держав, загроз та небезпек, внутрішніх та зовнішніх, об'єктивних та суб'єктивних, природних, техногенних та антропогенних чинників, що впливають на рівень інформаційної безпеки, умови їх генези, еволюції та балансу, державні, міжнародні та недержавні інституції, об'єднані цілями і завданнями щодо створення сприятливих умов для реалізації інформаційних потреб, інтересів і цінностей, які взаємодіють одне з одним і здійснюють відповідну діяльність згідно з нормами міжнародного права і відповідними домовленостями. 2. Сукупність заходів, технологій, сил і засобів, спрямованих на формування інформаційних ресурсів, здатності їх протистояти

несанкціонованому доступу до них та різноманітним посяганням на їх існування і функціонування; забезпечення протидії інформаційному впливу.

Система колективного прийому — обладнання, яке забезпечує в межах одного будинку прийом теле-, радіопрограм без обмеження вибору програм, проте без права подальшого розповсюдження отримання абонентної плати.

Система контролю доступу — сукупність заходів і технічних засобів, які виключають безконтрольне проникнення.

Система криптографічного захисту інформації — сукупність органів, підрозділів, груп, діяльність яких спрямована на забезпечення криптографічного захисту інформації, та підприємств, установ і організацій, що розробляють, виробляють, експлуатують та/або розповсюджують криптосистеми і засоби криптографічного захисту інформації.

Система локальної безпеки — множина потреб, інтересів і цінностей об'єкта, загроз та небезпек, внутрішніх та зовнішніх, об'єктивних та суб'єктивних, природних, техногенних та антропогенних чинників, що впливають на рівень локальної

безпеки, умов їх генези, еволюції та балансу, державні та недержавні інституції, об'єднані цілями і завданнями щодо просування забезпечених недоторканністю інтересів і цінностей об'єкта, які взаємодіють одне з одним і здійснюють відповідну діяльність у межах законодавства України.

Система менеджменту безпеки — система наукових підходів і методів цільової, забезпечувальної, функціональної й керівної підсистем забезпечення безпеки діяльності суб'єктів господарювання, що надає можливість вчасно ухвалювати й ефективно реалізувати рішення з протидії або зниження рівня загроз і небезпек.

Система менеджменту інформаційної безпеки — частина загальної системи менеджменту, що ґрунтується на використанні методів оцінки ризиків для обробки, запровадження, функціонування, моніторингу, аналізу, підтримки і покращення інформаційної безпеки.

Система національної безпеки — 1. Множина потреб, інтересів і цінностей особи, суспільства і держави, загроз та небезпек, внутрішніх та зовнішніх, об'єктивних та суб'єктивних, природних, техногенних та ан-

тропогенних чинників, що впливають на рівень національної безпеки, умов їх генези, еволюції та балансу, державні та недержавні інституції, об'єднані цілями і завданнями щодо просування забезпечених недоторканністю потреб нації, національних інтересів і цінностей, які взаємодіють одне з одним і здійснюють відповідну діяльність у межах законодавства України. 2. Система, що здійснює отримання вхідних даних; обробку цих даних; зміну власного внутрішнього стану (внутрішніх зв'язків відносин); видачу результату або зміну власного зовнішнього стану (зовнішніх зв'язків, відносин). 3. Сукупність нормативно-правових актів та створені на їх основі інститути безпеки з механізмами їх взаємодії. Система національної безпеки України є складовою частиною європейської та глобальної (універсальної) системи безпеки. 4. Історична система, заснована на експансії інтересів титульної нації, що структурно розчленована на систему безпеки титульного етносу та систему безпеки етнічних меншин.

Система показників безпеки — органічно пов'язана сукупність показників (індикаторів та ін-

дексів), за якими визначені порогові значення національної безпеки як цілісного екзистенціального феномена.

Система спеціального зв'язку — сукупність обладнання, засобів, систем обробки, передачі, технічного та криптографічного захисту інформації, поєднані організаційно, технічно та функціонально; призначена для забезпечення користувачів спеціальним зв'язком.

Система стратегічних комунікацій (ознаки) — формується та реалізується суб'єктами системи стратегічних комунікацій; являє собою узгоджену за цілями та стратегічними пріоритетами діяльність державних і недержавних інституцій у сфері стратегічних комунікацій на засадах інформаційної взаємодії; складається з мети, ідей, завдань, функцій, принципів, методів; ефективний функціонуючий механізм правового регулювання в інформаційній сфері, у тому числі формування, реалізації, здійснення та контролю за реалізацією завдань стратегічних комунікацій; науково обґрунтована діяльність, що базується на застосуванні інноваційних методик та методологічних підходів дослідження сучасних медіафе-

номенів; діяльність у зв'язку зі здійсненням стратегічних комунікацій спрямована на суспільні інформаційні відносини, зокрема на їх становлення та розвиток, регулювання і безпеку; здійснюється переважно інформаційними засобами та методами, в рамках інформаційної діяльності та в інформаційному просторі; підкріплення реалізації завдань СК застосуванням специфічних методів (інформаційні операції, інформаційне протиборство, засоби та методи інформаційної війни, психологічні операції, військово-цивільні операції, заходи публічної дипломатії, семіотичні війни тощо); має зовнішнє вираження у вигляді правових та організаційних форм її здійснення; базується на необхідності забезпечення інформаційного суверенітету та формуванні високотехнологічної інформаційної держави із розвиненими інститутами інформаційного суспільства відповідно до реалізації національних інформаційних інтересів в рамках творення інформаційної ідентичності; виступає інформаційною, соціально-політичною та ціннісно-ідеологічною передумовою формування як інформаційної, так і загаль-

нонаціональної самоідентичності, збереження національної, культурної та інформаційної самобутності української автохтонної, політичної, безпечної та інформаційної нації; формує для реалізації у практичній площині цілісний вимір інформаційної стратегії; поліфункціональним інструментарієм реалізації стратегічних комунікацій є синтез на засадах міждисциплінарної методології прийомів та способів кожного компонента системи стратегічних комунікацій з урахуванням його специфіки, але відповідно до досягнення спільної мети.

Система стратегічних комунікацій (компоненти системи стратегічних комунікацій за стандартами НАТО) (поняття) — органічно пов'язана між собою сукупність елементів, які у своїй єдності утворюють новий інформаційний феномен — **стратегічні комунікації**. До основних компонентів системи стратегічних комунікацій належать: 1) зв'язки з громадськістю (Public Affairs); 2) публічна дипломатія та військові заходи на підтримку публічної дипломатії (Public Diplomacy and Military Support to Public Diplomacy); 3) зв'язки зі ЗМІ (Press and Media); 4) за-

ходи міжнародного військового співробітництва (International Military Cooperation); 5) цивільно-військове співробітництво (CIMIC); 6) дії в кіберпросторі, включаючи соціальні мережі (Cyber Warfare); 7) залучення ключових лідерів (Key Leader Engagement); 8) внутрішня комунікація (робота з особовим складом / внутрішній PR); 9) інформаційні операції (Information Operations — IO); 10) психологічні операції (PSYOP / Military Information Support Operations — MISO); 11) інформування про ситуацію (Visual Info / Situation Awareness) та документування подій на полі бою (Combat Camera); 12) розвідувальне забезпечення проведення заходів (Intelligence Support); 13) показ (демонстрація) дій військ (Show of Force); 14) введення в оману (MILDEC); 15) безпека операцій (Operations Security — OPSEC); 16) фізичний вплив (Physical Attack); 17) протиборство в електромагнітному просторі (EMW).

Система стратегічних комунікацій (принципи) — основоположні ідеї, засади, що є підґрунтям для поведінки всіх суб'єктів системи стратегічних комунікацій та учасників інформаційних

відносин, діяльність яких регулюється законодавством України.

Система технічного захисту інформації — 1. Сукупність суб'єктів, що провадять діяльність у сфері технічного захисту інформації, нормативно-правових документів, що регулюють їх діяльність, а також матеріально-технічної бази у цій сфері 2. Сукупність організаційних структур, нормативно-правових документів та матеріально-технічної бази. Основними елементами матеріально-технічної бази системи ТЗІ є технічні засоби із захистом, засоби технічного захисту інформації та засоби контролю за ефективністю технічного захисту інформації.

Система управління національною безпекою — 1. Система, в якій реалізуються функції управління національною безпекою. 2. Система управління, об'єктом якої є національна безпека.

Систематизація інформації — упорядкування об'єктів інформації за подібністю чи відмінністю ознак.

Системний підхід до менеджменту безпеки — один з видів наукових підходів, при якому будь-яка система безпеки розглядається як сукупність взаємозалежних елемен-

тів (підсистем), що має «вихід» (ціль — зниження рівня або попередження погроз), «вхід» (ресурси — фахівці, техніка й устаткування, механізми керування, фінансування), «процес» (практична робота із забезпечення безпеки — планування, організація, керування, взаємодія, підготовка й проведення конкретних заходів щодо протидії погрозам і ризикам), зв'язок із зовнішнім середовищем, зворотний зв'язок.

Системологія — це наука про системи об'єктів, якими люди оточують свій світ, про функції та смисли, які ці об'єкти виражають у процесі комунікації.

Ситуаційна роль — фіксовані стандарти поведінки в певних комунікативних ситуаціях: перехожий, щасливець, покупець, пацієнт, переможець змагань тощо.

Ситуаційний центр з інформаційної безпеки — система ситуаційного управління, яка поєднує людський інтелект, інформаційні технології, сучасні програмно-технічні засоби і засоби моделювання в процесі ухвалення рішень, розв'язання проблем у всіх сферах діяльності з метою захисту національних інтересів і забезпечення національної безпеки держави.

Сітка мовлення — документ, що містить перелік, послідовність, назву, час виходу в ефір теле- чи радіопрограм, теле- чи радіопередач і відображає основні напрями програмної концепції мовлення на конкретний період.

Скайп [англ. *skype*] — програмне забезпечення із закритим кодом, яке дозволяє здійснювати безоплатний голосовий та відеозв'язок через Інтернет між комп'ютерами, а також платні послуги для зв'язку з абонентами звичайної телефонної мережі.

Складові алгоритму державної інформаційної політики — 1) виявлення та усвідомлення інформаційних потреб; 2) формування на основі усвідомлених інформаційних потреб системи інформаційних інтересів; 3) класифікація інформаційних інтересів; 4) оцінка сил, можливостей та ресурсів країни щодо реалізації інформаційних інтересів; 5) виявлення інформаційних інтересів інших країн та їх співставлення із інформаційними інтересами України з метою встановлення конфронтаційних та компромісних інтересів; 6) розрахунок рівня конфронтаційності інтересів, моделі стратегічних ризиків для реалізації інформаційних інтересів, виявлення ступе-

ню впливу та співвідношення сил, що стоять за цими інтересами; 7) внаслідок реалізації вищезазначених етапів формуються коло тих інтересів, які можуть бути реально забезпечені для реалізації на даному етапі історичного розвитку інформаційному суспільстві; 8) завершальним етапом виступає формування ДІП, в якій визначаються цілі реалізації інформаційних інтересів, висуваються конкретні завдання, зважаючи на наявні ресурси, а також можливий розклад сил, який може бути сформовано внаслідок виконання певних завдань.

Складові інформаційних операцій: інформаційно-психологічні дії; дії у кіберпросторі (кібернетичні операції); радіоелектронна боротьба; введення в оману; приховування діяльності (заходи оперативного маскування); фізичне знищення; заходи щодо забезпечення власної інформаційної безпеки.

Скрабінг [англ. *scrubbing* — чистка, анулювання] — незворотне видалення даних з носія, яке виключає можливість їх подальшого відновлення.

Скрайбінг [англ. *scribing* — розмітка, описування] — нова техніка проведення презентації за допомогою графіки, коли промо-

ва ілюструється майже синхронно малюнками за допомогою фломастера на білій дошці або аркуші паперу. Виходить «ефект паралельного слідування», коли глядачі чують і бачать приблизно одне й те саме при цьому графічний ряд фіксується на ключових моментах аудіоряду.

Скремблювання — 1. Перетворення інформаційного подвійного сигналу з будь-якими статистичними властивостями на подвійний сигнал, у якому послідовність одиниць і нулів змінюється за випадковим або псевдовипадковим законом. С. можна розглядати як вторинне кодування без внесення надмірності. Воно здійснюється на передавальній стороні за допомогою пристрою, що називається скремблером. На приймальній стороні здійснюється зворотна операція — дескремблювання — пристроями, що називаються дескремблерами. 2. Спрощений метод захисту інформації, заснований, як правило, на перестановці (змішуванні) окремих елементів повідомлення без використання ключа.

Скринкастинг [англ. *screencasting* — *screen* — екран + *broadcasting* — передача, віщання] —

цифровий відеозапис того, що відбувається на екрані зі звуковими або текстовими коментарями. Жанр підкастингу, смисл якого у трансляції для широкої аудиторії відеопотоку із записом того, що відбувається на екрані комп'ютера автора. Додатково накладаються аудіокоментарі й текстові блоки з поясненнями. Ефект від перегляду аналогічний тому, якщо б глядач знаходився поруч з автором, і той показував свої дії на реальному комп'ютері, даючи при цьому коментарі.

Скриншот [англ. *screen shot* від *screen* — екран + *shot* — знімок] — моментальна картинка із зображенням екрану монітору при роботі певної програми, сайту тощо. Дозволяє зберігати окремо необхідну інформацію, що потім може бути видалена з сайту-джерела.

Скрипт — текстовий файл, який містить список команд, що можуть бути виконані в цілях виконання певного завдання.

Слендер — усна дифамація, наклеп, дискредитація, на відміну від лібела здійснюється і поширюється в усній формі. Див.: *дискредитація, дифамація, лібел, наклеп*.

Слешдот-ефект [англ. *slashdot effect*] — 1. Ефект недосяжності

ті веб-сайту через велику кількість звернень. 2. Потужний сплеск відвідуваності веб-сайту, зазвичай невеликого, після того, як посилання на цей ресурс з'явилося на стрічці новин популярного мережевого видання або блогу.

Слово — основна одиниця мови, що слугує для найменування предметів, їх властивостей, явищ, відносин.

Слоган [англ. *slogan* — *to clog* — сильно ударяти] — формула у вигляді афористичної фрази, яка легко запам'ятовується.

Служба вибіркового розповсюдження інформації — систематично надає користувачам інформацію про поточні надходження документів за запитом.

Службовий документ — офіційно зареєстрований службою діловодства або відповідним чином засвідчений документ, що одержаний чи створений установою у процесі її діяльності; має відповідні реквізити.

Службовий етикет — сукупність норм, правил і приписів щодо службових відносин.

Смартмоб [англ. *smart mob* — розумний натовп] — форма соціальної організації, якій властиве самостійне структурування шляхом ефективного використання високих технологій.

- Якщо флешмоб — це технологія збирання натовпу, то смартмоб — це мета і сенс такого збирання.
- Смислові частини медіатексту** — події, сцени, епізоди, кадри, елементи композиції, які створюють єдиний медіатекст.
- Сокпаппет** — штучно створений персонаж в Інтернеті, якого важко відрізнити від справжньої людини, здатний створювати хибну громадську думку.
- Сопроцесор** — спеціалізований процесор, який дозволяє розширювати можливості центрального процесора комп'ютерної системи, але оформлений як окремий функціональний модуль.
- Сорсинг** [англ. *sourcing* — використання чийх-небудь ресурсів] — категорія, що об'єднує поняття, пов'язані з різними типами використання ресурсів в організації для тої чи іншої діяльності.
- Соціальна адаптація** — процес і результат активного пристосування конкретної особи до соціального середовища, що змінюється, до колективу, до системи взаємовідносин з колегами й керівниками за допомогою різних соціальних засобів.
- Соціальна група** — група осіб, об'єднаних за спільною соціальною, демографічною або іншою ознакою, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують надання їм однотипних соціальних послуг.
- Соціальна інтеграція** — наявність упорядкованих відносин між індивідами, групами, організаціями, державами.
- Соціальна інформатика** — інтегральна соціогуманітарна дисципліна, що вивчає соціальні наслідки застосування інформаційних технологій (ІТ) в інституціональних і культурних контекстах.
- Соціальна реклама** — інформація будь-якого виду, розповсюджена в будь-якій формі, яка спрямована на досягнення суспільно корисних цілей, популяризацію загальнолюдських цінностей і розповсюдження якої не має на меті отримання прибутку.
- Соціальне замовлення** — засіб регулювання діяльності у сфері надання соціальних послуг шляхом залучення на договірній основі суб'єктів господарювання для задоволення потреб у соціальних послугах, визначених місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.
- Соціальне телерадіомовлення** — програми освітнього, навчального та довідкового характеру, передачі для сліпих, слабочую-

чих, а також програми і передачі з екологічного виховання.

Соціальний імідж — штучно створений емоційно-забарвлений образ певних соціальних груп: політичних партій, рухів, організацій, корпорацій тощо. З метою його формування найчастіше використовуються такі методи, як маніпулювання, позиціонування, стереотипізація, міфологізація, емоціоналізація тощо. Див.: *імідж*.

Соціальний простір — міжсуб'єктний простір (фізичний, економічний, культурний і т.д.), створений і постійно оновлюваний у процесі комунікації.

Соціальні об'єкти інформаційної боротьби — державні та політичні діячі, соціальні групи, суспільство та країни загалом.

Соціокомунікація (соціальна комунікація) — комунікативна діяльність у соціальному середовищі, яка формує соціальні відносини, обумовлені соціальними нормами і оцінками; взаємодія людей, обумовлена рядом соціально значущих оцінок, конкретних ситуацій, комунікативних сфер і норм спілкування, прийнятих у даному суспільстві.

Соціолінгвістика — наука, яка досліджує соціальні аспекти мови і мовлення; розвивається на

межі мовознавства, соціології, соціальної психології і етнології; досліджує проблеми, пов'язані із соціальною природою мови, її суспільними функціями і впливом соціальних факторів на мову.

Соціологія масової комунікації — галузь соціології, що вивчає закономірності масових інформаційних процесів і діяльності соціальних інститутів, що формують і розповсюджують масову інформацію.

Спам [англ. *spam*] — 1. Масове, неперсоніфіковане, незамовлюване користувачами розсилання з використанням спеціальних програм комерційної, політичної й іншої реклами; повідомлень; комп'ютерних вірусів та шкідливих програм. 2. Практично непотрібна інформація (як правило рекламного характеру), що примусово розсилається великій кількості абонентів.

Спамдексинг [англ. *spamdexing* — пошуковий спам] — практика використання неетичних і непрофесійних технічних прийомів для підвищення рангу сторінки у пошуковій системі, яка ошукує користувача шляхом обману пошукової системи.

Спектр [лат. *spectrum* — видиме] — сукупність коливань (або хвиль), створюваних яким-не-

будь джерелом. ряд однорідних, але відмінних один від одного явищ, дій і т. ін.

Специфічні риси соціокультурного простору інформаційного суспільства — 1. Образний, демасифікований, віртуальний характер сучасної культури, оскільки основним об'єктом життєдіяльності є інформація. Атрибутами сучасного культурного простору стали віртуальний світ, бліп-культура (бліп — одиничний спалах відображення дійсності у свідомості людини). 2. На зміну інтерперсональній комунікації приходить комунікація масова, здійснювана за рахунок ЗМІ. З одного боку, глобалізація інформаційного ринку призводить до уніфікації масової інформації, з іншого — підвищується можливість диверсифікації інформаційних послуг з регіональних або змістовних ознак. 3. У зв'язку з активним впровадженням у соціальну реальність Інтернету, акцентується проблема взаємин «людина — мережа», «індивідуальне — загальне». 4. Витвори сучасного мистецтва виконані в основному на пєретині «мистецтво — технологія», що свідчить про позитивний вплив процесу інформати-

зації на культуру. Постмодерне мистецтво продовжує слідом за модернізмом вести пошук нових смислових і образних просторів, що відповідають запитам сучасного соціуму. 5. Центр соціокультурної динаміки дедалі більше переміщується до культури технологічної. Головним джерелом новацій в культурному житті інформаційного суспільства є саме технологічна інформація. 6. Фундаментальна реальність інформаційного суспільства й інформаційної культури робить правомірним визначати свідомість сучасної людини в категорії інформаційної картини світу, яка є такою ж всеохопною та глобальною, як і релігійна, мовна й інші картини світу, властиві винятково людському світосприйняттю.

Спеціальна операція — сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за метою, завданнями, місцем та часом спеціальних інформаційних дій суб'єктів системи стратегічних комунікацій, у тому числі військових частин, підрозділів сил спеціальних операцій, які проводяться за єдиним замислом та планом самостійно або у взаємодії з іншими суб'єктами системи стратегічних комунікацій, військовими частинами, підрозділами

Збройних сил України, інших військових формувань та органів спеціального призначення, для виконання спеціальних завдань, спрямованих на створення умов для досягнення стратегічних, тактичних та оперативних цілей державної політики. Див.: *сили спеціальних операцій, інформаційні заходи, спеціальні дії, система стратегічних комунікацій.*

Спеціальна соціальна інфраструктура — об'єкти, розташовані в межах адміністративно-територіальних одиниць (обласних, районних, міських рад монофункціональних міст-супутників), на територію яких поширюються відповідні зони спостереження; призначені для забезпечення життєдіяльності населення, яке проживає в зоні спостереження, зокрема навчальні заклади, заклади охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, комунікаційні об'єкти житлово-комунального господарства, мережі постачання електроенергії, газу, тепла, води та водовідведення, будівлі та споруди, призначені для їх обслуговування, автомобільні дороги, системи зв'язку тощо.

Спеціальний зв'язок — зв'язок, що забезпечує передавання секретної та / або службової ін-

формації шляхом застосування відповідних організаційних та технічних заходів.

Спеціальні виставкові заходи — заходи, які здійснюються з метою просування відповідного товару на ринок, проводяться організовано у певному приміщенні або на огороженому майданчику (у тому числі в місцях реалізації товару) у визначені строки. Розраховані на зацікавлених та/або професійних відвідувачів, організатор яких обмежив відвідування заходу тими особами, яким відповідно до законодавства дозволяється продавати товар, що демонструється.

Спеціальні дії — організоване застосування визначених, в тому числі специфічних, сил і засобів суб'єктів системи стратегічних комунікацій, у тому числі військ (сил) у межах спеціальної операції або окремо для виконання спеціальних завдань у визначених зонах (районах). Див.: *сили спеціальних операцій, інформаційні заходи, спеціальна операція, система стратегічних комунікацій.*

Співробітництво — спільна діяльність.

Спілкування — 1. Обмін думками, інформацією та емоційними переживаннями між людьми, тоб-

то актуалізація комунікативної функції мови в різноманітних мовленнєвих ситуаціях. 2. Між-особистісна взаємодія людей, що ґрунтується на міжгрупових або внутрішньогрупових рольових відносинах або на відносинах індивіда із соціальною групою, спільнотою, системою, організацією чи суспільством в цілому.

Спільна стратегія — інструмент, запроваджений у рамках спільної зовнішньої політики та політики безпеки. Визначає завдання, відповідні терміни їх виконання та ресурси, необхідні для їх втілення.

Спіндоктор [англ. *spin doctor* від *spin* — обертання + *doctor* — доктор] — фахівець в галузі PR, який спеціалізується на виправленні висвітленої у масмедіа події після того, як інформаційний розвиток набув негативного забарвлення, нейтралізуючи небажані наслідки для іміджу і ділової репутації, формуючи сприятливе сприйняття інформації через інтерпретацію інформації в дусі, вигідному для політичної структури.

Спіндокторинг [англ. *spin doctoring*] — менеджмент новин — один із методів PR, який полягає у необ'єктивному викладі подій або фактів на догоду пев-

ній особі або групі осіб з метою вплинути на громадську думку. Сюди можна віднести й приховування інформації, яка була б здатна показати ситуацію з невивідної для деяких осіб або груп сторони.

Спічрайтер — фахівець із підготовки промов, доповідей, виступів. Як правило, бере безпосередню участь у практичній підготовці того, хто виступає.

Сплог [англ. *splog* від *sp(am)* + (*b*) *log* — блог для спаму] — блог, мета якого — розкрутка одного чи кількох ресурсів. Сплоти бувають двох видів: автоматичні (близькі до дорвеїв) і ручні (близькі до сателітів).

Споживач телекомунікаційних послуг — юридична або фізична особа, яка потребує, замовляє та/або отримує телекомунікаційні послуги для власних потреб.

Спойлер [англ. *spoiler* від *to spoil* — псувати] — той, хто заздалегідь розповідає про те, що має залишатися невідомим, завчасно розкриває важливу інформацію, тим самим порушуючи інтригу.

Спонсорство [англ. *sponsor* — поручитель] — 1. Добровільна безприбуткова участь фізичної або юридичної особи (спонсора), яка не бере участі в діяль-

ності радіо- й телемовлення чи у виробництві аудіовізуальних робіт, у благодійній діяльності, матеріальній підтримці, прямому чи непрямому фінансуванні програм і проєктів гуманітарного спрямування з метою популяризації назви, торговельної марки, іміджів або діяльності цієї особи. Окремо розрізняють інформаційне спонсорство, що є безоплатною інформаційною підтримкою друкованих, електронних та інших ЗМІ.

Спосіб — сукупність (система) прийомів, методів, послідовних дій чи використання засобів, за допомогою яких досягається мета.

Спосіб блокування інформації — наступальний спосіб інформаційної боротьби, зміст якого становить вжиття комплексу інформаційних заходів, спрямованих на унеможливлення витоку закритої, інсайдерської інформації, виявлення інсайдерів. Див.: *способи інформаційної боротьби*.

Спосіб виснажування — 1. Наступальний спосіб інформаційної боротьби, зміст якого становить вжиття комплексу інформаційних заходів, що полягають у примушуванні противника до вжиття невідгідних, неефективних або нерезультативних дій, внаслідок чого на момент настання активної фази конфлікту противник витрачає власні ресурси і в нього знижується рівень інформаційної готовності до протидії та загальної боєздатності. Див.: *способи інформаційної боротьби*.

тивних дій, внаслідок чого на момент настання активної фази конфлікту противник витрачає власні ресурси і в нього знижується рівень інформаційної готовності до протидії та загальної боєздатності. Див.: *способи інформаційної боротьби*.

Спосіб деблокування інформації — оборонний спосіб інформаційної боротьби, вжиття системи інформаційних та організаційних заходів, спрямованих на виток закритої, інсайдерської інформації, або її викривлення з метою доведення до противника, формування симулякрів. Див.: *способи забезпечення інформаційної безпеки*.

Спосіб дезінтеграції (розколу) — наступальний спосіб інформаційної боротьби, зміст якого становить вжиття комплексу інформаційних заходів, які полягають дозволити нав'язати противнику уявлення про необхідність діяти всупереч раніш досягнутим домовленостям і коаліційним інтересам, інтересам окремих суб'єктів стратегічних комунікацій. З цієї метою може використовуватися дезінформування суспільної думки, а також формування хибних уявлень про геополітичну обстановку у ключових лідерів. Ефективними є заходи, які

сприяють загостренню реально існуючих або штучно створених за допомогою симулякрів та міфів суперечностей, які формуються в стані противника з метою зниження його інформаційної могутності. Див.: *способи інформаційної боротьби*.

Спосіб дискредитації — складовий компонент способів інформаційно-психологічного впливу, що полягає у вжитті комплексу інформаційно-психологічних заходів з метою підризу довіри до об'єкта впливу для обмеження або унеможливлення його дій у конкретних умовах обстановки.

Спосіб залякування (погроз) — складовий компонент способів інформаційно-психологічного впливу та інформаційної боротьби, що полягає у вжитті комплексу інформаційно-психологічних заходів із розроблення та розповсюдження, доведення до адресата спеціальної інформації, спрямованої та формування відчуття занепокоєності, сумнівів, невпевненості, страху, жаху, паніки з метою спонукання до певної запланованої моделі поведінки.

Спосіб інсценування — наступальний спосіб інформаційної боротьби, зміст якого становить вжиття комплексу інфор-

маційних заходів, що полягають у симуляції чи дисимуляції про наявність хибної загрози чи відсутність реальної загрози, усунення якої або вимагає виділення сил і засобів, або не вимагає — відповідно. Мета таких заходів — зниження пильності противника. Див.: *способи інформаційної боротьби*.

Спосіб інформаційного ізолювання — складовий компонент способів інформаційно-психологічного впливу, що полягає у вжитті комплексу інформаційно-психологічних заходів зі штучного створення умов, за яких об'єкт впливу обмежений у доступі до інформації від зовнішніх і внутрішніх джерел.

Спосіб інформаційно-психологічного впливу через треті країни — спосіб опосередкованого тиску на протиборчу сторону здійснення заходів інформаційно-психологічного впливу на треті країни з метою їх залучення як союзників до боротьби за свої інтереси.

Спосіб компрометації — складовий компонент способів інформаційно-психологічного впливу, що полягає у вжитті комплексу інформаційно-психологічних заходів із виставлення об'єкта впливу або його

дій у негативному світлі для завдання шкоди його репутації.

Спосіб навіювання — складовий компонент способів інформаційно-психологічного впливу, що полягає у вжитті комплексу інформаційно-психологічних заходів з доведення до свідомості противника інформації, яка спонукає його до здійснення дій, вигідних протидіючій стороні.

Спосіб перевантаження — наступальний спосіб інформаційної боротьби, зміст якого становить вжиття комплексу інформаційних заходів, що полягають у максимізації інформаційного шуму, доведенні до противника такої кількості суперечливої інформації, що перевантажує його систему управління і примушує ухвалювати і реалізовувати рішення в умовах хаосу і невизначеної багатоальтернативності, віртуальної варіативності інформаційного простору. Див.: *способи інформаційної боротьби*.

Спосіб переконання — складовий компонент способів інформаційно-психологічного впливу, що полягає у вжитті комплексу інформаційно-психологічних заходів із цілеспрямованого й послідовного, алгоритмічного інформування (роз'яснення, на-

віювання, пропаганда) об'єкта впливу повідомленнями, які сприймаються як достовірні.

Спосіб попередження — складовий компонент способів інформаційно-психологічного впливу, що полягає у вжитті комплексу інформаційно-психологічних заходів з доведення до об'єкта впливу повідомлень про наявні або потенційно можливі для нього загрози в разі нездійснення визначених дій.

Спосіб провокування противника — наступальний спосіб інформаційної боротьби, зміст якого становить вжиття комплексу інформаційних заходів, що полягають у вчиненні цілеспрямованих дій проти окремих осіб, груп чи організацій або держав з метою штовхнути їх на згубні для них вчинки, які є вигідними для іншої сторони. Див.: *способи інформаційної боротьби*.

Спосіб психологічного тиску — складовий компонент способів інформаційно-психологічного впливу, що полягає у вжитті комплексу інформаційно-психологічних заходів з доведення до суспільної думки противника відомостей, які знеславлюють його і примушують до дій, які ускладняють реалізацію його стратегії розвитку.

Спосіб сковування сил противника — наступальний спосіб інформаційної боротьби, різновид способу відвернення, зміст якого становить вжиття комплексу інформаційних заходів, що полягають у формуванні таргетованої загрози для одного з його уразливих місць, усунення якої вимагатиме виділення частини сил і засобів. Див.: *способи забезпечення інформаційної безпеки*.

Спосіб спонукання — складовий компонент способів інформаційно-психологічного впливу, що полягає у вжитті комплексу інформаційно-психологічних заходів із розповсюдження спеціальної інформації або штучного створення таких обставин, які провокують об'єкт впливу до певних дій.

Спосіб умиротворення — 1. Наступальний спосіб інформаційної боротьби, комплекс інформаційних та інших заходів, що застосовується для нав'язування противнику уявлення про нейтральну або союзницьку позицію країни — суб'єкта впливу. 2. Комплекс заходів щодо інформаційної протидії, основною метою яких є створення у противника хибного враження про те, що здійснюється не підготовка до на-

ступальних інформаційних дій, а планова оперативна підготовка або інші заходи. Результатом впливу має стати втрата пильності внаслідок стійкого переконання противника у дружніх або мирних намірах суб'єкта впливу. Див.: *способи інформаційної боротьби*.

Способи боротьби в інформаційно-телекомунікаційних системах — складовий елемент системного інструментарію стратегічних комунікацій, який включає: прийоми та методи реалізації державної інформаційної політики у сфері телекомунікацій, що містять: блокування інформації, включення додаткового елемента в інформаційно-телекомунікаційну систему, дезінформування, технічний захист інформації, імітація аварії, містифікація, модифікація інформації, перезавантаження інформаційно-телекомунікаційних систем, підвищення привілеїв, підміна адреси елементів інформаційно-телекомунікаційної системи, приховування інформації, троянський кінь.

Способи ведення війни — система дій, що визначає послідовність, порядок і сукупність типових прийомів застосування сил і засобів ведення війни для досяг-

нення її цілей та виконання поставлених воєнно-політичних і стратегічних завдань. Вирішальний вплив на С.в.в. здійснює рівень розвитку озброєння і військової техніки, цілі, масштаби та характер війни, стан засобів управління і транспорту. Розрізняють традиційні (класичні) і нетрадиційні С.в.в. *Традиційні* характеризуються сталістю і певною послідовністю типових прийомів ведення воєнних дій; *нетрадиційні* (нетипові) — принципово відрізняються від попередніх і зумовлюються можливостями, що з'являються у зв'язку із застосуванням якісно нових засобів збройної боротьби. Одним із нетрадиційних способів ведення війни є *гібридна війна*.

Способи інформаційної боротьби — складовий елемент системного інструментарію стратегічних комунікацій: 1) сукупність і порядок дій, що використовуються для виконання завдань системи стратегічних комунікацій; 2) порядок і прийоми застосування сил і засобів системою стратегічних комунікацій для встановлення інформаційного контролю (захоплення й утримання інформаційної переваги) над протидіючою стороною при підготов-

ці і в ході реалізації державної політики. Компоненти способу інформаційної боротьби: вид і послідовність інформаційних впливів на протидіючу сторону; об'єкти впливу; склад сил і засобів, які виділяються для ведення інформаційної боротьби, їх оперативна побудова (бойовий порядок). Зміст способів характеризується великою різноманітністю. Усі способи інформаційної боротьби поділяються на три основні категорії: силові, інтелектуальні й комбіновані. Категорія *силових* способів базується на ураженні об'єктів інформаційної боротьби різноманітними видами зброї (звичайною, радіоелектронною, інформаційною). Застосуванням силових способів забезпечується інформаційна перевага в кількості інформації, необхідної для виконання завдань управління військами (силами). *Інтелектуальні* способи реалізують рефлексивне управління противником. Ними забезпечується інформаційна перевага в якості інформації, яка використовується для управління військами (силами). *Комбіновані* способи забезпечують досягнення інформаційної переваги як в кількості, так і в якості інформації про обстановку. Крім

того, можна виділити дві основні групи способів: наступальні й оборонні. *Наступальні* способи: блокування інформації, відвернення уваги, виснажування, дезінтеграція, інсценування, сковування, залякування, умиротворення, провокування, перевантаження, навіювання, тиск тощо. *Оборонні* — деблокування й отождоження.

Способи інформаційно-психологічного впливу — складовий елемент системного інструментарію стратегічних комунікацій, який включає: дезінформування, дискредитацію, залякування, інформаційне ізолювання, компрометацію, навіювання, переконання, психологічний тиск, попередження, спонукання, дифамацію, наклеп (лібел, слендер) ін.

Способи стратегічних комунікацій — система прийомів, методів, послідовних дій чи використання засобів, за допомогою яких досягається мета стратегічних комунікацій. Включають способи реалізації, місію кожного компонента системи стратегічних комунікацій, серед яких найбільш важливими є: способи інформаційної боротьби, способи реалізації державної інформаційної політики, способи боротьби в інфор-

маційно-телекомунікаційних системах, способи інформаційно-психологічного впливу.

Спостереженість — властивість комп'ютерної системи, що дозволяє фіксувати діяльність користувачів і процесів, використання пасивних об'єктів, а також однозначно установлювати ідентифікатори причетних до певних подій користувачів і процесів для запобігання порушенню політики безпеки та/або забезпечення відповідальності за певні дії.

Спостерігач — різновид медіатора (посередника) в конфліктних ситуаціях або у переговорному процесі, функція якого полягає в утриманні сторін від порушень раніше досягнутих домовленостей або проявів ворожості, створення умов для нормалізації переговорів.

Споуксмен [англ. *spokesman*] — оратор; представник, делегат, який виступає від групи осіб.

Справедлива війна — концепція *війни*, основними постулатами якої виступають: 1) *війна* має вестись гідними суб'єктами, тобто державами; 2) має існувати справедлива підстава для початку ведення війни (наприклад: необхідність протидії зовнішній збройній агресії); 3) головна мета С.в.: відновлення не-

справедливо порушеного миру; 4) збройна сила може застосуватись як останній засіб, коли усі інші вже вичерпані; 5) характеризується завданням шкоди, достатньої для відновлення несправедливо порушеного миру; 6) не припускається навмисного використання воєнної сили щодо цивільного населення і невоєнних об'єктів (розробники концепції: Платон, Арістотель, Т.Аквінський, Г.Гроцій).

Спростування — доведення помилковості, хибності чого-небудь. Див.: *дифамація, лібел, слендер, наклеп, містифікація, дисимуляція, симуляція, спін-доктор*.

Спростування інформації у друкованих ЗМІ — громадяни, юридичні особи і державні органи, а також їх законні представники мають право вимагати від редакції друкованого засобу масової інформації опублікування ним спростування поширених про них відомостей, що не відповідають дійсності або принижують їх честь та гідність. Якщо редакція не має доказів того, що опубліковані нею відомості відповідають дійсності, вона зобов'язана на вимогу заявника опублікувати спростування їх у запланованому най-

ближчому випуску друкованого засобу масової інформації, або опублікувати його за власною ініціативою. Спростування повинно бути набрано тим самим шрифтом і вміщено під заголовком «Спростування» на тому самому місці шпальти, де було надруковано повідомлення, яке спростовується. Обсяг спростування не може більше ніж удвічі перевищувати обсяг спростовуваного фрагмента опублікованого повідомлення або матеріалу. Забороняється вимагати, щоб спростування було меншим, ніж половина стандартної сторінки машинописного тексту. Спростування може бути підготовленим у формі відповіді, обсяг якої не перевищує спростовуваного матеріалу. Скорочення чи інші зміни в тексті спростування заявника без його згоди не припускаються.

Стабільність — 1. Здатність стійкого функціонування при тривалих внутрішніх і зовнішніх впливах. 2. Стан, за якого система є стійкою. 3. Міцний, стійкий стан, планомірний, динамічний розвиток.

Сталість телекомунікаційної мережі — властивості телекомунікаційної мережі зберігати цілком або частково свої функції

за умови впливу на неї дестабілізуючих чинників.

Стан — обставини, умови, в яких хтось або щось перебуває.

Стан інформаційного простору — умови, обставини, що характеризують інформаційний простір у результаті інформаційних процесів.

Статистика — наука, яка вивчає кількісні зміни у розвитку людського суспільства, економіки і займається обробкою цих числових досліджень з науковою і практичною метою.

Статистичне спостереження — планомірний, науково організований процес збирання даних щодо масових явищ та процесів, які відбуваються в економічній, соціальній та інших сферах життя України та її регіонів, шляхом їх реєстрації за спеціальною програмою, розробленою на основі статистичної методології.

Статистичні дані — інформація, отримана на підставі статистичних спостережень; опрацьована та надана у формалізованому вигляді відповідно до загальноприйнятих принципів та методології. Статистичні дані, що є результатом зведення та угруповання первинних даних, за умови забезпечення їх знеособленості; являють собою зведе-

ну знеособлену статистичну інформацію (дані).

Статична структура політичного паттерну — політичний акт, його символічне наповнення, вербальне та/або невербальне висловлення.

Стаття — жанр журналістики, в якому автор ставить завдання проаналізувати суспільні процеси, ситуації, явища з точки зору закономірностей, що є в їх основі.

Статус — певний стан чого-небудь, роль у спілкуванні.

Статусна роль — стандарти поведінки, що визначаються антропологічними характеристиками, які комунікант отримує від народження: стать, етнічна (національна) належність, вік і т. ін.

Статусний соціальний бар'єр — стан індивіду або групи у соціальній системі, що перешкоджає здійсненню комунікації.

Статус-роль [англ. *status-role*] — термін, уведений Т.Парсонсом для означення статусної позиції особистості або об'єкта з точки зору соціальної ролі (динамічного аспекту цього статусу), тобто моделі поведінки, очікуваної від того, хто має даний статус.

Стейтмент [англ. *statement* — твердження] — яке-небудь твер-

дження, висловлювання, зазвичай клішоване, вульгарне.

Стендалон [англ. *stand alone* від *to stand* — стояти + *alone* — окремо] — блоги, що не входять до якихось блог-систем, а через це відокремлені.

Стендап [англ. *standup* — стійка] — репортаж з місця події — вербальний репортерський прийом, коли журналіст працює безпосередньо в кадрі.

Стереотип комунікативної поведінки — усталені, найчастіше неусвідомлювані моделі вербальної і невербальної поведінки представників лінгвокультурної спільноти.

Стигматизація [гр. *stigma* — пляма, мітка на тілі раба або злочинця; англ. *stigmatization* — полювання на відьм] — складова частина багатьох стереотипів, навішування соціальних ярликів; асоціація певної якості (як правило, негативної) із конкретною людиною або групою людей, хоча такий зв'язок відсутній або не доведений.

Стиль — сукупність характерних ознак, особливостей, властивих кому-, чому-небудь.

Сстійкість до відмов — послуга, що забезпечує здатність комп'ютерних систем продовжувати функціонування в умовах ви-

никнення збоїв і відмов окремих компонентів.

Стратегічна взаємодія суб'єктів стратегічних комунікацій — узгоджена діяльність суб'єктів стратегічних комунікацій між собою та з іншими державними органами для досягнення стратегічної мети, визначеної законодавством України, а саме: створення сприятливих умов для реалізації національних інтересів України. Див.: *взаємодія суб'єктів стратегічних комунікацій, тактична взаємодія суб'єктів стратегічних комунікацій, система стратегічних комунікацій, стратегія розвитку системи стратегічних комунікацій*.

Стратегічна розвідка — розвідка в інтересах забезпечення національної безпеки і оборони держави.

Стратегічне партнерство — 1. Напрям діяльності суб'єктів стратегічних комунікацій, на якому зосереджені та сконцентровані основні ресурси для досягнення головної, стратегічної мети. 2. Діяльність, спрямована на реалізацію стратегічних інтересів. Головним критерієм стратегічного партнерства виступає спільність стратегічних інтересів. Див.: *стратегічні інтереси*.

Стратегічний сценарій — опис можливого ходу подій відповідно до цілей, завдань, ресурсів, технологій, рольової участі.

Стратегічні інтереси — такий вид інтересів, реалізація яких визначає зміст діяльності системи стратегічних комунікацій, вони мають довготривалий характер, а їх реалізація справляє вирішальний вплив на внутрішній розвиток країни, її зовнішньополітичний курс. Такі інтереси пов'язані із забезпеченням ресурсами, необхідними для підтримки життєдіяльності суспільства і розвитку держави.

Стратегічні комунікації (поняття) — 1. Скоординовані зусилля, спрямовані на розуміння цільової аудиторії з метою створення, зміцнення та збереження сприятливих умов для просування національних інтересів, політики та цілей держави через використання узгоджених концепцій, стратегій, доктрин і програм, планів, тем, месиджів і продуктів, поєднані та синхронізовані з діями усіх елементів національної могутності. 2. Скоординоване використання комунікативних можливостей інституціональної структури — публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків,

інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави тощо. 3. Скоординовані дії, повідомлення, зображення, призначені для інформування, впливу, або переконання цільової аудиторії з метою просування та реалізації національних інтересів відповідно до національних цінностей. 4. Стратегічна взаємодія та взаємовплив в інформаційному середовищі між окремими суб'єктами (державними чи призначеними для виконання державних цілей), що полягає у всебічному залученні можливостей кожного окремого компонента системи стратегічної комунікації у комплексі або відокремлено, спрямоване на досягнення спільної мети. 5. Процес інтеграції досліджень сприйняття аудиторії та зацікавлених сторін (стейкхолдерів) і врахування отриманих результатів під час реалізації політики, планування та операцій на кожному рівні; спрямування за одним вектором множини різних видів діяльності (наприклад, політичний процес, зв'язки з громадськістю, інформаційні операції тощо), кожна з яких справляє вплив на підтримку національних цілей. Стратегіч-

ні комунікації по суті означають обмін (тобто під час спілкування) смислами/ідеями на підтримку національних цілей (тобто стратегічно). Для цього процесу слухання є таким саме важливим, як і транслявання. Див.: *система стратегічних комунікацій*.

Стратегічні комунікації (напрямок дослідження) — 1) суспільний міждисциплінарний науковий напрям, в рамках якого досліджуються загальні та специфічні об'єктивні закономірності організації та функціонування системи стратегічних комунікацій, виробляються на підставі її пізнання загальні теоретичні положення, спрямовані на підвищення ефективності функціонування даної системи; 2) теоретична система ідей, поглядів та уявлень про шляхи реалізації стратегічних комунікацій з метою створення сприятливих умов для реалізації національних цінностей, що відображають об'єктивний процес існування тріадичного організму: особа, суспільство, держава; 3) комплексний науковий напрям, що має своїм предметом і вивчає стратегічні комунікації як цілісний екзистенціальний та динамічний феномен; 4) наукова система знань про теорію і

практику специфічного виду діяльності суб'єктів системи стратегічних комунікацій, яка узагальнює і пояснює її, виявляє закономірності розвитку даної діяльності з метою її удосконалення, виходячи з об'єктивної потреби в забезпеченні реалізації державної політики; 5) логічна взаємопов'язана і взаємообумовлена система категорій, понять та принципів, які інтерпретують сутність (зміст та генезис) стратегічних комунікацій в Україні; 6) система знань, яка описує і пояснює сукупність явищ у сфері стратегічних комунікацій і зводить відкриті в цій галузі закони, принципи та закономірності до єдиної стрункої органічної системи, об'єднаної загальною ідеєю побудови сильної і інформаційно розвиненої, самостійної, безпекової та правової, незалежної та соборної Української держави; 7) система основних ідей, що узагальнюють практичний досвід і віддзеркалюють об'єктивно існуючі суспільні відносини у сфері стратегічних комунікацій.

Стратегічні комунікації як навчальна дисципліна (поняття) — заснована на науково-теоретичних дослідженнях стала система знань про сутність,

зміст стратегічних комунікацій, яка слугує меті навчання фахівців у сфері стратегічних комунікацій.

Стратегічні комунікації як навчальна дисципліна (об'єкт) — суспільні відносини, що складаються у сфері формування, та розвитку стратегічних комунікацій як цілісного екзистенціального феномен сучасності, що включає їх розгляд як систему, а також її прояви в найбільш важливих сферах життєдіяльності.

Стратегічні комунікації як навчальна дисципліна (предмет) — вивчення закономірностей реалізації стратегічних комунікацій в епоху глобалізації та рекомендацій щодо їх впровадження в практичну комунікативну діяльність. До предмета курсу належать об'єктивні закономірності, які зумовлюють необхідність застосування відповідними суб'єктами стратегічних комунікацій (державними і недержавними) спеціальних сил, засобів, методів та форм (гласних, негласних і конспіративних) з метою забезпечення реалізації державної політики.

Стратегічні комунікації як навчальна дисципліна (мета) — надати студентам базові знання

щодо концептуальних засад стратегічних комунікацій; ознайомити студентів із загальними проблемами формування системи управління стратегічними комунікаціями, з основними нормативно-правовими актами, що регламентують суспільні відносини у сфері стратегічних комунікацій, із стратегіями управління стратегічними комунікаціями в зарубіжних країнах, в НАТО; надати студентам уявлення про найважливіші компоненти системи стратегічних комунікацій в контексті трансформацій сучасного комунікативного середовища; прищепити студентам практичні навички щодо теоретичного дослідження складових системи стратегічних комунікацій та ефективності управління в них; надати студентам уявлення про основні засади організації недержавної складової, роль неурядових організацій та аналітичних центрів в ефективному функціонуванні системи стратегічних комунікацій; простежити засвоєння студентами практичних навичок бенчмаркінгу стратегічних комунікацій.

Стратегічні комунікації як навчальна дисципліна (завдання) — з позицій синергетичного, системного, кому-

нікативного, лінгвістичного, герменевтичного підходів надати студентам теоретичні та практичні знання, які дозволять їм професійно орієнтуватися в різноманітних ситуаціях, пов'язаних із підготовкою та реалізацією управлінських рішень у різних сферах стратегічних комунікацій (публічна дипломатія, зв'язки з громадськістю, цивільно-військові відносини психологічні операції тощо).

Стратегічні комунікації як навчальна дисципліна (функції) — основні напрями науково-пізнавального та навчального призначення, що характеризують її сутність, зміст, соціальне призначення, завдання і мету в системі гуманітарних наук.

Стратегічні комунікації як навчальна дисципліна (що потрібно знати) — теоретико-методологічні та концептуальні основи стратегічних комунікацій України; складові компоненти системи стратегічних комунікацій України; критерії формування життєво важливих сфер життєдіяльності, в яких функціонує система стратегічних комунікацій; основні об'єкти та суб'єкти системи стратегічних комунікацій; основні концепції стратегіч-

них комунікацій; основні підходи до визначення ключових понять (стратегічні комунікації, комунікативний акт, наратив, меседж, комунікативна політика, фейк, флуд); основні комунікативні доктрини сучасності; основні теоретичні школи стратегічних комунікацій; алгоритм моделювання системи стратегічних комунікацій відповідно до різних критеріїв: залежно від правової сім'ї, рівня розвитку інформаційного суспільства, рівня сугестії інформаційного суспільства на масову свідомість, рівня телекомунікаційного індексу, рівня розвитку інформаційної наратології тощо; основні підходи до забезпечення стратегічних комунікацій в епоху глобалізації; місце та роль недержавної складової системи стратегічних комунікацій в реалізації державної політики України; роль бенчмаркінгу в реалізації стратегічних комунікацій; нормативно-правову базу, що регулює суспільні відносини у сфері стратегічних комунікацій.

Стратегічні комунікації як навчальна дисципліна (потрібні навчки) — визначати вплив факторів зовнішньополітичного та інформаційного середовища на систему стратегічних

комунікацій в контексті зародження і переростання кризової ситуації на конфлікт; визначати та враховувати в практичній діяльності основні тенденції трансформації інформаційної конфігурації світу, формування інформаційного центру та інформаційних периферій тощо та оцінювати їх можливий вплив на стратегічні комунікації України; використовувати понятійно-категорійний апарат при аналізові інформаційної, політичної, економічної, воєнної, екологічної та інших функціональних сфер стратегічних комунікацій при виборі та реалізації концептуальних підходів щодо управління системою стратегічних комунікацій; готувати рекомендації, пропозиції до проектів зовнішньо- та внутрішньополітичних стратегій України в найбільш важливих сферах життєдіяльності, спрямованих на адекватну відповідь реальним і потенційним загрозам у найбільш важливих сферах життєдіяльності з урахуванням норм міжнародного права, її можливої участі в міжнародних структурах безпеки, у тому числі в частині реакції на загрози, джерелами яких є кризові ситуації та міждержавні конфлікти; застосовувати

методи державного управління в умовах реальних загроз реалізації стратегічних комунікацій внаслідок недотримання (невиконання) норм міжнародного права суб'єктами міжнародних відносин та у сфері попередження і врегулювання конфліктів; на основі моніторингу та аналізу діяльності суб'єктів системи стратегічних комунікацій пропонувати організаційно-правові засоби підвищення ефективності діяльності управлінських структур, у тому числі сил по кожному компоненту системи стратегічних комунікацій відповідно до підвищення загального потенціалу усєї системи; організовувати управління стратегічними комунікаціями в усіх сферах життєдіяльності суспільства, виходячи із потреб реалізації державної політики в цілому; проводити оцінювання характеру та рівня загроз національним інтересам України у сфері стратегічних комунікацій; пропонувати організаційно-правові заходи підвищення ефективності діяльності суб'єктів системи стратегічних комунікацій; розробляти пропозиції щодо визначення стратегічних цілей і завдань розвитку території, галузі на основі результатів системного

аналізу соціально-економічного стану розвитку держави, застосовуючи методики визначення певних показників; творчо застосовувати в практичній діяльності основи мирного урегулювання конфліктів та процедури переговорних процесів з урегулювання конфліктів; володіти знаннями щодо правового регулювання вжиття інформаційних та психологічних заходів.

Стратегічні комунікації як навчальна дисципліна (міждисциплінарні зв'язки) — дисципліна «Стратегічні комунікації» входить до циклу професійно-орієнтованих дисциплін, які формують фахівців у галузі стратегічних комунікацій. Це основа для вивчення дисциплін «Психологічні війни», «Інформаційна боротьба», «Інформаційні війни», «Іміджологія», «Брендинг», «Паблік Релейшенз», «Теорія комунікації», «Інформаційна наратологія», «Інформаційна політика», «Комунікаційний інжиніринг», «Медіалогія», «Медіакультура», «Інформаційна акмеологія» та ін.

Стратегічні напрями розвитку інформаційного суспільства в Україні — ключові напрями розвитку інформаційного суспільства, що визначають зміст і

спрямованість функціонування системи стратегічних комунікацій: 1) збереження тенденцій централізації стратегічних комунікацій, контролю за розвитком інформаційного суспільства з одночасною децентралізацією напрямів розвитку інформаційного суспільства через розширення запровадження інформаційних технологій в областях України та формування державної макромережі, збільшення кількості зон Wi-Fi для долучення якомога більшої кількості громадян до Інтернету; застосування «принципу витягнутої руки» з метою делегування управлінської відповідальності при впровадженні інформаційної політики; 2) створення дієвих механізмів реального забезпечення та гарантування державою інформаційних прав громадян; 3) реалізація концепції е-майбутнього, в основі якої лежить тотальна інформатизація, що передбачає формування електронного уряду, електронної медицини, електронної освіти, електронних комунікацій тощо з метою прозорості влади, прийняття і реалізації керівних рішень, формування відповідної інформаційної грамотності та освіченості, інформаційної свідомості

для активної участі громадян України в реалізації власних прав і побудови сильної держави; 4) сприяння підвищенню рівня інформаційної культури, особливо у сфері інформаційної безпеки за рахунок підвищення ролі теоретичного знання, розроблення оптимальної політики з питань мови як логічної форми функціонування смислів у суспільстві, теоретичного обґрунтування та культивування нового поділу праці за інтелектуальними показниками, переорієнтації державної стратегії на розвиток науки та розширення можливостей отримання освіти будь-якого рівня разом із впровадженням заходів із підвищення соціального статусу працівників розумової та висококваліфікованої праці, теоретичного обґрунтування стратегії та методів впровадження нових засад інформаційного способу організації соціального життя розвитку недержавних структур; створення ефективної мережі освіти і науки, яка забезпечувала б розвиток інформаційної сфери України відповідно до національних інтересів з урахуванням міжнародних стандартів сучасної освіти та науки; розроблення індикаторів ефектив-

ності реалізації державної інформаційної політики, зокрема параметрів функціонування мереженої освіти, корисного використання Інтернет-технологій на розвиток української науки та освіти; 5) організація ефективної цифрової взаємодії; 6) підвищення ролі громадськості і мас-медіа у створенні нового інформаційно-комунікаційного середовища в країні, при цьому держава повинна відігравати вирішальну роль і бути координатором дій різних суб'єктів інформаційних відносин, спрямованих на розвиток інформаційного суспільства; 7) створення юридичних умов для того, щоб право на інформацію стало свого роду гарантією права власності, права споживача, права на сприятливе навколишнє середовище, політичних прав і свобод тощо; 8) сприяння розвитку глобального інформаційного суспільства за умови практичної, а не декларативної реалізації положень Туніської декларації: реалізації вироблення та впровадження механізмів культурної та національної самобутності, самоідентифікації та збереження національної ідентичності нашої держави та її інформаційного суспільства; 9) збере-

ження національного і світового інформаційного спадку, у тому числі через забезпечення доступу громадян України до надбань цивілізації у цифровій формі; 10) формування контролюваного українською владою ринку інформаційно-комунікаційних технологій, у тому числі через переорієнтацію сфери виробництва на наукомістки та високотехнологічні його види, створення сприятливих умов для розвитку нових базових галузей суспільства — телекомунікацій, електроніки, біотехнології, нанотехнології та інших, застосування механізмів аутсорсінгу та краудсорсінгу, а також реалізації політики розвитку, яка включає формування сприятливого конкурентного середовища та привабливих інвестиційних умов для необхідного розвитку інформаційно-комп'ютерних технологій та розроблення нових послуг, виступаючи гарантом підтримки ІТ-індустрії; 11) із цією метою розроблення механізмів державного регулювання, у тому числі правового, що мають гарантувати права інвесторів, виробників та споживачів інформаційних продуктів, учасників інформаційних відносин інформаційного суспільства;

12) удосконалення інформаційного законодавства як на державному, так і на регіональних рівнях; 13) активна участь в управлінні господарською діяльністю у сфері інформатизації; 14) активізація розроблення власної вітчизняної технічної бази для розроблення сучасних інформаційних продуктів та інформаційних ресурсів з метою формування інформаційного простору вітчизняними технічними можливостями та експоненційного збільшення українського інформаційного потенціалу; здійснення дієвого контролю за інформаційними технологіями, враховуючи їх вироблення, розповсюдження та застосування, наслідки дії в інформаційному просторі України з метою забезпечення інформаційного суверенітету України; 15) формування окремої наукової спеціальності «Інформаційне право», «Стратегічні комунікації», підготовка працівників належної кваліфікації, зайнятих в інформаційній галузі за наданим нами алгоритмом напрямів державної інформаційної політики; 16) подолання гіперінфляції інформації, за якої збільшення віку людства не супроводжується таким же значним збільшенням індивіду-

альної тривалості життя, адже з кожним поколінням на людину лягає дедалі більший тягар знань, який вона вже не в змозі засвоїти; 17) унеможливлення формування імперативних алгоритмів будови аксіології інформаційного поля, за якого формується інформаційний елітаризм як крайній прояв інформаційної нерівності, коли лише частина користувачів закритих мереж отримує доступ до селекційної інформації, набуваючи при цьому нагоди реалізувати свою інформаційну перевагу; формуються передумови до стабілізації алгоритмів інформаційної асиметрії, яка виступає умовою інформаційної маргіналізації, сприяє стратифікації інформаційного суспільства і створенню нових інформаційно-просторових кордонів розшарування всередині інформаційного суспільства, зокрема через максимальну участь потенційно маргінальних груп в діяльності інститутів інформаційного суспільства, розроблення комплексних програм демаргіналізації як комплексу відновлювальних заходів щодо всіх видів соціальних зв'язків в інформаційному суспільстві; 18) формування механізмів унеможливлення монополізму і

концентрації власності в ЗМІ і телекомунікаційному бізнесі, з цієї метою обов'язкове формування засад для ефективного функціонування громадського телерадіомовлення, створення громадських соціальних мереж, у тому числі в Інтернет-просторі; 19) активне залучення ЗМІ до формування і реалізації стратегії розвитку інформаційного суспільства в рамках реалізації державної інформаційної політики, засоби масової інформації і комунікації виступають самодостатнім суб'єктом інформаційної політики, відіграють значну роль у складних процесах формування суспільної думки та масової свідомості, сприяють подоланню політичної фрагментарності українського суспільства та становленню на цій основі громадянської політичної культури як елемента політичного розвитку України; інформаційно-частотний ресурс має розглядатися як державний феномен одного рівня з надрами, землею, повітрям, водою; інформаційна політика вважається запорукою інформаційного суверенітету, тобто базовою складовою національної безпеки; ефективним державним інструментом у подоланні внутрішніх суспільно-

політичних викликів і зовнішніх загроз. Мас-медіа мають виступати засобом формування світоглядних позицій транзитивного суспільства, збереження традиційних моральних імперативів і носієм національно-патріотичних настроїв та почувань, а держава має прогнозувати очікувані виклики в системі комунікативної політики і передбачати дійову систему впливу та ефективного реагування, механізм захисту національних інтересів; 20) інформатизація усєї системи загальної і спеціальної освіти — від дитячого садочка до закінчення вищої школи і отримання інших форм підготовки і перепідготовки спеціалістів, стимулювання у створенні інформаційних послуг і українських інформаційних продуктів та інтенсивному розвитку щодо підключення до мережі освітніх закладів та бібліотек; 21) формування розвитку індустрії інформаційних та комунікаційних послуг, у тому числі домашньої комп'ютеризації, орієнтованої на масового споживача, IPTV; 22) забезпечення сфери інформаційних послуг духовним змістом, обумовленим національним культурно-історичним менталітетом і традиціями, у

тому числі організації українськомовного сектора в Інтернеті; необхідністю інформаційної консолідації європейського світоглядного простору, яка базується на свідомому та вільному виборі громадянами України євроінтеграційного напрямку зовнішньої політики та європейського вектора зміцнення демократії; розвитком інформаційного суспільства шляхом впровадження соціально-спрямованих проектів на основі національного сегмента Інтернету за умови збереження мультикультурності й етнонаціональної самоідентичності та самобутності української спільноти; 23) легітимація механізмів гарантування державою та її інститутами із залученням інститутів громадянського та інформаційного суспільства перманентної модернізації складових інформаційного суспільства, маючи для цього усі фінансові та інші ресурсні можливості; створення культурних та інституціональних елементів модернізації, адаптованих до національних і культурних традицій; 24) розвиток інститутів власності, передусім приватної власності, в інформаційному суспільстві та усіх його складових інститутах; 25) захист персональних даних

від несанкціонованого доступу як з боку приватних компаній, так і з боку держави та її спецслужб, які під прикриттям профілактики правопорушень отримують доступ до персональних даних і можуть їх використати, порушуючи інформаційні права та свободи; 26) формування інформаційного балансу у правовій сфері з метою уникнення зайвої імплементації чужих українській правовій системі актів та гармонізації інформаційного законодавства з урахуванням українських національних інтересів в інформаційній сфері, зокрема у сфері розвитку конкурентного та ефективного інформаційного суспільства зі створенням внутрішніх інститутів модернізації національної ідентичності з метою забезпечення єдиної колективної ідентичності на рівні держави, утвердження державницької ідеології, що забезпечує виявлення та відтворення ціннісних ядер, які лежать в основі конфесіональної, етнічної, цивільної і цивілізаційної ідентичностей.

Стратегія — 1. Мистецтво підготовки і ведення військових дій. 2. Мистецтво спрямування дій і вчинків інших людей за визначеним напрямом. 3. Документ зі сформульованим пере-

ліком цілей і засобів їх досягнення. 4. Планування і втілення в життя певної лінії за допомогою використання й комбінування усіх доступних засобів і методів тактики.

Стратегія безпеки розвитку інформаційного суспільства (поняття) — прийнята в державі система поглядів на характер сучасних загроз і небезпек, на цілі й завдання, форми і способи захисту та реалізації національних інформаційних інтересів, а також галузь практичної діяльності органів державної влади та інститутів громадянського суспільства щодо управління системою забезпечення інформаційної безпеки з метою створення умов для ефективного розвитку інформаційного суспільства.

Стратегія е-урядування (нормативно-правовий акт) — система пов'язаних спільною метою е-стратегій: е-адміністрування, е-демократія, е-участь, е-голосування, е-юстиція, е-правосуддя, е-комерція, е-медицина, е-освіта. Має бути відбито адресну етапність розвитку даного інституту: е-урядування 1.0: e-mail, Websites, Blogs & Microblogs; е-урядування 2.0: Wikis, Forums, Groupware, Crowdsourcing, Social Networks. Даний документ

має істотне значення не лише для розвитку конкретного суспільства, що підкреслюється тим, що він розробляється не лише в рамках окремих країн, а й в рамках ООН, та ЄС, які також з певною періодичністю видають такі документи (E-GovernmentStrategy).

Стратегія кібербезпеки (нормативно-правовий акт) — безпека інформаційно-комп'ютерних технологій, безпека мереж, енергоінформаційна безпека, безпека кіберпростору, культура кібербезпеки тощо. Даний документ має виступати певною дорожньою картою розвитку стратегічних комунікацій, оскільки сучасні виклики та загрози для інформаційної політики є динамічними, а проблема безпеки має розглядатися контекстуально із розвитком стратегічних комунікацій, а не відірвано від нього, зосереджуючись не лише на вже відомих та ідентифікованих загрозах, а й прогнозуючи появу нових із адекватним відпрацюванням стратегії їх своєчасного виявлення та упередження.

Стратегія національної безпеки України (нормативно-правовий акт) — один із основоположних документів у сфері національної безпеки, в якому

визначаються принципи, пріоритетні цілі, завдання та механізми забезпечення життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Стратегія переговорів — найбільш загальне перспективне планування ходу переговорів, з'ясування напрямку руху, орієнтованого на досягнення поставлених цілей.

Стратегія пошуку — послідовність логічних операцій, виконуваних у процесі інформаційного пошуку, що забезпечують точність та/або повноту видачі документів, релевантних інформаційному запиту.

Стратегія розвитку інформаційного суспільства (напрямок державної інформаційної політики) — система широкомасштабних державно-політичних рішень і вироблених напрямів діяльності у сфері інформаційної безпеки, послідовна реалізація яких забезпечує досягнення стратегічної мети розвитку інформаційного суспільства; головна мета Стратегії розвитку інформаційного суспільства — формування на підставі ефективного розвитку інформаційного суспільства держави та громадянського суспільства якісно вищого рівня, в осно-

ву якої покладено концептуальні орієнтири розвитку інформаційного суспільства, органічний баланс гарантованих механізмом держави законних інформаційних інтересів людини і громадянина, суспільства і держави.

Стратегія розвитку інформаційного суспільства (нормативно-правовий акт) — визначає мету, базові принципи, стратегічні цілі розвитку інформаційного суспільства в Україні, завдання, спрямовані на їх досягнення, а також основні напрями, етапи і механізм реалізації цієї Стратегії з урахуванням сучасних тенденцій та особливостей розвитку держави в перспективі на певний період, який має бути визначений системою показників та індикаторів якісної зміни суспільних відносин. У переважній більшості країн в даному документі наголошується на конкретних якісних змінах, а сама стратегія слугує дороговказом моніторингу та еволюції прогресу конкретного суспільства.

Стратегія розвитку системи стратегічних комунікацій — довгострокова комплексна узгоджена за цілями, завданнями, умовами, засобами і часом програма практичних дій із роз-

будови та забезпечення якісно нового рівня системи СК. Метою Стратегії є створення ефективної, динамічної та гнучкої в управлінні, на основі визначення раціональної просторової основи, укомплектованої високопрофесійними фахівцями, забезпеченої сучасними матеріальними і технічними та іншими необхідними ресурсами та засобами системи стратегічних комунікацій, приведення завдань, функцій і напрямів їхньої діяльності відповідно до сучасних потреб забезпечення прав і свобод людини, ефективного використання ресурсного потенціалу, ефективною реалізації державної політики в усіх сферах життєдіяльності.

Стратегія розвитку телекомунікацій (нормативно-правовий акт) — довгострокова комплексна узгоджена за цілями, завданнями, умовами, засобами і часом програма практичних дій із провадження еквівалентної політики наближення до стандартів та досвіду нових країн-засновниць інформаційного суспільства. Кожна країна повинна мати дорожню карту розвитку власного широкополосного доступу. Реалізація даної стратегії у цілому сприятиме: економічному зростанню, створенню

нових робочих місць, зростанню інвестиційних можливостей та привабливості, доступу до он-лайнних сервісів уряду, включаючи освіту і процеси підвищення кваліфікації, а також включаючи безпеку інформаційного суспільства. Складовими елементами такої стратегії (зокрема, на прикладі Кенії) виступають: 1) інфраструктура, здатність до з'єднання та прилади; 2) контент, аплікації та інновації; 3) політика, правове та регуляторне оточення; 4) фінанси та інвестиції; 5) можливості та здатність до будови нових інформаційно-комп'ютерних технологій, а також безпека.

Стратегія розвитку Української держави — довгострокова комплексна узгоджена за цілями, завданнями, умовами, засобами і часом програма практичних дій із розбудови та забезпечення якісно нового рівня розвитку України, пов'язана з вибором не лише геополітичних союзників, а соціокультурологічних типів, збереженні власної інформаційної ідентичності. Методологічним інструментарієм даної стратегії виступають теорії простору і часу (А. Грюнбаума і Г. Рейхенбаха), в рамках яких досліджуються: 1) топологічні і ме-

тричні властивості простору і часу; 2) психологічні проблеми демонстрації неевклідових структур; 3) просторово-часова конгруентність; 4) альтернативна метизація часу. Прямий контекст сьогочасних подій свідчить про необхідність якнайшвидшого переконання необхідності позбавлення від оманливого ставлення до оперативних завдань як до головних, зосередивши увагу на стратегічних пріоритетах розвитку нашої держави.

Стрейзанд ефект [англ. *streisand effect*] — розповсюдження інформації в Інтернеті збільшується пропорційно заходам з її видалення. Походить від імені американської актриси Барбари Стрейзанд, що вимагала через суд видалити фото узбережжя, на якому серед інших виявився і її будинок. Це призвело до того, що фотокартка була розміщена множиною користувачів на великій кількості сайтів, і видалити її з Інтернету не вдалося.

Стрим [англ. *stream media* від *stream* — потік + *media* — ЗМІ] — сучасний метод інформаційних технологій — потокове мультимедіа, яке безперервно отримується користувачем від провайдера потокового мов-

лення; жива трансляція. Симбіоз потокового мультимедіа і комп'ютерних технологій.

Стрингер [англ. *stringer* від *to string* — пов'язувати] — позаштатний кореспондент, який зазвичай працює у «гарячих точках».

Стрит-ток [англ. *street talk* від *street* — вулиця + *talk* — розмова] — у журналістиці: інтерв'ю на вулиці.

Структура [лат. *structure* — облаштування] — взаєморозміщення та взаємозв'язок складових частин у цілому.

Структура імені файла електронного документа — внутрішня будова імені файла електронного документа, яка містить: ідентифікатор країни походження; ідентифікатор установи; дату електронного документа; реєстраційний індекс електронного документа; версію конвертування; розширення імені файла.

Структура національного телебачення і радіомовлення України — внутрішня організаційно-функціональна будова національного телебачення і радіомовлення України, яка включає: державні та комунальні телерадіоорганізації, систему суспільного телебачення і радіомовлення України, приватні, незалежно від способу розповсюдження про-

грам, громадські та інші телерадіоорганізації, засновані відповідно до вимог законодавства України.

Структура права на інформацію — одержання інформації; зберігання інформації; використання інформації; поширення інформації.

Структуризація — виділення смислових компонентів тексту, встановлення зв'язків між ними, виокремлення найбільш значущих елементів з їх подальшою логічною узгодженістю.

Структуризація знань — виділення смислових компонентів тексту і встановлення зв'язків між ними.

Структурний аналіз медіа і медіатексту — аналіз систем, відносин, форм медіакультури, структури медіатекстів.

Студія-виробник (незалежний продюсер) — суб'єкт господарювання, який займається створенням (виготовленням) фільмів, реклами, окремих теле- та/або радіопередач чи програм.

Суб'єкт владних повноважень — орган державної влади, орган місцевого самоврядування, інший суб'єкт, що здійснює владні управлінські функції відповідно до законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень.

Суб'єкт інформаційного обміну — орган державної влади, місцевого самоврядування, власник приватної інформаційної системи, юридична чи фізична особа, що відповідає за ведення інформаційної системи.

Суб'єкт інформаційної діяльності [лат. *subjectus* — той, хто перебуває нижче, підлеглий, підвладний] — 1. Юридична або фізична особа, задіяна в інформаційному процесі. 2. Юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність у сфері телебачення і радіомовлення (телерадіоорганізації, провайдери програмної послуги тощо).

Суб'єкт персональних даних — фізична особа, персональні дані якої обробляються.

Суб'єкт стратегічних комунікацій — носій функціональних прав та обов'язків, що реалізує певне коло завдань із реалізації місії та стратегії системи стратегічних комунікацій для досягнення кінцевої мети і наділений компетенцією для участі у такій діяльності. Див.: *система стратегічних комунікацій*.

Суб'єкти відносин у сфері доступу до публічної інформації — запитувачі інформації.

Суб'єкти відносин, пов'язаних із захистом інформації в системах — володільці інформації;

власники системи; користувачі; спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань організації спеціального зв'язку та захисту інформації і підпорядковані йому регіональні органи.

Суб'єкти відносин, пов'язаних із персональними даними — суб'єкт персональних даних; володілець персональних даних; розпорядник персональних даних; третя особа; омбудсмен.

Суб'єкти діяльності друкованих засобів масової інформації — засновник (співзасновники) друкованого засобу масової інформації, його редактор (головний редактор), редакційна колегія, редакція, трудовий колектив редакції, журналістський колектив, журналіст, автор, видавець, розповсюдjuвач.

Суб'єкти інформаційних відносин: фізичні особи; юридичні особи; об'єднання громадян; суб'єкти владних повноважень.

Суб'єкти комунікації — адресат і адресант; це можуть бути як окремі особи, так і складні соціальні інститути.

Суб'єкти ринку телекомунікацій — оператори, провайдери телекомунікацій, споживачі телекомунікаційних послуг, виробники та/або постачальники технічних засобів телекомунікацій.

Суборенда каналу мовлення — юридично оформлена або прихована поступка визначеного ліцензією на мовлення каналом (часом) мовлення іншій юридичній або фізичній особі.

Суверенітет України у сфері науково-технічної інформації забезпечується: організацією та державною підтримкою власних інформаційних систем і наданням для них можливостей шукати, фіксувати, отримувати, оброблювати і поширювати в інтересах суспільства науково-технічну інформацію, вироблену в Україні або в інших країнах світу; встановленням власності держави на ресурси науково-технічної інформації, що формуються за рахунок коштів бюджету; створенням і розвитком національної системи науково-технічної інформації; організацією доступу інших держав до інформаційних ресурсів України на основі укладання угод та договорів про їх спільне використання, ліцензуванням і квотуванням науково-технічної інформації, яка може бути використана за межами України для виготовлення зброї, військової техніки, наукоємної продукції; організацією належної системи охорони та зберігання інформації.

Сугестія — навіювання; здатність деяких знакових форм та їх поєднань впливати на свідомість, емоції реципієнтів.

Суспільна мораль — система етичних норм, правил поведінки, що склалися у суспільстві на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь, гідність, громадський обов'язок, совість, справедливість.

Суспільна свідомість — колективна свідомість, яка виявляється у спільних інтересах, поглядах, переконаннях та ідеях, що склалися в суспільстві на певному етапі історичного розвитку. Виступає у формі політичних, юридичних, естетичних, етнічних тощо теорій, філософії, моралі, соціальних норм та інших визначальних форм.

Суспільне телерадіомовлення — телерадіоорганізація зі статусом єдиної загальнонаціональної неподільної і неприбуткової системи масової комунікації.

Суспільство — 1. Складна цілісна система, що містить усі види спільнот та їх взаємні зв'язки (комунікації) і характеризується цілісністю, просторово-часовим буттям, динамізмом, відкритістю, здатністю до самоорганізації. 2. Громадяни країни,

її населення, які розглядаються в сукупності з їх історією, інтересами, потребами, бажаннями, переконаннями, поведінкою, психологією.

Суспільство інформаційне — вид постіндустріального суспільства, основною умовою формування якого є високотехнологічні глобальні інформаційні мережі. Інформація розглядається як специфічний товар, основна соціальна цінність суспільства.

Суцільне статистичне спостереження — спостереження щодо всіх без винятку одиниць сукупності, яка вивчається.

Сфера національної безпеки — 1. Єдність енергетичних та інформаційних процесів, утягнутих у сферу життя та подальшого функціонування антропо-соціо-культурного організму. 2. Область дії, межі розповсюдження, саме середовище існування національної безпеки. 3. Частина сфери життєдіяльності.

Сфери державної інформаційної політики — визначальні атрибутивні складові інформаційної політики: 1) *сфера інформаційної безпеки* (державна політика інформаційної безпеки, політика безпеки інформації, політики та системи захисту інформації); 2) *сфера електро-*

нного урядування (державна політика з питань електронного урядування; державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні); 3) *сфера розвитку інформаційного суспільства* (національна інформаційна політика, державна політика у сфері розвитку інформаційного суспільства, пріоритет державної політики, пріоритетний напрям державної політики); 4) *сфера інформатизації* (основоположні засади сукупності взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки); 5) *сфера захисту (інформаційних) прав і свобод людини і громадянина*; 6) *сфера функціонування та розвитку медіапростору* тощо.

Сфери інформаційної уваги — сегмент інформаційного серед-

овища, в якому суб'єкт діяльності забезпечує стратегічні, тактичні та повсякденні (поточні) інформаційні інтереси та потреби.

Сценарій подієвого ряду — ланцюжок подій (перфомансів), що має свою композицію та драматургію: найяскравіші, найефек-

тніші події вводяться на початку і в кінці PR-кампанії.

Сценарний підхід — Див.: *PR-технологія перформансу*.

Сюжетний аналіз медіатекстів — аналіз фабул медіатекстів. Тісно пов'язаний зі структурним, міфологічним, семіотичним видами аналізу.

Т

Таблоїд [англ. *tabloid* — пигулка] — 1. Малоформатна газета зі стислим викладенням інформації (метафорично порівнюється з пигулкою як концентратом ліків). 2. Бульварна газета, яка зазвичай повідомляє скандальні новини.

Табу [полінез. — заборона] — заборона на використання у певних текстах, сценаріях, рекламі окремих слів або дій.

Таглайн [англ. *tagline* — підзаголовок] — стисла анонсована інформація, яка відображає цілі та ідеї веб-сайта в одному стислому реченні.

Тайл-фото [англ. *tile photo* від *tile* — кахель + *photo* — світлина] — портрет або інше зображення, зроблене з множини дрібних фотокарток або портретів людей.

Такесика [лат. *tactus* — дотик, дія] — невербальна комунікація, пов'язана із тактильною системою відчуття (дотики, погладжування, потискання рук тощо).

Тактика [грецьк. *taktik* — мистецтво шиккування військ] — прийом, метод, спосіб або сукуп-

ність взаємопов'язаних елементів для реалізації обраної стратегії.

Тактична взаємодія суб'єктів стратегічних комунікацій — узгоджена діяльність суб'єктів стратегічних комунікацій з використанням наявних сил, засобів і методів для виконання певного завдання. Основний зміст такої взаємодії полягає в узгодженні дій усіх сил та засобів, які беруть участь у спільній діяльності, за метою, місцем та часом. Прикладом тактичної взаємодії є спільне розроблення версій та узгодження плану проведення спільних інформаційних заходів, обмін документами, матеріалами про інформаційні операції проти України; проведення спільних інформаційних операцій та ін.

Тактична розвідка — розвідка в інтересах підготовки і ведення бою військовими з'єднаннями, частинами та підрозділами.

Тактичні національні інтереси — конкретизовані стратегічні національні інтереси, які потребують впровадження у короткотерміновий період, є засобом

впровадження стратегічних національних інтересів у життя.

Тамблелог [англ. *tumblelog* від *tumble* — безлад + (*blog* — блог) — формат самопублікацій в Інтернеті — різновид блогу с записами лише певного формату (цитата, відео, посилання, пісня, розмова тощо), система ведення записів і заміток, яка більше нагадує чернетку або записник, аніж щоденник. Відмінною рисою є оформлення: вузька полоса шириною контенту не більше 420 рх.

Таргетизація в стратегічних комунікаціях (таргетинг) [англ. *targeting* від *target* — мета] — елемент стратегії залучення ключових лідерів, що полягає у спрямуванні сукупності дій на певну поставлену задачу або цільову аудиторію через вирішення чотирьох взаємопов'язаних ієрархічних та послідовно вирішуваних завдань: 1) процедура вибору цілі — хто має бути обраний ціллю (який саме лідер); 2) виявлення — визначення цілі, визначення лідера; 3) виголошення — визначення ресурсів для реалізації акції, включаючи самого лідера; 4) оцінка — оцінка і визначення ефекту: ефективності вчиненого впливу, здатності або якостей ключового лідера, досягнутих результатів.

Твіт [англ. *tweet*] — 1. Повідомлення, постинг у Твіттері максимум у 140 символів. 2. Кнопка від сервісу мікроблогінгу Твіттер, за допомогою якої користувачі можуть додати собі у мікроблог анонс статті або іншу інформацію.

Твіттер [англ. *tweeter* від *to tweet* — щебетати] — соціальна мережа, створена у 2006 р. Джеком Дорсі, що базується на системі мікроблогів.

Тег [англ. *tag* — етикетка, ярлик] — показник у тілі тексту для системи обробки цього тексту; мітка, що додається до IP-пакетів для виділення різних віртуальних каналів; ознака, що зберігається разом зі словом; дескриптор.

Тезаурус [лат. *thesaurus* — скарб, множина, скарбниця] — 1. Корисна внутрішня інформація системи про себе і довкілля. 2. Запас інформації. 3. Одномовний тлумачний або тематичний словник, який максимально охоплює лексику даної мови; словник, в якому слова структуровані за предметно-тематичним принципом.

Текст [лат. *textum* — тканина, зв'язок, побудова] — 1. Одиниця повідомлення, що являє собою сукупність інформаційно насичених елементів. 2. Результат мовленнєвої діяльності,

комунікативна система; явище культури; відображення існування людини в мовних знаках. 3. Словникова частина повідомлення; упорядкований відповідно до правил мови набір знаків. У широкому смислі текст — будь-який твір духовної культури. Як семіотична система досліджується текстологією, герменевтикою, поетикою.

Телебачення — виробництво аудіовізуальних програм та передач або комплектування (пакування) придбаних аудіовізуальних програм та передач і їх поширення незалежно від технічних засобів розповсюдження.

Телевізійний розклад мовлення — відкрита інформація телерадіоорганізацій, на яку не розповсюджується авторське право, про послідовність виходу в ефір та хронометраж телерадіопередач протягом певного визначеного відрізка часу.

Телекомунікації (електрозв'язок) — передавання, випромінювання та/або приймання знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків або повідомлень будь-якого роду по радіо-, дровових, оптичних або інших електромагнітних системах.

Телекомунікаційна система — сукупність технічних і програм-

них засобів, призначених для обміну інформацією шляхом передавання, випромінювання або приймання її у вигляді сигналів, знаків, звуків, рухомих або нерухомих зображень чи в інший спосіб.

Телекомунікаційний метод доступу — телекомунікація, що забезпечує користувачам інформації доступ до віддалених даних.

Телеконференц-зв'язок — зв'язок за допомогою обчислювальних машин, що надає можливість уводити та приймати текстові, графічні й усні повідомлення через зв'язані між собою термінали.

Телеконференція [англ. *teleconference*] — 1. Інтегральний набір послуг комп'ютерної мережі, який використовують для комунікації користувачів на основі передавання, опрацювання інформації. 2. Нарада в реальному часі віддалених у просторі осіб, що забезпечується за допомогою комп'ютерної мережі; учасники можуть обмінюватися текстовими посиланнями, а при підключенні телекамер мають можливість бачити один одного.

Телематика [англ. *telematics*] — галузь інформатики, що охоплює сферу телекомунікацій.

Телемережі — телекомунікаційні мережі загального користування, що призначаються для передавання програм радіо- та телебачення, а також інших телекомунікаційних і мультимедійних послуг і можуть інтегруватися з іншими телекомунікаційними мережами загального користування.

Телемовник — фізична або юридична особа, яка несе редакційну відповідальність за складання телевізійних програмних послуг, призначених для прийому громадськістю, і яка транслює їх сама, чи для якої їх передає третя сторона в повному обсязі й без змін.

Телепрезенс [англ. *telepresence* — телеприсутність] — вид конференц-зв'язку нового покоління, що забезпечує зображення у натуральну величину, природний візуальний контакт співрозмовників і тримірний звук.

Телерадіожурналіст — штатний або позаштатний творчий працівник телерадіоорганізації, який професійно збирає, одержує, створює і готує інформацію для розповсюдження.

Телерадіомовлення — вид інформаційної діяльності, пов'язаний із виробництвом і розповсюдженням аудіовізуальної продукції.

Телерадіоорганізація — зареєстрована у встановленому законодавством порядку юридична особа, яка створює або комплектує та/чи пакетує телерадіопроекти та розповсюджує їх за допомогою технічних засобів мовлення.

Телерадіопрацівник — штатний або позаштатний працівник телерадіоорганізації, який за характером своєї професійної діяльності та відповідно до посадових обов'язків бере участь у створенні та розповсюдженні телерадіопрограм та передач.

Тематичні дослідження — дослідження щодо встановлення відповідності засобів криптографічного захисту інформації, криптосистем, криптографічних алгоритмів, засобів, систем і комплексів спеціального зв'язку вимогам тактико-технічних завдань на їх створення, нормативних документів та/або нормативно-правових актів у сфері криптографічного захисту інформації, а також вимогам із захисту від витоку інформації каналами побічних електромагнітних випромінювань і наведень.

Темники — різновид цензури, що її можуть застосовувати засновники ЗМІ, а також окремі осо-

би (випускаючі редактори, продюсери), із вказівками: яким чином і за домового яких засобів висвітлювати, оцінювати або навпаки не висвітлювати і утриматися від оцінки певних явищ, процесів чи публічних осіб.

Теорія [грецьк. *theoria* — спостереження, дослідження] — 1. Логічне узагальнення практичного досвіду людей. 2. Система вірогідних наукових знань про якусь сукупність об'єктів, яка описує, пояснює і передбачає явища певної предметної частини.

Теорія громадської думки — сукупність концепцій і поглядів про природу, роль і значення у суспільстві оцінних суджень груп людей щодо проблем, подій і фактів.

Теорія дії — одна з філософських концепцій, згідно з якою слід розрізняти дію та поведінку. В межах цієї теорії активно досліджується вплив засобів масової інформації на поведінку людей.

Теорія залежності — одна з теорій комунікації, за якою люди, схильні цілком покладатися на ЗМІ у питаннях, про які не можуть отримати інформацію безпосередньо.

Теорія інформаційної боротьби — система знань про характер, закони, закономірнос-

ті, принципи, форми і способи підготовки та ведення інформаційної боротьби.

Теорія комунікації — система основних ідей в комунікативістиці, що надає цілісне уявлення про ті чи інші закономірності та взаємозв'язки, що виявляються у процесі спілкування.

Теорія маси — теорія, що поєднує поведінку спільноти, члени якої об'єднані лише присутністю в одному місці в один час; взаємодія між якими має характер посилення взаємних емоцій.

Теорія медіадіяльності — теорія, яка базується на принципах засвоєння процесу створення медіатекстів на основі участі в проєктах різного ступеню масштабності; адекватного сприйняття медіатекстів як продуктів людської діяльності, розумінні механізмів їх виникнення і тиражування, критичної оцінки і кваліфікованого судження про них; включеного спостереження за характером функціонування в суспільстві засобів масової інформації і комунікації, орієнтація в них з метою усвідомленого вибору і споживання; участь в діалозі з масмедіа на основі сучасних технічних засобів.

Теорія мовної комунікації — комунікативна дисципліна, яка

синтезує погляди на мову як комплексну інформаційно-семіотичну систему, засіб комунікації, пізнання та культурний код нації.

Термін [лат. *terminus* — межа] — слово, що точно та однозначно визначає (формулює) певне поняття. Асоціативний термін — термін, пов'язаний з іншим терміном супідрядним відношенням. Видовий термін — вузький термін, що виражає вид у родовому відношенні.

Термінація трафіка — встановлення, підтримка фізичного та/або логічного з'єднання, пропуск трафіка між телекомунікаційною мережею, з якої надходить виклик або ініціюється з'єднання, та кінцевим обладнанням, до якого спрямовується виклик або ініціюється з'єднання.

Термінологічна база даних — словник термінів.

Термінологічне «мінування» — перекручування справжнього змісту принципово важливих (методологічно базових) термінів і визначень світоглядного і національно-ужиткового характеру.

Терористична діяльність — діяльність, яка охоплює: планування, організацію, підготовку та реалізацію терористичних актів;

підбурювання до вчинення терористичних актів, насильства над фізичними особами або організаціями, знищення матеріальних об'єктів у терористичних цілях; організацію незаконних збройних формувань, злочинних угруповань (злочинних організацій), організованих злочинних груп для вчинення терористичних актів, так само як і участь у таких актах; вербування, озброєння, підготовку та використання терористів; пропаганду і поширення ідеології тероризму; фінансування та інше сприяння тероризму.

Терористська група — група з двох і більше осіб, які об'єдналися з метою здійснення терористичної діяльності та вчинення терористичних актів.

Тестування на проникнення — проведення дослідження за допомогою тестів, випробування, метою яких є здійснення спроби оминати або відключити механізми захисту.

Техніка мовлення — 1. Сукупність прийомів, умінь та навичок, що застосовуються для оптимального звучання мовлення. 2. Володіння прийомами ефективного використання мовленнєвого апарату.

Технічна дезінформація — неправдива інформація про об'єкти за-

хисту шляхом відтворення уявних або викривлення справжніх демаскувальних ознак.

Технічна розвідка — розвідка, метою якої є отримання відомостей про місцезнаходження та стан пошкодженої військової техніки, можливості її відновлення і евакуації, а також про умови забезпечення військ (сил) боеприпасами та військовою — технічним майном.

Технічний захист інформації — вид захисту інформації, спрямований на забезпечення за допомогою інженерно-технічних заходів та/або програмних і технічних засобів унеможливлення витоку, знищення та блокування інформації, порушення цілісності та режиму доступу до інформації.

Технічний захист таємної інформації — вид захисту, спрямований на забезпечення інженерно-технічними заходами конфіденційності, цілісності та унеможливлення блокування інформації.

Технічний флуд — хакерська атака з великою кількістю запитів, що призводить до відмови в обслуговуванні.

Технічні засоби мовлення — сукупність радіоелектронних засобів і технічних пристроїв, за допомогою яких програми

і передачі доводяться до споживачів.

Технології політичних комунікацій — PR-технології; виборчі технології; технології політичної реклами; технології політичного впливу і маніпулювання; технології формування політичного іміджу; технології міжнародних політичних комунікацій.

Технологія [гр. *techne* — мистецтво, ремесло, наука + *logos* поняття, вчення] — 1. Процес чи засіб, за допомогою якого у виробництві входні елементи перетворюються на вихідні; охоплює знання, навички, машини, механізми й інструменти. 2. Сукупність науково-технічних знань, процесів, матеріалів і обладнання, які можуть бути використані під час розроблення, виробництва й експлуатації нової техніки.

Тип — найвища категорія у систематизації предметів, явищ, характеристик, подій.

Тип доступу — проведені дії, напрям потоків інформації, зміни в стані системи (наприклад, читання, запис, запуск на виконання, видалення, дозапис).

Типи міжкультурної комунікації — різновиди міжкультурної комунікації, пов'язані з глобальними видами культурних відмінностей між людьми (між-

расова, міжетнічна, міжнаціональна, міжсубкультурна).

Тиск на державу — створення умов або обставин, використання погроз і демонстрації готовності до дій (демонстрація сили) з метою примушення керівництва держави до певних рішень, що відповідають інтересам інших держав (воєнно-політичних сил, союзів, блоків, транснаціональних корпорацій тощо).

Топос, топіки [гр. *topos* — місце] — загальні місця в промові, тобто найтипівіші часо-просторові мовні ситуації та їх описи.

Трансляція (телерадіотрансляція) — первісна передача наземним передавачем, кабельними каналами або з використанням супутника будь-якого типу у кодованому чи некодованому вигляді телевізійних програмних послуг для прийому, який здійснює громадськість.

Трансляція [лат. *translation* — перенесення] — передання на відстань кабельними каналами супутниковим зв'язком будь-якого типу; у кодованому чи некодованому вигляді, інформаційного продукту.

Транспарентний [*transparent* — прозорий] — визначення, що застосовуються щодо політики, курсу або дій, які є зрозуміли-

ми оточуючим і сприймаються ними як «прозорі».

Трафік [англ. *traffic* — рух] — 1. Сукупність інформаційних сигналів, що передаються за допомогою технічних засобів операторів, провайдерів телекомунікацій за визначений інтервал часу, включаючи інформаційні дані споживача та/або службову інформацію. 2. Потік інформації в комп'ютерній мережі.

Тред [англ. *thread* — нить, гілка дискусії] — компонент форуму, відповідь на чиєсь повідомлення. Послідовність первинного повідомлення і відповідей створює тред. Як наслідок, форум являє собою деревоподібну структуру, що складається із тредів.

Треця особа — будь-яка особа за винятком суб'єкта персональних даних, володільця чи розпорядника персональних даних та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, якій володільцем чи розпорядником персональних даних здійснюється передача персональних даних.

Три-джи [англ. 3G скорочено від 3rd Generation — третє покоління] — загальна назва групи нових стандартів бездротової мережі, яка вперше була уведена в експлуатацію в Японії

у 2001 р. Після цього розпочала розповсюджуватися світом; будь-яка технологія третього покоління.

Тролінг [англ. *trolling*] — 1. Розміщення в Інтернеті (на форумах, у групах новин, у соціальних мережах та коментарях до окремих постів, в блогах та коментарях до них, у вікі-проектах тощо) провокаційних повідомлень, коментарів з метою викликати флейм, конфлікти між учасниками дискусії, образи, війну правок і т. ін. 2. Умисна поведінка в Інтернеті, яка містить у собі глузування, залякування, образу, явну брехню, провокацію, будь-яку дискримінацію або інше провокування конфліктів. Активно використовується користувачами мережі незалежно від країни, національності, віросповідання. Першою у світі країною, де заборонили тролінг стала Нова Зеландія. Відтепер правила спілкування в соціальних мережах забороняють оприлюднювати повідомлення, які можуть викликати емоційні страждання в інших користувачів. Покаранням за такий злочин в цій країні може стати штраф у розмірі 33,5 тис. доларів або кілька років утримання під вартою. До речі, три роки позбавлення

волі в цій країні можна отримати за підбурювання до суїциду.

Троль [англ. *troll*] — назва суб'єкта інформаційних війн, що розміщує брутальні або провокаційні повідомлення в Інтернеті, зокрема на дискусійних форумах; заважає обговоренню або ображає його учасників.

Троп — зворот мовлення, що використовується для переносного смислу; зміна власного значення слова або словесного звороту на інше, за якого значення збагачується. Основними тропами є: метафора (заснована на принципі схожості), гіпербола (принцип перебільшення), літота (принцип суттєвого зменшення) тощо.

Троян (від троянський кінь) — 1. Спосіб отримання несанкціонованого доступу до інформації та ресурсів інформаційно-телекомунікаційної системи шляхом використання спеціальних програмних засобів, які відкривають доступ зсередини інформаційно-телекомунікаційної системи. 2. Програма, яка, будучи авторизованим процесом, окрім виконання документованих функцій, здатна здійснювати приховані дії від особи авторизованого користувача в інтересах розробника цієї програми.

У

Увічливість — сукупність соціальних умінь, головна мета яких — створення умов, за яких комуніканти в межах контакту відчують доцільність (підтвердження) своїх мовленевих дій.

Українська інформаційна нація — конкретно-історична форма відкритої спільноти людей, об'єднаних мовою, інформаційним простором, глибокими внутрішніми ментальними, світоглядними та іншими видами інформаційних зв'язків, певними рисами інформаційної культури і характеру, які усвідомлюють себе як український народ, спільноту громадян Української держави незалежно від території проживання і належності до різних прошарків інформаційних суспільств різних країн.

Українська національна еліта — 1. Найвищий привілейований шар української нації. 2. Найвищі соціальні групи в суспільній ієрархії, науці, культурі України. Еліта будь-якої нації покликає служити нації, вона є тим прошарком, за допомогою

якого аморфні уявлення набувають більш виразного характеру, прагнення і бажання втілюються у життя, національні інтереси знаходять свій вияв у дійсності, а національна ідея, як двигун нації, весь час еволюціонує. Сама така еліта здатна генерувати нові національні ідеї, виражати думку, хотіння нації. Тому відсутність цієї еліти, відсутність людей, чия природна енергія, розумові здібності і безмежна вірність та відданість нації можуть бути використані для її творення, є згубною як для самої нації, так і для держави в цілому.

Українська національна ідеологія — заснована на національному ідеалі, національній меті та національній ідеї сукупність загальнозначимих, усвідомлених та визнаних потреб, національних цінностей та національних інтересів, які надають смисл та зміст існуванню нації.

Українська національна ідея — 1. Охоплююча усі прошарки української нації у всьому її розмаїтті ідея, інтегруючий чинник націо- і державотворчого про-

цесу. 2. Сукупність найважливіших, ключових, фундаментальних уявлень про цілі, завдання та перспективи розвитку особи (індивіду), суспільства і держави. 3. Ідеологія розвитку нації — держави, система поглядів, ідей та цінностей, сформульована і загальноприйнята мрія. 4. Мета, мотивація діяльності, ключовий елемент суспільної свідомості, менталітет, формула поведінки.

Українська національна мета —

1. Максимізація національної безпеки України. 2. Основоположні орієнтири діяльності особи, суспільства і держави з реалізації національних інтересів.

Українське національне надбання —

сукупність матеріальних і духовних ресурсів, благ і цінностей, які належать українській нації і складають основу його стійкого функціонування та розвитку. Збереження та збільшення У.н.н. є головною умовою забезпечення національної безпеки України.

Український національний ідеал —

1. Ідейна основа, найбільш загальні уявлення української нації відповідно до об'єктивних тенденцій реальної дійсності про її соціально-економічний і духовний розвиток, гармонійна єдність суб'єкта і об'єкта, окре-

мого представника і української нації в цілому та природи, які знаходять вираз у вільному й універсальному розвитку нації і становлять кінцеву мету її прагнень і діяльності. 2. Органічне поєднання волі представника української нації, вираженої в українській національній ідеї.

Український національний характер —

система визначальних властивостей, ознак, типових рис, соціально-психологічних, морально-етичних особливостей, традицій і звичок, норм спілкування і поведінки, яка характеризує українську націю.

Українські національні інтереси —

1. Результат усвідомлення цінності потреб, свідомий вибір національних цінностей, які обумовлені національним ідеалом, метою та ідеєю і забезпечують умови та засоби їх задоволення та реалізації. 2. Обумовлена національним ідеалом, національною метою та національною ідеєю система загальнонозначимих, усвідомлених та визнаних потреб і національних цінностей, яка забезпечує умови та засоби їх задоволення та реалізації. 3. Сукупність політичних, економічних, соціальних та інших потреб Украї-

ни, від реалізації яких залежить здатність держави забезпечити захист конституційних прав людини і громадянина, цінностей українського суспільства, основоположних державних інститутів. 4. Усвідомлені особою і суспільством, гарантовані державою цільові настанови щодо необхідності існування та розвитку людини, нації і держави в якості цілокупного організму. 5. Свідомий вибір людиною національних цінностей. 6. Сукупність усвідомлених, офіційно відображених в конституції, законах, концепціях, стратегіях та інших нормативних актах об'єктивних потреб громадян, суспільства і держави, які є похідними від національних цінностей, особливостей та умов соціально-економічного та політичного устрою держави, рівня її економічного розвитку та місця і ролі у міжнародному розподілі праці, специфіки історичного розвитку і географічного положення. 7. Життєво важливі матеріальні, інтелектуальні й духовні цінності українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та

її прогресивний розвиток (законодавче визначення).

Українські національні потреби — стан нації, обумовлений її незадоволеністю у нормальній життєдіяльності і спрямований на усунення цієї незадоволеності. Національні потреби реалізуються у самому процесі їх задоволення. У разі ж незадоволення потреби нації — призводить до зміни нормальної життєдіяльності, або ж до неможливості її до подальшого існування. Національні потреби є специфічними за своїм змістом, адже вони породжуються унаслідок генези самої нації — потреби у розвитку, у власній національній культурі, у власній державі тощо. Продуктивним вважається той шлях, за якого строкатість потреб буде поєднана із можливостями їх задоволення у загальних рамках національних інтересів.

Українські національні пріоритети — 1. Конкретно-історичні суспільні відносини й переконання, матеріальні та духовні об'єкти, що мають загально важливе значення для стабільного функціонування й розвитку народу і потребують першочергових заходів забезпечення. 2. Конкретно-історичні суспільні відносини й пере-

конання, матеріальні та духовні об'єкти, визначені через усвідомлення об'єктивних історичних законів розвитку української нації, що мають конструктивне значення для стабільного функціонування й розвитку народу України і потребують першочергових заходів забезпечення.

Українські національні цінності

— 1. Конкретно-історичні суспільні відносини й переконання, матеріальні та духовні об'єкти, що мають важливе значення для стабільного функціонування й розвитку народу. 2. Конкретно-історичні суспільні відносини й переконання, матеріальні та духовні об'єкти, визначені через усвідомлення об'єктивних історичних законів розвитку української нації, що мають конструктивне значення для стабільного функціонування й розвитку народу України. 3. Притаманна суспільству або окремому народу країни матеріальна і духовна власність та досягнення, що закладають основу їх матеріального і морального існування й розвитку.

Ультимативні інформаційні програми — програми усного мовлення, що містять звернення, заклики, ультиматуми, які потре-

бують швидких практичних дій, а також роз'яснюють наслідки їх невиконання. Такі програми доцільні, коли ситуація дозволяє диктувати військовослужбовцям і цивільним особам протидіючої сторони свої умови. До ультимативних програм належать: накази військового командування, звернення політичного керівництва, заклики полонених офіцерів противника до особового складу їхніх колишніх підрозділів тощо.

Ультиматум — 1. У широкому розумінні — категорична, рішуча вимога, що містить погрозу застосування заходів впливу у разі відмови її прийняття (задоволення). 2. У міжнародних справах — вимога однієї держави до іншої виконати беззастережно до визначеного терміну конкретні пропозиції (дії, умови) під загрозою розриву дипломатичних відносин, застосування військової сили та інших репресій (економічна, територіальна блокада тощо.). З'являється лише із санкції ООН. 3. Під час війни — пред'явлення військовим командуванням вимоги військам (угрупованню військ) противника скласти зброю, щоб уникнути непотрібного кровопролиття.

Умови ліцензії — визначені ліцензією на мовлення та додатками до ліцензії організаційні, технологічні та змістовні характеристики мовлення, а також організаційно-технічні, фінансові, інвестиційні зобов'язання організації-ліцензіата.

Умови розвитку інформаційного суспільства — необхідні обставини, що уможливають: забезпечення координаційної ролі держави в реалізації національної інформаційної політики із застосуванням принципів державно-приватного партнерства; організацію наукових досліджень, створення та розвитку трудового потенціалу; концентрацію ресурсів держави на пріоритетних завданнях розвитку інформаційного суспільства; розвиток національної інформаційно-комунікаційної інфраструктури та її інтеграцію до світової інфраструктури; вільний доступ до інформації і знань, крім обмежень, установлених законом; удосконалення законодавства з питань регулювання суспільних відносин в інформаційній сфері; підтримку вітчизняних суб'єктів індустрії програмної продукції; сприяння розвитку міжнародного співробітництва; постійне вдосконалення бізнес-клімату і

розвиток конкуренції; становлення національної інформаційної індустрії; впровадження новітніх технологій у систему виробництва і споживання та розвиток високотехнологічного машинобудування.

Універсальна програмна послуга — обов'язкове забезпечення абонентам можливості перегляду пакета програм телерадіоорганізацій, які відповідно до ліцензій здійснюють наземне ефірне мовлення.

Універсальність інформаційної зброї — можливість її багатоваріантного застосування як військовими, так і цивільними структурами.

Управління — функція керуючої системи, мета якої є наближення стану, положення, властивостей об'єкта управління та/або характеристик їх змінювання у часі до таких, що в даних умовах вважаються необхідними або найкращими.

Управління загрозами та небезпеками — процес досягнення конституційно гарантованого рівня безпеки при одночасному формуванні антропо-соціо-економіко-культурних умов, необхідних для цього.

Управління інформаційними ризиками — процес виявлення, аналізу та зменшення ризиків

інформаційної безпеки, які можуть зашкодити інформаційній системі.

Управління інформаційною безпекою — 1. Застосування знань, навичок, інструментів, технік та систем для визначення, візуалізації, вимірювання, контролювання, звітування та покращення стану інформаційної безпеки. 2. Діяльність суб'єктів управління, спрямована на досягнення мети інформаційної безпеки, шляхом виконання певних функцій (аналіз, прогнозування, планування, організація, мотивація, керівництво, координація, контроль, оцінка, регулювання), із застосуванням відповідних методів та дотриманням принципів управління.

Управління конфігурацією — процес ідентифікації та документування розпізнавальних ознак, що обумовлюють конфігурацію системи (компонента) у кожний момент життєвого циклу.

Управлінський документ — службовий документ, спрямований на виконання установою функцій, що забезпечують її діяльність. До управлінських документів належать: організаційно-розпорядчі, первинно-облікові, банківські, фінансові,

звітно-статистичні, планові, ресурсні тощо.

Управлінський підхід — 1. Підхід, за якого будь-які явища розглядаються крізь призму системи управління. 2. Така дослідницька програма, яка виходить з того, що існування людини, суспільства і держави в якості триединого організму є результатом глобального процесу управління, продуктом, який виник у ході адаптації людини до світу і виживання у ньому через отримання і обмін значущою інформацією.

Уразливість інформації — потенційна можливість витоку інформації, фізичного руйнування інформаційних систем або несанкціонованого використання даних, масивів, документів, які зберігаються, оброблюються та передаються.

Уразливість об'єкта — ступінь можливого ураження і руйнування об'єкта при дії на нього надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, а також засобів поразки різного виду зброї, зброї масового ураження, інформаційної тощо. Залежить від розташування об'єкта, його розмірів, схеми функціонування та ступеню життєзабезпечення, рівня захисту, міцності та інших якостей, а також від характеру,

ступеню і засобів дії, повторюваності подій.

Урл-адреса [англ. *URL* від *universal resource locator*] — адреса веб-сторінки в Інтернеті, що складається з доменного імені, шляху до сторінки на сайті та імені файлу сторінки.

Урядовий зв'язок — спеціальний зв'язок, надання якого забезпечується державною системою.

Урядовий фельд'єгерський зв'язок — приймання, обробка, перевезення та доставка (вручення) кореспонденції, що містить відомості, які становлять державну таємницю, та / або службову інформацію; офіційної кореспонденції та дипломатичної пошти Президента України, Го-

лови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, державних органів, органів місцевого самоврядування, органів військового управління, закордонних дипломатичних установ України.

Уява — психічний процес перетворення образів пам'яті з минулого досвіду на нові конструкції. Уява розглядається як творча і конструктивна розумова діяльність; може містити плани та проекти майбутніх військових операцій, маневрів тощо.

Уявлення — здатність представляти відсутній або не існуючий реально предмет, утримувати його в свідомості й уявно їм маніпулювати.

Ф

Failed state — інформаційна концепція, в рамках якої усіляко із застосуванням маніпулятивних технологій, зокрема і НЛП обґрунтовується неспішність держави, неможливість самотужки вирішувати власні проблеми, реалізувати за допомогою власних сил, кадрового та ресурсного потенціалу суверенітет; науково обґрунтоване доведення факту неспроможності певної нації мати власну незалежну та суверенну державу.

Фабрикування фактів — метод дезінформації, який характеризується використанням помилкових або фальшивих «даних» про неіснуючі (вигадані) події чи наміри або їх комбінування (для правдоподібності найчастіше вигадані поєднуються з реальними фактами).

Фабула — ланцюг подій у сюжеті медіатексту у часовій послідовності.

Файл [англ. *file* — підшивка паперів, картотека] — сукупність даних, оброблених спільно і збережених на диску чи стрічці під одним ім.'ям.

Фактографічна база даних — база даних, у якій є фактографічні дані.

Фактографічні дані — характеризують який-небудь конкретний факт або подію; надані зазвичай структуровано.

Фактоїд [англ. *factoid* — такий, що набуває вигляд факту] — 1. Недостовірне або неправдиве твердження, яке представляється публіці у вигляді достовірного. 2. Опубліковане офіційне повідомлення, яке сприймається за істину як результат самого факту його появи у друкованому виданні. 3. Газетна «качка», неперевірена інформація.

Фактор — 1. Причина, руйнівна сила якого-небудь процесу чи явища, що визначає його характер чи окремі риси. 2. Числова величина (показник, коефіцієнт, множник, співмножник), що знаходиться в кількісно-конкретному взаємозв'язку з іншим показником, який називається результативним. Фактор — момент, обставина в якомусь процесі, явищі. До системоутворюючих факторів безпеки належать фактори, які повинні

визначати структуру і функціонування системи безпеки.

Фактчекінг [англ. *fact checking* від *fact* — факт + *checking* перевірка] — 1. Культура видавничої справи, коли ретельно перевіряються усі факти, що потрапляють до ЗМІ. 2. Процес перевірки достовірності фактів у ЗМІ.

Фасцинація [англ. *fascination* — зачарування] — 1. Словесний метод впливу на людей, при якому втрати інформації у спілкуванні зводяться до мінімуму. 2. Спеціально організований вербальний вплив, призначений для зменшення втрат семантично значущої інформації при сприйнятті повідомлення реципієнтами.

Фахівець з PR — професіонал, що допомагає перевести корпоративні й особистісні цілі в інформаційний продукт, прийнятний для громадської думки.

Фейк [англ. *fake* — фальшивка] — підробка, фальсифікація, обман, основний метод російської пропаганди в українському медіа- та інтернетпросторі. Див.: *слендер, лібел, дифамація, наклеп, дискредитація, інтелектуально-інформаційна гламурність, флейм, флуд, наратив*.

Фейкер — розповсюджувач фальсифікованої інформації.

Фейсбук — **Facebook** [англ. *face-book* — шкільний альбом з фотокартками] — соціальний мережевий вебсайт, який функціонує і знаходиться у володінні компанії «Фейсбук Інкорпорейтид». Назва сайту походить від розмовного найменування книги, що видавалася студентам-новачкам із зображенням обличчя учнів школи і факультету.

Феномен — рідкісне, надзвичайне, виняткове явище.

Феномен детериторіалізації — нова форма представницької демократії, неформальних відносин та стосунків на базі недержавних об'єднань, рухів, ініціатив, які функціонують за екстериторіальним принципом завдяки інформаційним технологіям.

Фідбек [англ. *feedback* — зворотна реакція] — 1. Зворотний зв'язок. 2. Зворотна інформація.

Фізична безпека — реалізація фізичних бар'єрів і контрольних процедур як превентивних чи контрзаходів проти фізичних загроз (зламу, крадіжки, терористичного акту, пожежі, затоплення і т. ін.) ресурсам об'єкта (фінансовим, матеріальним, інформаційним та ін.).

Фізичний вплив — компонент системи стратегічних комунікацій, який полягає у вчинен-

ні комплексу фізичних заходів з метою реалізації національних інтересів.

Фізичний вплив (на автоматизовані системи управління державою або сфер її діяльності) — будь-які заходи, спрямовані на порушення автоматизованих систем управління у сферах діяльності держави та їх складових, отримання конфіденційної інформації або розміщення у цих системах дезінформації.

Фіксований зв'язок — телекомунікації, що здійснюються із застосуванням стаціонарного (нерухомого) кінцевого обладнання / стаціонарного телефону.

Фільтр [лат. *filtrum* — войлок] — відбір повідомлення, що спирається або на інтереси співрозмовника, або на цензуру (юридичну або психологічну).

Фіскінг [англ. *fisking* від *to fisk* — розкладати по полицях, прискіпливо аналізувати] — уїдливий аналіз блогером офіційної заяви, статті в газеті або журналі, новин.

Фішинг [англ. *fishing* — рибальство] — вид інтернет-шахрайства, що має на меті отримання ідентифікаційних або особистих даних користувачів.

Флейм [англ. *flame* — вогонь, полум'я] — 1. Обмін повідомленнями в інтернет-форумі

мах і чатах. Своєрідна словесна війна, що вже втратила будь-яке відношення до первинної причини спору. Повідомлення флейму зазвичай містять особисті образи і нерідко спрямовані на подальше поширення сварки. Іноді застосовується у контекст-тролінгу, але частіше флейм спалахує через образу на віртуального співрозмовника. 2. Пожвавлене обговорення певного питання в мережі, що зазвичай починається з якогось запального листа. Див.: *тролінг, інтелектуальна гламурність*.

Флеш-інтерв'ю [англ. *flash interview* — моментальне інтерв'ю] — стисле інтерв'ю, узятє безпосередньо після події та має спонтанний характер.

Флеш-моб [англ. *flash* — миттєвий, *mob* — натовп] — форма організації колективних дій, миттєвого натовпу за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Флуд [англ. *flood* — повінь] — 1. Марнослів'я, повідомлення в інтернет-форумах і чатах, які нерідко займають великі обсяги та не несуть жодної інформації; розповсюджується як від неробства, так і з метою тролінга. 2. Повідомлення, що не належать до обговорюваної

теми. Синонім — офтопiк. Див: *iнтелектуально-iнформацiйна гламурнiсть, флейм, фейк, наратив*.

Фокус-група — 1. Обрана за певними спiльними ознаками чи критерiями аудиторiя для вивчення реакцiї на ту чи iншу iнформацiю, дiю. 2. Метод збору iнформацiї за допомогою спецiально пiдбраної аудиторiї.

Форма — тип, будова, спосiб органiзацiї чого-небудь.

Форма дiяльностi iз забезпечення стратегiчних комунiкацiй — виражена зовнiшньо сукупнiсть однорiдних конкретних дiй, якi здiйснюються з метою створення оптимальних умов для ефективного функцiонування та розвитку системи стратегiчних комунiкацiй та виконання покладених на неї завдань з реалiзацiї нацiональних iнтересiв.

Формалiзоване iнтерв'ю — опитування спiврозмовника лише в межах заздалегiдь пiдготовлених питань. Див.: *темник*.

Формат [лат. *forma* — вид] — 1. Розмiр певного об'єкта (аркуша, книги, картки тощо). 2. Певна структура iнформацiйного об'єкта. 3. Спосiб будови й подачi, форми проведення певної подiї, заходу.

Форматування [англ. *formatting*] — 1. Процедура запису на магнiт-

ний диск, флеш-пам'ять розмiток, що визначають подальше розташування запису даних (блоків, секторiв, дорiжок) дiлянок, не придатних для запису, а також iншої керуючої iнформацiї. Форматування виконується перед першим використанням диска, при наступному форматуванні уся iнформацiя з диска знищується. 2. Приведення до певного формату.

Форми агiтацiї: усна (виступи, iнтерв'ю, телефоннi розмови, бесiди); наочна (плакати, банери, вуличнi монiтори); текстова (листокви, агiтацiйна лiтература); медiйна та мультимедiйна (ЗМІ, телебачення, Iнтернет тощо).

Форми ведення iнформацiйного протиборства — полiтичнi, дипломатичнi й економiчнi акцiї; iнформацiйнi та психологiчнi операцiї; пiдривнi i деморалiзуючi пропагандистськi дiї; сприяння опозицiйним i дисидентським рухам; усебiчний вплив на полiтичне i культурне життя з метою знищення нацiонально-державних основ суспiльства; проникнення до системи державного управлiння.

Форми ведення iнформацiйної боротьби — один iз визначальних методологiчних iнструментарiїв реалiзацiї концепцiї

стратегічних комунікацій, який включає органічно об'єднані компоненти: інформаційну кампанію, інформаційну операцію, інформаційний удар, інформаційну акцію, інформаційну атаку, інформаційний захід. Див.: *інформаційна кампанія, інформаційна операція, інформаційний удар, інформаційна акція, інформаційна атака, інформаційний захід.*

Форми інформаційних послуг: матеріальні (інформаційні видання на папері, мікроносіях, електронних носіях інформації), нематеріальні (конференції, наради, лекції, консультації тощо та їх інформаційне забезпечення), комбіновані (виставки нових надходжень літератури, бібліографічні описи, тематичні й аналітичні огляди, аналітичні довідки, реферування документів, усні й письмові переклади з іноземних мов), електронні (сканування текста, надання робочих станцій користувачам, формування інформаційних масивів тощо) та методичні розробки.

Форми інформаційно-психологічного впливу — внутрішній зміст впливу та його зовнішні атрибути, а саме: мовленнєвими (прес-релізи, брифінги, прес-конференції т. ін.), друко-

ваними й образотворчими засобами; за допомогою радіо, телебачення; із використанням інформаційно-комп'ютерних мереж тощо.

Форми розповсюдження нової інформації: колоквиум, конгрес, консультація, конференція, наукова сесія, науково-технічна виставка, семінар (науково-технічний, виробничо-технічний, навчально-методичний), симпозиум, огляд-конкурс, нарада (наукова, науково-технічна, виробничо-технічна), реклама.

Формспринг [англ. *formspring* від *form* — анкета + *spring* — стрибок] — сайт, запущений у листопаді 2009 року, що містить систему питань і відповідей, які потім розміщуються на сторінці користувача. Сайт керується однойменною компанією зі штаб-квартирою у Сан-Франциско.

Формування інформаційних ресурсів — виявлення, добирання, опрацювання, накопичення та зберігання документів у фондах, базах даних, інформаційно-пошукових масивах.

Формування подієвого ряду — те саме, що PR-технологія перформансу.

Форум — одна з провідних форм інтернет-спілкування, що являє собою веб-сторінку, поділе-

ну на теми, в кожній з яких користувач може розмістити своє повідомлення і/або відповіді на повідомлення іншого користувача.

Фундаментальна помилка атрибуції — тенденція надавати більшого значення диспозиційним чинникам та ігнорувати ситуаційні впливи при опису людей та їх поведінки, а також інтерпретації причин поведінки. Ф.п.а. перекручує сприйняття суб'єктів інформаційної взаємодії і може виступати причиною інформаційних конфліктів. Див.: *інформаційна взаємодія, інформаційний конфлікт*.

Функції інформації [лат. *functio* — діяльність] — пізнавальна, соціальна, психологічна, регулятивна, впливу, культурологічна, прогностична, маніпулятивна, розважальна тощо.

Функції комунікації — коло обов'язків при реалізації діяльності кого-, чого-небудь. До Ф.к. належать: апелятивна, взаємодії, волевиявлення, впливу, інформаційна, перформативна, спонукальна, прагматична, регульовальна, ритуальна, самопрезентації, встановлення контакту, експресивна.

Функції масової комунікації — огляд оточуючого світу, кореляція з соціальними структурами,

оптимізація діяльності суспільства, формування групової свідомості, соціальний контроль, соціалізація особистості, налагодження зв'язків із іншими спільнотами, передання культурної спадщини, ідеологічна, мобілізаційна, розважальна.

Функції медіакритики — інформаційно-комунікативна, просвітницька, пізнавальна, регулятивна, корекційна, соціально-організаторська, комерційна, культурологічна, маніпулятивна тощо.

Функції медіатора — аналітична, комунікативна, регуляторна, узгоджувальна, творча, контрольна, навчальна.

Функції переговорів — інформаційна, координаційно-регуляторна, комунікативна, миротворча, узгоджувальна, організаційна, контролююча, пропагандистська; при деструктивній комунікації — маніпулятивна, відволікання уваги.

Функції системи стратегічних комунікацій — основні напрями діяльності системи суб'єктів стратегічних комунікацій відповідно до загальної мети існування даної системи.

Функції суб'єктів стратегічних комунікацій — складові змісту діяльності суб'єктів стратегічних комунікацій, що характеризуються певною самостійніс-

тю, складністю та стабільністю впливу, спрямованого на реалізацію національних інтересів.

Функціональна безпека — властивість системи (компонента), яка полягає у здатності виконувати всі необхідні функції, важливі для безпеки, зберігати потрібні властивості та відповідати зада-

ним характеристикам в усіх передбачених проектом режимах і умовах експлуатації.

Функціональна стратегія — розроблення, планування і використання ресурсів для досягнення основної цілі між усіма суб'єктами дії; стратегія координації засобів.

Х

Homo eraser (людина стерта) — теоретична новаторська, авторська концепція стратегічних комунікацій, форма ідентичності, в рамках якої досліджується перенесення людини з реального світу до віртуального, за якого фактично відбувається стирання людини з реального життя, формування нового типу людини — *людини стертої*. За виразом Н. Вінера: «У вищих формах комунікативних організмів зовнішнє середовище, яке розглядається в якості минулого досвіду індивіда, може змінювати форму його поведінки, перетворивши її у таку форму, яка в тій чи іншій мірі буде більш ефективно впливати на майбутнє зовнішнє середовище». Цим пояснюється такі плідні дослідження наноструктур і спроба їх застосування у нейрохірургії, адже можливість впливу на мозок розкриє двері до переписування генетичного коду й історичної пам'яті — зітре людину. Такі спроби вже робляться Росією на прикладі переписування історії і формування замість справжньої історії народу ви-

гаданого міфу. Для позначення цього процесу уводимо нове наукове поняття **homo eraser** — людина стерта. Характерними образами людини стертої є мрійливість, віртуальність — нехай і привабливі на перший погляд, проте неживі. Трансформації реальної людини в *homo eraser* є наслідком кризи ідентичності, підґрунтям чого стали такі явища, як: глобалізація, в тому числі й інформаційна, космополітизм, ойкуменізм, мультикультуралізм, імміграція, регіоналізм. В рамках нової ідентичності розробляються нові підходи до ідентичностей: формуються нові види ідентичностей: расові, кровні, гендерні, ґештальтні.

Homo informaticus (людина інформаційна) — теоретична, новаторська, авторська концепція стратегічних комунікацій, в рамках якої розглядається проблема людини, її місця та ролі в інформаційному антропогенезі, формуванні людини інформаційної — *homo informaticus*. Зміна уявлень про стратегічні комунікації, її зміст, складові

та призначення, способи, методи та засоби її реалізації в умовах гіпертрофованого розвитку та неконтрольованого впровадження інформаційної глобалізації майже в усі сфери життєдіяльності, в сучасну практику державотворення суверенних держав, а також формування кіберкомунікативного континууму значною мірою визначається виходом на нові світоглядні горизонти, рівень кіберментальності, цифрового світорозуміння та світосприйняття не лише інформаційної, а й навколишньої дійсності та змісту людини, передусім, як *homo informaticus*, відповідно до антропологічних засад і впровадження концепції людиноцентризму до практики інформаційної політики. Конструювання *homo informaticus* є завданням державним і впроваджується внаслідок реалізації стратегічних комунікацій, поза якою громадянин не може стати людиною інформаційною, не зможе набути прав та інформаційних обов'язків, бути повноправним учасником суспільних інформаційних правовідносин, де правова інтерпретація ідентичності сприятиме формуванню уявлення цілісності людини, а інформаційна ідентичність

вивчатиметься як юридично значима якість. Важливою екзистенціальною проблемою функціонування сучасної системи стратегічних комунікацій стає реконструкція людини інформаційної власної інформаційної ідентичності. Середовищем формування *homo informaticus* виступає інформаційне суспільство, яке призвело до експоненційного збільшення зв'язків між елементами нових соціальних систем, що, своєю чергою, поєднане із процесами нелінійності культури, трансформацією звичайних соціальних систем, глобалізацією та етнізацією соціальних процесів, що призводить до збільшення не тільки кількості, а й якості загроз. Дедалі зростаюча залежність від інформаційних технологій, які виробляються поза межами України, створює додаткові загрози залежності людини від інформаційних технологій і систем, відділення її від формування інформаційної ідентичності. Від інших видів *homo sapiens* вирізняється тим, що вона продукує і ставить перед собою цілі у сформованому нею інформаційному просторі, досягає їх, формує і переносить зміст та сенс свого життя в інформаційний (вірту-

альний) простір, який перетворюється на самодостатній сенс і не потребує зовнішнього обґрунтування та спонукання до вчинення чогось. Див: *інформаційна ідентичність*.

Хаббл [англ. *Hubble Space Telescope*] — автоматична обсерваторія на орбіті навколо Землі, названа на честь Едвіна Хаббла. Телескоп є спільним проектом NASA і Європейського космічного агентства. Розміщення телескопу в космосі надає можливість реєструвати електромагнітні випромінювання в діапазонах, в яких Земна атмосфера непрозора, насамперед, в інфрачервоному діапазоні.

Хак [англ. *to hack* — рубати] — 1. Модифікація коду програми, що дозволяє зменшити розмір програми, розширити функціональність або прискорити її роботу; красиве рішення програміста. 2. Нестандартне розв'язання проблеми, що заснована на використанні якоїсь платформи. 3. Процес зламу захисту. 4. Програма-модифікатор.

Хакер [англ. *hacker*, від *to hack* — рубати, шматувати] — фахівець у комп'ютерній галузі, який використовує набуті знання для несанкціонованого проникнення в інформаційні системи,

права доступу до яких не має, для отримання інформації, непередбаченого використання інформаційної системи або завдання їй шкоди.

Хакінг [англ. *hacking* — розділення] — злам і використання особистих даних, ідентифікаційних номерів, інформації з обмеженим доступом тощо.

Хактивізм [англ. *hacktivism* від *hack(er)* — зламник + (*ac*) *tivism* — активізм] — 1. Соціально орієнтований хакінг — використання комп'ютерних мереж для просування політичних ідей, свободи слова, захисту прав людини і забезпечення свободи інформації, а також в акціях громадської непокори. 2. Комп'ютерний тероризм. Здійснювані деякими хактивістами DDOS-атаки кваліфікуються як дії, що не відповідають принципам свободи слова.

Характеристика — опис, визначення істотних властивостей, особливостей, ознак.

Харизма [грець. *charisma* — благодать, милість, божий дар] — 1. Наділеність якої-небудь особи, дії чи інституту або символу властивостями винятковості, надприродності, непогрішимості або святості на думку певного кола прихильників або послідовників. 2. Виняткова об-

дарованість підкоряти людей, викликати масові симпатії; виступає надзвичайно важливою умовою формування лідерів громадської думки. У стратегічних комунікаціях Х. можуть іменувати суб'єкта, що володіє найвищим авторитетом, мудрістю, святістю, який здатний заворожувати людей, вести за собою, формувати меседжи, наративи якого однозначно та безпелеяційно сприймаються тією чи іншою інформаційною спільнотою, цільовою аудиторією. Х. виступає індикатором лідерських якостей особи чи організації при реалізації такого компонента стратегічних комунікацій як залучення ключових лідерів (Key Leader Engagement). Приклади організацій: Anonimous, WikiLeaks; особи — найвідоміші блогери, які мають значну кількість фоловерів; відомі волонтери, які мають своїх підписників у соціальних мережах.

Харизма комунікативна — здатність надихати людей на взаємодію між собою і з громадськістю.

Хеш [англ. *to hash* — рубати, псувати] — 1. Унікальний числовий ідентифікатор файлу, контрольна сума, що не залежить від імені файлу. 2. Те саме, шохеш-код.

Хешивання — 1. Процедура, що на відміну від шифрування є незворотною, використовується для захисту паролів від перегляду. 2. Перетворення за детермінованим алгоритмом вхідного масиву даних мимовільної довжини у вихідну бітову строку фіксованої довжини.

Хеш-індекс — адаптований хешований індекс — швидкий спосіб виконання запитів по базі даних, що цілком розміщується в основній пам'яті.

Хеш-код — ключ, який використовується для захисту паролів від перегляду.

Хеш-символ — знак «решітка» або «номер», що використовується як позначення фунта стерлінга, коли у системі відсутня подібна технічна можливість.

Хештег — слово або фраза, яким передує символ # (решітка), що дозволяє об'єднувати групу повідомлень за темою або типом. Слово з решіткою # після публікації представляється у вигляді посилання. Хештег набув широкого розповсюдження у соціальних мережах.

Хмарні обчислення [англ. *cloud computing*] — інформаційно-технологічна концепція, що має на меті забезпечення зручного мережевого доступу за

вимогою до спільного пулу обчислювальних ресурсів, які конфігуруються (наприклад, мережам передавання даних, серверам, пристроям зберігання даних, додатків і сервісів), які можуть бути оперативно надані з мінімальними експлуатаційними витратами або зверненнями до провайдера.

Хронеміка — наука про час комунікації, його структурні, семіотичні та культурні функції.

Хьюмен рилейшнз [англ. *human relations* — людські стосунки] — вплив людей один на одного — індивідів і членів груп; взаємний вплив, що може призводити як до позитивних, так і негативних наслідків (конфліктів).

Ц

Цензура [лат. *censura*] — 1. Будь-яка вимога, спрямована, зокрема, до журналіста, засобу масової інформації, його засновника (співзасновника), видавця, керівника, розповсюджувача узгоджувати інформацію перед її поширенням або перешкоджання чи заборона тиражування або поширення інформації. 2. Контроль офіційної влади за змістом, виходом у світ і розповсюдженням друкованої продукції, кіно- і фотопродукції, радіо- і телевізійних передач, приватного листування тощо, аби не припустити або обмежити поширення ідей і відомостей, що визнані небажаними або шкідливими. 3. Установа, що здійснює такий нагляд.

Центр — найвищий орган керівництва якою-небудь діяльністю.

Цивілізоване надання прихованого вигідного впливу — більш-менш самостійний підвид розвідувальної діяльності у міжнародних відносинах, що спеціалізується на використанні переважно «м'якої» (у рамках сталої в цивілізованому світі) тактики досягнення мети,

яка виключає заподіяння якої-небудь явної шкоди державі чи іншому іноземному партнеру, щодо якого здійснюється розвідувальна діяльність.

Цивільне інформаційне правопорушення — суспільно небезпечне, протиправне діяння, що посягає на майнові та немайнові блага, тягне за собою цивільну відповідальність; винне діяння деліктоздатної особи, вчинене в інформаційній сфері та/або з використанням інформаційних засобів і технологій, роботи з інформацією незалежно від її форми, або в іншій галузі людської діяльності в умовах інформаційного середовища.

Цивільно-військове співробітництво — компонент системи стратегічних комунікацій, процес встановлення дружніх та конструктивних відносин між цивільним населенням і військовими, що включають систему заходів інформаційного, політичного, економічного і військового характеру, спрямованих на підвищення ефективності функціонування сис-

теми стратегічних комунікацій, виконання нею поставлених завдань. Ц.в.с. ґрунтується на наступних принципах: а) у роботі можуть брати участь не лише суб'єкти стратегічних комунікацій, а й інші урядові та неурядові організації, що здійснюють інформаційну політику; б) має забезпечувати безперервне, цілодобове співробітництво із залученням до нього усіх компонентів системи стратегічної комунікацій та інститутів громадянського суспільства; в) взаємність, обов'язковість запитів і оперативність у роботі.

Цифрова (електронна) дипломатія — використання можливостей Інтернету та інформаційно-комунікативних технологій для виконання дипломатичних завдань. Різновидами є: інтернет-дипломатія, дипломатія соціальних мереж, web 2.0 — дипломатія.

Цифрова асиметрія — трансформаційні процеси в інформаційній сфері, за яких збільшення віку людства не супроводжується адекватним значним збільшенням індивідуальної тривалості життя, з кожним поколінням на людину лягає дедалі більший обсяг інформації і відповідний тягар знань, який вона вже не в змозі засвоїти.

Цілісність (когерентність, смислові зв'язки) — смисловий зв'язок між частинами тексту, необхідний для виявлення теми (гіпертеми, мікротем), який здійснює підготовку адресата до наступної інформації і «зміцнення» текстової пам'яті шляхом повернення до попереднього через повтор.

Цілісність інформації — властивість інформації, яка полягає в тому, що інформація не може бути модифікована неавторизованим користувачем та/або процесом.

Цілісність системи — властивість системи, яка полягає в тому, що жоден її компонент не може бути усунений, модифікований або доданий з порушенням політики безпеки.

Ціль інформаційної безпеки — заздалегідь намічений результат забезпечення інформаційної безпеки відповідно до встановлених вимог у політиці інформаційної безпеки.

Ціль комунікації — запланований результат, орієнтири, на досягнення яких спрямована комунікативна діяльність.

Цільова аудиторія — 1. Група спрямованого інформаційного впливу, найбільш перспективна група реципієнтів, виокремлена на підставі соціологічних процедур. 2. Група осіб (в окремих

випадках — одна особа), на яку націлений інформаційно-психологічного впливу.

Цінності — західний термін, що означає наявні дискусивні та постійно оновлювані якості, які людина у своєму житті вільно обирає, з яких конструює зміст свого життя. Головні ха-

рактеристики цінностей — мобільність і раціональний характер, можливість несистемного об'єднання; Ц. є основними для атлантичної цивілізації, геополітичний простір якої розгортається довкола Атлантичного океану (США, Західна Європа) (М. Т. Степик).

Ч

Час — тривалість існування, функціонування когось-, чого-небудь.

Частотність [англ. Frequency] — середня кількість контактів суб'єкта цільової аудиторії з певним інформаційним повідомленням. Частотність обчислюється так: береться показник Джі-ар-пі і ділиться на показник Охоплення. Оптимальна частотність вважається в діапазоні від 3 до 5 впливів на цільову аудиторію за певний проміжок часу. Див.: *Джі-ар-пі, охоплення*.

Четверта влада — інформаційна влада, засоби масової інформації, які за силою впливу на людей не поступаються законодавчій, виконавчій або ж судовій владі.

Чинники — умова, рушійна сила, причина будь-якого процесу, що визначає його характер або одну з головних рис.

Чинники вибору типу спеціальних подій (перформансів) — стратегічна мета PR-політики суб'єктів стратегічних комунікацій, конкретні завдання структури; тип цільової ауди-

торії, суспільно-політична ситуація.

Чинники національного стилю переговорів — 1. Ступінь свободи і самостійності керівника при ухваленні рішень. 2. Ціннісні орієнтації, ідеологічні установки. 3. Етнопсихологія спілкування. 4. Пріоритети тактичних прийомів, апробованих у переговорах на національному рівні.

Читабельність — ступінь розуміння реципієнтом письмового повідомлення.

Чутки — специфічний вид інформації, що з'являється спонтанно серед певних прошарків населення або розповсюджується для цілеспрямованого формування суспільної думки для впливу на суспільну свідомість. Див.: *плітки*.

Чутки роз'єднувальні агресивні — інформація, яка поширюється за допомогою чуток із метою розладу у взаєминах у середовищі протидіючої сторони, порушення соціальних зв'язків.

Чутки-бажання — інформація, що поширюється за допомогою чуток з метою викликати розча-

рування з приводу невинуватих очікувань і деморалізувати об'єкт впливу.

Чутки-залякування — інформація, яка розповсюджується за

допомогою чуток із метою ініціювання в об'єкті впливу стану тривоги, невпевненості.

Ш

Шантаж — залякування, погроза розголошення ганебних, компрометувальних відомостей (достовірних або недостовірних) з певною метою.

Ширококонтекстна культура — культура, в якій інформація, що передається під час комунікації, експлікується лише з урахуванням найширшого культурологічного і найближчого ситуативного контексту.

Шифртекст — дані, отримані у результаті зашифрування відкритого тексту.

Шифрування — перетворення відкритого тексту на шифртекст (зашифрування) та відновлення відкритого тексту із шифротексту (розшифрування).

Шкідництво — дія або бездіяльність, спрямовані на підрив промисловості, транспорту, зв'язку, сільського господарства, грошової системи, торгівлі й інших галузей економіки та соціальної сфери держави, а також діяльності органів державної влади, якщо таке діяння вчинене шляхом використання діяльності підприємств, установ чи організацій шляхом

протидії їхній нормальній роботі.

Шкода — матеріальні втрати, збитки.

Шовінізм — 1. Реакційна політика переслідування, цькування, гноблення інших народів. 2. Гіпертрофована форма націоналізму, яка полягає у прославленні власної нації і гнобленні, приниженні інших. 3. Розпалювання міжнаціональної та міжетнічної ворожнечі й ненависті. 4. Проповідь національної винятковості, агресивна політика, спрямована на підкорення та поневолення інших народів. Див.: *інформаційний джингоїзм, журналістський джингоїзм*.

Шпигунство — форма державної зради, полягає в передачі громадянином України або збиранні з метою передачі іноземній державі, іноземній організації або їх представникам відомостей, що становлять державну таємницю.

Шпіонаж — злочинна діяльність, яка полягає в таємному збиранні відомостей або викраданні матеріалів, що становлять дер-

жавну таємницю з метою передачі їй іншій державі.

Штучне комунікаційне середовище — простір, що виникає в ході такого інформаційного обміну, який визначається політичними чинниками або суб'єктами, зацікавленими у виникненні інформаційних потоків з певними завданнями, розповсюджується у друкованому або аудіовізуальному вигляді, взаємодіє зі специфічним соціокультурним середовищем, формуючи у

громадській свідомості її конструктивний або деструктивний образ.

Штучний інтелект — 1. «Інтелектуальна» здібність, подібна до людської, що притаманна комп'ютерам, заснованим на копіюванні поведінки нейронів. 2. Метафоричне поняття на позначення системи створених людьми засобів, які відтворюють певні функції людського мислення.

Ю

Юзер [англ. *user* від *to use* — використувувати] — користувач комп'ютера.

Юзерпik [англ. *userpic* від *user* — користувач + *picture* — малюнок] — картинка невеликого розміру (до 256x256 пікселів), що відображається у профілі

zareestrovanoгo користувача форуму або сайту. Може бути як фотокарткою, так і деякою картинкою, що відображає сутність користувача й допомагає максимально правильно створити перше враження у співрозмовника. Синонім — аватар.

Я

Я-концепція — сукупність уявлень індивіда про себе, пов'язана із ставленням до себе та до своїх окремих якостей.

Якісний контент-аналіз — виявлення якісних характеристик змісту тексту незалежно від частоти кожного з типів, що зустрічаються.

Яндекс [англ. Yandex server] — російський пошуковий інтернет-сервер.

Яху [англ. Yahoo server] — 1. Пошуковий інтернет-сервер. 2. Американська компанія, що володіє цією пошуковою системою і надає ряд сервісів, об'єднаних відповідним інтернет-порталом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативно-правові джерела

1. Військовий стандарт. Военна безпека. Основні положення : ВСТ 01.004.001–2004 (01).
2. Військовий стандарт. Военна політика Терміни та визначення : ВСТ 01.004.003–2009 (01).
3. Військовий стандарт. Военна розвідка. Терміни та визначення : ВСТ 01.101.001–2006 (01). — [Чинний від 2006–03–01]. — К. : МОУ, 2006. — 25 с. — (Військові стандарти).
4. Военна доктрина України [Електронний ресурс] : затв. указом Президента України від 24 верес. 2015 р. № 555/2015. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/555/2015>
5. Державний стандарт України. Захист інформації. Технічний захист інформації. Терміни та визначення : ДСТУ 3396.2–97. — [Чинний від 1998–01–01]. — К. : Держстандарт України, 1997. — 15 с.
6. Конвенція про кіберзлочинність [Електронний ресурс] : підпис. 23 лист. 2001 р. ; ратифік. Верховною Радою України 07 верес. 2005 р. — Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_575
7. Конституція України [Електронний ресурс] : прийнята на п'ятій сесії Вноховної Ради України 28 черв. 1996 р // Відомості Верховної Ради України. – 1996. — № 30. — Ст. 141. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
8. Нормативний документ. Термінологія в галузі захисту інформації в комп'ютерних системах від несанкціонованого доступу : НД ТЗІ 1.1–003–99. — [Чинний від 1999–07–01]. — К. : ДСТСЗІ СБ України, 1999. — 20 с.
9. Нормативний документ. Захист інформації на об'єктах інформаційної діяльності. Створення комплексу технічного захисту інформації. Основні положення : НД ТЗІ 1.1–005–07. — [Чинний від 2007–12–12]. — К. : Держ. служба спец. зв'язку та захисту інформації України, 1999. — 5 с.
10. Положення про Раду з питань комунікацій [Електронний ресурс]: затв. постанов. Кабінету Міністрів України від 16 жовт. 2014 р. № 544. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/544-2014-%D0%BF>

11. Порядок здійснення Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини контролю за додержанням законодавства про захист персональних даних [Електронний ресурс] : затв. наказом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини 08 січ. 2014 р. № 1/02-14. — Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v1_02715-14
12. Порядок повідомлення Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про обробку персональних даних, яка становить особливий ризик для прав і свобод суб'єктів персональних даних, про структурний підрозділ або відповідальну особу, що організовує роботу, пов'язану із захистом персональних даних при їх обробці, а також оприлюднення вказаної інформації [Електронний ресурс] : затв. наказом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини 08 січ. 2014 р. № 1/02-14. — Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v1_02715-14/paran215#n215
13. Про боротьбу з тероризмом [Електронний ресурс] : Закон України від 20 берез. 2003 р. ; в ред. від 15 серп. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/main/638-15>
14. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку [Електронний ресурс] : Закон України від 08 лют. 1995 р. ; в ред. від 26 жовт. 2014 р. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/main/39/95-%D0%B2%D1%80>
15. Про військовий обов'язок і військову службу [Електронний ресурс] : Закон України від 25 берез. 1992 р. №2232-XII ; в ред. від 07 лист. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/main/2232-12>.
16. Про військову службу правопорядку в Збройних Силах України [Електронний ресурс] : Закон України від 07 берез. 2002 р. ; в ред. від 26 жовт. 2014 р. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3099-14>
17. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців [Електронний ресурс] : Закон України від 15 трав. 2003 р. ; в ред. від 28 черв. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/755-15>
18. Про державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України [Електронний ресурс] : Закон України від 23 лют. 2006 р. ; в ред. від 30 лип. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3475-15>
19. Про державну статистику [Електронний ресурс] : Закон України від 17 верес. 1992 р. ; в ред. від 19 квіт. 2014 р. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2614-12>
20. Про державну таємницю [Електронний ресурс] : Закон України від 21.01.1994 (редакція від 09.08.2015) — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/3855-12>
21. Про дипломатичну службу [Електронний ресурс] : Закон України від 20 верес. 2001 р. ; в ред. від 01 квіт. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2728-14>
22. Про доступ до публічної інформації [Електронний ресурс] : Закон України від 13 січ. 2011 р. ; в ред. від 01 трав. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/2939-17>.

23. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 16 лист. 1992 р. ; в ред. від 21 трав. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2782-12>.
24. Про електронний документ та електронний документообіг [Електронний ресурс] : Закон України від 22 трав. 2003 р. ; в ред. від 06 лист. 2014 р. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/851-15>
25. Про електронний цифровий підпис [Електронний ресурс] : Закон України від 22 трав. 2003 р. ; в ред. від 28 черв. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/852-15>
26. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки [Електронний ресурс] : Закон України від 09 квіт. 2015р. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/317-19>
27. Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини [Електронний ресурс] : указ Президента України від 25 серп. 2015 р. № 501/2015. — Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/501/2015>
28. Про затвердження Порядку погодження органами державної статистики методології та звітної документації, що пов'язані із збиранням та використанням адміністративних даних [Електронний ресурс] : наказ Державного комітету статистики України від 30 січ. 2009 р. ; із змінами від 03 лют. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0163-09>
29. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах [Електронний ресурс] : Закон України від 05 лип. 1994 р. ; в ред. від 19 квіт. 2014 р. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80>
30. Про захист персональних даних [Електронний ресурс] : Закон України від 01 черв. 2010 р. ; в ред. від 21 трав. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/2297-17>
31. Про захист суспільної моралі [Електронний ресурс] : Закон України від 20 лист. 2003 р. ; в ред. від 05 берез. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1296-15>
32. Про Збройні Сили України. [Електронний ресурс] : Закон України від 06 груд. 1991 р. ; в ред. від 05 лист. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1934-12>
33. Про інформаційні агентства [Електронний ресурс] : Закон України від 28 лют. 1995 р. ; в ред. від 21 трав. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/74/95-%D0%B2%D1%80>.
34. Про інформацію [Електронний ресурс] : Закон України від 02 жовт. 1992 р. ; в ред. від 21 трав. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main/2657-12>
35. Про контррозвідувальну діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 26 груд. 2002 р. ; в ред. від 09 черв. 2013 р. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/374-15>

36. Про музеї та музейну справу [Електронний ресурс] : Закон України від 29 черв. 1995 р. ; в ред. від 01 січ. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80>
37. Про науково-технічну інформацію [Електронний ресурс] : Закон України від 25 черв. 1993 р. ; в ред. від 19 квіт. 2014 р. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3322-12>
38. Про Національну гвардію України [Електронний ресурс] : Закон України від 13 берез. 2014 р. ; в ред. від 30 лип. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/876-18>
39. Про Національну поліцію [Електронний ресурс] : Закон України від 02 лип. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/main/580-19>
40. Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення [Електронний ресурс] : Закон України від 23 верес. 1997 р. ; в ред. від 01 жовт. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/538/97-%D0%B2%D1%80>
41. Про оборону України [Електронний ресурс] : Закон України від 06 груд. 1991 р. № 1932-ХП ; в ред. від 05 берез. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1932-12/paran205#n205>.
42. Про оперативно-розшукову діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 18 лют. 1992 р. ; в ред. від 07 лист. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>
43. Про основи національної безпеки України [Електронний ресурс] : Закон України від 19 черв. 2003 р. № 964-ІУ ; в ред. від 07 серп. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
44. Про Положення про Адміністрацію Президента України [Електронний ресурс] : указ Президента України від 02 квіт. 2010 р. № 504/2010. — Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/504/2010>
45. Про Положення про порядок здійснення криптографічного захисту інформації в Україні [Електронний ресурс] : указ Президента України від 22 трав. 1998 р. № 505/98. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/505/98>
46. Про Положення про технічний захист інформації в Україні [Електронний ресурс] : указ Президента України від 27 верес. 1999 р. № 1229/99. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1229/99>
47. Про правовий режим воєнного стану [Електронний ресурс] : Закон України від 12 трав. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
48. Про правовий режим надзвичайного стану [Електронний ресурс] : Закон України від 16 берез. 2000 р. ; в ред. від 05 берез. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>
49. Про радіочастотний ресурс України [Електронний ресурс] : Закон України від 01 черв. 2000 р. ; в ред. від 01 січ. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1770-14>

50. Про Раду Національної безпеки і оборони [Електронний ресурс] : Закон України від 05 берез. 1998 р. ; в ред. від 31 груд. 2014 р. — Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80>
51. Про рекламу [Електронний ресурс] : Закон України від 03 лип. 1996 р. ; в ред. від 06 серп. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80>
52. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України» [Електронний ресурс] : указ Президента України від 24 верес. 2015 р. № 555/2015. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/555/2015>
53. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України». [Електронний ресурс] : указ Президента України від 15 берез. 2016 р. №96/2016. — Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/962016-19836>
54. Про розвідувальні органи України [Електронний ресурс] : Закон України від 22 берез. 2001 р. ; в ред. від 12 квіт. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2331-14>
55. Про Службу безпеки України [Електронний ресурс] : Закон України від 25 берез. 1992 р. ; в ред. від 07 лист. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>
56. Про Стратегію сталого розвитку «України — 2020» [Електронний ресурс] : указ Президента України від 12 січ. 2015 р. № 5/2015. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
57. Про телебачення і радіомовлення [Електронний ресурс] : Закон України від 21 груд. 1993 р. ; в ред. від 05 серп. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/3759-12>
58. Про телекомунікації [Електронний ресурс] : Закон України від 18 лист. 2003 р. ; в ред. від 07 серп. 2015 р. — Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1280-15>
59. Про утворення військово-цивільних адміністрацій [Електронний ресурс] : указ Президента України від 13 серп. 2015 р. № 472/2015. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/472/2015>
60. Системи оброблення інформації. Основні поняття. Терміни та визначення : ДСТУ 2938-94. — [Чинний від 1996-01-01]. — К. : УкрНДНЦ, 1996. — 36 с.

Доктринальні джерела

1. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної прагматики : [підруч.] / Бацевич Ф. С. — К. : Академія, 2011. — 304 с.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : [підруч.] / Бацевич Ф. С. — [2-ге вид., доповн.]. — К. : Академія, 2009. — 376 с.

3. Богуш В. М. Інформаційна безпека : термінологічний навчальний довідник / Богуш В. М., Кривуца В. Г., Кудін А. М. ; за ред. В. Г. Кривуци. — К., 2004. — 508 с.
73. Боротьба з тероризмом : навч. посіб. / [В. А. Ліпкан, Д. Й. Никифорчук, О. М. Джужа та ін.]. — К. : Скіф, 2013. — 548 с.
4. Вацлавик П. Прагматика человеческих коммуникаций. Изучение паттернов, патологий и парадоксов / Вацлавик П., Бивин Дж., Джексон Д. ; [пер. с англ. А. Суворовой]. — М. : ЭКСМО-Пресс, 2000. — 320 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусол]. — К.; Ірпінь : Перун, 2003. — 1440 с.
6. Використання технологій інформаційного впливу під час підготовки та ведення бойових дій [Електронний ресурс] / Ю. М. Тесля, Л. Б. Кубявка, М. Б. Кубявка, А. О. Миколенко // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. — 2014. — Режим доступу до ресурсу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/sitesbo_2014_2_26.pdf.
7. Даниленко С. І. Громадянський вимір інформаційно-комунікаційної революції: концептуально-теоретичні та політико-прикладні аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора політ. наук : спец. 23.00.03 “Політична культура та ідеологія” / С. І. Даниленко. — К., 2011. — 36 с.
8. Данилішина К. О. Американський чинник в процесі інформаційної глобалізації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.04 “Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку” / К. О. Данилішина. — Одеса, 2004. — 18 с.
9. Добрянський С. П. Актуальні проблеми загальної теорії прав людини : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 “Теорія та історія держави і права ; історія політичних і правових вчень” / С. П. Добрянський. — Одеса, 2003. — 24 с.
10. Жарков Я. М. Напрями зовнішнього інформаційно-психологічного впливу на Україну [Електронний ресурс] / Я. М. Жарков // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. — 2009. — Режим доступу до ресурсу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=JUJ_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=IJ=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%96100089.
11. Ільницька У. В. Перформансна комунікація як політична технологія та складова іміджевої PR-стратегії Збройних Сил / У. В. Ільницька. // Військово-науковий вісник. — 2009. — № 12. — С. 189—200.
12. Інформаційна безпека держави у війсьній сфері : навч. посіб. / [А. О. Рось, М. М. Биченок, В. В. Віщун, Т. М. Дзюба, І. В. Замаруєва, П. Ю. Катін, В. М. Шемаєв]. — К. : НУОУ, 2011. — 324 с.
13. Інформаційна безпека держави у контексті протидії інформаційним війнам : навч. посіб. / [В. Б. Толубко, А. О. Рось, А. М. Явтушенко, Я. М. Жарков та ін.]; за ред. Толубка В. Б. — К. : НАОУ, 2004. — 176 с.

74. Інформаційні ресурси. Словник законодавчої та стандартизованої термінології / [уклад. : П. І. Рогова, Я. О. Чепуренко, С. М. Зозуля, І. Г. Лобановська] ; НАПН України ; Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. — К. : Нілан-ЛТД, 2012. — 283 с.
75. Курбатов В. И. Искусство управлять общением / Курбатов В. И. — Ростов н/Д. : Феникс, 1997. — 352 с.
76. Кушнір О. В. Поняття та сутність стратегічних комунікацій у сучасному українському державотворенні [Електронний ресурс] / О. В. Кушнір. — Режим доступу : <http://goal-int.org/ponyattya-ta-sutnist-strategichnix-komunikacij-u-suchasnomu-ukrainskomu-derzhavotvorenni/>
77. Левченко О. В. Класифікація інформаційної зброї за засобами ведення інформаційної боротьби / О. В. Левченко // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. — 2014. — № 2. — С. 142—146.
78. Лейбович О. Л. Паттерны политического поведения : структурный анализ [Электронный ресурс] / О. Л. Лейбович. — Режим доступа : <http://maiskoechotivo.pstu.ru/2008/1/2/2.html>
79. Линник Г. М. Адміністративно-правове регулювання інформаційної безпеки України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 "Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право" / Г. М. Линник. — К., 2010. — 27 с.
80. Липкан В. А. Национальная безопасность и негосударственная система безопасности / В. А. Липкан // Угроза международной стабильности : аспекты проблемы / Европейский Центр Изобразительных искусств. — Братислава, 2013. — С. 90—93.
81. Липкан В. А. Адміністративно-правовий режим інформації з обмеженим доступом : [моногр.] / В. А. Липкан, В. Ю. Баскаков ; за заг. ред. В. А. Липкана. — К. : О. С. Липкан, 2013. — 344 с.
82. Липкан В. А. Доступ до інформації з обмеженим доступом : проблеми вироблення уніфікованих дефініцій / В. А. Липкан, Л. І. Капінус // Публічне право. — 2013. — С. 45—53.
83. Липкан В. А. Експертний висновок на проєкт Стратегії розвитку ефективних комунікацій у ЗСУ [Електронний ресурс] / В. А. Липкан. — Режим доступу до ресурсу : <http://goal-int.org/ekspertnii-visnovok-na-proekt-strategii-rozvitku-efektivnix-komunikacij-u-zsu/>
84. Липкан В. А. Засади розвитку інформаційної деліктології / В. А. Липкан, Ю. Є. Максименко // Право України. — 2013. — № 11. — С. 249—256. ✓
85. Липкан В. А. Інкорпорація інформаційного законодавства України : [моногр.] / В. А. Липкан, К. П. Череповський ; за заг. ред. В. А. Липкана. — К. : О. С. Липкан, 2014. — 408 с. ✓
86. Липкан В. А. Інформаційна безпека України : [гlossарій] / Липкан В. А, Харченко Л. С., Логинов О. В. — К. : Текст, 2004. — 136 с. ✓
87. Липкан В. А. Інформаційна деліктологія: засади становлення / В. А. Липкан, Ю. Є. Максименко // Матеріали круглого столу, присвяченого 90-літтю академіка В. В. Копейчикова, (19 лист. 2013 р.). — К., 2014. — С. 92—96.

88. Ліпкан В. А. Консолідація інформаційного законодавства України : [моногр.] / В. А. Ліпкан, М. І. Дімчогло ; за заг. ред. В. А. Ліпкана. — К. : О. С. Ліпкан, 2014. — 416 с.
89. Ліпкан В. А. Науковий алгоритм дослідження кодифікації інформаційного законодавства України / В. А. Ліпкан // Підприємництво, господарство і право. — 2014. — № 1. — С. 44—48.
90. Ліпкан В. А. Національна безпека і національні інтереси України / Ліпкан В. А. — К. : КНТ, 2006. — 68 с. — (Серія: Національна і міжнародна безпека).
91. Ліпкан В. А. Національна безпека України : [навч. посіб.] / Ліпкан В. А. — [2-ге видання]. — К. : КНТ, 2009. — 576 с.
92. Ліпкан В. А. Національна безпека України : [навч. посіб.] / Ліпкан В. А. — [2-е вид.]. — К. : КНТ, 2009. — 576 с.
93. Ліпкан В. А. Національна безпека України: кримінально-правова охорона : [навч. посіб.] / В. А. Ліпкан, І. В. Діордица. — К. : КНТ, 2007. — 292 с.
94. Ліпкан В. А. Національна і міжнародна безпека у визначеннях та поняттях / Ліпкан В. А., Ліпкан О. С., Яковенко О. О. — К. : Текст, 2006. — 256 с.
95. Ліпкан В. А. Правовий режим податкової інформації в Україні : [моногр.] / Ліпкан В. А., Шепета О. В., Мандзюк О. А. ; за заг. ред. В. А. Ліпкана. — К. : О. С. Ліпкан, 2015. — 440 с.
96. Ліпкан В. А. Правові засади розвитку інформаційного суспільства в Україні : [моногр.] / Ліпкан В. А., Сопілько І. М., Кір'ян В. О. ; за заг. ред. В. А. Ліпкана. — К. : О. С. Ліпкан, 2015. — 664 с.
97. Ліпкан В. А. Правові та організаційні засади взаємодії суб'єктів протидії торгівлі людьми : [моногр.] / В. А. Ліпкан, О. В. Кушнір ; за заг. ред. В. А. Ліпкана. — К. : О. С. Ліпкан, 2013. — 376 с.
98. Ліпкан В. А. Рада національної безпеки України — державний орган стратегічної комунікації / В. А. Ліпкан // Підприємництво, господарство і право. — 2014. — № 12. — С. 3—7.
99. Ліпкан В. А. Систематизація інформаційного законодавства України : [моногр.] / В. А. Ліпкан, В. А. Залізник ; за заг. ред. В. А. Ліпкана. — К. : О. С. Ліпкан, 2012. — 304 с.
100. Ліпкан В. А. Сутність гібридної війни проти України / В. А. Ліпкан // Імперативи розвитку цивілізації. — 2015. — № 2. — С. 13—16.
101. Ліпкан В. А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України : [моногр.] / Ліпкан В. А. — К. : Текст, 2003. — 600 с.
102. Ліпкан В. А. Теорія національної безпеки : [підруч.] / Ліпкан В. А. — К. : КНТ, 2009. — 631 с.
103. Ліпкан В. А. Боротьба з тероризмом : у визначеннях та поняттях / Ліпкан В. А. — К. : Магістр — XXI століття, 2009. — 162 с.
104. Ліпкан В. А. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції : [навч. посіб.] / Ліпкан В. А., Максименко Ю. Є., Желіховський В. М. — К. : КНТ, 2006. — 280 с. — (Серія: Національна і міжнародна безпека).

105. Ліпкан В.А. Роль стратегічних комунікацій в протидії гібридній війні проти України [Електронний ресурс] / В. А. Ліпкан. — Режим доступу до ресурсу : <http://goal-int.org/rol-strategichnix-komunikacii-v-protidii-gibridnij-viini-proti-ukraini/>
106. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація / Манакін В. М. — К. : Академія, 2012. — 288 с.
107. Матвієнко В. Я. Соціальні технології / Матвієнко В. Я. — К. : Українські пропілеї, 2001. — 446 с.
108. Міжнародне право : підруч. / [В. А. Ліпкан, В. Ф. Антипенко, С. О. Акулов та ін.] ; за ред. В. А. Ліпкана. — К. : КНТ, 2009. — 752 с.
109. Мокшанцев Р. И. Психология переговоров / Мокшанцев Р. И. — М. : ИНФРА-М; Новосибирск : Сибирское соглашение, 2002. — 352 с.
110. Наріжний Д. Ю. Аналіз політичних технологій та особливостей їх застосування в транзитивному суспільстві : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 “Політичні інститути і процеси” / Д. Ю. Наріжний. — Дніпропетровськ, 2004. — 22 с.
111. Науково-практичний коментар до Закону України „Про боротьбу з тероризмом” / [Ліпкан В. А., Івахненко О. А., Рижов І. М., Майоров В. В.]. — К. : КНТ, 2009. — 208 с. — (Серія: Національна і міжнародна безпека).
112. Ожеван М. А. Основні напрями зовнішніх інформаційно-маніпулятивних впливів на суспільні трансформації в Україні: засоби протидії / М. А. Ожеван // Стратегічні пріоритети. — 2011. — № 3. — С. 118—126.
113. Ольшанский Д. Политический PR / Д. Ольшанский. — СПб. : Питер, 2003. — 544 с.
114. Операции информационно-психологической войны: краткий энциклопедический словарь-справочник / [Вепринцев В. Б., Манойло А. В., Петренко А. И., Фролов Д. Б.] ; под ред. А. И. Петренко. — М. : Горячая линия –Телеком, 2005. — 495 с.
115. Панченко Ж. О. Геополітичне позиціонування України в процесах євроінтеграції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.03 “Політична культура та ідеологія” / Ж. О. Панченко. — К., 2006. — 15 с.
116. Петрик В. М. Щодо визначення шляхів вдосконалення діяльності неурядових організацій у контексті інформаційної безпеки [Електронний ресурс] / В. М. Петрик // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. — 2010. — Режим доступу до ресурсу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/sitsbo_2010_1_19.pdf.
117. Політична наука. Словник : категорії, поняття і терміни / [уклад. Б. Кухта, А. Романюк, Л. Старецька, Л. Угрин, О. Красівський, Г. Ткаченко] ; за ред. Б. Кухти. — Львів : Кальварія, 2003. — 500 с.
118. Почепцов Г. Г. Коммуникативные технологии двадцатого века / Почепцов Г. Г. — М. : Рефл-Бук ; К. : Ваклер, 2002. — 352 с.
119. Почепцов Г. Имидж: от фараонов до президентов / Почепцов Г. — К. : АДЕФ-Украина, 1997. — 328 с.

120. Пронченко О. С. Взаємодія ЗМІ і влади в контексті реалізації права громадян на інформацію : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 "Політичні інститути і процеси" / О. С. Пронченко. — К., 2008. — 17 с.
121. Романов Т. В. Управління комунікаціями та шляхи подолання комунікаційних бар'єрів у проєктах / Т. В. Романов, О. М. Чередниченко // Управління проєктами та розвиток виробництва : зб. наук. пр. — Луганськ, 2012. — № 3 (43). — С. 99—106.
122. Семенюк О. А. Основи теорії мовної комунікації / О. А. Семенюк, В. Ю. Парашук. — К. : Академія, 2010. — 240 с.
123. Словник основних термінів у галузі інформаційної безпеки держави у воєнній сфері / за заг. керівництвом генерал-лейтенанта В. М. Телелима. — К. : НУОУ, 2012. — 54 с.
124. Словник термінів та визначень недержавної системи безпеки України / [Крутов В. В., Пригунов П. Я., Ліпкан В. А. та ін.]. — К., 2008. — 106 с.
125. Сучасні технології та засоби маніпулювання свідомістю, ведення інформаційних війн і спеціальних інформаційних операцій / [Петрик В. М., Остроухов В. В. та ін.]. — К. : Росава, 2006. — 208 с.
126. Тихомирова Є. Б. Зв'язки з громадськістю : [навч. посіб.] / Тихомирова Є. Б. — К. : НМЦВО, 2001. — 560 с.
127. Толубко В. Б. Інформатизація управлінської діяльності як чинник інформаційної безпеки держави : [моногр.] / Толубко В. Б., Рось А. О., Замураєва І. В. — К. : НАОУ, 2004. — 213 с.
128. Хакен Г. Информация и самоорганизация. Макроскопический подход к сложным системам / Хакен Г. ; [пер. с англ.]. — М. : Мир, 1991. — 240 с.
129. Целуйко М. Є. Антитерористична політика держави як фактор суспільної стабільності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 "Політичні інститути і процеси" / М. Є. Целуйко. — Дніпропетровськ, 2006. — 22 с.
130. Швець О. В. Формування політичного іміджу України у міжнародному інформаційному просторі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.03 "Політична культура та ідеологія" / О. В. Швець. — К., 2006. — 14 с.
131. Яцко Н. PR та маніпуляції в інформаційній війні : [практ. словник] / Наталя Яцко. — К. : Вадим Карпенко, 2015. — 224 с.

Науково-практичне видання

Попова Тетяна Валеріївна
Ліпкан Володимир Анатолійович

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ

Словник

Керівник проекту **В. А. Ліпкан**
Художній редактор *О. Г. Новіков*
Літературний редактор *Н. І. Гриценко*
Випускаючий редактор *О. О. Машкова*
Коректор *О. С. Ліпкан*
Дизайн обкладинки *В. А. Ліпкан*
Комп'ютерне верстання *Д. Лепешин*
Відповідальний за випуск *І. Михайленко*

Підписано до друку 23.03.2016 р. Формат 60х84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний. Умов.друк.арк. 24,18.
Наклад 1 000 прим. Зам. № 16-034.

Видавець ФОП Ліпкан Олена Сергіївна
03126, Київ, вул. М. Донця, 23, б, кв. 33
Тел. +38 098 00.77.888
www.book.market-ua.com

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3535 від 27.07.09.

Виготівник ТОВ "Дорадо-Друк"
09000, м.Сквира, вул. Щорса, 7
www.dorado-druk.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2600 від 01.09.2006 р.